رووداو
RÛDAW
ژمارە (549) دووشەممە 2019/4/8 – 19ی نەورۆز 2719 (750) دینار

ئەمریکا مووچەی پێشمەرگە بۆ نیوە کەمدەکاتەوە

رووداو- هەولێر

وەزارەتی بەرگریی ئەمریکا لە پرۆژە بودجەی 2020دا بەشی مووچەی هێزەکانی پێشمەرگەی بە رێژەی زیاتر لە نیوە کەمکردووەتەوە، بەڵام پشکی هێزەکانی سووریای دیموکراتی بە رێژەی 20% زیاد کردووە.

لە پرۆژە بودجەی پێنتاگۆن بۆ بەرەنگاربوونەوەی داعش لە عێراق و سووریا، بەشی مووچە، خەرجییەکانی خواردن و سووتەمەنی پێشمەرگە 126 ملیۆن دۆلارە، بەو پێیەش پشکی مووچە و پێداویستییەکانی پێشمەرگە لە بودجەی ساڵی داهاتوودا بە بڕی 164 ملیۆن دۆلار لەچاو ئەمساڵ دادەبەزێ کە 290 ملیۆن دۆلارە. ئەم هەنگاوەی پێنتاگۆن لە کاتێکدایە کە لە بودجەی ئەمساڵی عێراقدا، بەشێک لە مووچەی پێشمەرگە لەلایەن حکومەتی عێراقەوە دابین دەکرێ.

هەروەها وەزارەتی بەرگریی ئەمریکا بەنیازە 95 ملیۆن دۆلار بۆ چاکسازی و بووژاندنەوەی هێزە سەربازییەکانی هەرێمی کوردستان خەرج بکات کە یەکخستنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە و چاکسازیی لە وەزارەتی پێشمەرگە لەخۆدەگرێ.

فەریق جەبار یاوەر، ئەمینداری گشتی وەزارەتی پێشمەرگە بە (رووداو)ی راگەیاند: "تاوەکو ئێستا لە کەمکردنەوەی پشکی پێشمەرگە ئاگادار نەکراوینەتەوە، تەنانەت رۆژی 2019/4/5ـش لەگەڵ تیمێکی ئەمریکی کە تایبەتە بەو هاوکاریانەی بۆ پێشمەرگە دەنێردرێت قسەم کردووە، ئەوانیش هێشتا زانیارییان نییە دەربارەی ئەم بابەتە".

4»

مامەند رۆژە:
ستراتیژی کابینەی تازە
18

ئیمەیلێک ژیانی کۆچەر بیرکاری گۆڕی
11

سکاڵای دوو پەرلەمانتار لەدژی سەرۆکی زانکۆی دهۆک رەتدەکرێتەوە
2

(رووداو) ناوی بەربژێری پۆستەکان بڵاودەکاتەوە

کابینەی نوێ لە کۆتایی مانگی نیسان پێکدەهێنرێ

رووداو – سلێمانی

بڕیارە ئەمڕۆ دووشەممە 2019/4/8 لە هەولێر، بە ئامادەبوونی نێچیرڤان بارزانی، جێگری سەرۆکی پارتی و کۆسرەت رەسوڵ عەلی، جێگری یەکەمی سکرتێری یەکێتی، رێککەوتننامەی دووەمی نێوان ئەو دوو حیزبە بۆ دیاریکردنی بەرکەوتەی یەکێتی لە کابینەی نوێی حکومەت واژۆ بکرێت.

پۆستەکانی یەکێتی بریتین لە سەرۆکی پەرلەمان، جێگری سەرۆکی حکومەت، جێگرێک بۆ سەرۆکی هەرێم، وەزارەتی پلاندانان، کشتوکاڵ، خوێندنی باڵا، رۆشنبیری، پێشمەرگە، وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری پەیوەندییەکانی نێوان بەغدا و هەرێمی کوردستان.

ئەندامێکی سەرکردایەتی یەکێتی بە (رووداو)ی گوت: "لە نێوان رێواز فایەق و بێگەرد تاڵەبانی بۆ سەرۆکی پەرلەمان، چانسی رێواز فایەق بەهێزترە و هەریەک لە قوباد تاڵەبانی و عومەر فەتاح، بۆ جێگری سەرۆکی حکومەت بەربژێرن، بەڵام ئەو پۆستە بۆ قوباد تاڵەبانی یەکلابووەتەوە و هەریەکە لە شێخ جەعفەر، مستەفا چاوڕەش و جەبار یاوەر، بەربژێرن بۆ وەزارەتی پێشمەرگە. سەعدی ئەحمەد پیرە و ئاسۆس عەلی، بەربژێرن بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ. حەمەی حەمەسەعید بۆ وەزارەتی رۆشنبیری و دەرباز کۆسرەتیش بۆ وەزارەتی پلاندانان".

بەڵام عیماد ئەحمەد، ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکێتی رەتیدەکاتەوە هیچ ناوێک بۆ هیچ پۆستێک یەکلایی بووبێتەوە و دەڵێ "دوای واژۆکردنی رێککەوتنەکەمان لەگەڵ پارتی، کۆبوونەوەی سەرکردایەتی دەکەین بۆ ناوی بەربژێرەکانمان".

سەبارەت بە پۆستەکانی بزووتنەوەی گۆڕانیش کە بریتین لە جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان، وەزارەتی دارایی، کاروکاروباری کۆمەڵایەتی، پیشەسازی و ئاوەدانکردنەوە. سەرچاوەیەکی ئاگادار لە بزووتنەوەکە بە (رووداو)ی گوت "مستەفا سەید قادر، بۆ جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان، جەلال جەوهەر بۆ یاریدەدەری سەرۆکی حکومەت بۆ چاکسازی. کوێستان محەممەد بۆ وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی، بەڵام هێشتا ناوی دیکە ماون گۆڕان یەکلاییان بکاتەوە، رێکخەری گشتی ناوەکان یەکلا دەکاتەوە، بەڵام پۆستەکانی دیکە لە نێو سیڤییەکان دیاری دەکرێن".

هەروەها سەبارەت بە بەربژێرەکانی پارتیش، بەشێکی زۆر لە وەزیرەکانی پارتی هێشتا یەکلایی نەبوونەتەوە "بەڵام ناوی د.محەممەد شوکری، بۆ وەرگرتنی سەرۆکی دیوانی ئەنجوومەنی وەزیران دێت. رێبەر ئەحمەد، بۆ وەزارەتی ناوخۆ، فرسەت سۆفی، بۆ پارێزگاری هەولێر. نەوزاد هادی بۆ وەزارەتێک. قسەش لەسەر نەزهەت حالی دەکرێت بۆ سەرۆکی ئەنجوومەنی ئاسایش".

بەرپرسێکی پارتی پێشبینی دەکات تا (رووداو) لە بەرپرسانی پارتییەوە ئەوەشی زانیوە ئاشتی هەورامی، وەزیری سامانە سرووشتییەکان لە شوێنی خۆی دەمێنێتەوە "بەڵام رەنگە بۆ دوو ساڵ بمێنێتەوە، دواتر ئەگەر هەیە د.نزار نەعمان بکرێتە وەزیری سامانە سرووشتییەکان".

بەرپرسێکی پارتی پێشبینی دەکات تا کۆتایی مانگی نیسان، یان سەرەتای ئایاری داهاتوو کابینەی نوێی حکومەت دەستبەکار ببێت "چونکە گرێی ناکۆکییەکان کراونەتەوە و ماوەتەوە یاسای سەرۆکایەتی هەرێم پەسەند بکرێت و سەرۆکی حکومەت رابسپێردرێ".

3›

بزووتنەوەی گۆڕان لەو دەستکارییە نیگەرانە

بۆ رازیکردنی یەکێتی جێگرێکی دیکە بۆ سەرۆکی هەرێم زیادکراوە

رووداو – سلێمانی

ئەندامێکی لیژنەی یاسایی ئاشکرای کرد لەسەر داوای سێ پەرلەمانتاری یەکێتی، لە پرۆژە یاسای هەموارکردنەوەی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستاندا جێگرێکی دیکە بۆ سەرۆکی هەرێمی کوردستان زیادکراوە.

پۆستی جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان بەپێی رێککەوتننامەیەی لە 18 شوباتی ئەمساڵ لە نێوان پارتی و بزووتنەوەی گۆڕاندا کرا، پشکی بزووتنەوەی گۆڕانە، لە وردەکاریی رێککەوتنەکەشدا هاتووە: سەرۆکی هەرێمی کوردستان بە هەمانشێوەی سەرۆکی حکومەت یەک جێگری دەبێت، بەڵام لەسەر داوای یەکێتی جێگرێکی دیکەی بۆ زیاد کراوە.

جەلال محەممەد، ئەندامی لیژنەی یاسایی و پەرلەمانتاری فراکسیۆنی گۆڕان بە (رووداو)ی راگەیاند "لەسەر پێشنیازی سێ پەرلەمانتاری یەکێتی جێگرێکی دیکە بۆ پرۆژە یاساکە زیادکراوە، بەڵام رۆژی دەنگدانی پەرلەمان دەردەکەوێ کە ئایا دوو جێگر پەسەند دەکرێ بۆ یاساکە یان تەنیا یەک جێگر دەمێنێتەوە وەک ئەوەی لە رێککەوتنی نێوان گۆڕان و پارتیدا هاتووە". ئەو ئەندامەی لیژنەی یاسایی پەرلەمان هەروەها دەڵێ لەڕووی یاساییەوە زیادکردنی جێگرێکی دیکە کێشە دروستناکات و دەکرێ زیاد بکرێت "بەڵام لەڕووی سیاسییەوە رەنگە کێشە دروستبکات لە نێوان پارتی و گۆڕان، چونکە لە سەرەتاوە کە رێککەوتوون بۆ ئەوەی گۆڕان بەشداریی حکومەت بکات، تەنیا یەک جێگر هەبووە بۆ سەرۆکی هەرێم، ئێستا چۆن دەکرێت لە نیوەی رێگادا جێگرێکی دیکە زیاد بکرێت".

ئەندامێکی جڤاتی نیشتمانی بزووتنەوەی گۆڕان کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە، نایشارێتەوە بزووتنەوەکەی لەو جێگرەی دووەم نیگەران و بەگلەییە "بەڵام رێککەوتنی نێوان پارتی و گۆڕان هەڵناوەشێنێتەوە، چونکە رێککەوتننامەکە بۆ خۆی گەورەتر و چڕوپڕترە لەوەی پۆستێک تێکیبدات".

ئەندامێکی فراکسیۆنی یەکێتی لە پەرلەمانی کوردستان، نەیشاردەوە داوایان کردووە جێگرێکی دیکە بخرێتە نێو پرۆژە یاسای ئامادەکراو بۆ هەمواری یاسای سەرۆکایەتی و کاراکردنەوەی "چونکە بەو مەرجە لەگەڵ پارتی رێککەوتووین و ناکرێت پارتی لێی پەشیمان ببێتەوە".

3›

کۆمپانیاکە سکاڵای لەسەر هیچ کەسێک بەتایبەتی تۆمارنەکردووە

حکومەت خۆی پڕۆژەی سیتی پاس لە هەولێر جێبەجێ دەکات

رووداو- هەولێر

شارەوانیی هەولێر رازیبووە 32 هەزار مەتر چوارگۆشە زەوی بداتە پڕۆژەی سیتی پاس ، بەڵام کۆمپانیاکە رەزامەندییە پێویستەکانی هەموو دەزگا پەیوەندیدارەکانی وەرنەگرتووەو، دەبێتە هۆی بێکاربوونی خاوەن پاسەکانی ئێستا . پارێزگاری هەولێریش دەڵێ پڕۆژەکە نادەنە کەرتی تایبەت بەڵکو حکومەت خۆی پڕۆژەی بەوشێوەیەی هەیە و ئەنجامیدەدات .

لە ژمارەی رابردووی (رووداو)دا هەواڵێک لەژێر ناونیشانی (وەزیری شارەوانی و سەرۆکی شارەوانی هەولێر دەدرێنە دادگا) بڵاوکرابووەوە . هەروەک لەنێوەڕۆکی هەواڵەکەدا هاتبوو ، محەممەد زەند خاوەنی کۆمپانیای زەند ، کە پڕۆژەی سیتی پاسی پێشکێشکردووە ، سکاڵای لەسەر وەزارەتی شارەوانی و شارەوانی هەولێر تۆمارکردووە ، بەوشێوەیەش سکاڵاکە دەکەوێتە سەر ئەو دوو کەسەی کە وەزیر و سەرۆکی شارەوانین ، سکاڵاکە بەشێوەی کەسی لەسەر وەزیر و سەرۆکی شارەوانی تۆمار نەکراوە .

بەپێی بەدواداچوونی تازەی (رووداو) ، شارەوانی هەولێر رازیبووە 32 هەزار مەتر چوارگۆشە بۆ ئەو پڕۆژەیە تەرخانبکات ، کە خاوەنی کۆمپانیاکە خۆی دەڵێت ئەوان 120 پاس دەهێنن بۆ هەولێر .

بەڵام تائێستا کۆمپانیاکە رەزامەندی بەڕێوەبەرایەتییە پەیوەندیدارەکانی دیکەی وەرنەگرتووەو ، پارێزگای هەولێریش پڕۆژەکەی رەتکردووەتەوە . نەوزاد هادی پارێزگاری هەولێر ئەو هەموو زەویەی پێ زۆرە بۆ پڕۆژەیەکی بەوشێوەیە و بە (رووداو)ی گوت "پێویست ناکات ئەم هەموو دۆنمە زەوییە بدرێتە ئەو کۆمپانیایە بۆ کارێکی بەوشێوەیە و، پڕۆژەکە لەلایەن کەرتی تایبەتەوە جێبەجێبکرێت" . پارێزگاری هەولێر گوتیشی: "کۆتایی ئەم مانگە دەچینە ئەڵمانیا، لەگەڵ بەرپرسانی پارێزگای دۆسلدۆرف لەسەر پڕۆژەی سیتی پاسی هەولێر قسە دەکەین" . بەپێی زانیارییەکانی رووداو شاری دوسلدۆرفی ئەڵمانیا دەیەوێت پاسی کارەبایی بخاتە شوێنی ئەو پاسانەی کە بە گازوایل کاردەکەن ، بۆیەش دەیەوێت ئەوانە بداتە شوێنێکی دیکە وەک هاوکاری .

6›

راپۆرت 5
25 ئافرەت بە تۆمەتی تیرۆر لەنێو چاکسازیی ئافرەتانی هەولێرن

راپۆرتە هەواڵ 2
ئەم هەفتەیە 100 ملیۆن دۆلار دەدرێتە بەڵێندەران

ئابووری 8
بەرهەمی گەنمی ئەمساڵ ریکۆرد دەشکێنێ

راپۆرت 6
لە هەولێر 26 هەزار پارچە زەوی تاپۆ دەکرێن

دوای پێنج مانگ لە دیارنەمانی، بە کوژراوی دۆزرایەوە

ڕووداو- سلێمانی

لە سلێمانی باندێک دەستگیرکرا، کە بەڕێوەبەری ئاسایش بە "مەترسیدار" ناوی بردن. دوای دەستگیرکردنیان ئاسایش ڕایگەیاند، ئەو بەقاڵەی مانگی 12ی ساڵی ڕابردوو ڕفێندرابوو، لەلایەن ئەوانەوە کوژراوە و کراوە بەژێر خۆڵەوە. عەمید حەسەن نووری، بەڕێوەبەری ئاسایشی سلێمانی بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "ئەمەی لای ئێمە دەستگیرکراون پێنج کەسن، تاوەکو ئێستا دانیان بەوەدا ناوە کە دوو کەسیان کوشتووە، یەکێک لەوانە تاریقە کە مانگی 12ـی 2018 شەوێک لە ماڵەوە هاتووەتە دەرەوە شت بکڕێت، بەڵام ئەو باندە ڕفاندوویانە و پاشان بە جامانەکەی خۆی خنکاندوویانە".

سکاڵاکەیان بەهۆی سەمای گرووپێکی سریلانکییە

سکاڵای دوو پەرلەمانتار لەدژی سەرۆکی زانکۆی دهۆک ڕەتدەکرێتەوە

شکار ئەحمەد
ڕووداو- هەولێر

دوو پەرلەمانتاری فراکسیۆنی یەکگرتوو لە پەرلەمانی کوردستان بەتۆمەتی تێکدانی ئادابی کۆمەڵایەتی، سکاڵایان لەدژی سەرۆکی زانکۆی دهۆک تۆمار کرد، بەڵام داواکاری گشتی دهۆک سکاڵاکەی لێوەرنەگرتن. یەکێک لە پەرلەمانتارەکان دەڵێ لە ئاستی بەرزتر سکاڵا تۆمار دەکەین، بەڵام سەرۆکی زانکۆی دهۆک دەڵێ ئەگەر پێداگری بکەن، ئێمەش ڕێکاری یاسایی لە دژی ئەوان دەگرینەبەر.

ڕۆژی 2019/3/25 گرووپێکی سریلانکی بەشداریان لە چالاکییەکانی دووەم فێستیڤاڵی نەورۆز بۆ بەبازاڕکردن لە کۆلێژی کارگێڕی و ئابووریی زانکۆی دهۆک کرد و سەمایەکی تایبەت بە خۆیان پێشکەش کرد، بەڵام دوو پەرلەمانتاری یەکگرتوو پێیانوایە سەمای گرووپەکە دژی دابونەریتی کورد بووە، بۆیە سکاڵایان لەدژی سەرۆکی زانکۆکە تۆمار کرد.

هەڵز ئەحمەد، پەرلەمانتاری کوردستان لە فراکسیۆنی یەکگرتوو بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "گرووپەکە بە جلوبەرگی نەشیاو سەمایان کردبوو، ئەمەش بەپێی یاسا لادانە لە ئادابی کۆمەڵگا، ناکرێت حەرەمی زانکۆ ئەم جۆرە سەما نەشیاوەی تێدا بکرێ، بۆیە لەگەڵ پەرلەمانتار ئیسماعیل سگێری سکاڵامان لەسەر سەرۆکی زانکۆی دهۆک تۆمار کرد".

بەڵام سکاڵای دوو پەرلەمانتارەکە لەلایەن داواکاری گشتییەوە ڕەتکرایەوە. هەڵز ئەحمەد دەڵێ: "داواکاری گشتی بە بیانووی ئەوەی ئەمە سەرپێچییەکی بچووکە، سکاڵاکەی ڕەتکردەوە. پێمانگوت ئەمە بەپێی یاسا ڕێگەپێنەدراوە و ئەگەر وەک خۆت دەڵێی سەرپێچییەکی بچووکیش بێت، دەتوانی بەپێی سەرپێچییەکە مامەڵە لەگەڵ کەیسەکە بکەی، بەڵام ئەو هەر ڕەتیکردەوە و گوتی دەتوانن بچنە دادگای لێکۆڵینەوەی دهۆک سکاڵا بکەن، بەڵام ئەوەی ئێمە سکاڵایەکی کەسی نەبوو، بەڵکو پرسێکە پەیوەندی بە مافی گشتییەوە هەبوو، بۆیە سکاڵاکەمان نەبردە ئەوێ".

بەپێی قسەی ئەو پەرلەمانتارە، بێجگە لە ڕەتکردنەوەی سکاڵاکەیان، داواکاری گشتی دهۆک مامەڵەی لەگەڵیان باش نەبووە. هەڵز ئەحمەد دەڵێ: "داواکاری گشتی زۆر بە ساردی و وەکو کەسێکی ئاسایی نەک وەکو پەرلەمانتار مامەڵەی لەگەڵ کردین، پێیگوتین تەنیا ئیسلامییە توندڕەوەکان ئەو بابەتانە دەوروژێنن، لەکاتێکدا هەموو کەسێک دەزانێت یەکگرتوو هیچکات لەگەڵ توندڕەوی نەبووین و ناشبین، پێیگوتین ئەردۆغان خەلیفەی ئێوەیە".

حاکم قاسم حەسەن عەبدولقادر، داواکاری گشتیی دهۆک سەبارەت بە ڕەتکردنەوەی داواکاری ئەو دوو پەرلەمانتارە، بە (ڕووداو)ی گوت: "پەرلەمانتارەکان لە سکاڵاکەیاندا نووسیبوویان گرووپێکی سریلانکی بە جلوبەرگی نەشیاو لەنێو زانکۆی دهۆک سەمایان کردووە کە لەگەڵ دابونەریتی ئێمە ناگونجێ، پێمگوتن ئاهەنگگێڕان شتێکی ئاساییە، ئەو گرووپەش بە جلوبەرگی تایبەتی خۆیان سەمایان کردووە. بۆیە ناتوانم سکاڵاکەتان لێوەربگرم".

حاکم قاسم ڕەتیکردەوە کە مامەڵەی لەگەڵ پەرلەمانتارەکان باش نەبووبێ و گوتی "یەکێک لە پەرلەمانتارەکان ئیسماعیل سگێری بوو کە هاوڕێیەکی کۆنمە. ڕێزی زۆرم لێگرتن، تەنانەت قاوەشم بۆ بانگ کردن. بەهیچ شێوەیەکیش باسم لەوە نەکردووە کە ئەوان توندڕەون".

سەرۆکی زانکۆی دهۆک سەمای گرووپە سریلانکییەکە بە شتێکی ئاسایی دەزانێت. دکتۆر موسلێح دهۆکی، لەوبارەوە بە (ڕووداو)ی گوت: "زۆر ئاساییە کۆمپانیا بازرگانییەکان لەنێو زانکۆ چالاکی بکەن. هاتنی ئەو گرووپە سریلانکییە لەسەر داوای ئێمە نەبوو، بەڵکو کۆمپانیایەکی کەرتی تایبەت بانگێشتی کردبوون، ئەوانیش سەمایەکی فۆلکلۆریی خۆیان نمایش کرد. بابەتەکە قابیلی ئەوە نەبوو کە دوو پەرلەمانتاری یەکگرتوو سکاڵای لەسەر تۆمار بکەن".

بەپێی قسەی سەرۆکی زانکۆکە، ئامانجێکی دیکە لەپشت سکاڵا تۆمارکردنەکە هەبووە "پێمانوایە ئەمە کارێکی بە بەرنامە بووە لەلایەن ئەو حیزبەوە کە دوو ئامانجی هەبوو: یەکەم، گەورەکردنی بابەتەکە و دووەمیش ئەو کەسانە پێشتر داوایان کردبوو کۆلێژی شەریعە بگەڕێتەوە بۆ زانکۆی دهۆک، بەڵام داواکەیان لەلایەن ئەنجوومەنی زانکۆی دهۆک بەکۆی دەنگ ڕەتکرابووەوە، چونکە دوو بەشی خوێندنی ئیسلامی لەناو زانکۆدا هەبوون".

هەڵز ئەحمەد ڕەتیدەکاتەوە ئەم بابەتە پەیوەندی بە داواکاریی ئەوانەوە هەبێ بۆ کردنەوەی کۆلێژی شەریعە و دەڵێت: "ئەمە دوورە لەڕاستی و ئەم دوو بابەتە هیچ پەیوەندییەکیان پێکەوە نییە".

دوای ڕەتکردنەوەی سکاڵاکەیان لەلایەن داواکاری گشتییەوە، پەرلەمانتارەکانی یەکگرتوو واز ناهێنن. هەڵز ئەحمەد گوتی: "هەوڵ دەدەین سکاڵاکەمان بەرزتر بکەینەوە و دەستبەرداری نابین، دەبێت ئەم کەیسە بگاتە ئەنجامێک". بەڵام سەرۆکی زانکۆی دهۆک دەڵێ: "ئەگەر پێداگری لەسەر ئەو کەیسە بکەن، ئێمەش ناچار دەبین ڕێکاری یاسایی لەدژیان بگرینە بەر".

گرووپێکی سریلانکی بە جلی نەریتی خۆیان لەنێو زانکۆی دهۆک سەما دەکەن

ئەم هەفتەیە 100 ملیۆن دۆلار دەدرێتە بەڵێندەران

شکار ئەحمەد
ڕووداو — هەولێر

لەم هەفتەیە قۆناغی دووەمی دانەوەی قەرزی بەڵێندەران دەستپێدەکات، حکومەت ئەمجارەش 100 ملیۆن دۆلاری بۆ بەڵێندەران تەرخانکردووە. لەماوەی مانگێکدا بەڵێندەران قەرزەکانیان وەردەگرنەوە، وەزارەتی پلاندانانیش دەڵێ هەر بەڵێندەرێک 20%ی قەرزەکانی وەردەگرێتەوە.

زاگرۆس فەتاح، بەڕێوەبەری گشتی لە وەزارەتی پلاندانان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "حکومەت توانیویەتی بڕە پارەیەک بۆ دانەوەی قەرزی ئەو بەڵێندەرانە دابین بکات کە قەرزداریانە و لەکاتی قەیرانی داراییدا پرۆژەکانیان تەواو کردووە، بەڵام حکومەت لەبری پارەی کاش چەکی بێ ڕەسیدی پێداون، ساڵی 2018 لە قۆناغی یەکەمدا حکومەت بڕی 100 ملیۆن دۆلاری دایەوە بە بەڵێندەران، قۆناغی دووەمیش ئامادەکارییەکانی تەواو بووە، هەندێک کاری ئیداری ماوە کە بەڵێندەران دەبێت بچنە بانکە بازرگانییەکان و لیستی قەرزەکانیان لەلای حکومەت پێشکەش دەکەن و ئەوانیش بیدەن بە وەزارەتی پلاندانان بۆ وردبینی".

زاگرۆس فەتاح لەبارەی کاتی دانەوەی قەرزی بەڵێندەران گوتی: "لەم هەفتەیەدا دەست دەکرێت بە دابەشکردنی پارەکە بۆ بەڵێندەران و تاوەکو مانگێک بەردەوام دەبێت، ئەویش بەهەمان شێوەی قۆناغی یەکەم بڕەکەی 100 ملیۆن دۆلارە، هەر بەڵێندەرێکیش 20%ی قەرزەکانی دەدرێتەوە".

دانەوەی ئەو قەرزانە دەبێتە هۆی ئەوەی بەڵێندەران دووبارە دەست بە جێبەجێکردنی پرۆژەکانیان بکەنەوە، ئەگەر پرۆژەکانیشیان پێ تەواو نەکرێت، دەتوانن بەرەو تەواوبوونی ببەن، ئێستاش بەڵێندەران لە 300 پرۆژەدا دەستیان بە کار کردووەتەوە.

> ملیارێک و 500 ملیۆن دینار بۆ پرۆژە تەواونەکراوەکان تەرخان کراوە
>
> وەزارەتی پلاندانان

مەلا یاسین مەحموود، گوتەبێژی یەکێتی وەبەرهێنەرانی کوردستان لەوبارەوە گوتی: "حکومەتی هەرێمی کوردستان لە چوارچێوەی پرۆژەکانی وەبەرهێنان و پەرەپێدان پێشتر بڕی 100 ملیۆن دۆلار قەرزی بەڵێندەرانی دایەوە. بڕیارە لەم هەفتەیەشدا 100 ملیۆن دۆلاری دیکە بداتەوە، هەر بەڵێندەرێکیش بڕی 18% تا 20% و ڕەنگە تاوەکو 25%ـی ئەو پارەیەی بۆ خەرج بکرێت کە لەسەر هەژماری خۆیان هەیانە".

گوتەبێژی یەکێتی بەڵێندەران دەشڵێت: "بێجگە لەو 100 ملیۆن دۆلارەی لە قۆناغی دووەمدا حکومەت دەیداتەوە بە قەرزی بەڵێندەران، بە 200 ملیۆن دۆلاری دیکە کێشەی بەڵێندەران چارەسەر دەبێت".

بەهۆی قەیرانی داراییەوە ژمارەی بەڵێندەران بۆ کەمتر لە 500 بەڵێندەر دابەزی، لەکاتێکدا پێش قەیرانی دارایی زیاتر لە هەزار بەڵێندەر لە هەرێمی کوردستان هەبوون.

حکومەتی هەرێمی کوردستان پارەی بۆ پرۆژە تەواونەکراوەکانیش تەرخان کردووە. زاگرۆس فەتاح دەڵێت: "ئەو پرۆژانەی لە هەر چوار پارێزگاکەی هەرێمی کوردستان ماون جێبەجێ بکرێن و گرێبەستیان بۆ کراوە، نزیکەی 2000 پرۆژەن، حکومەتی هەرێمی کوردستان نزیکەی ملیارێک و 500 ملیۆن دیناری بۆ ئەو پرۆژانە تەرخان کردووە، چاوەڕێی ناردنی ئەو پارەیەین کە حکومەتی عێراق لە بودجەدا دیاری کردووە".

بەگوتەی ئەو بەڕێوەبەرە، ئەمساڵ دەبێتە ساڵی تەواوبوونی پرۆژە تەواونەکراوەکان "بەرنامەی کاری ئەم کابینەیە و کابینەی داهاتووش ئەوە دەبێت کە لە ساڵی 2019 ئەو 2000 پرۆژەیەی ماون تەواو بکرێن یان بەرەو تەواوبوون بچن، هەروەها ئەگەر توانای دارایی حکومەت باش بێت و پرۆژەی ستراتیژی گرنگ هەبێت و ئەنجوومەنی وەزیران ڕەزامەندی لەسەر بدات، دەست بە جێبەجێکردنی هەندێک پرۆژەی ستراتیژی تازەش دەکرێت، لەوەش گرنگتر جێبەجێکردنی پرۆژەی چاکسازییە بۆ ئەوەی ریفۆرمێکی ئابووریی بنەڕەتی لە هەرێمی کوردستاندا بکرێت".

بەهۆی زۆربوونی ئاوی دووکان و دەربەندیخان

400 مێگاوات کارەبا زیاد بووە

ئاسۆ سەراوی
ڕووداو- هەولێر

بەڕێوەبەری کۆنترۆڵی کارەبای هەرێمی کوردستان ڕایگەیاند بەهۆی زیادبوونی ئاو لە بەنداوی دەربەندیخان و پڕبوونی بەنداوی دووکان، 400 مێگاوات کارەبا بۆ هەرێمی کوردستان زیاد بووە، ئەوەش بووەتە هۆی ئەوەی پێدانی کارەبای نیشتمانی بۆ زیاتر لە 17 سەعات لە شەو و ڕۆژێکدا زیاد بکات.

ئومێد ئەحمەد، بەڕێوەبەری کۆنترۆڵی کارەبای هەرێمی کوردستان لەوبارەوە بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند، پێش زۆربوونی ئاو لە بەنداوەکانی دووکان و دەربەندیخان، بەرهەمهێنانی کارەبا لە هەردوو بەنداوەکە نزیکەی 125 مێگاوات بوو، بەڵام ئێستا بەرهەمهێنانی کارەبا لەو دوو بەنداوە زیادی کردووە، بەجۆرێک ئێستا لە هەردوو بەنداوەکە نزیکەی 525 مێگاوات کارەبا بەرهەمدێ. واتە 400 مێگاوات کارەبا بۆ هەرێمی کوردستان زیاد بووە، ئەوەش بۆ ئەم دۆخەی ئێستای کوردستان کە خواست لەسەر بەکارهێنانی کارەبا کەمبووەتەوە هێندەی 1000 مێگاوات سوودی هەیە".

بە گوتەی بەڕێوەبەری کۆنترۆڵی کارەبا، تێکڕای بەرهەمهێنانی کارەبا لە هەرێمی کوردستان ئێستا بۆ نزیکەی 3600 مێگاوات بەرزبووەتەوە. لەو بڕەش جگە لەو کارەبایەی لە هەردوو بەنداوی دووکان و دەربەندیخان بەرهەم دێت کە ئێستا 525 مێگاواتە، وەزارەتی کارەبا سەرجەمی کارەباکە لە چەند کۆمپانیایەکی جیاواز دەکڕێت. ئومێد ئەحمەد گوتی: "وەزارتی کارەبا، لە کۆمپانیای ماس کە خاوەنەکەی ئەحمەد ئیسماعیلە 1900 مێگاوات کارەبا و لە کۆمپانیای قەیوان 350 مێگاوات و لە کۆمپانیای کار 235 مێگاوات، هەروەها لە کۆمپانیایەک لە باعەدرێ 140 مێگاوات و لە کۆمپانیای بەختیار گرووپیش 35 مێگاوات کارەبا دەکڕێت".

ئەو بەرپرسەی وەزارەتی کارەبا باس لەوەش دەکات کە کەمبوونەوەی خواست و زۆربوونی بەرهەمهێنانی کارەبا بووەتە هۆی ئەوەی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ پێدانی کارەبای نیشتمانی زیاد بێت "ئێستا پێدانی سەعاتەکانی کارەبا بۆ زیاتر لە 17 سەعات لە شەو و ڕۆژێکدا بەرزبووەتەوە".

بەنداوی دووکان کە توانای گلدانەوەی نزیکەی 7 ملیار مەتر سێجا ئاوی هەیە، بەهۆی پێنج تۆربایینەوە لە توانایدایە 400 مێگاوات کارەبا بەرهەمبێنێ. هەروەها بەنداوی دەربەندیخان کە سێ ملیار مەتر سێجا ئاو دەگرێ، لە ڕێگەی سێ وێستگەی کارۆئاوییەوە توانای بەرهەمهێنانی 249 مێگاوات کارەبای هەیە.

بەنداوی دووکان توانای بەرهەمهێنانی 400 مێگاوات کارەبای هەیە

لە ئیجەدا خنکابوون

قاچاخچییەک ساڵێک و چوار مانگ چارەنووسی خێزانێک دەشارێتەوە

ناسر عەلی
ڕووداو- دهۆک

دوای ساڵێک و چوار مانگ چارەنووسی خێزانێکی شەش کەسیی خەڵکی دهۆک ئاشکرا بوو کە هەموویان لە دەریای ئیجەدا خنکاون. کەسوکاری ئەو خێزانە دەڵێن بە زەبری هەڕەشە لە برای ئەو قاچاخچییەی بەنیاز بووە خێزانەکە بگەیەنێتە یۆنان، چارەنووسیان ئاشکرا بووە.

خێزانەکەی شێرزاد عەبدولعەزیز کە بەنیازبوون بچنە ئەوروپا، ڕۆژی 2017/11/27 هیچ هەواڵێکیان نامێنێ. تا ڕۆژی پێنجی ئەم مانگە ئاشکرا بوو کە ئەوان لەنێو دەریادا خنکاون.

هێڤیدار عەبدولعەزیز کە برای شێرزادە، بە (ڕووداو)ی گوت: "براکەمان پێشمەرگە بوو. لە خانووی کرێدابوون لە دومیز، هەموو شتەکانی خۆی فرۆشت و چوو بۆ تورکیا. کە گەیشتە تورکیا تەلەفۆنی کرد و گوتی بەنیازە بە ڕێگەی قاچاخ بچێتە دەرەوە. ئەوان ڕۆژی 2017/11/27 لە تورکیا بەڕێکەوتن بۆ ئیتاڵیا، بەڵام لەو ڕۆژەوە هیچ هەواڵیان نەما. قاچاخچییەکەشیان کە خەڵکی ئامێدی بوو، دەیگوت هیچ لەبارەیان نازانم".

هێڤیدار باسی چۆنیەتی ئاشکرابوونی چارەنووسی ئەو خێزانەی کرد و گوتی: "زۆر هەوڵمدا هیچ سوودی نەبوو، هەتا ئەو کاتەی برایەکی قاچاخچییەکەم دەستگیر کرد و هەڕەشەم لێکرد، ئینجا قاچاخچییەکە تەلەفۆنی کرد کە ئەو خێزانە نەماون و لە دەریادا خنکاون".

قاچاخچییەکان ئەو جۆرە ڕووداوانە بە ئاسایی دەبینن. (ع.ب) کە قاچاخچییەکی کوردە لە تورکیا و 20 ساڵە ئەمە پیشەیەتی، دەڵێت: "هەر کاتێک لەگەڵ نەفەرێک ڕێکدەکەوین بیبەین بۆ یۆنان، یەکەمجار باسی مەترسییەکانی ڕێگاکەی لەگەڵ دەکەین و دەڵێین ئێمە لێی بەرپرس نین، بۆیە ڕوودانی ئەو جۆرە ڕووداوانە بەلای ئێمەوە ئاساییە. بەڵام کاتێک کێشەیان بۆ دروست دەبێ کەسوکاریان لە کوردستان هەڕەشەمان لێدەکەن".

ئەو قاچاخچییە ئاماژەی بەوەدا کە چەندین خێزانی دیکە وەکو ئەو خێزانەی دهۆک لە ئاودا خنکاون و کەسیش نازانێ تەنیا قاچاخچییەکان نەبن "دەیان خێزانی دیکەی کورد هەن کە دەیان ساڵە نەماون، بەڵام هێشتا کەسوکاریان وادەزانن زیندوون و چاوەڕێیان دەکەن، هەیە لە ڕێگا دەخنکێ و کەسیش ئاگای لێ نییە، هەشە بەتەنیا هاتووە و بە کەسوکاری ناڵێت لەگەڵ کام قاچاخچی دەچین، بۆیە چارەنووسی نادیار دەبێ".

ڕاپۆرت
ڕووداو
ژمارە (549) - دووشەممە 2019/4/8

هێشتا پارەی کارمەندانی کۆمیسیۆن خەرج نەکراوە

ڕووداو- هەولێر

گوتەبێژی ئەنجوومەنی کۆمیسیارانی کۆمیسیۆنی هەڵبژاردن و ڕاپرسی هەرێمی کوردستان ڕایگەیاند، هۆکاری دابەشنەکردنی پارەی کارمەندانی کۆمیسیۆن کە لە ڕۆژی هەڵبژاردن کاریان کردووە پەیوەندی بە سێ لایەنەوە هەیە. شیروان زرار، گوتەبێژی ئەنجوومەنی کۆمیسیارانی کۆمیسیۆنی هەڵبژاردن و ڕاپرسی هەرێمی کوردستان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "بەشێک لە کارمەندەکان خۆیان هۆکارن و زانیارییە کەسییەکانیان نەهێناوە یان درەنگ هێناویانە، کۆمیسیۆنیش لە جیاتی جارێک دووجار پێداچوونەوەی بە ناو و زانیارییەکاندا کردووە، ئەوەش هۆکارێکە، حکومەتیش لە درەنگ دابینکردنی پارەکە هۆکارێکی دواخستنەکەیە". گوتیشی "وەزارەتی دارایی لەسەر خەرجکردنی پارەکە ڕەزامەندی دەربڕیوە. ئێستا سەرقاڵی ئەوەین لە ڕێگای بانکەکانەوە پارەکە خەرجبکرێت".

(ڕووداو) ناوی بەربژێری پۆستەکان بڵاودەکاتەوە

کابینەی نوێ لە کۆتایی مانگی نیسان پێکدەهێنرێ

نەوزاد مەحموود
ڕووداو- سلێمانی

بڕیارە ئەمڕۆ دووشەممە 2019/4/8 لە هەولێر، بە ئامادەبوونی نێچیرڤان بارزانی، جێگری سەرۆکی پارتی و کۆسرەت ڕەسوڵ عەلی، جێگری یەکەمی سکرتێری یەکێتی، ڕێککەوتننامەی دووەمی نێوان ئەو دوو حیزبە بۆ دیاریکردنی بەرکەوتەی یەکێتی لە کابینەی نوێی حکومەت واژۆ بکرێت. دوای ئەو کۆبوونەوەیە، یەکێتی بە کردەیی دەست بە یەکلاکردنەوەی ناوی بەربژێرەکانی دەکات بۆ پۆستەکانی سەرۆکی پەرلەمان و وەزارەتەکان.

ئەندامێکی سەرکردایەتی یەکێتی بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "میکانیزمی یەکلاکردنەوەی وەزیرەکان و پۆستەکانی خوارەوە جیاوازن، وەزیرەکان هەوڵ دەدرێ بە ڕێگای سازان یەکلایی بکرێنەوە، ئەگەر نەسازاین، بێگومان پەنا بۆ دەنگدانی سەرکردایەتی دەبردرێ، بەڵام پێموایە هەر دەبێت بە سازان ئەوە بکرێ و گفتوگۆ و پەیوەندیش بۆ ئەو مەبەستە چەند ڕۆژێکە هەیە".

بەربژێرەکانی یەکێتی

لە نێو باڵە جیاوازەکانی یەکێتیدا هێشتا کۆدەنگی و هاوڕایی دروستنەبووە لەسەر دابەشکردنی پۆستە باڵاکان، بەڵام بەپێی زانیارییەکانی (ڕووداو) سەرجەم باڵەکانی یەکێتی هاوڕان لەسەر ئەوەی دەبێت وەزیرەکانیان و ئەوانەی دەچنە پۆستە باڵاکانەوە، لەسەر ئاستی مەکتەبی سیاسی و سەرکردایەتی بن بۆ ئەوەی تیمێکی بەهێزیان هەبێت لە حکومەت.

پۆستەکانی یەکێتی بریتین لە سەرۆکی پەرلەمان، جێگری سەرۆکی حکومەت، جێگرێک بۆ سەرۆکی هەرێم، وەزارەتی پلاندانان، کشتوکاڵ، خوێندنی باڵا، ڕۆشنبیری، پێشمەرگە، وەزارەتی هەرێم بۆ کاروباری پەیوەندییەکانی نێوان بەغدا و هەرێمی کوردستان.

ئەندامێکی سەرکردایەتی یەکێتی بە (ڕووداو)ی گوت: "لە نێوان ڕێواز فایەق و بێگەرد تاڵەبانی بۆ سەرۆکی پەرلەمان، چانسی ڕێواز فایەق بەهێزترە و هەریەک لە قوباد تاڵەبانی و عومەر فەتاح، بۆ جێگری سەرۆکی حکومەت بەربژێرن، بەڵام ئەو پۆستە بۆ قوباد تاڵەبانی یەکلابووەتەوە و هەریەکە لە شێخ جەعفەر، مەحموود سەنگاوی، مستەفا چاوڕەش و جەبار یاوەر، بەربژێرن بۆ وەزارەتی پێشمەرگە. سەعدی ئەحمەد پیرە و ئاسۆس عەلی، بەربژێرن بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ. حەمەی حەمە سەعید بۆ وەزارەتی ڕۆشنبیری و دەرباز کۆسرەتیش بەربژێرە بۆ وەزارەتی پلاندانان".

بەڵام عیماد ئەحمەد، ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکێتی ڕەتیدەکاتەوە هیچ ناوێک بۆ هیچ پۆستێک یەکلایی بووبێتەوە و دەڵێ "دوای واژۆکردنی ڕێککەوتنەکەمان لەگەڵ پارتی، کۆبوونەوەی سەرکردایەتی دەکەین بۆ ناوی بەربژێرەکانمان". ئەو ئەندامەی مەکتەبی سیاسی یەکێتی کە هاوکات سەرۆکی لیژنەی دانوستاندنکاری یەکێتیشە، بە (ڕووداو)ی گوت "لەو کۆبوونەوەیە پێوەرەکان دیاری دەکەین، بەڵام تەنیا پۆستە باڵاکان و وەزیرەکان لە کۆبوونەوەی سەرکردایەتی باس دەکرێن و پۆستەکانی دیکە بە پێوەری دیکەیە و کۆبوونەوەی بۆ ناکرێت" بەبڕوای عیماد ئەحمەد، یەکلاکردنەوەی بەربژێرەکان "قورس نییە، بەڵام ئاسانیش نییە".

(ڕووداو) زانیویەتی کە یەکێتی هیچ وەزیرێکی ژنی نییە لە نێو تیمە وەزارییەکەیدا، بەڵام هەردوو بەربژێرەکەی بۆ سەرۆکی پەرلەمان ژنن.

ڕێکخەر قسەی کۆتایی دەکات

هەر دوای واژۆکردنی ڕێککەوتننامەکەی 18ی شوباتی ئەمساڵ لەگەڵ پارتی، سیڤییەکان بە لێشاو ڕوویانکردە گردی زەرگەتە لە سلێمانی، تا ئێستا پتر لە 500 سیڤی پێشکەشکراون بۆ وەرگرتنی پۆستی حکومی. ئەندامێکی جڤاتی نیشتمانی بزووتنەوەی گۆڕان دەڵێ: "هەر لەسەرەتای خۆئامادەکردنی گۆڕان بۆ حکومەت ئەوە بڕیندرابووەوە کە پۆستە باڵاکان و وەزیرەکان بە سیڤی پڕناکرێنەوە و گۆڕان کەسانی بەهێزی نێو بزووتنەوەکە دەنێرێت.

بۆ بەڕێوەبەری گشتی و بریکاری وەزارەتەکان سیڤی پێڕەو دەکرێت، بەڵام بە مەرج".

بزووتنەوەی گۆڕان پۆستەکانی: جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان، وەزارەتی دارایی، کاروکاروباری کۆمەڵایەتی، پیشەسازی و ئاوەدانکردنەوەی وەرگرتووە. کوێستان محەممەد، ئەندامی جڤاتی گشتی بزووتنەوەی گۆڕان کە هاوکات یەکێکە لە بەربژێرەکانی بزووتنەوەکە بۆ وەرگرتنی پۆستی وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی، دەڵێ ئەو کەسانەی پۆست لە نێو بزووتنەوەی گۆڕان وەردەگرن دەبێت فۆرمێک پڕ بکەنەوە "ئەو فۆرمە بۆ ئەوەیە کە جگە لە دڵسۆزییان بۆ باش بەڕێوەبردنی ئەرکەکانیان، پەیوەست بن بە بەرنامەی گۆڕانەوە بۆ چاکسازی و ڕۆڵی باش ببینن لە ئەرکەکانیاندا".

بەترسەوە سەیرکردنی بزووتنەوەکە لەوانەی دەیاننێرێتە نێو حکومەت، زۆرتر پەیوەندی بە چەند کەسێکی نێو بزووتنەوەکەوە هەبوو لە حکومەت و فراکسیۆنە پەرلەمانییەکانی بەغدا و کوردستان کە دواتر لە بزووتنەوەکە دوورکەوتنەوە.

سەرچاوەیەکی ئاگادار لە بزووتنەوەی گۆڕان کە داوای کرد ناوی بڵاونەکرێتەوە، دەڵێ: "پێموایە گۆڕان ناوی بەشێک لە بەربژێرەکانی بۆ پۆستە باڵاکان داوەتە پارتی، ئەوانیش مستەفا سەید قادر، بۆ جێگری سەرۆکی هەرێم، جەلال جەوهەر بۆ یاریدەدەری سەرۆکی حکومەت بۆ چاکسازی. کوێستان محەممەد بۆ وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی، بەڵام هێشتا ناوی دیکە ماون گۆڕان یەکلاییان بکاتەوە، ڕێکخەری گشتی ناوەکان یەکلا دەکاتەوە، بەڵام پۆستەکانی دیکە لە نێو سیڤییەکان دیاری دەکرێن".

سوپرایزەکانی پارتی

لەوەتەی دەست بە دانوستاندنەکانی پێکهێنانی کابینەی حکومەت کراوە، بەردەوام باسی بەربژێرەکانی یەکێتی و گۆڕان دەکرێت، بەڵام جگە لە بەربژێرانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان و سەرۆکی حکومەت، هێشتا ڕوون نییە بەربژێرەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان کێن.

نووری حەمە عەلی، ئەندامی سەرکردایەتی پارتی ڕەتیدەکاتەوە دیاریکردنی بەربژێرەکانی حکومەت ببنە گرفت بۆ پارتی "جیاوازیی ئێمە لەگەڵ هەر حیزبێکی دیکە ئەوەیە، بەهۆی مەرکەزییەتی ناو حیزب و کۆدەنگیی سەرکردایەتی لەسەر بڕیارەکان، پرسەکان بە ئاسانی یەکلادەکرێنەوە". ئەو ئەندامەی سەرکردایەتی پارتی باسی میکانیزمی ئامادەکردنی لیستی بەربژێرەکانی حیزبەکەی دەکات و دەڵێ: "بەشێک لە پۆستەکان لەلایەن مەکتەبی سیاسی و مەکتەبی سەرۆکەوە بە ڕاوێژ دیاری دەکرێن و بەشێکیشیان بە کۆبوونەوەی سەرکردایەتی، ژمارەیەک سیڤی پێشکەشکراون و پارتی دەیەوێت خەڵکی نوێ بێنە پێشەوە کە بتوانن خزمەت بکەن و سیاسەتی کوردستانێکی بەهێز لە ناو حکومەت جێبەجێ بکەن".

(ڕووداو) لە سەرچاوەیەکی ئاگاداری نێو پارتییەوە زانیویەتی، بەشێکی زۆر لە وەزیرەکانی پارتی هێشتا یەکلایی نەبوونەتەوە "بەڵام ناوی د.محەممەد شوکری، بۆ وەرگرتنی سەرۆکی دیوانی ئەنجوومەنی وەزیران دێت کە پێشتر لە لیژنەی چاکسازی سەرۆک هەرێم بووە. هەروەها ڕێبەر ئەحمەد، بەرپرسی نووسینگەی مەسرور بارزانی بۆ وەزارەتی ناوخۆ، فرسەت سۆفی، بۆ پارێزگاری هەولێر. نەوزاد هادی بۆ وەزارەتێک. قسەش لەسەر نەزهەت حالی دەکرێت بۆ سەرۆکی ئەنجوومەنی ئاسایش، ژنێکیش دەکرێتە وەزیر، بەڵام هێشتا ڕوون نییە بۆ چ وەزارەتێکە".

(ڕووداو) لە بەرپرسانی پارتییەوە ئەوەشی زانیوە کە ئاشتی هەورامی، وەزیری سامانە سرووشتییەکان لە شوێنی خۆی دەمێنێتەوە "بەڵام ڕەنگە بۆ دوو ساڵ بمێنێتەوە، دواتر ئەگەر هەیە د.نزار نەعمان بکرێتە وەزیری سامانە سرووشتییەکان".

د.نزار ڕۆژی 1ی نیسانی 2016 بەربژێری حکومەتی حەیدەر عەبادی بوو بۆ پۆستی وەزارەتی نەوت، بەڵام کشانەوەی خۆی لە بەربژێری ڕاگەیاند.

پۆستەکانی پارتی، جگە لە سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی پەرلەمان، هەریەکە لە وەزارەتەکانی ناوخۆ، کارەبا، داد، سامانە سروشتییەکان، پەروەردە، تەندروستی و ئەوقاف، گواستنەوە و گەیاندن و سەرۆکی ئەنجوومەنی ئاسایش و سەرۆکی فەرمانگەی پەیوەندییەکانی دەرەوەن.

بەرپرسێکی پارتی پێشبینی دەکات تا کۆتایی مانگی نیسان، یان سەرەتای ئایاری داهاتوو کابینەی نوێی حکومەت دەستبەکار ببێت "چونکە گرێی ناکۆکییەکان کراونەتەوە و ماوەتەوە یاسای سەرۆکایەتی هەرێم پەسەند بکرێت و سەرۆکی حکومەت ڕابسپێردرێ".

بزووتنەوەی گۆڕان لەو دەستکارییە نیگەرانە

بۆ ڕازیکردنی یەکێتی جێگرێکی دیکە بۆ سەرۆکی هەرێم زیاد دەکرێ

نەوزاد مەحموود
ڕووداو- سلێمانی

نیگەرانیی بزووتنەوەی گۆڕان لەو گۆڕانکارییە نوێیانەی ڕێککەوتنی پارتی و یەکێتی بەدوای خۆیدا هێنابووی، ڕۆژی شەممەی ڕابردوو شاندی دانوستاندنکاری پارتی گەیاندە سلێمانی. بزووتنەوەی گۆڕان سەرەتای دانیشتنەکەیان بە گلەیی دەستپێنەکردووە، بەڵام نیگەران بوون لەوەی کە ڕێککەوتنە نوێیەکەی یەکێتی و پارتی لەسەر حیسابی پۆستە باڵاکەی ئەوانە.

پۆستی جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان بەپێی ڕێککەوتننامەی 18ی شوباتی ئەمساڵ، پشکی بزووتنەوەی گۆڕانە و لە وردەکاریی ڕێککەوتنەکەشدا هاتووە: سەرۆکی هەرێمی کوردستان بە هەمانشێوەی سەرۆکی حکومەت یەک جێگری دەبێت.

بەڵام یەکێتی داوای جێگرێکی سەرۆکی هەرێمی دەکرد و تاوەکو چەند خولەکێک پێش پەیوەندییە تەلەفۆنییەکەی نێوان بارزانی و کۆسرەت ڕەسوڵ، پارتی ئەوەی ڕەتدەکردەوە. ئێستا پارتی دەبێت پەیوەست بێت بە ڕێککەوتنی لەگەڵ هەردوو حیزب. بەرپرسێکی پارتی دەڵێ: "بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشەیە، پارتی و یەکێتی و گۆڕان دەبێ نەرمی بنوێنن و دەتوانم بڵێم چارەسەریش کراوە".

بڕیارە ئەم هەفتەیە پەرلەمانی کوردستان کۆببێتەوە بۆ خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە یاسای کاراکردنەوە و هەمووارکردنەوەی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان، تاوەکو ئەو ڕۆژەی پارتی و یەکێتی ڕێککەوتنەکەیان ڕاگەیاند، پرۆژە یاساکە تەنیا یەک جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستانی تێدابوو. بەڵام وەک جەلال محەممەد، ئەندامی لیژنەی یاسایی و پەرلەمانتاری فراکسیۆنی گۆڕان باسی دەکات "لەسەر پێشنیازی سێ پەرلەمانتاری یەکێتی جێگرێکی دیکە بۆ پرۆژە یاساکە زیاد کراوە، ڕۆژی دەنگدانی پەرلەمان دەردەکەوێ کە ئایا دوو جێگر پەسەند دەکرێ بۆ یاساکە یان تەنیا یەک جێگر دەمێنێتەوە وەک ئەوەی لە ڕێککەوتنی نێوان گۆڕان و پارتیدا هاتووە".

ئەو ئەندامەی لیژنەی یاسایی پەرلەمان دەڵێ، لەڕووی یاساییەوە زیادکردنی جێگرێکی دیکە کێشە دروستناکات و دەکرێ زیاد بکرێت "بەڵام لەڕووی سیاسییەوە ڕەنگە کێشە دروستبکات لە نێوان پارتی و گۆڕان، چونکە لە سەرەتاوە کە ڕێککەوتوون بۆ ئەوەی گۆڕان بەشداریی حکومەت بکات، تەنیا یەک جێگر هەبووە بۆ سەرۆکی هەرێم، ئێستا چۆن دەکرێت لە نیوەی ڕێگادا جێگرێکی دیکە زیاد بکرێت".

> **چۆن دەکرێت لە نیوەی ڕێگادا جێگرێکی دیکە زیاد بکرێ؟**

بەپێی زانیارییەکانی (ڕووداو) بزووتنەوەی گۆڕان لە کۆبوونەوەکەیدا لەگەڵ پارتی، پێشنیازی زیادکردنی ئەو پۆستەی ڕەتکردووەتەوە، پارتی کە بەمدواییە لەگەڵ یەکێتی ڕێککەوت، ناچار بوو بۆ ڕازیکردنی یەکێتی، جێگرێکی دیکە بۆ پۆستی سەرۆکی هەرێم زیاد بکات.

لەبارەی هۆکاری ڕەتکردنەوەی پێشنیازەکەی پارتی، سەرچاوەیەکی ئاگاداری بزووتنەوەی گۆڕان دەڵێ: "بەپێی یاسای ژمارە یەکی ساڵی 2005ی سەرۆکایەتی هەرێم، سەرۆکی هەرێم یەک جێگری هەیەو ئەرکی ئەو جێگرەش تایبەتە بە کاروباری سەربازی، ئەگەر ئەو دەسەڵاتە بدرێت بە یەکێتی، جێگرەکەی دیکە ڕۆڵێکی ئەوتۆی بۆ نامێنێتەوە".

بەڵام ڕازیکردنی یەکێتی بۆ ئەوەی جێگری سەرۆکی حکومەت یاریدەدەرێکی هەبێت بۆ کاروباری چاکسازی، هێزی ئەوەی هەیە نیگەرانییەکانی گۆڕان لە بارەی جێگری دووەمی سەرۆکی هەرێم بڕەوێنێتەوە.

ئەندامێکی جڤاتی نیشتمانی بزووتنەوەی گۆڕان کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە، نایشارێتەوە بزووتنەوەکەی لەو جێگرەی دووەم نیگەران و بەگلەییە "بەڵام ڕێککەوتنی نێوان پارتی و گۆڕان هەڵناوەشێنێتەوە، چونکە ڕێککەوتننامەکە بۆ خۆی گەورەتر و چڕوپڕترە لەوەی پۆستێک تێکیبدات".

ئەو ئەندامەی جڤاتی نیشتمانی بزووتنەوەی گۆڕان گوتیشی، یەکێتی ڕازی بووە بەوەی یاریدەدەری سەرۆکی حکومەت بۆ چاکسازی لەلایەن گۆڕانەوە وەربگیرێت و گۆڕانیش جەلال جەوهەری بۆ ئەو پۆستە بەربژێر کردووە.

بەپێی زانیارییەکانی (ڕووداو) هەریەکە لە مستەفای سەید قادر و قادر حەمەجان، دەبنە جێگرانی نێچیرڤان بارزانی و جێگرەکەی بزووتنەوەی گۆڕان بۆ کاروباری سیاسی و ئیداریی یاریدەدەری سەرۆکی هەرێم دەبێت و کاروباری سەربازیش ئەرکی جێگرەکەی دووەم دەبێت. بەڵام دیمەنەکە لە دانیشتنی پەرلەمانی کوردستان بۆ خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە یاساکە باشتر ڕووندەبێتەوە.

ئەندامێکی فراکسیۆنی یەکێتی لە پەرلەمانی کوردستان کە داوای کرد ناوی بڵاونەکرێتەوە، نەیشاردەوە ئەوان داوایان کردووە جێگرێکی دیکە بخرێتە نێو پرۆژە یاسای ئامادەکراو بۆ هەمواری یاسای سەرۆکایەتی و کاراکردنەوەی "چونکە بەو مەرجە لەگەڵ پارتی ڕێککەوتووین و ناکرێت پارتی لێی پەشیمان ببێتەوە".

جەلال محەممەد، ئەندامی لیژنەی یاسایی، دەڵێ ئەو کارە متمانە لە نێوان گۆڕان و پارتی کەمدەکاتەوە، ناکرێ هەر لەسەرەتای پرۆسەکەشەوە بێمتمانەیی پەیدا ببێت لە نێوانیان "پارتی لە سێ قۆناغ پێویستی پێمان هەبووە و لەگەڵی ڕۆیشتووین، ناکرێت ئێستا گرفت لە نێوانیان دروست ببێت".

گوتیشی: "بڕوامان وایە پارتی ئەگەر ئەو کارەش بکات، بەبێ ڕەزامەندی گۆڕان نایکات و ڕۆژانی داهاتوو ڕووندەبێتەوە چی بەسەر ئەو پرسە دێت". وەک ئەو باسی کرد، ئێستا دوو جێگر لەناو پرۆژەکەدا هەیە و دەکەوێتە ڕۆژی دەنگدانی پەرلەمانتارانەوە "ئەگەر زۆرینەی دەنگ پەسەندی کرد، دەبێتە یاسا و سەرۆکی هەرێم دوو جێگری دەبێت".

سەرۆکی فراکسیۆنی یەکێتی لەکاتی بەشداریکردنی لە دانیشتنی پەرلەمان لەکاتی خوێندنەوەی دووەم بۆ پرۆژە یاسای تایبەت بە کاراکردنەوەی دامەزراوەی سەرۆکایەتی هەرێم و هەڵبژاردنی سەرۆک، پێشنیازی کردووە بڕگەی دووەم لە مادەی 13ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێم هەموار بکرێتەوە و بەمشێوەیەی لێ بکرێ: "سەرۆکی هەرێم دوو جێگری دەبێت، کە ناونیشان و دەسەڵاتیان لەلایەن سەرۆکی هەرێمەوە بەپێی پەیڕەوێک کە لەماوەی 15 ڕۆژ لە بەرواری سوێندخواردنی دەردەچێت، دیاری دەکرێت".

بژار کۆچەر، ئەندامی لیژنەی یاسایی پەرلەمانی کوردستان لە فراکسیۆنی پارتی، دەڵێ ئەمڕۆ دووشەممە کۆبوونەوەی لیژنەی یاسایی هەیە و ئەو بابەتە لەو کۆبوونەوەیەدا قسەی لەسەر دەکرێت "بەڵام ئەو کارە بەبێ ڕەزامەندی بزووتنەوەی گۆڕان سەرناگرێ و پارتی لای خۆیەوە تاکلایەنە نایکات، چونکە ڕێز لە ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ گۆڕان دەگرێت، هەربۆیە دەبێت یەکێتی و پارتی هەوڵ بدەن گۆڕان ڕازی بکەن".

هەسەدە هەوڵێکی گیراوە داعشەکان پووچەڵدەکاتەوە

ڕووداو- هەولێر

هێزەکانی سووریای دیموکرات (هەسەدە) هەوڵێکی گێرەشێوێنی داعشە بەریتانییەکانیان پووچەڵکردووەتەوە. هاوپەیمانانیش ڕایانگەیاندووە "هەسەدە بە سەرکەوتوویی دۆخەکەی چارەسەرکردووە، بێ ئەوەی هیچ قوربانییەکی لێبکەوێتەوە، هەموو گیراوەکانیش لە شوێنی خۆیانن. بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی ڕۆژنامەی (تێلێگراف)ی بەریتانی، ڕووداوەکە لە گرتووخانەی دێرک لە نزیک سنووری هەرێمی کوردستان بووە. گیراوەکان هەوڵی هەوڵکوتانە سەر پاسەوانانی گرتووخانەکە و ڕاکردنیان داوە. سەدان چەکداری بیانی و هەزاران چەکداری عێراقی و سووری داعش لە گرتووخانەکانی هەسەدەن، ژمارەیەکی زۆر لە بیانییەکانیش چارەنووسیان دیار نییە، لەبەر ئەوەی وڵاتەکانیان ئامادە نین وەریانبگرنەوە.

مووچەی هەسەدە زیاد دەکات

ئەمریکا مووچەی پێشمەرگە بۆ نیوە کەمدەکاتەوە

ڕووداو- هەولێر

وەزارەتی بەرگریی ئەمریکا لە پرۆژە بودجەی 2020دا بەشی مووچەی هێزەکانی پێشمەرگەی بە ڕێژەی زیاتر لە نیوە کەمکردووەتەوە، بەڵام پشکی هێزەکانی سووریای دیموکراتی بە ڕێژەی 20% زیاد کردووە.

لە پرۆژە بودجەی پێنتاگۆن بۆ بەرەنگاربوونەوەی داعش لە عێراق و سووریا، بەشی مووچە، خەرجییەکانی خواردن و سووتەمەنی پێشمەرگە 126 ملیۆن دۆلارە، بەو پێیەش پشکی مووچە و پێداویستییەکانی پێشمەرگە لە بودجەی ساڵی داهاتوودا بە بڕی 164 ملیۆن دۆلار لەچاو ئەمساڵ دادەبەزێ کە 290 ملیۆن دۆلارە. ئەم هەنگاوەی پێنتاگۆن لە کاتێکدایە کە لە بودجەی ئەمساڵی عێراقدا، بەشێک لە مووچەی پێشمەرگە لەلایەن حکومەتی عێراقەوە دابین دەکرێ.

وەزارەتی بەرگریی ئەمریکا بەنیازە 95 ملیۆن دۆلار بۆ چاکسازی و بووژاندنەوەی هێزە سەربازییەکانی هەرێمی کوردستان خەرج بکات کە یەکخستنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە و چاکسازیی لە وەزارەتی پێشمەرگە لەخۆدەگرێ. ئەم بڕە پارەیە لە بەشی هاوکارییە لۆجیستیکی، کەرەستەیی و خزمەتگوزارییەکان بۆ هێزە عێراقییەکان ناوی هاتووە کە ئەمریکا 189 ملیۆن دۆلاری بۆ تەرخان کردووە، بەڵام دیار نییە پشکی پێشمەرگە لە بەشەکانی دیکەی پاکێجی لۆجیستیک، کەرەستەکان و خزمەتگوزارییەکان چەند دەبێ.

لە بەشێک لە پرۆژەکەدا لەبارەی هێزەکانی پێشمەرگەوە هاتووە: "وەک بەشێک لە چاکسازیی پێشمەرگە، لیواکانی پاسەوانی هەرێم (RGBs)ی ژێر دەسەڵاتی وەزارەتی پێشمەرگە نوێکراونەتەوە و بەپێی ستانداردەکانی لیوای خاوەن چەکی سووکی ئەمریکا ڕێکخراون، دوو لیوای پاسەوانیی هەرێمیش کەرەستەیان پێدراوە". ئەوەشی خستووەتەڕوو کە "وەزارەتی پێشمەرگە ئەو ئەولەوییەتانەی دەستنیشان کردووە بۆ ئەوەی کەموکورییەکانی توانایی

> تاوەکو ئێستا لەبارەی کەمکردنەوەی پارەی پێشمەرگە ئاگادار نەکراوینەتەوە
>
> جەبار یاوەر

خۆیانی پێ پڕ بکەنەوە: ئۆتۆمبێلی جەنگی گوللەنەبڕ، چەکی دژەتانک، تەقەمەنی و ئامبولانس".

بەشی عێراق لە بودجەی بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر لە عێراق و سووریا 745 ملیۆن دۆلارە کە بۆ کەرەستەی سەربازی و ڕاهێنانی هێزەکان، لۆجستیک و خزمەتگوزارییەکان، مووچە و خەرجییەکانی پێشمەرگە، چاککردنەوە و نۆژەنکردنەوەی ژێرخانی سەربازی و ڕاگرتنی چەک و ئۆتۆمبێلە سەربازییەکان تەرخان کراوە.

بەشە مووچەی پێشمەرگە و خەرجییەکانی ڕاهێنان و کەرەستەی سەربازی زیاترین دابەزینیان لە چاو 2019 بەخۆوە بینیوە. خەرجی مەشق و ڕاهێنانی هێزە عێراقییەکان لە 420 ملیۆن دۆلارەوە لە 2019 بۆ 308 ملیۆن دۆلار لە 2020 کەمکراوەتەوە، بەڵام خەرجییەکانی لۆجستیک و خزمەتگوزارییەکان لە 67.2 ملیۆن دۆلارەوە بۆ 189 ملیۆن دۆلار بەرزکراوەتەوە. بەشە بودجەی پاکڕاگرتنی چەک و ئۆتۆمبێلەکانیش بە ڕێژەی نزیکەی 50% بەرزبووەتەوە و گەیشتووەتە 94 ملیۆن دۆلار.

شارەزایان پێیانوایە کەمبوونەوەی بەشی پێشمەرگە لەو بودجەیە کاریگەری لەسەر

وەزارەتی بەرگریی ئەمریکا بەنیازە 95 ملیۆن دۆلار بۆ چاکسازی و بووژاندنەوەی هێزە سەربازییەکانی هەرێمی کوردستان خەرج بکات

هەوڵەکان بۆ یەکخستنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە و کۆکردنەوەی هەموویان لەژێر چەتری وەزارەتی پێشمەرگە دەبێ. بیلال وەهاب، لێکۆڵەری کورد لە پەیمانگای واشنتن، لە لێدوانێکدا بۆ ماڵپەڕی (ئەلمۆنیتەر) ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە: "شەڕی داعش و 290 ملیۆن دۆلار پاڵنەری تەواو نەبوو بۆ یەکگرتنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە، بۆیەش ئەم بڕە پارەیەی ئێستا پاڵنەرێکی لاوازترە".

بودجەی سەربازیی ئەمریکا بۆ سووریا بە ڕێژەی 20% بەرز بووەتەوە. لە بودجەی ساڵی 2019ی پێنتاگۆندا بۆ بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر لە دەرەوەی خاکی ئەمریکا 252 ملیۆن دۆلار بۆ خەرجییەکانی بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر لە سووریا تەرخان کرابوو. لە بودجەی 2020 دا ئەو بڕە بۆ 300 ملیۆن دۆلار بەرزکراوەتەوە.

لەو بڕە پارەیە مەشق و کەرەستەی سەربازی پشکی شێری بەردەکەوێ و لە چاو ئەمساڵ بە ڕێژەی دوو بەرامبەر زیاد دەکات. لە بودجەکەی ئەمساڵدا 114 ملیۆن دۆلار بۆ ڕاهێنان و دابینکردنی کەرەستەی پێویست بۆ هاوبەشە لۆکاڵییەکان تەرخانکراوە، بەڵام لە ساڵی 2020 ئەو ژمارەیە بۆ 173 ملیۆن دۆلار بەرز دەبێتەوە. هێزەکانی سووریای دیموکرات هاوبەشی سەرەکیی هێزەکانی ئەمریکان، بۆیەش چاوەڕێ دەکرێ ئەو هێزانە پشکی سەرەکییان بەربکەوێ.

بڕی پارەی تەرخانکراو بۆ مووچەی هێزە لۆکاڵییەکان لە چاو 2019 بە بڕی 18 ملیۆن دۆلار بەرز دەبێتەوە و دەگاتە 48 ملیۆن دۆلار. وەک لە پرۆژە بودجەکەدا هاتووە، مووچە مانگانەکە لە 100 بۆ 400 دۆلارە، ئەمەش بۆ ئەو هێزانە دەبێ کە ئاسایشی ناوچە ئازادکراوەکان دەپارێزن، مەزندەش دەکرێ هەتا کۆتایی ئەمساڵ 24 هەزار کەس لەو هێزانە لەو پارەیە وەربگرن. وەزارەتی بەرگری چاوەڕێ دەکات هەتا کۆتایی ساڵی داهاتوو 18 هەزاری دیکەش بێنە سەر ئەو کەسانەی لەو پارەیە سوودمەند دەبن. لە پرۆژەکەی پێنتاگۆندا ناوی ئەو هێزانە بە ئۆپۆزیسیۆنی سووریی وردبینی بۆکراو هاتووە.

لە بودجەی 2019ی پێنتاگۆندا هیچ پارەیەک بۆ چاککردنەوە و نۆژەنکردنەوەی ژێرخان لە سووریا تەرخان نەکرابوو، بەڵام لە بودجەی ساڵی داهاتوودا 80 ملیۆن دۆلار بۆ ئەو مەبەستە دەبێ. خەرجییەکانی پاکڕاگرتن و پاراستنی چەک و ئۆتۆمبێلە سەربازییەکانیش بە ڕێژەی 50% کەم دەکرێتەوە و دەگاتە 32.5 ملیۆن دۆلار. ساڵی 2019 نزیکەی 64.5 ملیۆن دۆلار بۆ هەمان مەبەست لە سووریا تەرخانکرابوو.

وەزارەتی بەرگریی ئەمریکا هۆشداری دەدات ئەگەر داواکارییەکانی ناو پرۆژەکە بۆ سووریا پەسند نەکرێن، ئەوە هێزە لۆکاڵییەکان بەهۆی ململانێی سیاسییەوە پارچەپارچە دەبن و بچووک دەبنەوە، ئەمەش ئەگەری سەرهەڵدانەوەی داعش زیاتر دەکات. بودجەی سەربازیی ئەمریکا بۆ ساڵی داهاتوو 750 ملیار دۆلارە، کە 718 ملیار دۆلاری بە تایبەتی بۆ پێنتاگۆن دەچێ و ئەوەی دیکە بۆ دامەزراوە و چالاکییە پەیوەندیدارەکان دەبێ.

کۆی ئەو پارەیەی بۆ بەرەنگاربوونەوەی داعش لە عێراق و سووریا دانراوە یەک ملیار 45 ملیۆن دۆلارە، کە 305 ملیۆن دۆلار لە پارەی ساڵی ڕابردوو کەمترە. لە پرۆژەکەی ئەمساڵدا هیچ پارەیەک بۆ پاراستنی ئاسایشی سنوور دانەنراوە، لە کاتێکدا ساڵی ڕابردوو 250 ملیۆن دۆلار بۆ پێداویستییەکانی ئاسایشی سنوور بووە و چاوەڕێ دەکرێ هێزە عێراقییەکان و هاوبەشە لۆکاڵییەکانی ئەمریکا لە سووریا هەڵمەتی سەختیان بۆ ڕێگری لە هاتوچۆی پاشماوەی داعش لە سنوورەکانی نێوان عێراق و سووریا لەسەر شان بێ.

فەریق جەبار یاوەر، ئەمینداری گشتی وەزارەتی پێشمەرگە بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "تاوەکو ئێستا لە کەمکردنەوەی پشکی پێشمەرگە ئاگادار نەکراوینەتەوە، تەنانەت ڕۆژی 2019/4/5ش لەگەڵ تیمێکی ئەمریکی کە تایبەتە بەو هاوکارییانەی بۆ پێشمەرگە دەنێردرێت قسەم کردووە، ئەوانیش هێشتا زانیارییان نییە دەربارەی ئەم بابەتە".

تەنیا 2%ی نەینەوا ئاوەدان کراوەتەوە

مەسیحییەکان ناگەڕێنەوە مووسڵ

ڕووداو- هەولێر

دوو ساڵ زیاترە شارۆچکەی بەتنایە لە پارێزگای نەینەوا لە دەست چەکدارانی داعش ڕزگارکراوە، بەڵام تەنیا یەک کەس گەڕاوەتەوە شارۆچکەکە، ئەویش لە خانوویەکدا دەژی کە تەنیا بەشی ئەوەندەیە بارانی زستان تەڕی نەکات، ئەرکەکەشی پاراستنی سێ قوتابخانە و ناوەندێکی تەندروستی نوێیە، هێزە ئەمنییەکانی ناوچەکەش لە بەرامبەردا خواردنی دەدەنێ. بەتنایە تەنیا نموونەیەکە لەو ناوچانەی کەمینە ئایینییەکانی تێدا دەژین و لە داهاتوودا تەحەدای گەورە لەبەردەم حکومەتی عێراقدا دروستدەکەن.

بەرپرسانی عێراقی بە ڕۆژنامەی (واشنتن پۆست) یان ڕاگەیاندووە کە تێچووی ئاوەدانکردنەوەی شارۆچکەکە زۆر زیاترە لە توانای حکومەت. هاویکارییە نێودەوڵەتییەکانیش زۆر لەوە کەمترن قەرەبووی کەموکورییە داراییەکەی حکومەتی عێراق بکەنەوە، ئەوەش لە کاتێکدایە کە تەنانەت دوای ئاوەدانکردنەوەی خێرای ناوچەکەش، هیچ گەرەنتییەک نییە خەڵکی شارۆچکەکە بگەڕێنەوە.

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکەی واشنتن پۆست، حکومەتەکان و ڕێکخراوە بیانییەکان زۆربەی ئەو پارەیەیان داوە کە دەبوو خەرج بکرێ، بەڵام ئەو پارەیەش لە شێوەی قەرز بە بەغدا دەدرێ و لە داهاتوودا دەبێ بیداتەوە. کێشەیەکی هەنووکەیی خەرجکردنی پارەکەش چۆنێتی گواستنەوە و خەرجکردنێتی بۆ شوێنە دەستنیشانکراوەکان، بە گوتەی بەرپرسانی عێراقی و ڕۆژئاوایی پارەکە بە خاوی دابەش دەکرێ و هۆکاری ئەمەش بۆ ئەو تۆڕ و دامەزراوانە دەگەڕێتەوە کە لە ململانێی سیاسی نێوان حیزبەکان و میلیشیاکاندا نوقم بوون.

زۆرینەی بەتنایە لەلایەن داعش یان لە لایەن فڕۆکەکانی هاوپەیمانانەوە وێرانکراوە، ئەو خانووانەش کە بە ساغی ماونەتەوە دیوارەکانیان بە نووسین و دروشمەکانی داعش داپۆشراون. تاکە پیاوە مەدەنییەکەی بەتنایە، بە ڕۆژنامەکە دەڵێ :"من تاکە کەسم لێرە، خێزانم نییە و ژیان لێرە باشترە لەوەی لە کەمپەکان بژیم".

لە کۆی 1.5 ملیۆن مەسیحی کە لە عێراق دەژیان، ئێستا تەنیا 200 هەزاریان لەم وڵاتە ماون

سەردەمانێک 6000 مەسیحی کلدانی لەو شارۆچکەیە دەژیان، بەڵام شەڕ و پێکدادانە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق لە 16 ساڵی ڕابردوودا ژمارەیەکی زۆری مەسیحییەکانی بەتنایە و عێراقی ناچار کردووە وڵات جێبهێڵن. بەپێی ڕاپۆرتەکە، پێش ڕووخانی ڕژێمی سەدام 1.5 ملیۆن مەسیحی لە عێراق دەژیان و ئێستا تەنیا 200 هەزاریان لەم وڵاتە ماون. نزیکەی نیوەی خەڵکی بەتنایەش بەرەو ئەمریکا و ئەورووپا کۆچیان کردووە، نیوەکەی دیکەشیان بەسەر کەمپەکانی ئاوارەکان بڵاوەیان کردووە و بیر لەوە دەکەنەوە ئەوانیش بە یەکجاری عێراق جێبهێڵن. ڕەعد ناسر، تەمەن 40 ساڵ، لە کەمپێکی نزیک تەلئەسقوف بە ڕۆژنامە ئەمریکییەکەی گوت کە خۆی و خەڵکانی دی لە دەرفەتی کۆچ بەرەو ئەورووپا دەگەڕێن، مەزندەشی کرد تەنیا 200 خێزانی خەڵکی شارۆچکەکە هەتا ئێستا لە شارۆچکەکە مابن و کەمیان بیر لە گەڕانەوە بۆ شارە دێرینەکەی خۆیان دەکەنەوە. ڕەعد دەڵێ "هەموو شوێنێک وێران بووە و پارەی ئاوەدانکردنەوەی خانووەکانمان نییە".

ئیدارەی دۆناڵد ترەمپ، سەرۆکی ئەمریکا، بایەخێکی تایبەت بە ئاوەدانکردنەوەی ناوچە مەسیحی و ئێزدییەکان دەدات، بە جۆرێک لە تشرینی یەکەمی 2017 وە نزیکەی 300 ملیۆن دۆلاری بۆ ناوچەکانی ئەو دوو کەمینە ئاینییە تەرخانکردووە. بەگوێرەی بەرپرسانی ئاژانسی ئەمریکی بۆ پەرەپێدانی نێودەوڵەتی ناسراو بە USAID، ئەمریکا 304 پرۆژەی لەو ناوچانە دەستنیشان کردووە کە لە کۆنەوە بە ناوچەی مەسیحی و ئێزدی ناسراون، لەوانەش چاککردنەوەی قوتابخانەکان، دانانی مولیدەی کارەبا و چاککردنەوەی تۆڕەکانی دابەشکردنی ئاوی خواردنەوە.

سەرەڕای هەوڵەکان دەستکەوتەکان بەرچاو نین، چونکە لە ناوچەی وەکو بەتنایە و شنگال قوتابخانەکان چاککراونەتەوە، بەڵام هیچ کەسێک نییە بەکاریان بهێنێ، هەرچەند لە ناوچەی دیکەی وەک باشیک و بەرتلەش بنکە تەندروستییەکان

> ئەگەر خەڵک بە قەبارەی کێشەکان بزانن لێمان ڕادەپەڕن
>
> بەرپرسێکی عێراقی

کە بە هاوکاریی (USAID) دروستکراون، خزمەتگوزاری پێشکەش بە خەڵکێکی زۆری ناوچەکە دەکەن، لە ناوچەی وەک حەمدانییەش پرۆگرامەکانی ئاوەدانکردنەوە خەڵکێکی زۆری هانداوە بگەڕێنەوە.

ماکس پریمۆراک، نوێنەری تایبەتی (USAID) بۆ هاوکاریی کەمایەتییە ئایینییەکانی عێراق، ئاماژە بۆ ئەوە دەکات ئامانج لە هەوڵەکان هیوابەخشینە بە خەڵکی ناوچەکە بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە، چونکە "کاریگەریی سایکۆلۆژی جینۆسایدەکە زۆر گەورە بووە لەسەر خەڵکی ئەم ناوچانە، ئەوان هەستیان دەکرد کۆمەڵگای نێودەوڵەتی ئامادە نییە یارمەتییان بدات، هیچ پشتیوانێکیان نەبوو".

حەمدانییە پێش هێرشەکانی داعش نزیکەی 60 هەزار دانیشتووی هەبوو، عیسام بەهنام، سەرۆکی شارەوانیی شارەکەش ئاماژە بۆ ئەوە دەکات پرۆگرامەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان و ئەمریکا و گروپە مەسیحییەکانی ئەمریکا توانیویانە نیوەی دانیشتووانی شارەکە بگەڕێننەوە. بەو حاڵەشەوە بەهنام جەخت لەوە دەکاتەوە هاریکارییەکان نەیانتوانیوە ئەو کێشانە چارەسەر بکەن کە لە بنەڕەتدا وای لە مەسیحییەکان کردووە عێراق جێبهێڵن، واتە دابینکردنی پۆلیس و هێزی سەربازی بۆ پاراستنی ئاسایشی ناوچەکانی باکوور.

بەهنام لەو بارەوە دەڵێ: "ئەگەر حکومەتی عێراق دەیەوێ مەسیحییەکان لە عێراق بمێننەوە، ئەوە دەبێ بە جیدی بیر لەوە (ئاسایشی ناوچەکە) بکاتەوە، ئەگەرنا بەو دۆخەی ئێستاوە، بڕوا ناکەم لە عێراق هیچ داهاتوویەکمان هەبێ".

ئاسایشی حەمدانییە لەلایەن میلیشیا سوننە و شیعەکانەوە دابیندەکرێ، بەرپرسەکەی (USAID)ی ئەمریکی لە عێراقیش جەخت دەکاتەوە لەوەی نەبوونی هێزی ئاسایشی حکومیی کێشەی گەورەی بۆ ئەوان و گەڕانەوەی خەڵک دروستکردووە، بۆیەش دەڵێ "پێویستە بەغدا بێتە سەر خەت" و ئاسایشی ناوچەکە لە "میلیشیاکانەوە ڕادەستی پۆلیسی ئاسایی بکرێ، لە خەڵکی ناوچەکە بن و لە ژێر چاودێری بەغدادا بن".

سەلیم عوسمان، بەڕێوەبەری سندوقی ئاوەدانکردنەوەی نەینەوا لە حکومەتی عێراق، ڕەتیدەکاتەوە ئاسایش بەربەستی بەردەم ئاوەدانکردنەوەی ناوچەکە و گەڕانەوەی خەڵک بێ و نەبوونی هاریکاری بە کێشەی سەرەکی دەزانێ. سەلیم بە لە لێدوانێک بۆ ڕۆژنامە ئەمریکییەکە ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە "زۆر وڵات لە دەرکردنی داعشدا بەشدار بوون، ئێمەش پێزانینمان هەیە، بەڵام لەو پرۆسەیەدا نەینەوا وێران بووە، بۆیەش ئێستا هەموویان دەبێ لە ئاوەدانکردنەوەیدا بەشدار بن".

بەگوتەی عوسمان تەنیا چاککردنەوەی ژێرخانی پارێزگاکە 20 بۆ 30 ملیار دۆلاری دەوێ، کەچی ئەمساڵ سندوقەکەی 50 ملیۆن دۆلاری لە حکومەتی بەغدا و 1.2 ملیار دۆلار لە بانکی جیهانی و وڵاتانی ئەورووپی بەدەستدەگات، مەزندەش دەکات لەو کاتی دانانی سندوقەکەوە تەنیا ٪2ی پارێزگاکە ئاوەدانکرابێتەوە، لە کاتێکدا بەشی زۆری هەوڵەکان لەسەر نۆژەنکردنەوەی زانکۆی مووسڵ چڕکراونەتەوە.

سەلیم عوسمان دەڵێ "ئەگەر هەموو ساڵێک یەک ملیار دۆلاریشمان بە ئاسانی دەستبکەوێ، ئەوە 20 بۆ 30 ساڵی دەوێ هەتا ناوچەکە ئاوەدان دەکەینەوە. ئەمە کێشەیەکی گەورەیە و ئەگەر بە هاووڵاتیانی بڵێین لێمان هەڵدەستنەوە".

باڵیۆزی داعش لە تورکیا بناسە

ئەبوو مەنسوور:

هەندێکجار هەفتانە لەگەڵ دەزگای میت کۆدەبوومەوە

ئەبوو مەنسوور کە لەلایەن هەسەدەوە دەستگیرکرا، رادەستی حکومەتی عێراق کرا

ڕووداو– هەولێر

لە رەققە سەروکاری لەگەڵ "کەیسە نێودەوڵەتییەکان"ی داعش بوو، چەند ساڵێکیش وەک ئەمیر کارئاسانی بۆ چەکدارانی بیانیی داعش کردووە کە لە تورکیاوە ئاودیوی سووریا دەبوون. زانیاری وردی لەسەر ژمارەی چەکدارانی بیانی و تۆڕی گواستنەوەیان لە تورکیاوە بۆ سووریا هەیە. بە گوتەی خۆی پەیوەندی لەگەڵ دەزگای هەواڵگریی تورکیا (MIT) هەبووە. ئەبوو مەنسوور ئەلمەغریبی لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ ناوەندی نێودەوڵەتیی لێکۆڵینەوە لە توندئاژۆیی (ICSVE) کە لە ماڵپەڕی ناوەندەکەدا بڵاوکراوەتەوە، باسی ئەزموونی خۆی و دیپلۆماسییەتی داعش دەکات.

چەکدارانی بیانی

لە سەرەتای سەرهەڵدانی داعشدا خۆبەخشانی بیانی بە لێشاو لە تورکیاوە دەهاتنە سووریا. ئەبوو مەنسوور کە لە 2013 لە رێگەی تورکیاوە هاتووەتە سووریا، دەڵێ: "بەرپرسیارێتی من پەیوەندییەکانی خۆمان و میت بوو، ئەوەش لەو کاتەوە دەستیپێکرد کە لە سنوورەکان کارم دەکرد". ئەوکات کاری ئەبوو مەنسوور ئیدارەکردنی ئەو تۆڕانە بوو کە چەکدارە بیانییەکانیان لە تورکیا وەردەگرت. بەگوتەی خۆیشی ئەو تۆڕانە پارەیان لە داعش وەردەگرت، چونکە لەڕووی ئایدیۆلۆژییەوە پابەندی داعش نەبوون.

ئەمیرەکەی داعش دەڵێت زۆربەی ئەوانەی لە دیوی تورکیا کاریان دەکرد "مەرامیان پارە بوو". هەرچەند ئاماژە بۆ ئەوەش دەکات کە "خەڵکانێکی زۆر لە تورکیا بڕوایان بە داعشە و بەیعەتیان بە دەولە داوە. خەڵکانی داعش لەناوەوەی تورکیا هەن، بەڵام هیچ گروپێکی چەکداری (داعشی) لێ نییە".

ئەبوو مەنسوور کە یەکەمجار لەلایەن هێزەکانی سووریای دیموکرات گیرا و دواتر رادەستی عێراق کراوە، سەبارەت بە باری نەتەوایەتی و ژمارەی چەکدارە بیانییەکانیش داتای زۆری لایە و دەڵێ: "ئەوان لە شوێنی جیاوازەوە دەهاتن، زۆربەشیان خەڵکی باکووری ئەفریقا بوون، ئەورووپییەکان زۆر نەبوون، بە هەمووی 4000 کەسێک دەبوون، تونسییەکان 13 هەزار کەس و مەغریبییەکان 4000 کەس بوون، خەڵکێکی کەم لە لیبیاوە دەهاتن، چونکە ئەوان خۆیان بەرەیەکی شەڕیان هەبوو. ئەوەی باسی دەکەم تەنیا چەکدارەکانی 2015ن".

خۆکوژەکان و شانەی نهێنی

داعش پرۆسەیەکی ئاڵۆزی وەرگرتنی چەکدار و دیاریکردنی ئەرکی چەکدارەکانی هەبووە کە ئەبوو مەنسوور ئاگاداری هەمووی بووە. بەشێک لەو پرۆسەیەش پڕکردنەوەی فۆرمێکی بە وردەکاری بووە کە تێیدا "ئەزموون، گەشتەکان، زمان و ئاستی خوێندن" و زۆر شتی دیکەش لە کەسەکە داواکراوە. هەرچەند داعش چەکداری وەهاشی بۆ هاتووە کە بە گوتەی ئەمیرەکە "دەیگوت دەمەوێ شەهید بم"، ژمارەی ئەو جۆرە کەسانەش لە سەرەتای سەرهەڵدانی داعشدا زیاتر بوو، بەڵام لەگەڵ جێگیربوونی "خەلافەت"ەکەی داعش ژمارەیان رووی لە کەمی نا، بە جۆرێک "پێش 2014 نیوەیان بۆ ئەوە دەهاتن شەهید ببن، بەڵام دواتر بۆ 20 % دابەزی".

باڵیۆزی داعش

کاتێک ناوەندی (ICSVE)ی ئەمریکی پرسیاری لە ئەبوو مەنسوور کرد ئاخۆ بریندارەکانی داعش لە تورکیا چارەسەر دەکران؟ ئەمیرەکەی داعش گوتی: "بۆ بریندارەکان هەندێک رێککەوتن لە نێوان هەواڵگریی تورکیا و ئەمنییەتی داعش هەبوو. من ئیدارەی کۆبوونەوەکانم لەگەڵ (میت) دەکرد، زۆر کۆبوونەوەمان هەبوون".

سەبارەت بە لایەنی تورکی لە کۆبوونەوەکانیش، ئەبوو مەنسوور دەڵێت: "کۆمەڵێک تیم هەبوون، هەندێکیان نوێنەری هەواڵگری بوون، هەندێکیان نوێنەرایەتی سوپایان دەکرد. سێ بۆ پێنج تیم لە گروپە جیاوازەکان هەبوون. زۆربەی کۆبوونەوەکان لە تورکیا و لە بنکە و ئۆفیسە سەربازییەکان بوون. هەندێکجار هەموو هەفتەیەک کۆدەبووینەوە. زۆرینەی کۆبوونەوەکان لە نزیک سنوورەکان بوون، هەندێکیشیان لە ئەنقەرە و غازی عەنتاب بوون".

هەروەها دەڵێت: "دانوستاندنەکان ئاسان نەبوون، کاتی زۆری دەبرد، هەندێکجار زۆر سەخت بوون".

بە تورکەکانمان دەگوت ئێمە هەوڵدەدەین تورکیا لە مەیدانەکانی شەڕ دوور رابگرین

هەندێک لە نەخۆشخانەکانی تورکیا بەخۆڕایی بریندارەکانیان چارەسەر دەکردین

ئەبوو مەنسوور کە ئێستا لە گرتووخانەیەکی عێراقە، رەتیدەکاتەوە ئەو "پیاوە زلەکە"ی دیپلۆماسییەتی داعش بێ، بەڵام وەک خۆی باسی دەکات، خەریک بووە چاوی بە بەرپرسانی باڵای تورکیا بکەوێ.

لەبارەی چۆنێتی چوونی خۆی بۆ تورکیاش ئەمیرەکە دەڵێ: "من لە سنوورەکان دەپەڕیمەوە، ئەوان رێگەیان دەدام بپەڕمەوە. تورکەکان ئۆتۆمبێلیان بۆ دەناردم، تیمێکی دوو بۆ سێ کەسی لەلایەن خۆمانەوە لەگەڵ من بوون، زۆربەی کاتەکان من بەرپرسی تیمەکەی خۆمان بووم".

قازانجی دوو لایەنە

دیپلۆماتەکەی داعش رەتیدەکاتەوە هیچ ئاڵوگۆڕی پارەیەک لە نێوان تورکیا و داعشدا هەبووبێ و مەسەلەکە تەنیا هاوئاهەنگی بووە. بەگوێرەی ئەبوو مەنسوور قازانجی تورکیا لەو پەیوەندییە ئەوە بوو کە "ئێمە (واتە داعش) لە ناوچە سنوورییەکان بووین و تورکیا دەیویست چاودێریی سنوورەکانی خۆی و چاودێری باکووری سووریا بکات. خولیای ئەوان تەنیا چاودێریکردنی کوردەکان نەبوو، بەڵکو ئەوان هەموو باکووریان دەویست، لە تەلقەسەبەوە بۆ مووسڵ. ئەوان هەموو باکووری سووریایان دەویست، ئەمە ئەو شتە بوو کە ئەوان دەیانگوت، لە کۆبوونەوەکان باسی دامەزراندنەوەی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانییان دەکرد، ئەمە رویای تورکیا بوو".

لەبارەی قازانجی ئەو پەیوەندییە بۆ داعش، چەکدارە مەغریبییەکە گوتی: "قازانجی بۆ دەولە زۆر بوو، چونکە ئەوان دەیانتوانی لە پشتەوە بمانپارێزن، چونکە 300 کیلۆمەتری سنووری ئێمە لەگەڵ ئەوانە، تورکیا رێگەیەک بوو بۆ دەرمان و خۆراکی ئێمە. زۆر شت بەناوی هاریکارییەوە دەهاتن".

ئەبوو مەنسوور رەتیکردەوە تورکیا چەکی بە داعش دابێ و گوتی: "هیچکەس ناتوانێ حکومەتی تورکیا تۆمەتبار بکات بەوەی چەکی بە ئێمە داوە، چونکە ئێمە چەکمان لە سەرچاوەی جیاوازەوە دەستدەکەوت، ئەگەر راستیت دەوێ ئێمە هەر پێویستمان بەوە نەبوو چەکمان لە تورکیاوە بۆ بێ، چونکە سەرچاوەی دیکەی چەکمان هەبوو، گروپ و مافیای دیکە بازرگانی چەکیان لەگەڵ دەکردین و لە سووریاش پارەی نەوت بەس بوو بۆ ئەوەی چەک و پێداویستییەکانی دیکەی پێ بکڕین".

بەشێک لە دانوستاندنەکان بۆ چارەسەری برینداران و هەندێکیان بۆ بەردانەوەی ئاوی فورات بوون. لەبارەی گواستنەوەی برینداران دەڵێ ئەگەر کەسێکیان بریندار بووایە لە نەخۆشخانەیەکی سووریا بە ئۆتۆمبێل رەوانەی سنوور دەکرا و لەوێ لە دیوی تورکیا ئامبولانسێک چاوەڕێی دەکرد، لە کاتێکدا میت لە هەموو دۆخێکی هەستیار ئاگادار دەکرایەوە و ئەوانیش ئامبولانسیان دەنارده سنوور. سەبارەت بە خەرجیی بریندارەکانیش، دەڵێت: "دەولە پارەی چارەسەرییەکانی دەدا، بەڵام هەندێک لە نەخۆشخانەکانی بە خۆڕایی چەکدارەکانیان وەردەگرت، بەڵام ئەمە تەنیا بۆ چەکدارانی ئێمە نەبوو، بەڵکو قوربانیانی بۆردومانیشیان وەردەگرت".

سەبارەت بەوەی تورکیا لە بەرامبەر وەرگرتنی برینداران و بەردانەوەی ئاو چی وەردەگرت؟ ئەبوو مەنسوور دەڵێت: "گەورەترین قازانجی (بۆ تورکیا) ئەوە بوو کە تورکیا سەلامەت و سەقامگیر دەبێ. بێگومان من لە دانوستاندنەکاندا نەمدەتوانی بڵێم لە تورکیا هێرش دەکەین، چونکە ئەمە زمانی قسەکردنی تاقمەکانە، بەڵام دەمگوت ئێمە هەوڵدەدەین تورکیا لە مەیدانەکانی شەڕ دوور رابگرین. ئەوان لە ئێمە تێدەگەیشتن. ئێمە زۆرجار پێماندەگوتن کە ئێوە نە دوژمنی ئێمەن و نە دۆستی ئێمەشن".

دوویان بەسەرهاتی خۆیان بۆ (ڕووداو) دەگێڕنەوە

25 ئافرەت بە تۆمەتی تیرۆر لەنێو چاکسازیی ئافرەتانی هەولێرن

دیمەن بورهان
ڕووداو– هەولێر

کاتی بانگی نیوەڕۆیە، منداڵەکان لە تەنیشت دایکیان سەفیان بەستووە بۆ نوێژ. ئافرەتەکان بە جۆرێک هەڵسوکەوت دەکەن وەکو ئەوەی هێشتا لەژێر سێبەری خەلافەتەکەی ئەبووبەکر بەغدادیدا بن، لەکاتێکدا لەودیو شیشەکانی زیندانەوە، رۆژان دەژمێرن و چاوەڕێی تەواوبوونی حوکمەکەیان دەکەن.

25 ئافرەت کە بە تاوانی تیرۆر حوکم دراون یان راگیراون، لەنێو چاکسازیی ئافرەتان و نەوجەوانانی هەولێردان. ژمارەیەک لەوانە بیانین. هەندێکیان منداڵیان لەگەڵە. دوو لەو ئافرەتانە کە کوردن، قسەیان بۆ (ڕووداو) کرد.

سارا کە جلەکانی بەری رەشن، نینۆکەکانیشی بۆیەی رەش کردووە، بەڵام ئەو رەتیدەکاتەوە لەبەر داعش خۆی رەشپۆش کردبێ، بەڵکو تازیەبارە بۆ مەرگی هاوژین و کچەکەی.

سارا تەمەنی 34 ساڵە، خێزانی چەکدارێکی داعش بووە بەناوی کەمال کە لەنێو داعش بە ئەبوو ناسر ناسرابوو. ئەوان خاوەنی دوو کچ و کوڕێک بوون. ئەوکاتەی سارا چوو بۆ نێو داعش، منداڵی چوارەمی لە سووریا لەدایک بوو.

بەناوی خوێندنەوە ڕۆیشت

سارا باسی ئەو رۆژە دەکات کە هاوژینەکەی بەناوی خوێندن لە دەرەوەی وڵات، رۆیشت و دواتر لە سووریا بینییەوە "رۆژێک کەمال پێیگوتم دەمەوێت بۆ خوێندنی ماستەر بچمە ئەورووپا، من رازی نەبووم، بەڵام ئەو بڕیاری خۆی دابوو، بەبێ ئەوەی کەسوکاری بزانن بەیانییەک رۆیشت. دوای هەفتەیەک چوومەوە ماڵی باوکم".

دوای دوو هەفتە کەمال پەیوەندی بە ساراوە دەکات و دەڵێت کە گەیشتووەتە شوێنی خۆی، بەڵام هیچ وێنەیەکی خۆی بۆ نانێرێ، گوایە با ماڵ و منداڵەکەی بیری بکەن. دوای چوار مانگ کەمال پەیوەندی بە ساراوە دەکات و دەڵێت چیدی بەرگەی دووریی ئەوان ناگرێ و دەبێ بە قاچاخ بچن بۆ ئەورووپا بۆ لای ئەو.

سارا گوتی: "من رازی نەبووم، بەڵام ئەو هەڕەشەی کرد و گوتی ئەگەر تۆش رازی نەبی، من منداڵەکان دەبەمە لای خۆم، تۆش تەڵاق نادەم دەبێ تا کۆتایی ژیانت لە چاوەڕوانیدا بمێنیتەوە".

سارا ناچار دەبێت ماڵی باوکی رازی بکات، ئەو دەڵێ: "برای هاوژینەکەم بە تاکسییەک ئێمەی برد بۆ شوێنێک و رادەستی قاچاخچییەکی عەرەبی کردین. بە ئۆتۆمبێلێک بردیانین تا گەیشتینە شوێنێک ئاڵای داعشی لێ هەڵکرابوو، نەمدەزانی کوێیە، بەڵام زانیم لە ناوچەی داعشداین".

سارا دەڵێت ئەو نەیزانیوە هاوژینەکەی بووەتە داعش، تا ئەو کاتەی قاچاخچییەکان بانگیان کردووە ئەبوو ناسر بە سەلامەتی گەیشتین "ئەبوو ناسر بە هێواشی بەرەوڕوومان دەهات. کە گەیشتە بەردەممان و ناوی هێنام ئینجا زانیم کەمالی هاوژینمە، توند باوەشی پێداکردم، بەڵام لەخۆمم دوورخستەوە و بە گریانەوە گوتم ئەم حاڵە چییە خۆت و ئێمەشت خستە ناوی؟".

کەمال، هاوژین و منداڵەکانی دەبات بۆ ماڵێک لە ناوچەی شەدادیە لە سووریا. دەستە جلێکی رەش دەداتە سارا و پێی دەڵێ دەبێ لەمەودوا تەنیا لەو جۆرە جلانە بپۆشێ.

ئەو ژنە دوای شەش مانگ خێزانەکەی ئاگادار دەکاتەوە کە لەنێو داعشن. سارا گوتی: "بە کەمالم گوت من دەڕۆمەوە، بەڵام ئەو گوتی مەگەر تەرمەکەت لەو ماڵە دەربچێ. دوو هەفتە لەبەری پاڕامەوە تا رێگەی پێدام قسە لەگەڵ دایکم بکەم، ئەویش بەو مەرجەی تەنیا ئەوەندەی پێ بڵێم کە گەیشتووم، مۆبایلەکەی لەسەر داخستمەوە. دوای شەش مانگ پەیوەندیم بە دایکمەوە کرد و راستییەکەم پێگوتن".

کچە 12 ساڵانەی بەشوو دەدات

سارا چوارەم منداڵی لە سووریا لەدایک دەبێت، ئەو گوتی: "کاتێک کوردستانم بەجێهێشت سکم چوار مانگ بوو، منداڵی چوارەمم لە سووریا لەدایکبوو، کەمال ناوی لە منداڵەکە نا (ناسر)".

کچە گەورەکەی سارا تەمەنی 12 ساڵ بوو، لەوێ دەدرێتە چەکدارێکی سووری کە تەمەنی 18 ساڵ بووە، بەڵام دوای شەش مانگ چەکدارە سوورییەکە دەکوژرێ، دوای چوار مانگ ئەبوو ناسر کچەکەی دەداتە چەکدارێکی دیکەی داعش کە خەڵکی مووسڵ بووە.

سارا گوتی: "چەکدارەکە کچەمی برد بۆ مووسڵ، تەنیا جارجارە بە مۆبایلی باوکی دەمتوانی هەواڵی بپرسم، دوای 10 مانگ لە بەشوودانی. داوام لە کەمال کرد رێگەم بدات سەردانێکی کچەکەم بکەم، کەمال رازی بوو، بەڵام کاتێک گەیشتمە مووسڵ زاواکەم پێیگوتم کچەکەت هەفتەیەک لەمەوبەر بەهۆی بۆردوومانەوە کوژراوە".

بۆ داعشێک واز لە هاوژینەکەی دێنێ

سارا بە کۆڵێک خەمەوە دەگەڕێتەوە بۆ لای کەمال، بەڵام تووشی شۆک دەبێ کاتێک دەبینێ ئافرەتێک بە چوار منداڵەوە لەنێو ماڵەکەیەتی.

سارا گوتی: "لێمپرسی ئەوە کێیە؟ گوتی ئەوە نیشتمانە لە کوردستانەوە هاتووە. زۆر تووڕە بووم و کردم بە شەڕ لەگەڵی، بەڵام ئەو بەڵێنی پێدام ماڵی بۆ جیابکاتەوە".

نیشتمان کە ساڵی 2015 چووەتە سووریا و لە زیندانیش هەر لەگەڵ سارایە، باسی ناسینی کەمالی بۆ گێڕاینەوە و گوتی: "من لە کوردستان مێرد و سێ منداڵم هەبوو، بەڵام لەڕێگەی پەیجێکەوە بەناوی پاککردنەوەی مێشکەکان ئەبوو ناسرم ناسی، ئەو بڕوای پێهێنام لەپێناو خۆشەویستی بۆ دینەکەم و گەیشتنم بە بەهەشت دەست لە هاوژینەکەم هەڵگرم. هاوژینەکەم بڕوای پتەو نەبوو، بۆیە بڕیارمدا بەڕێگەی قاچاخ لەگەڵ سێ منداڵەکەم بچین بۆ لای ئەبوو ناسر لە سووریا".

چۆن گیران؟

کەمال ساڵی 2017 لە هێرشێکدا دەکوژرێت، ساراش بڕیار دەدات بگەڕێتەوە کوردستان و دەڵێ: "دوای 20 رۆژ لە کوژرانی کەمال لە ژنێکی داعشی دراوسێمان کە تێکەڵاویمان هەبوو پاڕامەوە هاوکاریمان بکات لە گەڕانەوەمان بۆ کوردستان، پێیگوتم نەگەڕێمەوە باشترە، چونکە لەوێ دەستگیرم دەکەن، بەڵام من هەر سوور بووم لەسەر گەڕانەوە، ئەویش قاچاخچی بۆ گرتم کە بمبات بۆ تورکیا و لەوێوە بگەڕێینەوە بۆ کوردستان، بەڵام قاچاخچییەکان هەڵیانخڵەتاندین و ئێمەیان هەر لە نێو سووریا جێهێشت و کەوتینە دەستی یەپەگە. ئەوان ئێمەیان نارد بۆ کەمپێک لە سووریا، دواتر گەڕاینەوە دهۆک و دەستگیرکراین، ئێستا تەنیا ناسرم لەگەڵدایە، دوو منداڵەکەی دیکەم لەلای دایکمن".

نیشتمانیش وەکو سارا لەگەڵ پێنج منداڵەکەی دەگەڕێتەوە و دەستگیر دەکرێت، ئێستا منداڵەکانی لەلای هاوسەری یەکەمیەتی، تەنیا یەکێک لە منداڵەکانی لە ئەبوو ناسرە، ئەویش لای ماڵی باوکی ئەبوو ناسرە.

سیتی پاس.. شارەوانی زەوی بۆ تەرخان کرد و پارێزگا ڕازی نییە

شکار ئەحمەد
ڕووداو- هەولێر

شارەوانیی هەولێر ڕازی بووە 32 هەزار مەتر چوارگۆشە زەوی بداتە پرۆژەی سیتی پاس، بەڵام کۆمپانیاکە ڕەزامەندییە پێویستەکانی دەزگا پەیوەندیدارەکانی تەواو نەکردووە و دەبێتە هۆی بێکاربوونی خاوەن پاسەکانی ئێستا، پارێزگاری هەولێریش دەڵێ پرۆژەکە نادەنە کەرتی تایبەت بەڵکو حکومەت خۆی جێبەجێی دەکات .

خاوەنی کۆمپانیای باند کە دەیەوێت پرۆژەی سیتی پاس هەولێر دروستبکات، بەو بیانووەی کە ڕێگری لە جێبەجێکردنی پرۆژەکەی کراوە، سکاڵای لەدژی هەریەک لە وەزارەتی شارەوانی و سەرۆکایەتی شارەوانیی هەولێر تۆمار کرد، بەڵام سەرۆکی شارەوانیی هەولێر دەڵێ ئێمە زەویمان بۆ پرۆژەکە تەرخان کردووە . سامان محەممەد، سەرۆکی شارەوانیی هەولێر بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "پرۆژەی سیتی پاس جیاوازە لە پرۆژەکانی دیکە، خاوەنی کۆمپانیاکە دەڵێ من 120 پاس دەهێنمە هەولێر و هێڵی نوێ دادەنێم، ئێمەش بیرۆکەکە بە باش دەزانین و دەستخۆشیشی لێدەکەین کە پاس و هێڵی مۆدێل نوێ دەهێنێتە هەولێر بە تایبەتمەندی باشەوە، چونکە هێڵی گواستنەوەی گشتی لەنێو هەولێر وەک پێویست نییە، ئەگەر ئەم پرۆژەیە بکرێ خەڵک ناچار نابێ ئۆتۆمبێلی خۆی بەکاربێنێ و هەلی کاریش بۆ هاووڵاتیان دروست دەبێت، بۆیە ئێمە هانیشی دەدەین".

> **بەبێ ڕەزامەندی هەموو لایەنە پەیوەندیدارەکان ناتوانین مۆڵەت بدەین**
> بەڕێوەبەری وەبەرهێنانی هەولێر

بەپێی قسەی سەرۆکی شارەوانی، ئەوان هیچ ڕێگرییەکیان لە جێبەجێکردنی پرۆژەکە نەکردووە، بەڵکو کێشەی ئەم پرۆژەیە ئەوەیە کە تەنیا پەیوەندی بە شارەوانییەوە نییە، سامان محەممەد دەڵێت: "بەشێکی پرۆژەکە پەیوەندی بە ئێمەوە هەیە لەڕووی دابینکردنی زەوی کە بۆ دروستکردنی گەراجی پاسەکان و دابەشکردنیان و دانانی ئیدارەی کۆمپانیاکە پێویستە، بەڵام بەشی دووەمی کە پەیوەندی بە ئێمەوە نییە، ئەوەیە کە وەختێک پاسەکان دەهێنێ و لە هێڵێکی گواستنەوە کاریان کرد، دەبێ ژمارەیەک پاسی دیکە دەربکەی یان بێکار دەبن، بۆیە کێشەی دیکە بۆ خەڵک دروست دەبێ. بۆ هێنانی ئەو پاسانە پێویستە پشتگیری بەڕێوەبەرایەتی گواستنەوەی هەولێری هەبێ، چونکە بەپێی ڕێنماییەکان کە پاسێک بچێتە نێو هێڵێکی گواستنەوە، پێویستی بە مۆڵەتی ئەوان یان پارێزگای هەولێرە".

بەڵام پارێزگای هەولێر ڕازی نییە پرۆژەکە بدرێتە کەرتی تایبەت، سامان محەممەد گوتی: "پێشتر لەبەرئەوەی ڕەزامەندی لایەنی پەیوەندیدار بەتایبەت پارێزگای هەولێری وەرنەگرتووە، ئێمە زەوییەکەمان بۆ دیاری نەکرد و نووسراوێکمان ئاراستەی پارێزگای هەولێر کرد سەبارەت بە جێبەجێکردنی پرۆژەکە لەلایەن کۆمپانیای باند، بەڵام پارێزگا لە وەڵامدا پرۆژەکەی ڕەتکردەوە".

دوای وەڵامەکەی پارێزگای هەولێر بۆ شارەوانی، محەممەد زەند، خاوەنی کۆمپانیای باند سکاڵای لەسەر وەزیری شارەوانی و سەرۆکی شارەوانی هەولێر تۆمار کرد و ڕۆژی 2019/4/2 یەکەم دانیشتنی دادگا سەبارەت بەم دۆسیەیە بەڕێوەچوو، بەڵام سەرۆکی شارەوانیی هەولێر دەڵێت: "سکاڵاکە بە شەخسی لەسەر وەزیری شارەوانی و من تۆمار نەکراوە وەکو کەس، بەڵکو لەسەر وەزارەتی شارەوانی و سەرۆکایەتی شارەوانیی هەولێر تۆمار کراوە، چونکە ئێمە کێشەیەکی کەسیمان لەگەڵ خاوەن کۆمپانیاکە نییە".

بڕیار بوو ڕۆژی 2019/4/2 دانیشتنی دادگا بەڕێوەبچێ، بەڵام لەسەر داوای کۆمپانیاکە بۆ ڕۆژی 2019/5/5 دواخرا.

سەربارەی سکاڵاکەش، سەرۆکی شارەوانیی هەولێر دەڵێت: "ئێمە وەک شارەوانی بڕیارماندا کاری خۆمان بۆ ئەم پرۆژەیە بکەین، لە ڕۆژی 2019/4/1 زەویمان بۆ تەرخان کرد، کۆمپانیاکە دوو زەوی بۆ گەراج داواکردبوو کە 32 هەزار مەتر چوارگۆشەیە، بەڵام ئێمە هەموویمان لە یەک شوێن بە هەمان ڕووبەر بۆ تەرخان کردووە. خاوەنی کۆمپانیاکەش ڕازی بووە، دواتر بەشی نەخشەدانان و بەڕێوەبەرایەتی گشتی وەبەرهێنانی هەولێر بە نووسراو ئاگادار دەکەینەوە".

> **پرۆژەی سیتی پاس نادەینە کەرتی تایبەت و حکومەت دەیکات**
> پارێزگاری هەولێر

سامان عارەب، بەڕێوەبەری گشتیی وەبەرهێنان لە هەولێر دەڵێت: "یەکێک لە مەرجەکانی مۆڵەت ڕەزامەندی لایەنە پەیوەندیدارەکانە، چونکە ئەم پرۆژەیە پەیوەستە بە چەند لایەنێک وەک ئاو، کارەبا، شوێنەوار، پارێزگا، ڕێگەوبان و گواستنەوە کە بەپێی یاسا بەبێ ڕەزامەندی ئەو لایەنانە ئێمە ناتوانین مۆڵەت بدەینە پرۆژەکە".

بەڵام پارێزگاری هەولێر دەڵێت پرۆژەکە نادەنە کەرتی تایبەت. نەوزاد هادی، پارێزگاری هەولێر لەوبارەوە بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "ئەم کۆمپانیایە داوای 150 دۆنم زەوی لە حکومەت کردووە، پێویست ناکات ئەم هەموو دۆنمە زەوییە بدرێتە ئەو کۆمپانیایە بۆ کارێکی لەوشێوەیە، پرۆژەکەش لەلایەن کەرتی تایبەتەوە جێبەجێ بکرێت".

پارێزگاری هەولێر گوتیشی: "کۆتایی ئەم مانگە دەچینە ئەڵمانیا، لەگەڵ بەرپرسانی پارێزگای دوسلدۆرف لەسەر پرۆژەی سیتی پاسی هەولێر قسە دەکەین".

بەپێی زانیارییەکان شارەوانی دوسلدۆرف بڕیاری داوە ئەو پاسانەی بە گاز کاردەکەن لەکار ڕابگرن، لەجیاتی ئەوە پاسی کارەبایی بەکاربێنن، بۆیەش دەیانەوێ ئەو پاسانە بدەنە شارێک لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و لەوبارەوە قسە لەگەڵ کاربەدەستانی هەولێر کراوە.

لە هەولێر 26 هەزار پارچە زەوی تاپۆ دەکرێن

شکار ئەحمەد
ڕووداو- هەولێر

لە هەولێر پرۆسەی گۆڕینی کارت بۆ سەنەدی ئەو زەویانەی لە ساڵانی ڕابردوو دابەشکرابوون لە قۆناغی کۆتاییدایە، ئێستا تەنیا 26 هەزار لەو زەویانە ماون. بە گوتەی سەرۆکی شارەوانیی هەولێر، لە چەند مانگی داهاتوودا هەموو زەوییەکان تاپۆ دەکرێن.

50 هەزار زەوی کارت کراون بە تاپۆ

خاوەنی ئەو زەویانەی لە چەند ساڵی ڕابردوودا زەوییان وەرگرتووە، نیگەرانن لەوەی هێشتا زەوییەکانیان لەسەر تاپۆ نەکراوە، شارەوانی هەولێر دڵنیایی دەداتە ئەو خاوەن زەوییانە کە لە ماوەی چەند مانگی داهاتوودا سەرجەم زەوییەکان تاپۆ دەکرێن.

سامان محەممەد، سەرۆکی شارەوانیی هەولێر بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "لیژنەکانی ئێمە بە بەردەوامی کار لەسەر پرۆسەی گۆڕینی کارت بۆ سەنەد دەکەن. ساڵی ڕابردوو توانیمان 50 هەزار لەو زەوییانەی کارت بوون لە (باغولمنارە، گرد جووتیار، تیمار، کەرک، گەزنە، تارینی گەشتیاری، تۆبزاوا و کونە گورگ) بکەین بە تاپۆ و خاوەن زەوییەکانیش مامەڵەکانیان تەواو کردووە".

ئەمساڵ 3200 زەوی کارت کراون بە تاپۆ

ئەمساڵ لە ماوەی کەمتر لە سێ مانگدا شارەوانیی هەولێر زیاتر لە 3000 زەویی کارتی تاپۆ کردووە. سامان محەممەد گوتی: "بە هەماهەنگی لەگەڵ تاپۆکانی یەک و دوو، عەنکاوە و دەوروبەر قۆناغێکی باشمان لە پرۆسەی گۆڕینی کارت بۆ سەنەد بڕیوە و لە ماوەی کەمتر لە سێ مانگدا توانیمان 3200 زەوی کارت لە کەرتی کەرک یەک بگۆڕین بۆ سەنەد. ئێستا هەر خاوەن زەوییەک ژمارەی زەوییەکەی لەو چوارچێوەیەدا بێت دەتوانێت سەردانی سەرۆکایەتی شارەوانی هەولێر بکات بۆ تەواوکردنی کارەکانی گۆڕینی کارتەکەی بۆ تاپۆ بەپێی یاسا و ڕێنماییەکان. بەخۆشحاڵییەوە هاونیشتمانییەکی زۆر بۆ ئەم مەبەستە سەردانیان کردووین و کارەکانیان بۆ کراوە".

> **زەوییە تازە ئیفرازکراوەکان لەگەڵ تەواوبوونی نەخشەکانیان تاپۆ دەکرێن**
> سەرۆکی شارەوانیی هەولێر

26 هەزار پارچە زەویی کارت تاپۆ دەکرێن

کەرتی باغەمرە شەهاب یەکێکە لەو شوێنانەی کە چەند ساڵێک لەمەوبەر زۆربەی بەسەر کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراواندا دابەشکرابوو، بەڵام تاوەکو ئێستا لەسەر خاوەنەکانیان تاپۆ نەکراون. بڕیارە لە چەند مانگی داهاتوودا کارەکانی تاپۆکردنی ئەو زەوییانە تەواو بێت. سەرۆکی شارەوانیی هەولێر مژدەیەک دەداتە خاوەن زەوییەکان و دەڵێت: "ئەوەی لە زەوییە دابەشکراوەکانی ساڵانی ڕابردوو ماوە و هێشتا نەکراوە بە سەنەد 6000 زەوی کارت لە کەرتی کانی قرژاڵە، تاپۆی عەنکاوە کاری لەسەر دەکات و پێشبینی دەکەین لەماوەی دوو مانگی داهاتوو سەنەدەکانی تەواو بێت، هەروەها زەوییەکانی کەرتی باغەمرە شەهاب کە زیاتر لە 20 هەزار زەوییە و زۆر لەمێژە بەسەر کەسوکاری ئەنفال و شەهیداندا دابەشکراوە، بەڵام هێشتا زەوی کارتن، ئەویش لەگەڵ تاپۆی 2 و تاپۆی دەشتی هەولێر لەسەر هێڵین و کاری لەسەر دەکەین. پێشبینی دەکەم لە چەند مانگی داهاتوو تەواو بن و خاوەنەکانیان دەبن بە خاوەنی تاپۆی زەوییەکانیان".

بۆ ئەو هەزاران زەوییەی دیکەش کە تازە ئیفرازکراون، شارەوانی هەولێر بە سیستەمێکی تازە تاپۆیان دەکات لەسەر خاوەنەکانیان. سامان محەممەد گوتی: "لیژنەکانی ئێمە ڕۆژانە بە بەردەوامی لەگەڵ تاپۆکان، بەڕێوەبەرایەتی نەخشەدانانی ئاوەدانی و فەرمانگەی دارایی و لایەنە پەیوەندیدارەکانی دیکە لەسەر هێڵن و کار لەسەر پرۆسەکە دەکەین. نامانەوێت ئەو زەویانەی تازە ئیفرازکراون، لەوانە عەزەوقونیان ئاڵتون – بنەسڵاوە، گوڵان – بنەسڵاوە، گرەسۆر، کونە گورگ، بێریات، کانی قرژاڵە، عەرەب کەند و ئەوانی دیکە وەکو ئەوانەی پێشوو بن کە چەند ساڵێکە نەخشەکەیان تەواو بووە و دابەشکراون و تازە خەریکین دەیکەینە سەنەد. بەڵکو بەپێی سیستەمێکی تازە ئەوانە لەگەڵ تەواوبوونی نەخشەکانیان ڕاستەوخۆ دەیکەینە سەنەد".

5000 مفەوەزی پۆلیس چاوەڕێن بکرێنە ئەفسەر

شکار ئەحمەد
ڕووداو- هەولێر

ژمارەیەک مفەوەزی پۆلیس، نزیکەی 8 ساڵە چاوەڕێی حکومەتن بۆ ئەوەی خولی ئەفسەرییان بۆ بکاتەوە و پلەیان بەرز بکرێتەوە. بەڕێوەبەری گشتی پۆلیسی هەرێمی کوردستان دەڵێت یەکێک لە کارەکانی کابینەی نوێی حکومەتی هەرێمی کوردستان کردنەوەی خولە بۆ ئەو پۆلیسانە.

(ر. ق)، 28 ساڵ و مفەوەزی پۆلیس، چەند ساڵێکە چاوەڕێیە بکرێتە ئەفسەر، ئەو بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "پێنج هەزار مفەوەزی پۆلیس زیاتر لە 5 ساڵە کۆلێژمان تەواو کردووە، هەمانە سێ کۆلێژی تەواو کردووە و چاوەڕێین خولمان بۆ بکرێتەوە و ببین بە ئەفسەر، بەڵام وەزارەتی ناوخۆ بەبێ هیچ هۆکارێک ڕایگرتووە".

ئەو مفەوەزەی پۆلیس دەڵێ خەڵکی مەدەنی دەکرێن بە ئەفسەر: "لەسەر شەقام کرێکارێک یان کەسێکی مەدەنی کە دەرچووی زانکۆن دەهێنن و دەیکەن بە ئەفسەر، خەڵکیان هێناوە جامچی بووە و کراوە بە ئەفسەر، ئێستا خەریکە پلەی بەرزدەکرێتەوە بۆ نەقیب، بەڵام ئێمە کە مونتەسیبی خۆیانین نامانکەن بە ئەفسەر".

> **کرێکار و جامچی کراون بە ئەفسەر**
> مفەوەزێکی پۆلیس

مفەوەزانی پۆلیس پێیانوایە کارکردنیان لە سلکی سەربازی یەکێکە لە هۆکارەکان بۆ نەکردنەوەی خولەکە و بوون بە ئەفسەر، (ر.ق) دەڵێ: "بەپێی یاسا ئێمە دەبێت ڕاستەوخۆ بکرێین بە ملازمی یەک، ئەولەویەت بۆ مفەوەزانی پۆلیس بێ، بەڵام ئەوان خەڵکی مەدەنی دەکەن بە ئەفسەر، لەکاتێکدا ئەو شارەزاییەی ئێمە لە لێکۆڵینەوە و ژمێریاری و بوارەکانی دیکە دەیزانین هیچ کەسێکی مەدەنی نایزانێ، بەپێچەوانەی هێزەکانی ئاسایش، چونکە مەرجی ئەوان ئەوەیە دەبێت ئەو کەسە کارمەندی ئاسایش بێت ئینجا دەیکەن بە ئەفسەر".

(ب.م) یەکێکی دیکەیە لەو مفەوەزانەی کە چەند جارێک داواکاری پێشکەشی وەزارەتی ناوخۆ کردووە، بەڵام هیچ وەڵامێکی وەرنەگرتووە و دەڵێ: "ئەوکاتەی ئێمە داواکاریمان پێشکەش کردووە تەنیا 80 مفەوەزی دەرچووی کۆلێژەکان بووین، ئێستا هەر فەرمانگەیەکی حکومەت چەند هەزار دەرچوویەکی زانکۆی تێدایە، سەردانی بەڕێوەبەری پۆلیس و وەزارەتی ناوخۆمان کردووە، بەڵام وەڵاممان نادەنەوە".

زۆربەی ئەو مفەوەزانە هەموو مەرجەکانی بەشداریکردن لە خولەکەیان تێدایە، (ر.ق) دەڵێ: "بەشداری لەو خولە چەند مەرجێکی هەیە، لەوانەش دەبێ ناسنامەکەت عێراقی بێت، ڕابردووت پاک بێت، هەروەها نابێت تەمەنی مفەوەز لە 30 ساڵ زیاتر بێت، زۆربەی مفەوەزەکانیش تەمەنیان نزیک بووەتەوە لە 30 ساڵ، ئەگەر بەزووترین کات خولەکەمان بۆ نەکرێتەوە بێبەش دەبین. ئێمە نازانین چارەنووسمان چی بەسەردێ، بۆیە پێویستە وەزارەتی ناوخۆ ئەم بابەتە بەجدی وەربگرێ".

(ب.م) دەڵێت: "ئێمە کێشەمان نییە، دەتوانن خەڵکی دیکە بکەن بە مووچەخۆر، بەڵام با بیکەن بە پۆلیس و ئێمەش بکەن بە ئەفسەر، ئێمە کە چەند زانکۆیەکمان تەواو کردووە ئێستا فەڕاشی و بەرید و بەردەستیمان پێدەکەن".

لیوا بەختیار بابان، بەڕێوەبەری گشتی پۆلیسی هەرێمی کوردستان لەبارەی هۆکاری نەکردنەوەی خول بۆ ئەو مفەوەزانە بە (ڕووداو)ی گوت: "ئەوانە مافی خۆیانە خولیان بۆ بکرێتەوە و ببنە ئەفسەر، بەڵام ئەوە کارێکی ئاسان نییە، چونکە پێویستی بە داهاتێکی زۆر هەیە، لەو چەند ساڵەی ڕابردووش حکومەت بەهۆی قەیرانی داراییەوە نەیتوانیوە خولیان بۆ بکاتەوە".

> **لەبەرنامەی حکومەتدا هەیە خولیان بۆ بکەینەوە**
> لیوا بەختیار بابان

لیوا بەختیار بابان هەروەها دەڵێت، حکومەت لەبەرنامەیدایە کاریان بۆ بکات: "ئێستا کە مووچە گەڕاوەتەوە دۆخی جارانی و حکومەت لەڕووی داراییەوە باشتر بووە، پێکنەهێنانی حکومەت زۆر شتی ڕاگرتبوو، بۆیە بە دەستبەکاربوونی کابینەی نوێی حکومەت کارەکان جێبەجێ دەبن، یەکێک لەو بابەتانەش کە لە بەرنامەدایە کردنەوەی خولە بۆ ئەو مفەوەزانەی مەرجەکانیان تێدایە بکرێن بە ئەفسەر، بەڵام مەرج نییە بتوانین خول بۆ هەموویان بکەینەوە، بەڵکو بەپێی پێویستی دەزگاکانی پۆلیس بڕیار دەدەین. تەنیا مفەوەزی پلە 1 و 2 و 3 کە مەرجەکانی وەرگرتنیان تێدایە بەشداری خولەکە دەکەن".

سەبارەت بەو مفەوەزانەش کە تەمەنیان لەسەرووی 30 ساڵییەوەیە، لیوا بەختیار دەڵێ: "ڕاستە ئەو مەرجە هەیە کە نابێت مفەوەز تەمەنی لە 30 ساڵ زیاتر بێ، بەڵام ئەگەر پێویستمان بە ئەفسەری زیاتر بێت، دەستکاری مەرجەکانیش دەکەین و چاوپۆشی لە هەندێک مەرج دەکەین".

کوڕەکەمیان ناردە خولی شەرعی و پاشان مەشقی سەربازی

لەبەرچاوی منداڵەکانم دەستدرێژی کردە سەرم

(چیرۆکی دوازدەم)
(2-2)

ئەوزاد مەحموود
ڕووداو – دهۆک

ئەو شڵەژانە دەروونییەی داعش بەهۆی لەدەستدانی چەند گەورە شارێکی سووریا و عێراقەوە تووشی هاتبوو، ئومێدێکی بۆ مەلەکناز دروستکردبوو، بەڵام ئەبوبەکر نائومێدی کرد، کاتێک ئەوی فرۆشت بە ئەبوو موهەننەد میسری، چونکە ئەوەی چەکدارە میسرییەکە بەسەری هێناوە، لە هیچ سەردەمێکی کۆیلایەتیدا نەبووە.

ئەبوو موهەننەد ڕۆژانە دۆزەخی پیشانی مەلەکناز دەدا. وەک خۆی دەڵێ، ماڵەکەی بۆ کردبووە دۆزەخێکی بچووک "ئەبوو موهەننەد باس ناکرێ چ دڕندەیەک بوو، بەڵام ژنێکی باشی هەبوو، زۆر جار گومانم دەکرد چۆن دەبێت دوو کەسی تەواو جیاواز لە ماڵێکدا پێکەوە هەڵبکەن!".

مەلەکناز هەر شوێنێکی جەستەی هەڵبداتەوە، ئاسەواری دڕندەیی و دەستوەشێنیی ئەو پیاوەی پێوەیە، بەڵام هەرکاتێک ئەبوو موهەننەد دەچووە دەرەوە، ئیدی ژنەکەی دەکەوتە دڵدانەوەی ئەم.

مەلەکناز ناتوانێ میهرەبانیی ئەو ژنە لەبیر بکات: "ئەو کابرایە وەک ڕۆبۆت وابوو، بەناو ماڵدا دەهات و دەڕۆی و هیچی نەدەگوت، هەندێ جار لە منداڵەکانمی دەدا. دەیانجار چەقۆی لێ بەرزکردووینەتەوە، دەیگوت ورگتان هەڵدەدڕم قسە بکەن، ئەوە تەنیا قسەی ئەبوو موهەننەد بوو لەگەڵ ئێمە".

ڕۆژان دەڕۆن و شتەکان بەپێچەوانەی هیواخواستنەوە خراپتر دەبوون. هەرجارێک بەبیانوو بووایە، تاوەکو مەلەکنازی نیوەمردوو نەکردایە، ئیسراحەتی نەدەکرد: "خودا شاهیدی لەسەر ئەو کاتانە دەدات کە دەهاتە لام و چۆن بێشەرمانە سەرجێیی دەکرد! ئەو کاتانەی دەهاتە لای من، ژنەکەی دەبردەوە ماڵی باوکی، پاشان بە بەرچاوی منداڵەکانمەوە دەهاتە لام، لەوکاتانەدا لە پێستی خۆم دەردەچووم".

جەستەی مەلەکناز، ئاسەواری زۆری توورەبوونی ئەوی پێوەیە. پێویستی بە بەڵگە نییە لەوبارەوە "زۆر بەتوندی لە سەرەوەی تەلارێک پاڵی پێوەنام و بە 10 قادرمەدا کەوتمە خوارێ و قاچم شکا. زۆرجار دەستی لە پرچم دەنا و بەسەر قادرمەکاندا رایدەکێشام و بە شەق و بە بۆکس لێیدەدام. دواتر بەردەبووە گیانی منداڵەکانیشم.

ئەبوو موهەننەد، نموونەی بچووککراوەی ئەو مۆدێلی زەبروزەنگە بوو کە داعش شار و شارۆچکەکانی بندەستی خۆی پێ بەڕێوەدەبرد. مرۆڤ لەنێو هەر ماڵێکی داعشدا دەیتوانی لەوە تێبگات، دادگاکان و فەرمانگەکانی تایبەت بە بەڕێوەبردن و پەروەردە، چۆن قسە دەکەن و بڕیار دەدەن. ئەو سزایانەی بەسەر تۆمەتباراندا جێبەجێ دەکران، گەواهی ئەوەیان دەدا کە ئەوەی شتەکان و تەنانەت خێزانەکانیش هەڵدەسوڕێنێ، زەبروزەنگە.

ئەبوو موهەننەد چەند جارێک بە مەلەکنازی گوتبوو، لەوە زیاتر ناتوانێ کوڕە تەمەن نۆ ساڵەکەی لە چاوی خەلافەت بشارێتەوە و دەبێت بچێتە خولی شەرعی و پاشان ڕاهێنان و مەشقی سەربازی بکات. ئەوکاتی چووە لای ئەبوبەکر، کوڕەکەی مەلەکناز، ڕەوانەی خولی شەرعی کرا. چەکدارێکی داعشی تونسی، بەناوی (بەتتار) لێپرسراوی خولەکە بووە و ئامانجی بووە بەزوویی ئەو 79 کەسە ئامادە بکات بۆ بەرەکانی شەڕ کە کوڕەکەی مەلەکناز تەنیا ئێزدی بووە لە نێویاندا و بچووکترینیشیان بووە. لە سەعات شەشی بەیانییەوە ڕاهێنانیان پێکراوە تاوەکو ئێوارە، هەر ئەوە وایکردووە چەند جارێک نەخۆش بکەوێت. ئەو لە نێوان ژیانی خۆی و هەڵگرتنی چەکێک بۆ داعش، دەبوو تەنیا یەکێکیان هەڵبژێرێ. هەربۆیە لە

دیلێکیان بە کوڕەکەم بەردباراڵن کرد

تەمەنی 10 ساڵیدا بۆ یەکەمجار لە بەرەیەکی شەڕکردن لە دژی هێزەکانی بەشار ئەسەد خۆی دەبینێتەوە.

ئەو کاتانەی دەرفەتی پێدەدرا دایکی ببینێ، بۆی دەگێڕایەوە کە ڕۆژانە لەسەر شەقامەکانی نزیک بەرەی شەڕ، چۆن ئەو دیلانە دەبینێ کە سەریان دەبڕن. لەم دواییانەدا خەڵکیان زۆر سەردەبڕی، وای لێهاتبوو "تەنیا لەکاتی سەربڕیندا وێنەی ئەوانەیان دەگرت کە پلەیان هەبوو یان کەسانی دیاربوون، چونکە تاقەتی وێنەگرتنی سەربڕینی کەسانی ئاساییان نەمابوو".

کوڕەکەی مەلەکناز، کاتی زۆر پێویستە بۆ ئەوەی هەستێتەوە و تێکەڵ بە ژیانی ئاسایی ببێتەوە. منداڵێک، ڕووخانی ناوەوەی بە ئاسانی لە ڕوخسارە شپرزەکەیدا دەبینرێ. گورزی کوشندەی داعش کاتێک بەر ڕۆحی ئەو دەکەوێ کە داوای لێدەکەن چەقۆیەک بگرێت بەدەستییەوە "بەڵام نەمتوانی" یەکێک لە ئەمیرەکانی داعش بەبیری دەهێنێتەوە، تەنیا بە کوشتنی ئەو سەربازە دەستگیرکراوە دەتوانێ ژیانی خۆی بەدەستبهێنێتەوە "دواتر پێیانگوتم، باشە بە بەرد بیکوژە، ئیدی بەردبارانم کرد".

لە تەنیشت دایکییەوە دانیشتووە و ئێستا ئەو بووەتە دیوی دووەمی چەرمەسەری و ناهەموارییەکانی ژیانی بندەستیی دایکی. لێی دەپرسم، ژمارەی ئەوانە چەند بوو کە داعش لەبەرچاوی تۆ سەری بڕیون، یان بینیوتە کە سەربڕدرێن؟ ئەو دەڵێ ژمارەکە زۆر زۆرە "ئەوەندە زۆرە پێم ناژمێردرێ، ئەوان وایان لێهاتبوو چەکداری خۆشیان سەردەبڕی".

وەک ئەو باسی دەکات، خاڵی هاوبەشی هەموو ئەوانەی سەبڕدراون ئەوە بووە کە لەبەر حەپەسان و شڵەژانێکی بێئەندازە، توانای قسەکردن و تەنانەت پاڕانەوەشیان نەبووە، تەنیا یەکێک نەبێت "زۆر پاڕایەوە، گوتی منداڵەکانم بچووکن و چاوەڕێن بچمەوە بۆلایان، لەبەر خاتری خودا مەمکوژن. کەچی سەربڕەکە گوتی ئاخر ئێمەش لەبەر خاتری خودا سەرتدەبڕین".

بۆ دووەمینجار کوڕەکەی مەلەکناز ناچار دەکەن دیلێکی دیکە بکوژێت: "پێیانگوتم فیشەکێکی لێدە، هەمان ڕۆژ کەسێکی دیکەیان هێنا و گوتیان دەبێ دەستی ببڕیتەوە، هەر لەسەر شەقامەکە ناچاریان کردم دەستی ببڕمەوە".

کوڕەکەی مەلەکناز بینەری زۆر دیمەنی قێزەونی چەکدارانی داعش بووە.

لێی دەپرسم، تۆ باڵات هێندەی تفەنگەکەی دەستت دەبوو، چۆن دەتتوانی شەڕ بکەیت؟ بە زەردەخەنەیەکەوە شانەکانی هەڵدەتەکێنێ و دەڵێت: "جا ئەوە کەی بەدەست من بوو؟".

براوەی گوندەکان و دۆڕاوی شارەکان

لەو ڕەفتارەی ئەبوو موهەننەد کە ڕۆژانە چەکداری دیکەی دەهێنایەوە بۆ ماڵەکەی، مەلەکناز ئەو سەرنجەی بۆ دروستببوو کە ئەو خەڵکانە بەکاردەهێنێ لە بەرەکانی شەڕدا. ئەو ناوی دەنێ "بەکوشتدانی خەڵکی دیکە و مانەوەی خۆی لە ژیاندا" چونکە وەک ئەو باسی دەکات، هەموو جارێک کە دەچوو بۆ بەرەکانی شەڕ، بەدەگمەن شەوێک بمایەتەوە "شەوان دەگەڕایەوە ماڵەوە، بەڵام ئەبوو موهەننەد هەموو جارێک بەسەلامەتی دەگەڕایەوە و نەدەکوژرا، بۆیە باوەڕم وابوو بۆ خۆی نەدەچووە شەڕە سەختەکانەوە".

ڕێکخراوی داعش لە بڵاوکراوەیەکدا بەناوی (کۆشکی خەلافەت) پەیکەربەندی خەلافەت یان دەوڵەتەکەی ڕوونکردبووەوە. لەوێ ئاماژەی بە ویلایەتەکان و دیوانەکانی کردبوو. بەپێی بڵاوکراوەکە داعش لە 35 ویلایەت پێکهاتبوو کە دابەشی چەند وڵاتێک ببوون. 19 یان لە عێراق و سووریا و 16ی دیکەشیان لە وڵاتانی دیکە بوون. هەروەها دیوانەکانیش لەسەر شێوازی وەزارەتەکان کاریان بۆ دیاریکرابوو.

"ئەوان لە شارەکان شەڕی زۆریان پێنەدەکرا و نەیاندەتوانی بەرگری زۆر بکەن، بەڵام لە گوندەکان زۆر دەمانەوە و بەرگریی زۆریان دەکرد، هەر بۆیە کە شارێکیان دەدا بەدەستەوە، پەنایان بۆ گوندەکان دەبرد". داعش ئەو گوندانەی دەستنیشان کردبوو وەک پلانی هەڵاتن پەنایان بۆ ببات و تێیاندا خۆی تۆکمەتر بکات بۆ ڕووبەڕووبوونەوە. بەڵام بەرەنگاربوونەوەی فڕۆکە جەنگییەکان کارێکی نەکردە بوو. ڕۆژێک وەک چاوەڕوان دەکرا، شەڕ گەیشتە بەردەم دەرگای مەیادین، مەلەکناز، دەیتوانی لە دوورەوە تانکەکان ببینێ "ئەو ڕۆژەی شەڕ گەیشتە نێو شارەکە، فڕۆکەیەکی ئەمریکی بۆردومانی شارەکەی کرد، بۆمبێک بەر خانووەکەی ئێمە کەوت و لایەکی وێران کرد. ئێمە سەلامەت بووین، ئیدی هەڵێکمان بۆ هەڵکەوت هەڵبێین".

مەلەکناز، دوای سێ ساڵ ئازار و ئەشکەنجەی قورس ئەو خانووەی بەجێهێشت کە ببووە مۆتەکەیەک بەسەر ڕۆح و جەستەیەوە "بە ئۆتۆمبیل گوازراینەوە بۆ گوندێک، من لەوێ زانیم ناوی شەحتایە".

چەکدارەکانی داعش لە ناوەڕاستی شارەکەدا هێڵێکی بەرگرییان دروستکردبوو. هەرچەندە دڵنیابوون لەوەی مەیادینیشیان لە دەست دەردێنن، بەڵام ئامانجی زۆرتری شەڕەکە ئەوە بوو کە پێڕابگەن خێزانەکان و ئەو کەلوپەل و کاڵایانەی مەبەستیان بوو بیگوازنەوە.

لەگەڵ منداڵەکانی بۆ ماوەی چەند ڕۆژێک لە شەحتا لەنێو خانوویەک مانەوە. لەو ڕۆژانەدا هەواڵێکی بیست لە بارەی ئەبوو موهەننەدەوە کە گوایە کوژراوە "هەرچەندە زۆر دڵخۆش بووم بە بیستنی هەواڵەکە، بەڵام بڕوام نەکرد، چونکە واتێدەگەم لە مانگی ئابی ساڵی ڕابردوو کوژرا نەک ئەوکات".

بۆچی مەلەکناز دوودڵ نەبوو لەوەی دواهەمین گوندەکانی داڵدەدانی داعش ناوبنێ "ڕەنگ مردووەکان" لە کاتێکدا ڕۆژژمێری ئەو لە ساڵانی خەلافەتنشینیدا هەمووی تابلۆیەکی مردوو بوو؟ لە شەحتاوە بۆ هەجین، ڕێڕەوی ئەو دواییەی هەڵاتنی ئەوان بوو، بەڵام لەو گوندانەدا، عاقڵمەندەکانی نێو داعشیش نەیاندەزانی کۆتایی چیرۆکەکە بەچی دەگات. پرسیارێک بێوەڵام دەمایەوە وەک ئەو پرسیارانەی مرۆڤ لە بارەی سروشت و ژینگەی هەسارە دوورەکانەوە دەیکات. بەڵام مردن ئەگەر بە گرمە و ناڵەناڵی بەربوونەوەی بۆمبی

ماڵەکەی بۆ کردبووە دۆزەخێکی بچووک

فڕۆکەکان و گەمارۆی هێزە شەڕکەرەکانی دژی داعشیش نزیک نەبایە، ئەوا برسێتی و تینوێتی هەر دەیانگوت تراویلکەی مردن نزیکترە لەوەی بیری لێدەکەینەوە.

هەجین.. تراویلکەی مردن

نان و ئاو بەشێوەیەک کەم ببوونەوە، تەنانەت ئەمیرەکانی داعشیشی ترساندبوو. ڕۆژ لە دوای ڕۆژ چواردەوریان بە هێزەکان دەتەنرا و ئیدی داعش پێویستی زۆرتر بەو چەکدارانە بوو کە ئامادەبوون خۆیان بتەقێننەوە. چونکە داعش کە زۆری بۆ دەهات و گەمارۆ دەدرا، بەردەوام بیری لە هەوڵی خۆکوژی دەکردەوە.

مەلەکناز، هێندە نائومێد ببوو، چیدی وەک ساڵانی سەرەتای دەستگیرکردنی، بیری لای ڕابردووی شیرین و یادەوەرییەکانی نەبوو. بگرە خەمی دەربازکردنی گیانی منداڵەکانیشی نەبایە، دوور نەبوو هەر ئەو ڕۆژەی ئەبوو موهەننەد بەقژ ڕایدەکێشا بەسەر پلیکانەی قادرمەکاندا، خۆی لە بیناکەوە هەڵدایەتە خوارەوە و کۆتایی بەو مەینەتیە بهێنێ.

هەزاران کەس لەو ماوەیەدا گەردەلوولی جەنگ هەڵیلووشین. بەڵام مەلەکناز، بەردەوام بیری لە کەسایەتییە ئاڵۆز و پڕ گرێیەکەی ئەبوو موهەننەد دەکردەوە، تەنانەت ئێستاش کە ئەو لەنێوان من و مەلەکنازدا بووەتە چیرۆکێکی بەسەرچوو "من 5 ساڵ لەبندەستی داعش بووم، 3 ساڵیان لای ئەبوو موهەننەد بووم. تەنیا جارێکیش نەمبینی تەلەفۆن بۆ کەسێکی خۆی بکات، ماقوڵ نییە تۆ برایەک، خوشکێک، باوکێکت نەبێ! وا هەستم دەکرد ئەو پیاوە بێکەس بێت. تەنانەت گوێم لێنەبوو ڕۆژێک ئاوات بە شتێکی باش بخوازێت".

گوند و شارۆچکە و شارەکان جارێکی دیکە دەکەوتنەوە دەست سوپای ئەسەد، یان هێزەکانی هەسەدە. هەزاران تاوەر و بینا و باڵاخانەی کەوتوو، ڕێگا وێرانبووەکان و داروپەردووی وێرانەی دوای شەڕ. مەلەکناز، نیگەرانە لە سەتان داعشی نهێنی کە لەپشت ئاڵا سپییەکانیانەوە دەیانەوێ سەرلەنوێ مافی دەستپێکردنەوە بە ژیانیان هەبێت "من زۆربەیان دەناسم و دەزانم ئەوانە دێنەوە و لە دەرفەتی دیکەدا دەستپێدەکەنەوە. ئەوانە ئێستاش هەر داعشن".

لە هەجینەوە دیسان مەلەکناز و دەیان خێزانی دیکەی بندەستی داعش ناچار بوون بەرەو گوندێکی دیکە هەڵبێن. ئەو گوندەی پێیاندەگوت (بەدران). پێشڕەوی هێزەکانی هەسەدە داعشی بە تەواوی هەراسان کردبوو "من لەو دواییانەدا وام لێهاتبوو، بە تەواوی نوێژ و نزا و سرووتە ئاینییەکانی خۆمم بیر نەمابوو. هەستم دەکرد هێدی هێدی زمانیشم لە بیر دەکەم و بەرەو ئەوە دەڕۆشتم بە تەواوی لە هەموو شتەکانی خۆم و ئاینەکەم داببڕێم".

دوای نزیکەی هەفتەیەک شەڕ، روخساری ژمارەیەک چەکدار لە مەلەکنازەوە دەرکەوتن کە زۆر جیاواز بوون لەوانەی داعش "ئەوانە هەسەدە بوون". سەرەتا دڵنیایان کردنەوە کە پارێزراو دەبن. دواتر بە ئۆتۆمبیلەکانیان ژن و کچە ئێزدییەکانیان گواستەوە بۆ ناوچەی ئارام.

دوای پێنج ساڵ جارێکی دیکە ئەویان هێنایەوە بۆ شنگال. دەبوو تێر بگری پاش گەڕانەوەی بۆ جێگای کولانەوەی برینان. بە مەلەکنازیان گوت هەوڵ بدە ژمارە تەلەفۆنی کەسێک بێتەوە بیرت. کەسێک بۆ ئەوەی تەلەفۆنی بۆ بکەین و پێیبڵێین بێت بۆ پێشوازیت "هەرچۆن بوو ژمارەی هاوژینەکەمم بەبیر هاتەوە، کەسێک بە تەلەفۆنەکەی پەیوەندی پێوەکرد و مۆبایلەکەی دایە دەستی من".

نزیکەی پێنج ساڵ لەمەوبەر، سەعد یەک لەدوای یەک پەیوەندی بە مۆبایلی هاوژینەکەیەوە دەکرد، بەڵام وەڵامەکە هەموو جارێک بەو شێوەیە بوو: "ناتوانی پەیوەندی بەو ژمارەیەوە بکەی". ئەمجارەیان یەکەمین زەنگ وەڵامی دایەوە، بەڵام گریانی بە کوڵ بەشێوەیەک دەمی برینە سارێژنەبووەکانی کردبووەوە، مرۆ دەیتوانی چی بڵێ! "من مەلەکنازم، وەرە نزیکی شنگال، سەعد خێرا وەرە... خەریکە بە تەواوی شێت ببم".

ڕووداو
ئابووری
ژمارە (549) - دووشەممە 2019/4/8

ئاستی ئاوی ژێر زەویی هەولێر 50 مەتر بەرزبووەتەوە

ڕووداو- هەولێر

نەزیر ئەسعەد، بەڕێوەبەری ئاوی ژێرزەوی هەولێر ڕایگەیاند سەرەڕای ئەوەی بەهۆی بارانبارینەوە ئاستی ئاوی ژێر زەوی بەرزبووەتەوە، بەڵام هێشتا زووە بڵێین مەترسی وشکەساڵی و دابەزینی ئاستی ئاوی ژێرزەوی لە سنووری پارێزگای هەولێر نەماوە. نەزیر ئەسعەد بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "بەهۆی بەردەوامی بارانبارینەوە، لە هەندێک شوێنی بەرزی پارێزگای هەولێر، وەک پیرمام و شەقڵاوە، ئاستی ئاوی ژێرزەوی 30 بۆ 50 مەتر بەرزبوەتەوە، بەڵام ناتوانین جارێک بڕیاری ئەوە بدەین کە مەترسی وشکەساڵی و دابەزینی ئاستی ئاو یەکجاری نەماون". بەگوتەی نەزیر نزیکەی 8000 بیری ئاوی مۆڵەتپێدراو و 3500 بیری بێ مۆڵەت لە هەولێر هەن.

بەهۆی بارانی زۆر

ئەمساڵ بەرهەمی گەنم لە کوردستان ڕیکۆرد دەشکێنێ

ڕەوا عەبدوڵڵا
ڕووداو- هەولێر

بارانەکەی ئەمساڵ بووەتە شمشێرێکی دووسەرە بۆ بەرهەمی کشتوکاڵ، زۆرترین زیانی لە بەرهەمی پیاز و پەتاتە و پاقلەمەنییەکان داوە، بەڵام بەرپرسانی وەزارەتی کشتوکاڵ پێشبینی دەکەن بەهۆی ئەو بارانە زۆرەی ئەمساڵ باریوە، بەرهەمی گەنم ڕیکۆرد بشکێنێ.

بەگوێرەی ئاماری بەڕێوەبەرایەتی گشتیی کەشناسی و بومەلەرزەزانی کوردستان، تاوەکو بەرەبەیانی 4ی نیسان تێکڕای بڕی باران بارین لە سنووری پارێزگای هەولێر گەیشتووەتە 795 ملم (ساڵی ڕابردوو 551 ملم باریبوو) لە سنووری پارێزگای سلێمانی گەیشتووەتە 1149.1 ملم (ساڵی ڕابردوو 506.6 ملم باریبوو). لە سنووری پارێزگای دهۆک گەیشتووەتە 1019.6 ملم (ساڵی ڕابردوو 742.7 ملم باریبوو) لە سنووری پارێزگای هەڵەبجەش گەیشتووەتە 974 ملم کە ساڵی ڕابردوو بەدرێژایی وەرزی باران 572.9 ملمی لێ باریبوو. ئەم زیادبوونەش کاریگەری ئەرێنی و نەرێنی لەسەر بەرهەمە کشتوکاڵییەکان هەیە.

ئەمین ڕەئووف، جێگری بەڕێوەبەری گشتی کشتوکاڵی هەولێر دەڵێت: "بەگوێرەی داتاکان، ئەمساڵ لە سنووری پارێزگای هەولێر یەک ملیۆن و 500 هەزار دۆنم زەوی بە گەنم چێندراوە، بەهۆی ئەو بارانە زۆرەی ئەمساڵ باریوە، پێشبینی دەکەین بەرهەمی گەنم لە هەر دۆنمێک بگاتە 750 کیلۆگرام و بەرهەمی ئەمساڵ لە یەک ملیۆن تۆن تێپەڕێنێ".

ئەمین ڕەئووف بەدووری دەزانێ زۆربوونی باران کاریگەری لەسەر دانەوێڵە هەبێ و تووشی نەخۆشی بکات "لە هەندێک ناوچە جۆرێک لەزەردبوونی گەنم هەیە، بەڵام پێشبینی ناکەین کاریگەری نەرێنێ لەسەر بەرهەمەکەی هەبێت".

بەڵام بارینی بارانی زۆر، کاریگەری لەسەر هەندێک بەرهەمی کشتوکاڵی هەبووە، بە تایبەتی پیاز و پاقلەمەنییەکان. لە هەندێک ناوچەش تەزرە زیانی بە میوەکانی قەیسی و خۆخ و باوی گەیاندووە، چاندنی پەتاتەش دواکەوتووە، بۆیە ئەگەری کەمبوونی ئەم بەرهەمانە هەیە".

ناوچەکانی قەراج، کەندیناوە، مەخموور لە سنووری پارێزگای هەولێر بە ناوچەی بارانی نامسۆگەر دادەنرێن، لە چەند ساڵی ڕابردوودا بەهۆی کەمیی بارانەوە، خەریک بوو ناوچەکە دەبوو بە بیابان. ئەمین ڕەئووف دەڵێت: "ئەمساڵ گرفتی وشکەساڵی و کەمبارانی لەم ناوچانە نەماوە. بۆیە پێشبینی دەکەین جووتیارانی ئەم ناوچانە ئەمساڵ باشترین بەرهەمیان دەستکەوێت".

لە ناوچە نامسۆگەرەکانی باراندا، دوو هێندەی ساڵی ڕابردوو باران باریوە

(فۆتۆ: ممحەمەد شوانی)

پێشتر بەهۆی کەمیی بارانەوە، ئاستی ئاوی ژێر زەوی لە هەندێ ناوچەی سنووری پارێزگای هەولێر زۆر دابەزی، تەنانەت ئەنجوومەنی وەزیران لێدانی بیری لە هەندێ ناوچە قەدەغە کرد، بەڵام ئەمساڵ تائێستا هیچ جووتیارێک لە هیچ ناوچەیەک ئامێری ئاوپرژێنی بەکارنەهێناوە، ئەمەش وایکردووە کارەبا کەمتر بەکاربێت و تێچووی بەرهەم لەسەر جووتیار کەمتر بێ، ئاستی ئاوی بیرەکانیش زیاد بکاتەوە، هەرسێ دەریاچەی دوکان و دەربەندیخان و دهۆک پڕبن لەئاو.

ڕزگار محەممەد، جێگری بەڕێوەبەری گشتی کشتوکاڵی سلێمانی دەڵێت: "ئەمساڵ هەر لە سەرەتاوە بڕێکی باش باران باری، ئەمەش هانی جووتیارانی دا زەوییەکانیان بکێڵن. بەپێی داتاکان ئەمساڵ زیاتر لە یەک ملیۆن دۆنم زەوی بە گەنم و 250 هەزار دۆنم زەویش بەجۆ چێندراوە، بۆیە پێشبینی دەکەین بەرهەمی گەنمی ئەمساڵ لە سنووری پارێزگای سلێمانی بگاتە سەرووی 500 هەزار تۆن".

بە گوتەی ڕزگار محەممەد، بارانی ئەمساڵ بووەتە هۆی ژیانەوەی چەند کانی و کارێزێک کە ساڵانێکە وشکیان کردووە، هەروەها دارستانەکان بەگشتی و دارستانە دەستکردەکان بە تایبەتی مەترسی وشکبوونیان لەسەر نەماوە، جگە لەوەش بووەتە هۆی زیادبوونی لەوەڕ، ئەمەش تێچووی بەخێوکردن لەسەر ئاژەڵداران کەم دەکاتەوە.

سەبارەت بە زیانەکانی بارانیش، ڕزگار محەممەد گوتی: "جۆرێک لە داماڵین لە هەندێ زەوی کشتوکاڵی ڕوویانداوە، بەهۆی زیادبوونی ڕێژەی شێ لە هەندێ ناوچەش گەنم ژەنگ لێیداوە، ئەمەش زیانی بۆ بەرهەم هەبووە، هەروەها بووەتە هۆی زیادبوونی گژوگیا لە نێو کێڵگە کشتوکاڵییەکان،ئەمەش وادەکات جارێکی دیکە جووتیاران ناچاربن دەرمانی قرکەر بەکاربهێننەوە".

گوتیشی: "بەهۆی زیادبوونی ئاستی ئاوی ڕووبارەکان بە سەتان دۆنم لەو زەویانەی لە قەراخ ڕووبارەکان کرابوون بە دانەوێڵە، بە تایبەتی لە سنووری دەربەندی ڕانیە و دەربەندیخان و هەندی ناوچەی دیکە ژێر ئاو کەوتوون، هەروەها لە هەندێ ناوچە تەرزە و باران زیانی بە شەتڵە تەماتە، کولەکە و کێڵگەی جووتیاران گەیاندووە، وەرزی چاندنی برنج و هەندێ بەرهەمی دیکەشی دواخستووە، بووەتە هۆی وەرینی گوڵی خۆخ و قەیسی و هەڵوژە".

ساڵانە زۆرترین پەتاتە لە سنووری قەزاکانی شێخان ، بەردەڕەش و سێمێلی سەر بە پارێزگای دهۆک دەچێنرێ، بەردەوامیی باران چاندنی ئەم بەرهەمەی لەو ناوچانە دواخستووە.

جیهاد ئەحمەد، جێگری بەڕێوەبەری گشتی کشتوکاڵی دهۆک ، دەڵێت: "ئەمساڵ لە سنووری پارێزگای دهۆک نزیکەی 850 هەزار دۆنم زەوی بە گەنم چێنراوە، بەهۆی زۆریی باران و کەمیی تیشکی ڕۆژ، بەداخەوە بەشێکی ژەنگی کردووە، بەڵام تائێستا داتای زیانەکانمان پێنەگەیشتووە، بۆیە نازانین قەبارەی زیانەکان چەندە".

سەبارەت بە بەرهەمی پەتاتەش، جیهاد ئەحمەد گوتی: "75 %ی پەتاتەی کوردستان لە سنووری قەزاکانی شێخان، بەردەڕەش و سێمێل بەرهەم دەهێنرێ. باشترین وەرزی چاندنی پەتاتە ناوەڕاستی مانگی شوبات تاوەکو ناوەڕاستی ئادارە، بەهۆی بەردەوامی بارانەوە جووتیاران نەیانتوانیوە لەکاتی خۆی پەتاتە بچێنن، بۆ نموونە لە شێخان نزیکەی 50 %، لە بەردەڕەش نزیکەی 85 %ی ئەو زەویانەی بۆ چاندنی پەتاتە تەرخانکرابوون تائێستا نەچێنراون، ئەو ڕووبەرەشی چێنراوە باران زیانی پێگەیاندووە، بۆیە پێشبینی دەکەین بەرهەمی پەتاتە ئەمساڵ لە کوردستان زۆر کەمبێت".

گەرمیان بووە بە کوێستان

ئەمساڵ زۆرترین بڕی باران لە قەزای مێرگەسۆر باریوە کە 2005.2 ملم بووە، کەمترینیشی لە ناوچەی خورماتوو بووە کە 426.5 ملم بووە. ناوچەکانی قەراج، کەندیناوە، مەخموور، کەلار، کفری، خانەقین، مەیدان بە ناوچەی بارانی نامسۆگەر دادەنرێن کە ساڵانە تێکڕای بارینی باران لەو ناوچانە لە نێوان 200- 250 ملمە، بەڵام ئەمساڵ لە زۆربەی ئەو ناوچانە زیاتر لە 500 ملم باران باریوە، ئەوەش زیاترە لە بڕی پێویست بۆ گەشەکردنی دانەوێڵە کە نزیکەی 450 ملمە.

ستار عەلی ، بەڕێوەبەری توێژینەوەی کشتوکاڵی گەرمیان دەڵێت :"تێکڕای ئاسایی بارانبارین لە گەرمیان 200 بۆ 250 ملمە، بەڵام ئەمساڵ بارانێکی زۆر باریوە و پێشبینی دەکەین بەرهەمی دانەوێڵە زۆر زیاد بێ".

هەروەها ستار محەممەد، بەڕێوەبەری گشتی کشتوکاڵی هەڵەبجە دەڵێت: "بەهۆی زۆریی بارانەوە پێشبینی دەکەین بڕشتی گەنم دوو هێندەی ساڵانی ڕابردوو بێ. بەڵام چاندنی بەرهەمە هاوینییەکانی وەک ترۆزی، خیار، بامیە، لۆبیا و فاسولیا دواکەوتووە، ئەوانەشی چێنراون، ئەگەری هەیە بەهۆی زۆریی ڕێژەی شێ و کەمیی تیشکی خۆرەوە، تووشی نەخۆشی ببن".

بارانی زۆر بەرهەمی پیازی ناوخۆی لەناوبرد

ڕەوا عەبدوڵڵا
ڕووداو- هەولێر

بەهۆی بارانی بەردەوامەوە، زۆربەی کێڵگەکانی پیاز لە هەرێمی کوردستان زیانیان بەرکەوتووە، بۆیە پێشبینی دەکرێت بەرهەمی ئەمساڵی پیاز زۆر کەم ببێتەوە و نرخی بەرزتر ببێتەوە.

پیاز بەهایەکی بەرزی خۆراکی هەیە، بەهۆی زۆریی بەکارهێنانییەوە، لە ڕیزی بەرهەمە کشتوکاڵییە گرنگەکان دانراوە، لەڕووی بەکارهێنانەوە لەدوای تەماتە، پەتاتە و خیارەوە دێت.

بەپێی ئاماری وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، لە حەوت ساڵی ڕابردوودا بەرهەمی پیاز لە 43 هەزار تۆنەوە بۆ 54 هەزار تۆن زیاد بووە، بەڵام ئەمە کەمتر لە نیوەی ئەو بەرهەمەیە کە ساڵانە لە کوردستان بەکاردێ و دەگاتە نزیکەی 130 هەزار تۆن، بۆیە پشت بە پیازی هاوردەکراو لە تورکیا و ئێران دەبەسترێ.

لەماوەی ڕابردوودا ئێران و تورکیا بۆ ماوەیەک هەناردەی پیازیان بۆ هەرێمی کوردستان سنووردار کرد، بەو هۆیەوە نرخی پیاز سێ بەرامبەر زیادی کرد، بەڵام دوای ئەوەی بازرگانان لە ئۆکراینا پیازیان هاوردە کرد، جارێکی دیکە نرخی کەمێک دابەزی.

سیامەند جەلیل، کە نووسینگەی کڕین و فرۆشتنی سەوزە و میوەی هەیە لە عەلوەی هەولێر، دەڵێت: "دوای ئەوەی ئێران هەناردەی پیازی بۆ هەرێمی کوردستان سنووردار کرد، نرخی پیاز لە 400 دینارەوە بۆ 1500 بەرزبووەوە، بەڵام دوای ئەوەی هەندێ بازرگان لە ئۆکراینا و هەندێ وڵاتی دیکە پیازیان هێنا و ئێرانیش جارێکی دیکە ڕێگەی بەهاوردەکردن دا، نرخی پیاز دابەزی و ئێستا نرخی کیلۆیەک پیاز لە گومرگ بەگوێرەی کواڵیتییەکەی لە نێوان 700 تاوەکو 900 دینارە".

ئێستا هیچ پیازێکی خۆماڵی لەبازاڕ نییە، چونکە پیازی خۆماڵی لەکاتی پێگەیشتنیدا بەشێکی لە ناوخۆدا بەکاردێت و ئەوەی دیکەشی هەناردەی شارەکانی عێراق دەکرێ.

سیامەند جەلیل دەڵێت :"هەر کاتێک ئێران و تورکیا هەناردەکردنی پیاز بۆ هەرێمی کوردستان ڕابگرن نرخی چەند بەرامبەری نرخی ئاسایی خۆی بەرز دەبێتەوە".

بە گوتەی سیامەند، ساڵانی ڕابردوو لە 15ی ئادارەوە پیازی خۆماڵی پێدەگەیی، بەو هۆیەوە نرخی پیاز دادەبەزی، بەڵام ئەمساڵ بەهۆی بەردەوامیی بارانەوە پیازێکی کەم چێنراوە، بەشێک لەکێڵگەکانیش بەهۆی بارانەوە زیانیان بەرکەوتووە، بۆیە پێشبینی دەکەن تاوەکو کۆتایی مانگی ئایار بەرهەمی ناوخۆ پێنەگات".

پێشتر جووتیاران بەشێوەی کلاسیک پیازیان دەچاند، یەک جۆرە تۆوی پیازیش لە بازاڕدا هەبوو، کە لە مانگی ئەیلول و تشیرینی یەکەم دەچێنراو لە مانگی حوزەیران پێدەگەیشت، تەنیا سێ مانگ لەبازاڕ دەمایەوە، بەڵام ئێستا تۆو و شێوازی چاندن گۆڕاوە و لە وەرزێکیشەوە بۆ سێ وەرز زیاد بووە.

ئەندازیار ئاری جەلال، سەرپەرشتیاری پرۆژەکانی چاندنی پیاز لە کۆمپانیایەکی کەرتی تایبەت، دەڵێت "لەڕێگەی چاندنی پیاز بە سیستەمی هاوچەرخ تێچووی بەرهەمی یەک کیلۆ پیاز بۆ 100 تاوەکو 125 دینار دابەزیوە، بۆیە ئەگەر لە وەرزی پێگەیشتن هاوردە قەدەغە بکرێت یان ڕەسمی بخرێتە سەر، جووتیار لە فرۆشتنی پیاز قازانج دەکەن".

ساڵی ڕابردوو جووتیاران پیازێکی زۆریان چاند، ئەویش بە پشتبەستن بەوەی کە زۆربەی پیازەکە هەناردەی شارەکانی عێراق دەکەن، بەڵام حکومەتی عێراق لەکاتی پێگەیشتنی پیازی کوردستان، ڕێگەی بەهاوردەکردنی پیازی ئێرانی دا، بۆیە بەهۆی زۆریی خستنەڕوو نرخی پیاز گەیشتە 50 دینار، بەو هۆیەوە ئەو جووتیارانەی پیازیان چاندبوو، زەرەرێکی زۆریان کرد.

ئاری جەلال گوتی "بەهۆی ئەو زەرەرەی ساڵی ڕابردوویان، ئەمساڵ بەشێک لە جووتیاران وازیان لە چاندنی پیاز هێنا، هەندێ جووتیاریش بەهۆی بارانەوە نەیانتوانی لە مانگی یەک و سێ پیاز بچێنن . ئەو جووتیارانەشی چاندیان بەهۆی بارانەوە کێڵگەکانیان زیانی پێکەوت و بەشی زۆری پیازەکانیان لەناوچوو، بۆیە پێشبینی دەکەم ئەمساڵ بەرهەمی ناوخۆ زۆر دابەزێت، نرخی پیاز لەکاتی پێگەیشتنی بەرهەمی ناوخۆش گران بێت، چونکە لە ئێرانیش بەهۆی بارانەوە کێڵگەکانی پیاز زیانیان بەرکەوتووە".

ڕێباز غازی، ئەمساڵ 110 دۆنم لە زەوییەکەی کردووەتە پیاز، دەڵێت :"ساڵی ڕابردووش 120 دۆنم پیازم چاندبوو، بەشێکی تووشی نەخۆشی بوو، بەشێکی بەهۆی دابەزینی پیاز لە بازاڕ تێچووی هەڵگرتنی پڕ نەدەکردەوە، چونکە کیلۆی بە 50 دینار بوو، بۆیە نزیکەی 40 هەزار دۆلارم زەرەر کرد".

ڕێباز پێناچێ ئەمساڵیش خێر لە پیازەکەی ببینێ، چونکە دەڵێت لەو 110 دۆنمەی چاندوویەتی، 40 دۆنمی بەهۆی زۆریی بارانەوە زیانی بەرکەوتووە و ناچاربووە دووبارە بیانچێنێتەوە، ئەمدواییەش باران جارێکی دیکە 60 دۆنم لە پیازەکەی تێکدا، بۆیە چاوەڕێی ئاساییبوونەوەی کەشوهەوا دەکات بۆ ئەوەی دووبارە زەوییەکەی بچێنێتەوە.

ڕێباز گوتی :"ئەگەر لە وەرزی پێگەیشتندا کیلۆی پیاز کەمتر لە 500 دینار بکات، تەنیا پارەی خۆمان دەستدەکەوێتەوە، ئەگەریش عێراق وەک ساڵی ڕابردوو لەکاتی پێگەیشتن بێ ڕەسمی گومرگ ڕێگە بە هاوردەکردنی پیازی ئێرانی بدات، ئەوە دیسان ئێمە زەرەر دەکەین".

بەهۆی نەبوونی کۆگا، پیازی خۆماڵی بە نرخێکی هەرزان هەناردەی شارەکانی عێراق دەکرێ، دواتر بازرگانان ناچار دەبن پیاز هاوردە بکەن.

حوسێن حەمەکەریم، بەڕێوەبەری گشتی باخداری و دارستان و پاوان دەڵێت: "لە ساڵانی ڕابردوو پرۆژەی پەرەپێدانی بەرهەمی ناوخۆمان تا ئاستی خۆبژێوی هەبوو، ئەویش بەهۆی هاوکاریی جووتیاران لە پێدانی تۆوی باش و تەکنەلۆژیای چاندن و دروستکردنی کۆگا، بەڵام بەداخەوە بودجەیان بۆ دابین نەکردین".

گرفتی سەرەکی جووتیاری هەرێمی کوردستان لەوەدایە کۆگای پێویست بۆ هەڵگرتنی بەرهەمەکانیان نییە، بۆیە ناچارن لەکاتی پێگەیشتن تەواوی بەرهەمەکانیان بخەنە بازاڕەوە، بەو هۆیەشەوە خستنەڕوو زۆر دەبێت و نرخ دادەبەزێ.

حوسێن حەمەکەریم دەڵێت: "بەهۆی کراوەیی سنوورەکانمان لەگەڵ عێراق، داتایەکی وردمان لەسەر بڕی بەرهەم و پێویستی ناوخۆ نییە لە بەرهەمی پیاز، تاوەکو هەنگاوی پێویست بۆ پاراستنی بەرهەمی ناوخۆ بنێین، ئێستا دوو بۆچوونمان لەلا گەڵاڵە بووە، بۆچوونێک لەگەڵ ئەوەیە بەردەوام بین لەسەر دانانی ڕەسمی گومرگی لەکاتی پێگەیشتنی بەرهەم، بۆچوونێکی دیکەش بۆ هاندانی جووتیاران لەگەڵ ئەوەدایە هاوردەی پیاز بە یەکجاری قەدەغە بکەین، من لەگەڵ بۆچوونی دووەمم، بەڵام ئەویش کاتی پێویستە".

بەهۆی نەبوونی کۆگا، پیازی خۆماڵی بە نرخێکی هەرزان هەناردەی شارەکانی عێراق دەکرێ، دواتر بازرگانان ناچار دەبن پیاز هاوردە بکەن

(فۆتۆ: محەممەد شوانی)

کەرتی وزەی کوردستان تووشی نەخۆشیی هۆڵەندی بووە

سیپان عەزیز شێروانی
مامۆستای زانکۆ

(فۆتۆ: رووداو)

نەوت بووەتە خێر و بێر بۆ هەرێمی کوردستان و داهاتێکی زۆرمان بۆ دابین دەکات کە ئەستەمە لە هیچ سێکتەرێکی دیکە دەستمان بکەوێ، بەڵام کەرتی نەوت سەرەڕای پێشکەوتنی، چەند زیانێکیشی بە ئابووری هەرێمی کوردستان و عێراق گەیاندووە کە دەکرێت دیارترینیان نەخۆشیی هۆڵەندی (Dutch disease) بێت.

نەخۆشیی هۆڵەندی چییە؟

ئەم دەستەواژەیە بۆ یەکەمجار لەلایەن گۆڤاری ئیکۆنۆمیست بەکارهێنرا بۆ ئەو دیاردە ئابوورییەی کە لە ساڵی 1977 لە هۆڵەندا سەری هەڵدا. ئەویش دوای دۆزینەوەی کێڵگەیەکی گەورەی گازی سروشتی لە ناوچەی گرۆنینگن لە ساڵی 1959 کە بووە هۆی بەرزبوونەوەی ئاستی بەرهەمهێنان و هەناردەی گازی سروشتی لە هۆڵەندا و بڕێکی زۆری دراوی بیانی هێنایە ناوەوەی وڵات، بەڵام دواتر بە خراپ بەسەر ئابووریی هۆڵەندادا شکایەوە و بووە هۆی بەرزبوونەوەی نرخی دراوی نێوخۆیی و لەدەستدانی توانای رکابەری لەگەڵ بەرهەم و کاڵای بیانی.

بە کورتی دەتوانین نەخۆشیی هۆڵەندی بەوە پێناسە بکەین کە دیاردەیەکە لە ئەنجامی بەرزبوونەوەی بەرچاوی هاتنە ناوەوەی داهات بەهۆی کەرتێکی دیاریکراو دروست دەبێ.

هەرێمی کوردستان و عێراق کە بە ناوچەی نەوتی ناسراون و زۆرترین داهاتیان لە نەوتەوە دەستدەکەوێ، بەدەرنین لەم نەخۆشییە. لە دوای ساڵی 2003 وە ئاستی هەناردەی نەوتی ئێراق بەشێوەیەکی بەرچاو بەرزبووەتەوە و ئێستا گەیشتووەتە 3.8 ملیۆن بەرمیل نەوت لە رۆژێکدا. هەرێمی کوردستانیش رۆژانە نزیکەی 400 هەزار بەرمیل نەوت هەناردە دەکات. نەوت 89%ی داهاتی عێراق پێکدێنێ. نزیکەی 98%ی داهاتی هەناردەی عێراق هەر لە نەوتەوەیە.

بەو پێیەی نەوت لە کەرتەکانی دیکە زووتر دەگاتە بەرهەم و داهات، ئەویش بە گرێبەستکردن لەگەڵ چەند کۆمپانیایەکی تایبەت بە گەڕان و پشکنین و دەرهێنان و فرۆشتن، کەمتر ئاوڕ لە کەرتەکانی دیکە دەدرێتەوە. یان ئەگەر لە گۆشەیەکی دیکەوە سەیری بکەین، رەنگە نەخۆشیی هۆڵەندی هۆکار بێت لەوەی رۆڵی کەرتەکانی دیکەی وەک پیشەسازی، کشتوکاڵ و گەشتیاری کەم ببێتەوە.

لە ساڵی 2003 بەدواوە، بەهۆی لابردنی گەمارۆکانی سەر ئێراق، هەروەها زۆربوونی بەرهەمی نەوت و بەرزبوونەوەی نرخەکەی، ساڵانە دۆلارێکی زۆر کە بە دراوی قورس (hard currency) ناوی دەبردرێ، دەڕژایە عێراق و هەرێمی کوردستان، بەمەش نیشانەکانی نەخۆشیی هۆڵەندی بە جوانی دەرکەوتوون و کاریگەرییە نەرێنییەکانی لەسەر ئابووری هەرێمی کوردستان داناوە.

حاشا لەوە ناکرێت کە داهاتی نەوت، هۆکاری سەرەکی گەشەی ژێرخانی ئابووری و پێشکەوتنی پێداویستی و هۆکارەکانی ژیان بووە لە عێراق، بەڵام ئەم داهاتە زەبەلاحە لە چەند ڕوویەکەوە کاریگەری نەرێنی بەسەر کەرتەکانی دیکەوە هەبووە کە لاوازی کردوون یان وێرانی کردوون، دەتوانین ئەمانەی خوارەوە وەک دیارترین کاریگەرییە نەرێنییەکانی نەخۆشیی هۆڵەندی دابنێین.

دابەزینی هەناردە

هەروەک باسمان کرد، زۆربوونی خستنەڕووی دراوی بیانی دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی بەهای دراوی لۆکاڵی، بەمەش نرخی بەرهەمە خۆماڵییەکان چ کشتوکاڵی بن یان پیشەسازی، بە بەراورد بە شمەکی وڵاتانی رکابەر دەچێتە سەر و توانای رکابەری لەدەست دەدات بەرامبەر کاڵای بیانی و ئاستی هەناردە کەم دەبێت، ئەمەش بە داکشانی کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی تەواو دەبێت.

زیادبوونی هاوردە

نەخۆشیی هۆڵەندی دەبێتە هۆی زیادبوونی توانای کڕین (purchase power)ی دراوی ناوخۆیی لە بازاڕە جیهانییەکاندا، بەمەش رێژەی هاوردە زیاد دەکات، چونکە کاڵای لۆکاڵی بە تێچوویەکی بەرزتر بەرهەم دێ و ناتوانن رکابەری کاڵای هاوردەکراو بکەن. واتە ساغکردنەوەی کاڵای هاوردەکراو لە کاڵای خۆماڵی ئاسانتر دەبێ. وەک ئەوەی ئێستا دەبینین زۆربەی بەرهەمی کشتوکاڵی نێوخۆیی مەترسی لەناوچوونیان لەسەرە، بەهۆی ئەوەی ناتوانن ڕکابەری سەوزە و میوەی هاوردەکراو بکەن کە لەڕووی نرخەوە زۆر هەرزانترن.

کەمبوونەوەی وەبەرهێنانی گەورەی بیانی

بەهۆی بەرزبوونەوەی بەهای دراوی نێوخۆیی کە لە ئەنجامی نەخۆشیی هۆڵەندییەوە دروست بووە، هاتنی پرۆژەکانی وەبەرهێنان کە پێویستیان بە قەبارەی گەورەی سەرمایە هەیە، روو لە کەمبوونەوە دەکەن، چونکە وەبەرهێنەرانی پرۆژە گەورەکان هەوڵدەدەن وەبەرهێنان لەو وڵاتانە بکەن کە ئاستی گشتیی نرخیان تێدا نزمە، بەرزیی ئاستی گشتیی نرخ وادەکات بەهای کاڵا بەرهەمهاتووەکان بەرز ببێت و هەناردەیان کەم دەبێت، هەرێمی کوردستانیش بەراورد بە وڵاتانی دراوسێی ئاستی گشتیی نرخ و بەهای دراوی بەرزە، ئەمەش رێگر بووە لە گەشەسەندنی پرۆژەی وەبەرهێنانی گەورە.

نەهاتنی گەشتیار

یەکێکی دیکە لەو کەرتانەی لە هەرێمی کوردستان بەهۆی نەخۆشیی هۆڵەندییەوە لە نێو جێگەدا دەکەوێ، کەرتی گەشتیارییە، چونکە هاتنە ناوەوەی زۆری دراوی بیانی (دۆلار) بەهۆی هەناردەی نەوتەوە، دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئەم دراوە بەهای خۆی لەدەست بدات بەرامبەر بەو بەهایەی هەیە لە وڵاتانی دراوسێ و ناوچەکە، بەمەش تێچووی گەشتێک بۆ هەرێمی کوردستان زۆر لەسەر گەشتیاری بیانی دەکەوێ، بۆیەش وێڕای ئەو گەشە بەرچاوەی لە شوێنە گەشتیارییەکان هەیە لە هەرێمی کوردستان، هاتنی گەشتیاری وڵاتانی دراوسێ زۆر کەمە، ئەو ژمارە زۆرەی گەشتیاران کە گوایە بۆ هەرێمی کوردستان هاتوون، بەشی زۆریان گەشتیاری ناوچەکانی ناوەڕاست و خوارووی عێراقن. تەنانەت هەندێک لە گەشتیارانی عێراق کاتێک حیساب دەکەن تێچووی گەشتێکیان بۆ ئێران، تورکیا یان لوبنان کەمترە لە تێچووی گەشتێکیان بۆ کوردستان، دەچنە دەرەوە.

زیادبوونی رێژەی بێکاری

ئەو زیانانەی کە گوتمان بەر هەریەکە لە کەرتی وەبەرهێنان، بازرگانی (هاوردە و هەناردە)، گەشتیاری کەوتوون، لە کۆتاییدا دەبنە هۆی زیادبوونی رێژەی بێکاری، لەلایەک هێزێکی زۆری کار لە دەرەوەی پرۆسەی بەرهەمهێنان دەبن، لەلایەکی دیکەش گوشار لەسەر حکومەت زیاد دەکەن بۆ دامەزراندنیان لە کەرتی گشتی. کاتێکیش حکومەت ناتوانێ وەڵامدەرەوەی داخوازییەکان بێ، شەقامەکان پڕ دەبن لە پشێوی.

سعودیە هەڕەشە لە ئەمریکا دەکات:

ئۆپێک سزا بدەن نەوت بە دۆلار نافرۆشین

رووداو- هەولێر

سعودیە هەڕەشەی لە ئەمریکا دەکات کە ئەگەر ئەوان بیر لە سزادانی ئەندامانی ئۆپێک بکەنەوە، ئەوا ئەوانیش نەوتەکەیان بە دراوێکی دیکەی جیاواز لە دۆلار دەفرۆشن. هەڕەشەکانی حکومەتی ریاز لە کاتێکدایە کە ئیدارە و کۆنگرێسی ئەمریکا بیر لە سەپاندنی سزا لەسەر ئەندامانی ئۆپێک دەکەنەوە.

سێ سەرچاوەی ئاگادار بە ئاژانسی (رۆیتەرز)ی بەریتانییان راگەیاندووە کە بەرپرسانی حکومەتی ریاز چەند مانگێکە تاوتوێی ئەو بژارەیە دەکەن. دوو لە سەرچاوەکانیش کە ئاگاداری سیاسەتی نەوتی سعودیەن، دەڵێن شانشینی سعودی ئەو پرسەی لەگەڵ ئەندامانی دیکەی رێکخراوی وڵاتانی هەناردەکاری نەوت (ئۆپێک)یش باسکردووە. ریاز ئەو پەیامەی بە بەرپرسانی وزەی ئیدارەی ئەمریکاش گەیاندووە.

یەکێک لە سەرچاوەکان بە ئاژانسە بەریتانییەکەی راگەیاندووە کە سعودییەکان دەزانن دۆلار وەک بژارەیەکی ئەتۆمییە بەدەستیانەوە. یەکێکی دیکەش لە کەسە ئاگادارەکان دەڵێت: "سعودیە دەڵێ: با ئەمریکییەکان پرۆژە بڕیاری نۆپێک (NOPEC) تێپەڕێنن، دواجار ئەوە ئابووریی ئەمریکایە کە تێکدەشکێ".

ئەو پرۆژە بڕیارە بۆ بەرەنگاربوونەوەی دەستکاریکردنی نرخەکانی نەوت لەلایەن گروپ یان کۆمەڵەیەکی نەوتییەوە دانراوە و لە ساڵی 2000 وە چەند جار هەوڵی جووڵاندنی دراوە، بەڵام هەوڵەکان هیچکات سەرکەوتوو نەبوون. دۆلار دراوی سەرەکیی مامەڵە نەوتییەکانە و ئەگەر سعودیە هەنگاوێکی لەو چەشنە بنێ، ئەوە پێگەی دۆلار لە بازرگانییەکانی نەوتدا زیانی گەورەی پێدەکەوێ و بەهای ئەو دراوە بەشێوەیەکی بەرچاو دەشکێ.

پرۆژە بڕیارەکە ئەگەر تێپەڕێ مافی ئەوە بە وەزارەتی داد دەدات لێپرسینەوە لە ئەندامانی ئۆپێک بکات، لەبەر ئەوەی هەنگاوی هاوئاهەنگیان ناوە بۆ بەرزکردنەوەی نرخەکانی نەوت.

شارەزایان پێیانوایە ئەگەری کەمە ئەمریکییەکان ئەو پرۆژە بڕیارە تێپەڕێنن، بۆیەش رێی تێناچێ سعودیە بیر لەو بژارەیە بکاتەوە، بەڵام هەر ئەوەی کە ریاز بیری لەو بژارەیە کردووەتەوە، دەریدەخات کە سعودیە چەند بە هەنگاوە یاساییەکانی ئەمریکا لەدژی ئۆپێک قەڵسە.

هەرچەند حکومەتی ئەمریکا ئاگاداری بیرکردنەوەی سعودییەکانە، بەڵام بەرپرسێکی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا بە (رۆیتەرز)ی راگەیاندووە "بە شێوەیەکی گشتی ئێمە لەسەر پرۆژە یاسایەک قسە ناکەین کە هێشتا تاوتوێ دەکرێ"، مەبەستیشی تاوتوێکردنی نۆپێک بوو لە کۆنگرێسی ئەمریکا. بەڵام پێشتر وەزارەتی وزەی ئەمریکا جەختی لەوە کردووەتەوە تێپەڕاندنی ئەو پرۆژە یاسایە ئاکامی نەخوازراوی گەورەی بەدواوە دەبێ، بەو پێیەش حکومەتی واشنتن لەگەڵ ئەوەدا نییە کۆنگرێسمەنەکان پرۆژەکە تێپەڕێنن و باری رەتکردنەوەی بخەنە ئەستۆی حکومەت.

پرۆژە یاسای نۆپێک هیچکات نەیتوانیوە ببێ بە یاسا، بەڵام فاکتەری دۆناڵد ترەمپ، سەرۆکی ئەمریکا، وایکردووە ئەو پرۆژەیە زیاتر لە جاران بایەخ وەربگرێ. ترەمپ یەکێک لە دژبەرە سەرسەختەکانی هەنگاوەکانی ئۆپێکە بۆ هەڵکشاندنی بەهای نەوت، پێشتریش رایگەیاندووە کە لە کتێبێکی لە ساڵی 2011 پشتگیری لە پرۆژە یاسای نۆپێک کردووە، تاوەکو ئێستا دیار نییە ترەمپ وەک سەرۆکیش هەڵوێستەکەی 2011ی ماوە یان نا.

ئەگەر رووسیا و هاوبەشەکانی لە ئۆپێک واز لە مامەڵەکردن بە دۆلار بێنن، بەم هەنگاوەیان رووسیا، چین و تەنانەت یەکێتیی ئەورووپاش دڵخۆش دەکەن، لەبەر ئەوەی هەر سێ لایەنەکە خوازیاری ئەوەن دراوی مامەڵەی نەوت فرەجۆر بێت، بۆ ئەوەی ئەمریکا لە رێگەی دراوەکەیەوە ئەو هەژموونەی بەسەر ئابووریی جیهان و بە تایبەتی بازرگانیی نەوتەوە نەبێ.

بەگوێرەی راپۆرتەکەی (رۆیتەرز)، پێشتر رووسیا هەوڵی داوە نەوت بە یۆرۆ بفرۆشێ و چینیش لە هەوڵدایە یوان بە دراوێک بۆ کڕینی نەوت بەکاربهێنێ، بەڵام هەوڵەکانی هیچکام لەو دوو وڵاتە زۆر بەرفراوان نەبووە. مامەڵەکردنی بازاڕەکانی وزە بە دۆلاری ئەمریکی یارمەتیدەرێکی سەرەکیی ئەمریکایە بۆ ئەوەی سزا بەسەر وڵاتە خاوەن نەوتە نەیارەکانی خۆیدا بسەپێنێ، لەوانەش ئێران و ڤەنزوێلا کە لە چەند مانگی رابردوودا هەوڵیان داوە بە دراوی دیکە نەوت بفرۆشن.

بچووکیی قەبارە مامەڵە نەوتییەکانی تاران و کاراکاس وایکردووە کاریگەرییەکی ئەوتۆ لەسەر پێگەی دۆلار وەک دراوی مامەڵەی نەوتی دانەنێت، بەڵام سعودیە کە سێیەم بەرهەمهێنەری نەوتی جیهان و گەورەترین هەناردەکاری نەوتی ئۆپێکە دەتوانێ کاریگەری گەورە دابنێ، ئەگەر دراوی ئاڵوگۆڕی بازرگانی نەوتی وڵاتەکەی لە دۆلارەوە بۆ دراوی دیکە بگۆڕێ. سعودیە 10%ی نەوتی جیهان بەرهەمدەهێنێ، کۆمپانیای ئارامکۆی سعودیش گەورەترین کۆمپانیای هەناردەکاری نەوتی جیهانە کە ساڵی رابردوو بایی 356 ملیار دۆلار نەوتی فرۆشتووە.

نەوت لە نێوان 2% بۆ 3%ی کۆی بەرهەمی ناپوختەی نێوخۆیی جیهان پێدەهێنێ. ئەگەر نرخەکانی نەوت لە 70 دۆلار بمێننەوە، ئەوە قەبارەی نەوتی بەرهەمهاتووی جیهان لە ساڵێکدا نزیک 2.5 ترلیۆن دۆلارە. هەرچەندە هەموو بازرگانیی نەوتی جیهان بە دۆلار ناکرێ، بەڵام بەگوێرەی داتاکانی (رۆیتەرز) 60%ی ئەو نەوتەی لە رێگەی تانکەر یان بۆرییە نێودەوڵەتیەکانی نەوتەوە دەگوازرێنەوە بە دۆلار بازرگانییان پێوەدەکرێ.

مەترسی پرۆژەیاسای نۆپێک وای لە قەتەر کرد لە مانگی کانوونی یەکەمی رابردوودا لە ئۆپێک دەربچێ، چونکە قەتەر کۆمەڵێک پرۆژەی ژێرخانیی لە کەرتی نەوتی ئەمریکادا هەیە کە ئەگەر پرۆژەیاسای نۆپێک بکرابا بە یاسا و لە کۆنگرێس و کۆشکی سپی تێپەڕیبا، مەترسیی گەورەی لەسەر پرۆژەکانی دەوحە لە ئەمریکا دادەنا.

ئەگەر پرۆژە یاساکە لە کۆنگرێس و کۆشکی سپی تێپەڕێ و پێگەی یاسا وەربگرێ، ئەوە رێکخراوی ئۆپێک پێویستی بە ماوەیەک دەبێ بۆ ئەوەی خۆی لەگەڵ دراوێکی دیکەی جیا لە دۆلاردا بگونجێنێ. سەرچاوە ئاگادارەکان بە ئاژانسە بەریتانییەکەیان راگەیاندووە حکومەتی ریاز بیری لەوەش کردووەتەوە کە کشاندنەوەی سەرمایەکانیان لە ئەمریکا وەک چەکێک بەکاربهێنن، سعودیە 1 ترلیۆن دۆلار وەبەرهێنانی لە ئەمریکا هەیە و 160 ملیار دۆلاریشیان لە گەنجینەکانی ئەمریکادا هەیە.

ئەمریکا لە ساڵی 2000 وە پڕۆژە بڕیارێکی بۆ رێگرتن لە دەستکاریکردنی نرخی نەوت داناوە و چەندین جار هەوڵی جووڵاندنی داوە

سعودیە 10%ی نەوتی جیهان بەرهەمدەهێنێ

فیلمێک لەسەر پێشمەرگە لە کەربەلا نیشاندەدرێت

ڕووداو- هەولێر

فیلمێک لەبارەی هێزەکانی پێشمەرگە بەناوی ڕووبەڕووبوونەوەی مردن بەکەتەر کە لە دەرهێنانی سەروەر عەبدوڵڵایە لە فێستیڤاڵی نەهج لە کەربەلا نمایشکرا. سەروەر عەبدوڵڵا بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "ئەم فیلمە بۆ یەکەمجارە لە شاری کەربەلا نیشان دەدرێت کە باس لە هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان لە ڕووبەڕووبوونەوەی چەکدارانی داعش دەکات". سەروەر دەشڵێت: "لە چوار چێوەی فێستیڤاڵی فیلمی نەهج شەش فیلمی کوردی بەشداری کێبڕکێی وەرگرتنی خەڵات دەکەن، فیلمەکەمان چانسێکی زۆری هەیە خەڵات وەربگرێت". فێستیڤاڵی فیلمی نەهج لە ڕۆژی پێنجی نیسان دەستی پێکردووە و پێنج ڕۆژ بەردەوام دەبێ.

هادی زیائەدینی، هونەرمەندی ناوداری کورد بۆ (ڕووداو):

بەداخەوە هەموو ڕەنجی من لە پەیکەری ئەنفالدا بەفیڕۆچوو

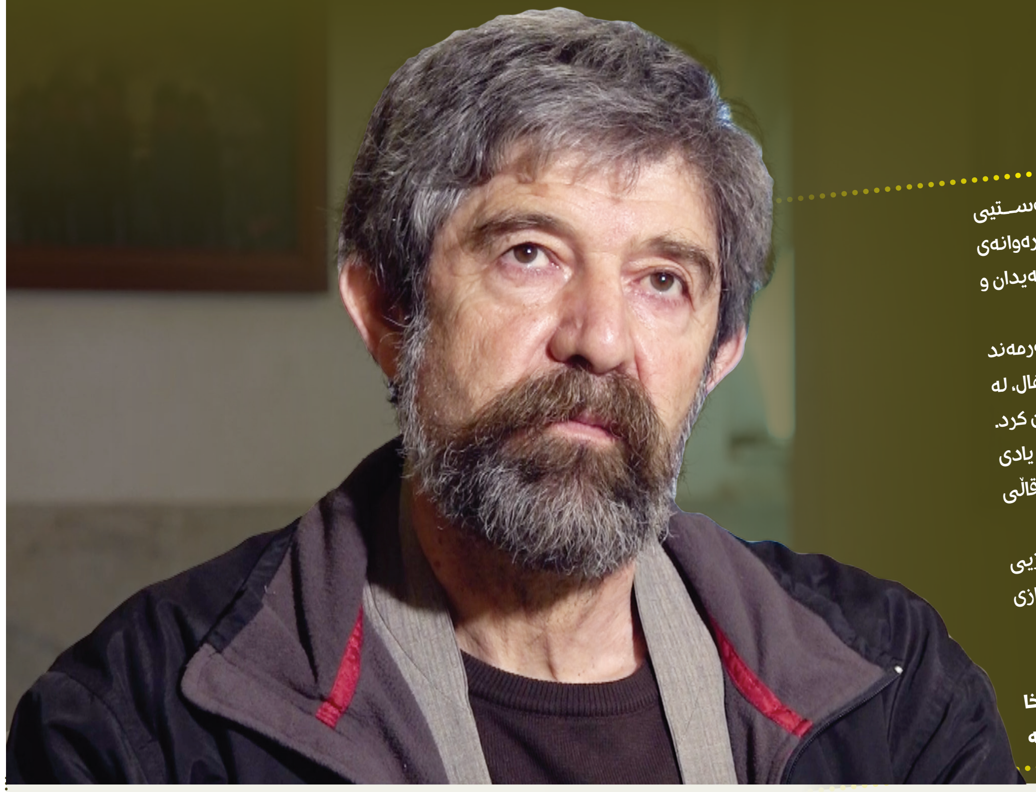

هادی زیائەدینی (لەدایکبووی -1956 سنە) وەک نیگارکێش و پەیکەرتاش لەسەر ئاستی کوردستان و جیهانیش ناوێکی ئاشنایە؛ بەڵام ڕەنگە تاکە هونەرمەندی شێوەکاری کورد بێت کە کاتێک باسی بوارەکانی دیکەی وەک شیعر و ئەدەبیات و مێژوو و سیاسەتیش دەکرێت، ناوی ئەومان دێتەوە یاد. زیائەدینی ئافرێنەری دەیان پەیکەری کەسایەتییە کوردستانی و جیهانییەکانە لە زۆربەی شارەکانی کوردستان و ئێراندا، وەک پەیکەری قانیع، مەولەوی، مەستوورە، هێمن، هەژار، هەروەها پەیکەری ئازادی کە بووەتە سیمبولی شاری سنە و پەیکەری شێرەژنانی کۆبانی کە بووەتە سیمبولی کچانی قارەمان و نەبەردی کورد و لەم دواییەشدا پەیکەرێکی بە قەبارە و ناوەڕۆک مەزن، بە ناوی تابلۆی ئەنفال دروستکرد کە چارەنووسی هەر وەک قوربانیانی ئەنفال نادیارە. تابلۆی ئەنفال نزیکەی 10 ساڵ لەمەوبەر وەک مۆنۆمێنتێک بۆ یادی ئەنفال لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان، بۆ یەکێک لە مەیدانە سەرەکییەکانی هەولێری پایتەخت داوای کرا، زیائەدینی بەوپەڕی دەروەستیی هونەری و نیشتمانیی خۆیەوە کارەکەی کرد و ڕەوانەی هەولێری کرد، بەڵام تا ئێستا هیچ شەقام و مەیدان و بینەرێکی کوردستانی پەیکەرەکەی نەبینیوە.

بۆ سازدانی ئەم هەڤپەیڤینە لەگەڵ هونەرمەند زیائەدینی و بەتایبەت سۆراخکردنی تابلۆی ئەنفال، لە شارە جوانەکەی سنە سەردانی هادی زیائەدینیمان کرد. بە ڕێکەوت سەردانەکەمان هاوکات بوو لەگەڵ یادی کارەساتەکەی هەڵەبجە و کاتێک گەیشتینە لای، سەرقاڵی پێشانگای ساڵانەی بەرهەمە نیگارکێشییەکانی بوو. هادی زیائەدینی دڵخۆش و کەیفخۆش لە پێشوازیی بەرچاوی خەڵک لە پێشانگاکەی، زۆر بە گەرمی پێشوازی لە ئێمە کرد.

هەڤپەیڤین: حەمید نیکخا
ڕووداو - سنە

ڕووداو: بەڕێز زیائەدینی پیرۆزبایی کردنەوەی پێشانگەکەت لێدەکەم. ئێمەش دڵخۆشین کە لەم کاتەدا لێرەین و دەتوانین لە نزیکەوە چێژ لە بینینی بەرهەمەکانتان وەربگرین. با هەر لەم پێشانگەیەوە دەستپێبکەین. باسێکی پێشینەی ئەم پێشانگە ساڵانەیەمان بۆ بکە.

زیائەدینی: من لە ساڵی 1975 هەموو ساڵێک پێشانگە م کردووەتەوە. بەڵام لەو کاتەوە کە کارەساتی کیمیابارانی هەڵەبجە ڕوویدا، ئەوە ئیتر بوو بە ئەرک بەسەرمەوە کە لە ڕێگای هونەرەوە کارێک بکەم گەلی ئێمە هەرگیز ئەو کارەساتە دڵتەزێنە لە بیر نەکات. بەم بۆنەوە هەموو ساڵێک لە یادی هەڵەبجەدا ئەم پێشانگەیەم کردووەتەوە. هەر یەکەم ساڵیادی کارەساتەکەش لەگەڵ چەند هونەرمەندی نیگارکێشی سنەیی چووین لە هەڵەبجە و سلێمانی پێشانگەمان کردەوە. ئەمساڵ پێشانگەکە پێکهاتووە لە 34 تابلۆ بە یادی هەڵەبجە، بەڵام بە تێما و ناوەڕۆکی جیاوازەوە کە زۆربەیان بابەتی کۆمەڵایەتی و مرۆیی لەخۆدەگرن.

ڕووداو: تۆ بە گشتی ئەرک و هەروەها کاریگەریی هونەر و هونەرمەند لە ئاست ڕووداوە مێژوویی و نیشتمانییەکان چۆن دەبینی؟

زیائەدینی: من بە دڵ و گیان بڕوام وایە کە هونەر دەبێ لە خزمەتی مرۆڤ و کۆمەڵگەدا بێ. هونەرێک کە لەم ڕێگەیەدا نەبێ و تەنیا لە سنووری بەرتەسکی کەسایەتی و ڕۆمانسییەتی تاکەکەسیی هونەرمەنددا بمێنێتەوە، بەبڕوای من ئەوە هونەرێکی بەتاڵ و بێ کەڵکە و ئەو هونەرمەندانە لەگەڵ داوای لێبوردن، بە بۆچوونی من زیانبەخشن و سەربارن.

ڕووداو: ڕەنگە ئەم شێوازە ڕوانینە هەندێ نەیاریشی هەبێ، وەک فۆرمالیستەکان، وەک ئەوانەی کە تەنیا توخمی دیکۆراتیڤ لایان گرینگە، بەڵام سەبارەت بە نەتەوەیەک کە بە درێژایی مێژوو و تا ئێستاش لەگەڵ کارەسات و نەهامەتی دەستەویەخە بووە، هونەرمەند ناتوانێ کەمتەرخەم و بێ هەڵوێست بێ..

زیائەدینی: تۆ دەڵێی ئێمە چونکە گەلێکین کارەسات و ناخۆشیی زۆرمان بەسەرهاتووە، هەقە هونەرمەندەکانمان بەهەڵوێست بن، نا.. من لەگەڵ ئەوە نیم. ئەگەر وابێ، ئەی کاتێک کە ئەم نەهامەتییانە نەمێنێ، ئیدی دەبێ منیش دەربەستیم نەمێنێ؟ نەخێر ئەو کاتە تەنیا تێمای کارەکان دەگۆڕدرێن، ئەو کاتە من دێم باسی خۆشییەکانی نەتەوەکەم دەکەم، لە باتی 34 تابلۆی ژان، 34 تابلۆی هەڵپەڕکێ و زەماوەند و خۆشی دەکێشم.

ڕووداو: وتتان هەندێ لە کارەکانی پێشانگەکە پەیوەندی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆیان بە کارەساتی هەڵەبجەوە هەیە، بەڵام کورد کۆست و کارەساتی دیکەی زۆری بەسەر هاتووە، بۆچی ئێوە هەڵەبجەتان کردووە بە خاڵێک و بۆنەیەک

> قاڵبی کارەکەم نارد بۆ هەولێر، بەڵام 10 ساڵی بەسەردا تێپەڕی و هێشتا هەواڵی نییە

بۆ کردنەوەی پێشانگەی ساڵانەتان؟ بۆچی بۆنەیەکی دیکە نا؟

زیائەدینی: هونەرمەند ڕیپۆرتەر نییە. کاری هونەرمەند ئەوە نییە ڕاپۆرت و هەواڵی ڕووداوەکان بگەیەنێتە خەڵکی. بەڵکو هونەرمەند کۆبەندییەک لە گیانی سەردەمەکەی خۆی دەگوازێتەوە، واتە تایبەتمەندییەکانی سەردەمەکەی کاریگەری لە سەری دادەنێت. تەنانەت بێئەوەی بڕیاری لەسەر دابێت، بێئەوەی پلانی بۆ دانابێت، ڕووداوەکان و دۆخی کۆمەڵگەکەی، کار لە دڵ و هەستی دەکەن. بەڵێ ئێمە کارەساتی زۆرمان بینیوە. هەروەک کاری هونەرمەند جەختکردنەوەیە لەسەر تیپ و لەسەر نموونە، منیش هەڵەبجەم وەک نموونە و نوێنەری ڕووداوەکانی دیکە هەڵبژاردووە، وەک سیمبولێک کە هەموو ستەم و زۆردارییەکانی دیکەش لە خۆیدا دەردەخات.

ڕووداو: بەراورد بە هەڵەبجە کە هەندێ کاری باشی وەک پەیکەر و فیلم و مۆنۆمێنتی بۆ کراوە، کارەساتێکی گەورەی وەک ئەنفال وەک پێویست ئاوڕی لێنەدراوەتەوە و پرۆژەیەکی گەورە و بەبایەخی بۆ جێبەجێ نەکراوە، نە لەلایەن هونەرمەندان و نە لەلایەن کاربەدەستانەوە. بەڵام ئەم ماوەیە باسی پرۆژەیەکی بەڕێزت بۆ ئەنفال لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا دەنگی داوەتەوە کە گوایە چەند ساڵ پێش ئێستا ئێوە کارەکەتان کردووە و داوتانە بە لایەنی پەیوەندیدار لە هەولێر، کەچی چارەنووسی ئەم بەرهەمە تا ئێستا دیار نییە. دەمانەوێ لە خۆتان باسی ئەم پرۆژەیە ببیستین..

> پەیکەرەکەی من بۆ ئەنفال لەسەر داوای حکومەتی هەرێمی کوردستان بوو

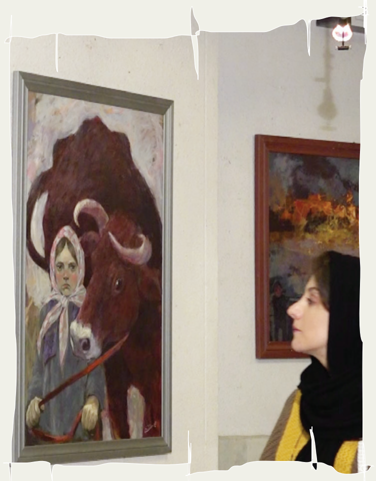

زیائەدینی: ئەم کارە لەسەر داوای حکومەتی هەرێمی کوردستان بوو. کاتێک ئەم پێشنیازە بە من درا، بە ڕاستی خۆشحاڵ بووم و شانازیم کرد کە ئەو ئەرکە بە من سپێردراوە. من بەوپەڕی تامەزرۆیی و سۆزەوە، بە دڵ و بە گیان دەستمپێکرد. نزیکەی ساڵ و نیوێکی خایاند؛ لە دۆخێکی زۆر سەختدا، لە سەرما و گەرمای تاقەتپڕووکێندا پێوەی خەریک بووم. بەڕاستی کارێکی زەحمەت بوو، بەڵام من چونکە بە عەشقەوە کارەکەم کرد، هەستم بە ئازار و ماندوویی نەدەکرد، چونکە خۆم تێکەڵ بە ئەنفالکراوەکان کردبوو، هەستم دەکرد منیش لەگەڵ ئەواندا ئەنفال دەکرێم، لەگەڵ ئەواندا دەخرێمە ناو چاڵەکان، لەگەڵ ئەواندا دەکوژرێم.. بۆیە وام بە باش زانی تەنانەت یەک ئیتۆدیش لەسەر کاغەز نەکێشم، هیچ ماکێتێک دروست نەکەم، بەپێچەوانەی هەموو پەیکەرسازەکان لە هەموو جیهان و لە هەموو مێژوودا، بێ هیچ نەخشە و ئیتۆدێکی پێشتر، ئەم کارەم تەنیا بەپێی هەستی خۆم کرد. ئەمە گاڵتە نییە، نزیکەی 23 تا 25 فیگۆری ئاڵۆز. واتە حاڵەتەکان حاڵەتی ئاسایی نەبوون کە بە پێوە وەستابن. کاتێک فیگۆرێکم دروست دەکرد، نەمدەزانی فیگۆری دوایی چۆن دەبێ. هەستم بڕیاری دەدا کە ئێستە چۆن بێ و ئەمەیان ژن بێ و ئەوەیان منداڵ بێ. بەم شێوەیە کارەکەم تەواو کرد و قاڵبێکی فایبەر گلاسم لێگرت و نەخشەی دەوروبەر و ژینگەی پەیکەرەکانم دارشت، بەڕاستی کەموێنە بوو. ئەمە خۆبەزلزانی و پەسندانی خۆم نییە، بەڕاستی نموونەی نییە، ئەو شوێنەی دەوروبەری پەیکەرەکان ئەوندە هەماهەنگ بێ لەگەڵ کارەکتەرەکان و ناوەڕۆکی کارەکە. من قاڵبەکەم نارد بۆ هەولێر، بەڵام بەداخەوە بەداخەوە، ئێستا کە 10 ساڵی بەسەردا تێدەپەڕێ، هێشتا هیچ هەواڵی نییە و خودا دەزانێ ئەو قاڵبانە چییان بەسەر هاتووە، ماون یان نەماون؟ تێکچوون یان نا؟ بەداخەوە ئەو گشتە کارە، ئەو گشتە ڕەنجە بەفیڕۆ چوو.

ڕووداو: قەبارەی پەیکەرەکە چەندە؟

زیائەدینی: بەرزاییەکەی 18 مەتر دەبێ و نزیکی 25 فیگۆر و کارەکتەر لەخۆدەگرێ. ئەوندەی ئاگادار بم، لە هونەری هاوچەرخدا لانیکەم لە وڵاتانی دەوروبەردا، پەیکەری 18 مەتریمان نییە، لەم ڕووەوە ئەو کارە دەیتوانی مایەی شانازی بێت بۆ کورد و ببێتە نوێنەرێک کە ئەگەر گەشتیارێکی بیانی سەیری بکردایە، بێگوتایە کوردیش هونەری هەیە.

ڕووداو: هۆکاری ئەوەی کە ئەو پەیکەرە دانەنراوە، چی بووە؟ هیچ وەڵامێکیان هەبووە بۆ ئەمە؟

زیائەدینی: نەخێر تا ئێستا هیچ باس و هیچ وەڵامێک نییە، بەڕاستی بۆ منیش جێگای پرسیارە و زۆر حەز دەکەم هۆکارەکەی بزانم. بەڵام هەرچی هەیە لەوە دڵنیام کێشەکە لە خودی بەرهەمەکە نییە.

ڕووداو: ئێوە پێشتریش لەگەڵ هەرێمی کوردستان پرۆژەی هونەریتان هەبووە، وەک کردنەوەی پێشانگە لە شارەکانی هەڵەبجە و سلێمانی و هەولێر، هەروەها چەند پەیکەری بەڕێزتان لە سلێمانی و هەولێر تا ئێستاش بەشێکن لە جوانیی ئەو شارانە، وادیارە پەیکەرێکیشتان بە ناوی ڕاپەڕین لە قەڵادزێ دروستکردووە. بە گشتی هەڵسوکەوت بەرامبەر ئەو بەرهەمانە چۆن بووە؟ لێی ڕازین؟

زیائەدینی: بەڵێ بە خۆشحاڵییەوە هەم من ڕازیم و هەم ئەوانیش ڕازی بوون. گەرچی پەیکەرەکەی قەڵادزێ لە ڕووی هەقدەست و ئەو شتانەوە بەرامبەر من ناهەقی کرا، هەڵبەت حەز ناکەم لێرەدا باسی پارە بکەم، بەڵام بەخۆشحاڵییەوە پەیکەرەکە لە شوێنی خۆیدا دامەزراوە.

ڕووداو: ئەوە بۆ کەی دەگەڕێتەوە؟

زیائەدینی: ئەویش هەر هاوکاتە لەگەڵ پرۆژەکەی ئەنفالدا، واتە 10 ساڵ پێش ئێستا.

ڕووداو: باشە بە سەرنجدان بەم ئەزموونانە لەگەڵ هەرێمی کوردستان، چۆن دەڕوانیتە داهاتووی هاوکاریت لەگەڵ ئەو بەشەی کوردستان؟ ئایا ئەم ئەزموونانە دەبنە هۆی دڵساردیت بۆ کارکردن لەگەڵ هەرێمی کوردستان؟

زیائەدینی: من زیاتر بیر لە ئەرکی خۆم دەکەمەوە، ڕەنگە من هەندێ جار دڵم شکابێ و شتێک زویری کردبم، بەڵام ئەمانە نابنە هۆی ساردبوونەوەم لەو ئەرکەی لەسەر شانمە. ئەوە ئەرکەکەمە کە بڕیارم بۆ دەدات. بەڵێ من هەر سۆز و بەڵێنم بەرانبەر ئەودیو (باشووری کوردستان) هەیە و ئەودیو خۆشەویستە لەلام. بەتایبەت کە ئەم پەیکەرانە بۆ هیچ حیزب و داروودەستەیەک دروست ناکرێن، بۆ خەڵک دروست دەکرێن و خەڵکیش لەم شتانەدا کە ڕووی داوە تاوانێکیان نییە. تەنیا ئەوە نەبێ من پێش پرۆژەکەی ئەنفال هەر بە چاوی بەستراوەوە هەموو شتێکم قبووڵ دەکرد، بەڵام ئیتر چاوم دەکەمەوە نەبا کێشەیەک ڕووبدات.

> خوا دەزانێ قاڵبی کارەکەم لە هەولێر چی بەسەرهاتووە

ڕووداو: بێگومان ئێستا قاڵبی فایبەر گلاسی ئەو بەرهەمە کە ناردووتانە بۆ هەولێر، ئەگەریش نەفەوتابن، دوای 10 ساڵ ڕەنگە تێکچووبن و پێویستیان بە چاککردنەوە هەبێت، ئەگەر لایەنێک و ئیرادەیەک ببێ بۆ ئاوردانەوە لە پرۆژەکە، ئامادەی لە چاککردنەوەی قاڵبەکان و دامەزراندن و بە ئەنجامگەیاندنی پرۆژەکەدا هاوکاری بکەیت؟

زیائەدینی: ئەگەر قاڵبەکان نەفەوتابن و تەنیا پێویستیان بە چاککردنەوە هەبێ، بێگومان بەڵێ کاری لەسەر دەکەم، بەڵام بە کۆمەڵێک مەرجی نوێوە.

> هونەرمەند ڕیپۆرتەر نییە و کاری ئەو نییە ڕاپۆرت و هەواڵی ڕووداوەکان بگەیەنێتە خەڵکی

ڕووداو: ڕاستە کە هەڵوێست و سۆزی نیشتمانی و مرۆیی هاندەری سەرەکیی هونەرمەندی ڕەسەنن، بەڵام بەهەرحاڵ هونەرمەندیش مرۆڤێکە وەک هەموو مرۆڤەکانی دیکە و هەقی خۆیەتی لە ڕووی مادی و مەعنەویشەوە وەڵامی کارەکانی وەربگرێ و ژیانێکی شایستەی هەبێ. هیوادارم لەڕێی ئەم هەڤپەیڤینەوە، ئەم پرسە بگاتە لایەنی پەیوەندیدار و ئاوڕێک لەو پرۆژە بدرێتەوە و ڕەنجی ئێوەش بەفیڕۆ نەچێت و کوردستان لەو بەرهەمە سوودمەند بێت.

> کارەکەی من بۆ ئەنفال 18 مەتر بەرزە و ساڵ و نیوێک پێوەی خەریک بووم

زیائەدینی: منیش هیوادارم بەدواداچوون بۆ ئەو بابەتە بکرێت و جارێکی دیکە کێشەی وا ڕوونەدات. بەڵام بەهەرحاڵ من ئەوەم قبووڵ کردووە و دەزانم کە من خەڵکی جیهانی سێهەمم.. من کوردم و.. ئیتر بیر لەوە ناکەمەوە کە هونەرمەند دڵی ناسکە و دەتۆرێ و مەیرەنجێنن و ئەو شتانە.. ئێمە ئیدی لە بەرامبەر ئەو شتانەدا سەخت و پتەو بووین. ئەمەش تەنیا تایبەت بەودیو نییە، لەمدیویش (ڕۆژهەڵات) لەو گرفتانەمان هەیە. کارێکی دیکەم کردووە بەرزییەکەی 15 مەترە، حەوت ساڵە کارەکە دواکەوتووە و دیسان من هۆکارەکەی نازانم.

ڕووداو: دەکرێ بزانین ئەو پرۆژەیە چییە و بۆ کوێیە؟

زیائەدینی: کارێکە بە بۆنەی کیمیابارانی مەریوانەوە دروستمکرد، بەڵام کاتێک بەرپرسەکان هاتن بینییان کە زۆر کارێکی گەورەیە، گوتیان ئەمە با ناو و تەعبیرێکی بەرفراوانتری پێ بدرێ. ناویان نا "هێمای خۆڕاگری و لەخۆبوردەیی خەڵکی کوردستان" ئەم کارەش دیسان لە ئاستی ئێراندا کاری وا بەرزمان نییە کە 15 مەتر بەرزە. ئەوەش جگە لە پایەکەی کە ٧ مەترە. واتە لە ئاستی زەوییەوە دەبێتە پەیکەرێکی ٢٢ مەتری. ئەگەر ئەوەش ئومێد بەخوا دابمەزرێت، ڕەنگە ببێتە هۆکارێک کە بگوترێ کوردیش هونەری هەیە.

ڕووداو: وەک کەسێک کە زۆرترین کارت لە بواری پەیکەر و ئیلێمانە شارییەکاندا کردووە، پێتوایە بەرزکردنەوەی ئاستی تێگەیشتن و سەلیقەی جەماوەر لە ئاستی هونەر و بەتایبەتی ئیلێمانە شارییەکاندا، زیاتر ئەرکی کێیە؟ هونەرمەند یان بەرپرسان و حکومەت وەک پلاندانەرانی شار؟

زیائەدینی: ئەم دووە لازم و مەلزووم و تەواوکەری یەکترین. ئەرکی هونەرمەند لە کارەکەیدا دەردەکەوێ کە دەبێ دەربەستانە و هونەرمەندانە و بە ڕامانەوە کارەکەی خۆی بەرهەم بێنێ. هەرچی هونەریتر بێ، کاریگەرترە. ئەمە پشکی هونەرمەندە. بەڵام ئەگەر هونەرمەند بە باشترین شێوەش کارەکەی خۆی بکات، بەڵام نەتوانێ بڵاوی بکاتەوە، نەتوانێ بیخاتە بەر دیدی جەماوەر، لێرەدایە کە دەوری حکومەت و دەسەڵات یان خاوەن میدیا و خاوەن ئیمکاناتی پەیوەندییە گشتییەکان دەردەکەوێ.

ڕووداو: ئێوە جگە لە کوردستان و ئێران، لە چەندین وڵاتی وەک چین، ئەمریکا، بەریتانیا، سویسرا، قێرخیزستان، کازاخستان، ئوزبەکستان،

> لەدوای کارەساتی هەڵەبجەوە هەموو ساڵێک لەو یادەدا پێشانگەیەک دەکەمەوە

کوێت و ... هەروەها لە هەرێمی کوردستان پێشانگەتان کردووەتەوە، بە بەراورد لەگەڵ وڵاتانی دیکە، پێشوازیی جەماوەری کوردستانتان لە پێشانگە و کارە هونەرییەکان چۆن بینیوە؟

زیائەدینی: بێ هیچ دەمارگیرییەکی ناوچەیی و نیشتمانی ئەمە دەڵێم، چێژێک کە بەردەنگ و بینەری کورد بە منی دەدا، قەت لە بینەری ڕۆژئاوایی و ئەورووپیدا ئەو چێژە وەرناگرم.

لە وڵاتانی ڕۆژئاوایی بەشێوەیەکی سەیر ڕوانینی مادی زاڵە، واتە هەر بەرهەمێک دەبینن، لای خۆیان دەڵێن ئەمە بایی چەندە؟ چەندە دەهێنێ؟ بەڵام ئێستا لەم پێشانگەیەدا چەند کەس هاتوون بە فرمێسکەوە سەیری کارەکانیان کردووە و گریاون. ئەمە ئەو شتەیە کە من بۆی دەگەڕێم، ئەمە ئاواتی منە، بۆ من ئەمە زۆر خۆشتر و چێژبەخشترە تا ئەوەی کە خۆم هەڵکێشم بڵێم لە ئەمریکا پێشانگەم داناوە.

پەیکەری ئەنفال

تاراوگە
رووداو
ژمارە (549) – دووشەممە 2019/4/8

3500 کۆچبەر لەسەر سنووری یۆنان گیریان خواردووە

رووداو– هەولێر

نزیکەی 3500 کۆچبەر لە نێویاندا کورد، عەرەب و ئەفغانی لە کەمپێکی سەر سنوورەکانی یۆنان گیریان خواردووە و لە رەوشێکی خراپدا ژیان بەسەردەبەن. کۆچبەرەکان لەسەر سنوورەکانی یۆنان– مەسەدۆنیا لە شاری سالۆنیک گردبوونەوە و داوای کردنەوەی رێگەکان دەکەن. بەهۆی داخرانی سنوورەکانی مەسەدۆنیا و وڵاتانی دیکەی ئەورووپا، کۆچبەرەکان بۆ چەند ساڵێکە لەو ناوچەیە گیریان خواردووە و لە دۆخێکی خراپدا دەژین. بەدەر لە رێگەی وشکانییەکان، کۆچبەران بەتایبەتیش کۆچبەرە ئەفریقییەکان لە لیبیاوە لەرێگەی ئاوی هەوڵدەدەن خۆیان بگەیێننە وڵاتانی ئەورووپا. بەپێی ئامارەکان ئەمساڵ 12 هەزار کۆچبەر گەیشتوونەتە ئەورووپا.

هەفتەی داهاتوو هەڵبژاردنە

دووکورد بەربژێری هەڵبژاردنی پەرلەمانی فینلاندن

رووداو– هێلسینکی

رۆژی یەکشەممەی داهاتوو 2019/4/14 هەڵبژاردنی پەرلەمانیی فینلاند بەڕێوەدەچێ و ئێستاش دەنگدانی پێشوەختە دەستپێکردووە. بۆ جاری سێیەمیشە کە کورد لەنێو بەربژێرەکاندا هەن.

هەڵبژاردنی پەرلەمانیی فینلاند لە کاتێکدایە کە نزیکەی مانگێک بۆ هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئەورووپا ماوە. هەر ئەمساڵیش سەرۆکایەتیی یەکێتی ئەورووپا دەکەوێتە دەست فینلاند. ئەمە و کۆمەڵێک پرسی ناوخۆیی، وا دەکەن وەکو هەڵبژاردنێکی گرنگ سەیر بکرێ.

دەنگدەری زۆر و بەربژێری کەم

لەگەڵ زیادبوونی ژمارەی دەنگدەرانی کورد بۆ نزیکەی 15 هەزار دەنگدەر، بەڵام بە بەراورد لەگەڵ هەڵبژاردنەکانی رابردوو ژمارەی بەربژێران کەمی کردووە، لە 2468 بەربژێر تەنیا دوویان کوردن.

"چەندین ساڵە لە ئەورووپاین، بەڵام پێگەیەکی کۆمەڵایەتی گرنگمان لە ئەورووپا و فینلاند نییە کە وەک رەسەن سەیر بکرێین، یان چ رۆڵێک دەبینین. لە کاتێکدا چەندین کوردی بەهێز و بە توانامان هەیە" ئەمە گوتەی سەعید مورادییە کە لە ناوچەی ئۆسیما لەسەر لیستی پارتی یەکێتی چەپ، خۆی پاڵاوتووە.

سەعید مورادی کە کوردی رۆژهەڵاتی کوردستانە، نزیکەی 19 ساڵە لە فینلاند دەژی، ئێستا جێی ئومێدی ژمارەیەکی زۆری کوردی ئەو وڵاتەیە. ئەو بۆ رادیۆی سوۆما کە رادیۆیەکی کوردیی ناوخۆی فینلاندە، لەبارەی ئامانجی خۆپاڵاوتنی گوتبووی: "ئەو لایەنانەی کارم لەگەڵ کردوون، پێشنیازی ئەوەیان کرد کە بتوانین ببینە دەنگی ئینسان و گەلانی ئازادیخواز لە فینلاند".

لەگەڵ ئەوەی کەمیی کورد لەنێو لیستی بەربژێرەکاندا بووەتە مایەی نیگەرانیی کوردی ئەو وڵاتە، بەڵام چاودێرانی کورد لە فینلاند، زۆربوونی بەربژێرانی کورد و نەبوونی بەرنامە بە هۆکاری نەگەیشتنی کورد بە پەرلەمان دەزانن.

سەهەند کەمال چالاکڤانی سیاسی و کوردی دێرینی فینلاند دەڵێت: "نیەتێک هەیە کە رێکخراو و پارتە کوردییەکان لەسەر ئەوە رێککەوتبن، بەربژێرەکان کەم بن و هەموو دەنگی پێ بدەن. پەیەکەکە زیاتر لەسەر ئەمە کاری کردووە، بەڵام کادرانی پارتی و چەند پارتێکی دیکە دەنگی پێ نادەن".

بە بۆچوونی سەهەند، لە فینلاند دوو جۆر کورد هەیە "بەشێکیان توخنی سیاسەت ناکەون، بەشێکیشیان بەهۆی ئەو قەیرانە سیاسیانەی لە وڵاتی خۆمان هەبووە، ئەوندە شتەکەیان لا ناشرین بووە، بریاریان داوە هیچ بەشدارییەکیان نەبێت، لە ئەنجامدا هیچ یەکیان بڕوایان بە سیاسەت نییە".

عەلی مەحموود کادری پارتی لە شاری هلسنکی بڕیاری دەنگنەدان بە بەربژێرێک لەلایەن حیزبەکەیەوە رەتدەکاتەوە و دەڵێت: "ئەگەر شتێکمان بە ئەندام و لایەنگرانی خۆمان گوتبێ، تەنیا ئەوە بووە کە دەنگ بە بەربژێری کورد بدەن، گرنگ نییە سەر بە چ لایەنێکە".

بەپێی زانیاری نافەرمی، ئێستا نزیکەی 25 هەزار کورد لە فینلاند دەژین کە زیاتر لە 14،500 یان مافی دەنگدانیان هەیە، بەڵام پەرتوبڵاوی و نەبوونی بەرنامەی گشتگیر، هۆکاری ئەوە بووە کە لە هەڵبژاردنەکانی رابردوودا نەگەنە پەرلەمان.

کورد و بیانی پاشەکشەیان کردووە

بنار مستەفا چالاکڤانی سیاسی و کوردی دێرینی فینلاند بە (رووداو)ی گوت: "بەداخەوە بەپێی پێویست بیانیانی ئەم وڵاتە بەشدارییان نییە، چ وەک بەربژێر یان وەک دەنگدەر. پێشبینی دەکرێ تەنیا 20% یان بەشداری دەنگدان بکەن".

بنار مستەفا کە کادری یەکێک لە حیزبەکانی فینلاندە و پێشتریش بەربژێر بووە بۆ هەر یەک لە هەڵبژاردنی پەرلەمان و شارەوانییەکان، سەبارەت بە خۆبەربژێرنەکردنی دەڵێت: "ئەگەر ئێستا بەربژێریش نیم، بەڵام بەردەوامم و چالاکتریش بووم، بۆ نموونە کار بۆ بەربژێرێک یان بۆ بەرنامەی حیزبەکە دەکەین و کۆمەکیان دەکەین، یان چاودێری پرۆسەکە دەکەین".

لەبارەی کۆی پرۆسەکەش بنار جەخت لەوە دەکاتەوە کە ئەم هەڵبژاردنە گۆڕانکاری بەدوای خۆیدا دێنێ "چاوەڕوان دەکرێت گۆڕانکاری رووبدات. ئەو پارتانەی لە 4 ساڵی رابردوودا لە حکومەت بوون، بەشێوەیەکی بەرچاو دەنگەکانیان کەم دەکات، ئیمکان نییە سێ حیزبی راست حکومەت بە تەنیا دروست بکەن. رەنگە سۆسیالدیموکرات، یان چەپ و سەوز، حکوومەت پێکبهێنن و پێگەیەکی بەهێزیان هەبێت".

15 هەزار دەنگدەری کورد لە فینلاند هەن

> لە نێو بەربژێرەکاندا کەسانی یاساشکێن و پیاوکوژ هەن
>
> رۆژنامەیەکی فینلاندی

راسیستەکان زیاد دەکەن

لە هەڵبژاردنی رابردوودا بەشێوەیەکی چاوەڕواننەکراو پارتی (فینلاندییە رەسەنەکان) کە بە پارتی دژە کۆچبەر و هەندێکجار نەژادپەرست ناوی دەهێنرا، بوونە پارتی دووەم.

لەگەڵ گرتنە دەستی جومگە هەستیارەکانی حکوومەت، لە نێویاندا پرستی جێگری سەرۆکوەزیران و وەزارەتی دەرەوە، بەڵام نەیانتوانی تینوێتی ئەنگێزەی نەژادپەرستیی ئەو وڵاتە بشکێنن، بگرە لەلایەن بەشێک لە ئەندامان و جەماوەری حیزبەکەوە تیمۆ سۆنی، جێگری سەرۆکوەزیرانیان بە موجامەلەی کۆچبەر و پەنابەران، تۆمەتبار کرد. دواجار پارتەکە ئینشیقاقی تێکەوت و بەرە توندەکەی حیزب لە حکومەت هاتنە دەرەوە و بوونە ئۆپۆزیسیۆن، بەرزبوونەوەی دەنگی ئەو بەرە توندە کە ئێستا لەلایەن (یوسی هاللا ئاهۆ) سەرۆکایەتی دەکرێت، رەنگە یەکێک لە سوپرایزەکانی هەڵبژاردنی هەفتەی داهاتوو بێ.

هەندێک سەرچاوە وا مەزەندە دەکەن کە لە هەر شەش فینلاندییەک یەکێکیان راسیستە. لە هەڵبژاردنی رابردوودا بۆ یەکەمجار پارتە راسیستەکان بوونە خاوەنی 38 کورسیی پەرلەمان.

بنار مستەفا لەبارەی دەنگی راسیستەکانەوە دەڵێت: "ئەو لایەنەی بە راسیزم تۆمەتبار کرا، زۆرینەن و هاتنە دەرەوە و بوونە ئۆپۆزسیۆن، ئەم حیزبە کار لەسەر راکێشانی سەرنجی کۆمەڵگە دەکات دژ بە بیانی و پەنابەر. بەپێی راپرسییەکان رێژەیان زۆر چووەتە سەرەوە. پێدەچێت دەنگی دووەم یان سێیەم بن".

گوتیشی: "ئەگەر نەچنە حکوومەتیشەوە، پێگەیەکی بەهێزیان لە پەرلەمان دەبێت و بە دەنگەکانیان دەتوانن حکومەت ناچاری هەندێک ریسا و یاسای دژ بە پەنابەران بکەن".

هەڵبژاردنی پەرلەمانی لە فینلاند، هەر چوار ساڵ جارێک بەڕێوەدەچێ. رۆژی چوارشەممەی رابردوو 2014/4/3، دەنگدانی پێشوەختە دەستپێکرد و 900 بنکەی دەنگدان لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات کرانەوە. پرۆسەی دەنگدانی پێشوەختە لە 3 تا 2019/4/6 بۆ دەرەوەی وڵات بەڕێوەچوو، لە 3 تا 2019/4/9 بۆ ناوخۆی وڵات بەردەوام دەبێت، رۆژی 14ی مانگیش دەنگدانی گشتییە.

ژمارەی دانیشتووانی فینلاند 5.5 ملیۆن کەسە کە 371 هەزاریان بیانین. پەرلەمانی فینلاند لە 200 کورسی پێکهاتووە، 19 حیزب بە 2468 بەربژێرەوە لە 15 بازنەی هەڵبژاردن کێبڕکێ لەسەر کورسییەکانی پەرلەمان دەکەن. رۆژنامەیەکی فینلاندی نووسیویەتی: "لەنێو بەربژێرەکاندا 125یان کەسانی پیاوکوژ و یاساشکێنن".

لە گوندێکی مەریوانەوە بۆ تاران و ژیانی پەناخوازی

ئیمەیڵێک ژیانی کۆچەر بیرکاری گۆڕی

رووداو– هەولێر

سەردەمانێک هەموو رۆژێک بە کۆریدۆری بەشی بیرکاریی زانکۆی تاراندا پیاسەی دەکرد کە بەسەر دیوارەکانیەوە وێنەی براوەکانی خەڵاتی فیلدز هەڵواسرابوون، ئەو کات کۆچەر بیرکار لە بیستەکانی تەمەنیدا بوو، هەموو جارێک لە دڵی خۆیدا دەیگوت "تۆ بڵێی رۆژێک چاوم بەوانە بکەوێ!". نزیک دوو دەیە دواتر، ئەو خۆی هاوشانە لەگەڵ ئەوانەی سەردەمانێک خەونی بە دیداریانەوە دەبینی. یەکەم مامۆستای ئەو لە بەریتانیا پێیوایە شتێک لە پشت هەموو رووداوەکانی ژیانی زانا کوردەکەوە هەن.

کۆچەر بیرکار کە ئێستا تەمەنی 41 ساڵە، خەڵاتی فیلدزی 2018ی بەدەستهێناوە کە بە نۆبڵی بواری ماتماتیک و زانستە وردەکان دادەنرێ، بەڵام ژیان هەموو کات ئاوها بە دڵی کۆچەر نەڕۆیشتووە. وەک خۆی بۆ رۆژنامەی (تایمز)ی بەریتانی باس دەکات، لە کاتی پەناخوازیدا دەبوو کۆبوونی خواردنەکەی پیشانی کارمەندانی سوپەرمارکێتەکانی نۆتینگهام بدات، ئەوانیش تێنەدەگەیشتن مەسەلە چییە، بۆیە رایاندەگرت هەتا بەڕێوەبەری شوێنەکە دەهات و کێشەکەی چارەسەر دەکرد.

بەگوتەی خۆی ئەمە یەکێک لەو شتانەی قۆغی پەناخوازی بوو کە زۆرترین سووکایەتی بەدەستییەوە بینیبوو. لەو قۆناغەدا کۆچەر مافی کارکردن و دیاریکردنی شوێنی ژیانی خۆی نەبوو، هەر بە رێککەوتیش رەوانەی نۆتینگهام کرابوو. لەو قۆناغەدا تەنیا یەک شتی گرنگ بەدەست کۆچەرەوە مابوو کە سنووری نەدەناسی، یاسا چاوی بەسەریەوە نەبوو، پێویستی بەوەش نەبوو زمانێکی باشی بۆ بزانێت، ئەویش بیرکاری بوو.

ئەوکات لەگەڵ سێ پەناخوازی دیکە لە خانوویەکدا دەژیا، بێ ئەوەی بزانێ چارەنووسی چی بەسەردێ، یان چەند ساڵی دیکە دەتوانێ چاوی بە خێزانەکەی بکەوێتەوە. کۆچەر دەڵێ: "زۆر سەخت بوو. ئەو کات خەونم ئەوە بوو لە سکوولێکی بەرزی بیرکاری بخوێنم". بەڵام حکومەتی بەریتانیا نە مافی خوێندنی پێدەدا و نە هی کارکردنیش، تەنانەت ئەگەر مافی خوێندنیشی هەبوایە ئینگلیزییەکەی بەشی نەدەکرد. لە ماوەی ئەو هەموو ساڵەی لە بەریتانیایە تەنیا یەکجار توانیویەتی دایکی بهێنێتە بەریتانیا و چاوی پێی بکەوێ.

کۆچەر زیاتر باسی دۆخی خۆی لە تەمەنی 21 ساڵیدا دەکات و دەڵێ: "لەرووی دەروونییەوە زۆر قورس بوو بۆم، هەندێک کەس داوای پەنابەرێتییەکەیان رەتدەکراوە و دواجاریش دیپۆرت دەکران. زۆر کەس دەناسم کە تەمەنی لاوێتییان بەفیرۆ چووە".

هەر لەو سەروبەندەدا کۆچەر ئیمەیڵێکی بۆ بەشی بیرکاریی زانکۆی نۆتینگهام ناردبوو، داوای کردبوو لەگەڵ کەسێکی بواری هەندەسەی جەبریدا قسە بکات. زانکۆکە قەبووڵی کردبوو، پاش ماوەیەکی کورتیش دەرفەتی دیدار لەگەڵ ئیڤان فیسینکۆ، مامۆستای زانکۆی نۆتینگهامی بۆ هەڵکەوت کە کۆچەر بە ئینگلیزییەکی شکاوەوە دەستی بە گفتوگۆ کردبوو لەگەڵی.

ئەو دیدارە هیوایەکی بە کۆچەر بیرکار بەخشی کە مەرج نییە هەموو ئاواتەکانی بە ئاودا بچن. فیسینکۆ دەڵێ: "ئێمە ئەو بڕوایەمان هەیە شتە قووڵەکانی بیرکاری بەهۆی کۆمەڵە شتێکەوە دیاری دەکرێ کە لەسەرووی ئێمەوەن. دڵنیام ئەوە رێکەوت نەبوو کە کۆچەر هاتە ئێرە". چونکە ئەویش وەک زۆر لە زانایانی بیرکاری پێیوایە ژمارە و هاوکێشە بەراییەکانی ماتماتیک ئاماژەن بۆ ئەوەی شتەکان رێکخستنێکی دیکەشیان هەیە.

ئێستا 19 ساڵ بەسەر ئەو دیدارەدا تێپەڕیوە، کۆچەر ئێستا لە زانکۆی کەیمبریجە. لە مانگی شوباتی ئەمساڵدا، زانکۆی نۆتینگهام بە دەستپێشخەریی فیسینکۆ مەراسیمێکی رێزلێنانی بۆ ئەو زانا کوردە و خەڵاتەکەی رێکخست کە بە یەکێک لە گەورەترین دەرچووەکانی ئەو زانکۆیە لە بواری ماتماتیکدا لەقەڵەم دەدرێ.

کۆچەر ساڵێک پێش هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامیی ئێران و دوو ساڵ پێش شەڕی هەشت ساڵەی ئێران و عێراق لە گوندێکی نزیک مەریوان لە رۆژهەڵاتی کوردستان لەدایکبووە، هەر بۆیەش خۆی و خێزانەکەی شەڕ و تۆپباران و بۆردومانی شەڕەکەیان ئەزموون کردووە.

ئەو بە رۆژنامە بەریتانییەکە دەڵێ: "لە تاو گیانی خۆمان لە پۆلی وانەکان دەردەچووین، زۆر جاران خۆم فڕۆکەم بینیوە کە بۆمب بەردەداتەوە". جەنگەکە لەنێوان دوو وڵات بوو کە هەردووکیان کێشەیان لەگەڵ کورد هەبوو، بۆیەش کۆچەر جەنگەکەی بە جەنگی خۆی نەدەزانی، هۆکاری دیکەی ئەو هەڵوێستەش ئەوە بوو کە ساڵانێک پێش لە دایکبوونی ئەو حکومەتی پاشایەتی ئێران موڵک و زەویوزارێکی زۆری خێزانەکەی داگیر کردبوون، بە گوتەی خۆی "ئەمە وایکرد خێزانەکەمان ببێتە جووتیارێکی زۆر ئاسایی". لەو دۆخە سەختەدا براکەی تاکە هاندەر و پاڵپشتی بوو بۆ ئەوەی تینی حەزی خۆڕسکی کۆچەر بۆ بیرکاریی گەرمتر بکات.

لە قۆناغی ئامادەییدا زانا کوردەکەی خەڵکی گوندی نێ لە ناوچەی مەریوان هەوڵی دا خۆی قوڵ لە بیرکاری هەڵبکات و بیرکارییەکی تایبەت بە خۆی دابهێنێ. کۆچەر بە (تایمز) دەڵێ: "دەمویست بە مانایەکی قووڵتر لە بیرکاری تێبگەم، بۆیەش خۆم مەسەلەیەکی ماتماتیکیم هەڵدەگرت، یان خۆم مەسەلەیەکم دادەهێنا". دواتر کە لە زانکۆی تاران وەرگیرا، بۆی دەرکەوت ئەو مەسەلە و سەلماندنە ماتماتیکییانەی شانی دابووە بەریان شتێکی نوێ نین و کەسانی دی پێش ئەو پێیانزانیبوون.

> مامۆستا بەریتانییەکەی کۆچەر
>
> پێنج خولەکەم بەس بوو بۆ زانینی ئەو بەهرە زۆرەی ئەو

فیسینکۆ لە زانکۆی سان پیتەرسبورگی رووسیا دەستی بە هەوڵەکانی لە بواری ماتماتیک کردووە. لەوێ تاقیکردنەوەی بیرکاری بەشێوەی زارەکی بەڕێوەدەچێ، نەک نووسین، بۆیەش دەڵێ: "بە حوکمی ئەزموونی زۆرم لە ئیدارەکردنی ئەو جۆرە تاقیکردنەوانە، تەنیا 5 خولەک قسەکردن لەگەڵ کۆچەر بەس بوو بۆم، تاوەکو بزانم ئەو زۆر زۆر بەهرەمەندە".

بە تایبەتیش کاتێک باسی ئیگۆر شافاریڤیچی کرد کە زانایەکی ژمارە و هەندەسەی جەبریی رووسی بوو، لەبەر بەتواناییەکەی، ستالین ئامادەبوو چاوی پێی بکەوێ.

فیسینکۆ دەڵێ ناوی ئەو کابرایە "وەک پاسوۆردێک وابوو، لەوێوە زانیم ئەم کوڕە جدییە، نازانم ئەگەر کۆچەر رێی لە شوێنێکی دی کەوتبا و لەگەڵ زانایەکی بیرکاریی دیکە قسەی کردبا چی بەسەر دەهات". بە تایبەتیش کە خەڵاتی فیلدز بە کەسێک نادرێ تەمەنی لەسەرووی 40 ساڵەوە بێ.

کۆچەر لە دوایین ساڵی خوێندنی دکتۆراکەی چاوی بە کچێکی تایلەندی کەوت کە خوێندکاری بەشی ئابووری بوو، ئەو ئێستا هاوژینێتی و منداڵێکی تەمەن پێنج ساڵانیشیان هەیە. منداڵەکە هەر سێ زمانی کوردی، تایلەندی و ئینگلیزی بە رەوانی قسە دەکات. وەرگرتنی خەڵاتەکە جۆرێک لە سەربەستیشی لە کارکردن پێ بەخشیوە، بۆ ئەوەی لە ماڵە سادەکەیدا و لەگەڵ خێزانەکەی بمێنێتەوە.

کۆچەر دەڵێ: "ئەگەر بێیتە ماڵەکەی من هیچ نیشانەیەکی چالاکیی هزری نابینی، من مێزی کارکردنم نییە، شوێنگۆڕین شتێکی گرنگە، بۆ ماوەی یەک کاژێر بێ وەستان پیاسە دەکەم، لە ژوورێکەوە بۆ ژوورێکی دی. هەندێکجار بۆ یەک کاژێر لەسەر قەنەفەکە دادەنیشم. هەرچۆنێک بێ من ئاوها ئاسوودەم، چونکە ئاوها دەتوانم فۆکەس بکەم و هەموو شتێکی دیکە لەبیر بکەم".

لە کۆیە ژنێک خۆی سووتاند

ڕووداو- هەولێر

پۆلیسی کۆیە ڕایگەیاند شەوی 2019/4/7 ژنێک لە ماڵەکەی خۆیدا خۆی سووتاندووە و ڕێژەی سووتاوییەکەشی 100 %. عەلی عەبدوڵڵا، بەڕێوەبەری پۆلیسی کۆیە ڕایگەیاند: "شەوی 2019/4/7 ژنێکی دانیشتووی قەزای کۆیە لە ماڵەکەی خۆیدا سووتاندووە، بەمەبەستی چارەسەر ڕەوانەی نەخۆشخانە لە هەولێر کراوە و ئێستا لەژێر چاودێری پزیشکیدایە". بەڕێوەبەری پۆلیسی کۆیە دەشڵێ: "ژنەکە تەمەنی 31 ساڵە و دایکی چوار منداڵە، بەگوتەی ژنەکە خۆی ئاگری لە خۆی بەرداوە، بەهۆی زۆری ڕێژەی سووتانەکەشی ڕەوشی تەندروستی باش نییە".

لە زاخۆ تەرمی ژنێک دەدۆزرێتەوە

تریسکە شێرزاد
ڕووداو – هەولێر

کاتێک هێزەکانی پۆلیسی زاخۆ خەریکی گەڕانی ئاسایی خۆیان دەبن، تەرمی ئافرەتێک لە نێو شارۆچکەکە دەدۆزنەوە. دوای دۆزینەوەی تەرمەکە، برایەکی ئافرەتەکە بە تۆمەتی کوشتنی دەستگیر دەکرێ.

ئەو ئافرەتە کە ناوی (س.ز)ـە، تەمەنی 20 ساڵ بووە و نزیکەی ساڵێک بوو شووی کردبوو. تەرمەکەی لەبەردەم باڵەخانەی عەباسییە لەنێو سەنتەری شارۆچکەی زاخۆ دۆزراوەتەوە.

عەقید سەعد عومەر، بەڕێوەبەری پۆلیسی قەزای زاخۆ بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "هێزەکانمان سەرقاڵی گەڕانی ئاسایی خۆیان بوون، بەتانییەکیان لە تەنیشت باڵەخانەیەک بینیبوو، کە تەماشایان کردبوو تەرمی ئافرەتێکی تێدابوو، یەکسەر تەرمەکەیان نارد بۆ پەیمانگەی پزیشکی دادوەری".

بە گوێرەی پشکنینەکان دەرکەوتووە تەرمی ئافرەتەکە شوێنەواری زیاتر لە گوللەیەکی پێوە بووە، دوای پشکنین کەسوکارەکەی تەرمەکەیان وەرگرتووەتەوە. عەقید سەعد عومەر گوتی: "ئافرەتەکە خەڵکی قەزای شێخان بووە، تەرمەکەی لە بەردەم ئەو باڵەخانەیە فڕێدرابوو، بەڵام دانیشتووانی باڵەخانەکە گوتیان گوێیان لە دەنگی تەقە نەبووە، بۆیە پێدەچێ لە شوێنێکی دیکە کوژرابێ".

سەبارەت بە بکوژی (ز) پۆلیس دەڵێت: "برایەکی (ز) بەناوی (س) کە گومانی لێکرا بکوژەکە بێ، فەرمانی گرتنی بۆ دەرچوو، ڕۆژی 2019/3/24 خۆی ڕادەستی پۆلیسی قەزای زاخۆ کرد، ئیفادەمان لێوەرگرتووە، بەڵام تا ئێستا نکۆڵی لێ دەکات و دەڵێت من نەمکوشتووە".

گوتیشی "چەند بەڵگەیەکمان هەن ڕەوانەی لای دادوەرمان کردووە لەسەر براکەی، بەڵام ناتوانین لەوە زیاتر باس بکەین بۆ ئەوەی کاریگەری لەسەر ڕەوتی لێکۆڵینەوە نەبێت، تاوەکو بەتەواوی دەگەین بە ڕاستی کوژرانی ئەو ئافرەتە".

داوا لە هاوژینی ئافرەتەکە کراوە سەردانی بنکەی پۆلیس بکات و ئیفادەی خۆی بدات، بەڵام تا ئێستا نەهاتووە. بەڕێوەبەری پۆلیسی قەزای زاخۆ دەڵێت: "هیچ بەڵگەیەک نییە بۆ ئەوەی هاوسەری ئەو ئافرەتە تاوانبار بکرێت بەو کارە، ئێمە تەنیا داوامان لێکردووە بێت بۆ ئەوەی ئیفادەکەی بدات".

برایەکی (ز) بە تۆمەتی کوشتنەکەی دەستگیرکراوە

کەسێک کە (ز) دەناسێت و نایەوێ ناوی بڵاوبکرێتەوە، دەڵێت: "(ز) ماوەی ساڵێک بوو شووی کردبوو، سەرەتا هیچ کێشەیەکی لەگەڵ مێردەکەی نەبوو، بەڵام دوای ماوەیەک وا دیار بوو زۆر ئاسوودە نەبوو، دەیویست لێی جیاببێتەوە بەڵام کەسوکارەکەی ڕازی نەدەبوون. چەندینجار (ز) ماڵی مێردەکەی بێ هۆکار جێدەهێشت و دەڕۆیشتەوە ماڵی باوکی، بەڵام هەر زوو کەسوکاری دەیانگەڕاندەوە ماڵی مێردەکەی، چونکە قبوڵیان نەبوو کچەکەیان جیاببێتەوە."

بە گوتەی ئەو سەرچاوەیە، (ز) دوو جار لە ماڵی مێردی هەڵاتووە، جاری دووەم نەگەڕاوەتەوە و کوژراوە. ئەو سەرچاوەیە گوتی: "(ز) جاری یەکەم هەفتەیەک لە ماڵ هەڵات و دواتر گەڕایەوە لای هاوژینەکەی، ئەویش قبوڵی کردەوە، جاری دووەم نەگەڕایەوە و کوژرا".

سەرچاوەکە هەروەها دەڵێت: "هاوژینی (ز) هیچ کێشەی لەگەڵی نەبوو، زۆریشی خۆشدەویست، بەڵام پێدەچێ (ز) ئەوی خۆشنەویستبێ و بە زۆریش بەشوودرابێ".

سەبارەت بە کوژرانی (ز)یش ئەو سەرچاوەیە گوتی: "(ز) ئەو ڕۆژە بە تەنیا لە شێخانەوە چووە بۆ زاخۆ، ڕەنگە براکەی ئەو هەلەی قۆستبێتەوە و کوشتبێتی". بەڵام تا ئێستا کەس نازانێت چۆن (ز) کەوتووەتە دەستی براکەی و لە کوێ کوژراوە؟ بۆچی تەرمەکەی لەو گەڕەکە فڕێدراوە".

بە گوتەی بەڕێوەبەری پۆلیسی قەزای زاخۆ، ئەمڕۆ 2019/4/8 دادوەر بڕیار لەبارەی دۆسیەی براکەی (ز) دەدات کە ئایا فەرمانی دەستبەسەرکردنەکەی درێژ دەکرێتەوە، یان ئازاد دەکرێ.

ئافرەتێکی کەڕولاڵ لە نێوان دوو وەزارەتدا گیری خواردووە

شکار ئەحمەد
ڕووداو- هەولێر

ئافرەتێکی کەڕولاڵ لەنێوان هەردوو وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی گیرۆدە بووە، ڕۆژێک دەبرێتە خانەی بەساڵاچووان، ڕۆژێک لە شەڵتەرە و ڕۆژێکیش دەبرێتە نەخۆشخانەی دەروونی. بەڕێوەبەری گشتی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی دەڵێ دەبێت وەزارەتی تەندروستی کێشەکەی چارەسەر بکات و بەڕێوەبەری نەخۆشخانەی دەروونی سلێمانیش دەڵێ: "دەبێت لە خانەی بەساڵاچووان دابنرێ".

نەجیبە لەلایەن کەسوکارەکەی لە ماڵ دەرکراوە

(فۆتۆ: ڕووداو)

نەجیبە ئافرەتێکی کەڕولاڵە، تەمەنی 39 ساڵە و خەڵکی دەڤەری بیتوێنە. ئەو پێشتر بە (ڕووداو)ی گوتبوو کە برایەک و سێ خوشکی هەن، بەڵام ئامادەنین بەخێوی بکەن و دەریانکردووە.

ئەو ئافرەتە زۆربەی کات لەسەر شەقام و شوێنە گشتییەکانی هەولێر دەبینرێ، ئەو بە ئاماژەکانی دەریدەبڕێ کە گێچەڵ و سووکایەتی پێدەکرێت و

> **ئەگەر وەزارەتی تەندروستی چارەسەری بکات وەریدەگرین**
>
> بەرپرسێکی وەزارەتی کار

هەندێکجاریش ئەشکەنجە دراوە.

ڕۆژی 2019/3/28 دوو کارمەندی نەخۆشخانەی سۆزی دەروونی لە سلێمانی نەجیبە دێننەوە هەولێر و لەبەردەم ماڵی بەساڵاچووانی هەولێر دایدەنێن و دەڕۆن.

کامەران تۆفیق، بەڕێوەبەری ماڵی بەساڵاچووانی هەولێر بە (ڕووداو)ی گوت: "چەند کارمەندێکی نەخۆشخانەی سۆزی دەروونی ئەو کەیسەیان هێنابوو بۆ لای ئێمە و بەبێ ئەوەی ئێمە واژۆی وەرگرتنی بکەین، لێرە بەجێیانهێشتبوو، مامەڵەیەکی زۆر نامرۆڤانە و کارێکی زۆر خراپیان کردووە، چونکە چارەسەرکردنی نەجیبە ئیشی ئەوان بوو نەک ئێمە، بێجگە لەوەش ئەو کەیسە خەڵکی ڕانییە و لە سنووری ئەوانە نەک ئێمە".

کەیسی نەجیبە، وەک کامەران تۆفیق باسی دەکات، هیچ پەیوەندی بە خانەی بەساڵاچووانەوە نییە، بەڵام ئەوان بۆ ئەوەی نەجیبە لەبەر باران نەمێنێتەوە، بەشێوەیەکی کاتی لەلای خۆیان هێشتوویانەتەوە.

یوسف چاوشین، بەڕێوەبەری گشتی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی لە هەولێر، سەبارەت بە کەیسی ئەو ئافرەتە گوتی: "ئەگەر چارەسەری کەیسی نەجیبە لەلای ئێمە بووایە دەمانکرد، بەڵام چارەسەرەکەی لەلای وەزارەتی تەندروستییە، هەرکاتێک چارەسەریان کرد، ئێمە ئامادەین بیبەین بۆ شەڵتەری ژنان".

بەپێی قسەی بەڕێوەبەری گشتی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی لە هەولێر، ئەو ئافرەتە مەترسییە بۆ سەر ژیانی ئەوانی دیکە، یوسف چاوشین گوتی: "ئێمە پێشتر بردوومانە بۆ خانەی بەساڵاچووان و شەڵتەری ژنانیش، بەڵام بووەتە مەترسی بۆ سەر ژیانی ئەوان، ئەوکاتەی لە شەڵتەر بووە هەوڵیداوە منداڵێک بخنکێنێ. کە لە خانەی بەساڵاچووانیش بووە لە بەساڵاچووەکانی داوە، شتی شکاندووە، بۆیە پێویستە ئەو ئافرەتە لەژێر چاودێریی وردی تەندروستیدا بێت".

لەبارەی هێنانەوەی نەجیبەش بۆ هەولێر، یوسف چاوشین دەڵێ: "کارمەندەکانی نەخۆشخانەی سۆزی دەروونی نەجیبەیان هێناوەتە بەردەم ماڵی بەساڵاچووان و بەجێیانهێشتووە بەبێ ئەوەی ئێمە بە فەرمی وەریبگرین، نەدەبوو ئەو کارە بکەن".

بەڵام دکتۆر لاڤە دارا عەلی، بەڕێوەبەری نەخۆشخانەی سۆزی دەروونی لە سلێمانی و پسپۆڕی نەخۆشییە دەروونییەکان دەڵێت: "نەجیبە بە بڕیاری لیژنەیەکی حەوت کەسی و بە ئاگاداری وەزیری تەندروستی و بەڕێوەبەری گشتی تەندروستی سلێمانی گەڕێندراوەتەوە بۆ هەولێر، چونکە دوای ئەوەی لیژنەکە بینیویەتی و هەڵسەنگاندنی بۆ کراوە، ئەو خزمەتگوزاریانەی لە نەخۆشخانەی ئێمە پێشکەشی نەخۆشەکان دەکرێ ئەم کەیسە ناگرێتەوە".

دکتۆرە لاڤە گوتیشی: "نەجیبە نەخۆش نییە، بەڵکو کێشەکەی ئەوەیە کەڕولاڵە، بۆیە ئەم نەخۆشە پێویستی بە سەنتەرێکی تایبەت هەیە کە لە زمانی جەستە تێبگەن، چونکە نەجیبە دەبێت بە زمانی جەستە قسەی لەگەڵ بکرێ، هەر بۆ تاقیکردنەوەش لەسەر فەرمانی وەزیری تەندروستی ماوەی 40 ڕۆژ لەلای ئێمە مایەوە و هەوڵی زۆرمان لەگەڵدا و دەرمان و چارەسەری دەروونی پێدرا، بەڵام سوودی نەبوو، بۆیە هەر گوناهیش بوو ژنێکی گەنج لەناو ئەم هەموو نەخۆشە دەروونییانەدا بمێنێتەوە، بۆیە بە فەرمانی لیژنەکە و ئاگاداری وەزیری تەندروستی ناردمانەوە ئەو شوێنەی لێمان وەرگرتبوون".

نەجیبە بە ئاماژەکانی دەستی دەیویست بڵێ کە هەردوو دەستیان بەرزکردووەتەوە و هەڵیانواسیوە و ئەشکەنجەیان داوە، بەڕێوەبەری نەخۆشخانەی سۆزی دەروونی دەڵێ: "کاتێک هێنایان بۆ لای ئێمەش، ئەو ئاماژانەی دەکرد،

> **ئەو ئافرەتە نەخۆشیی دەروونی نییە تا چارەسەری بکەین**
>
> بەڕێوەبەری نەخۆشخانەی سۆزی دەروونی

پێدەچێت کاتێک لەسەر شەقام بووبێت گێچەڵیان پێکردبێت و ئازاریان دابێت".

دەستەی مافی مرۆڤ قسەیەکی دیکە دەکات. محەممەد گۆمەشینی، گوتەبێژی دەستەی مافی مرۆڤ بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "حکومەت و وەزارەتەکانی تەندروستی و کار و کاروباری کۆمەڵایەتی و دەستەی مافی مرۆڤ و دەزگا ئەمنییەکانیش هیچ کەمتەرخەم نەبوون بەرامبەر ئەم ئافرەتە، بەڵکو ئەوەی کەمتەرخەمە خۆی و کەسوکاری خۆیەتی، چونکە ئەو ئافرەتە هیچ کێشەیەکی دەروونی نییە و تەنیا کەڕولاڵە، بۆیە تەنیا چارەسەر ئەوەیە بچێتەوە لای کەسوکارەکەی".

بکەرانی گێچەڵی سێکسی دەربازیان دەبێ

"تەسلیمی بەرپرسەکەم نەبووم، لە کارەکەم دەرکرام"

مەڵشێ عەبدولفەتاح

دییە عەلی، 30 ساڵ، دەرچووی زانکۆیە، لەلایەن بەرپرسی کارەکەیەوە سەرەتا داوای پەیوەندی لێکرا، بەڵام ئەو ڕەتیکردبووەوە، بەرپرسەکەی گێچەڵ لە دوای گێچەڵی پێکردووە، تا دواجار لە کارەکەی دەرکراوە.

لە هەرێمی کوردستان تادێت پرسی گێچەڵی سێکسی لە دامەزراوە گشتی و تایبەتەکاندا زیاد دەکات. بکەرانیشی بێ لێپرسینەوە دەرباز دەبن. ئەوانەی تووشی گێچەڵ هاتوون، باس لەوە دەکەن کە زیادبوونی گێچەڵی سێکسی هۆکار بووە بۆ دوورکەوتنەوەیان لەکارکردن.

دییە کە یەکێکە لە قوربانیانی گێچەڵی سێکسی دەڵێت: "سەرەتا بە ئارەزوویەکی زۆرەوە، بەهۆی ئەوەی کە دەرچووی بەشی ڕاگەیاندن بووم، چوومە دامەزراوەیەکی میدیایی لە هەرێمی کوردستان تا بتوانم ئەو حەزەی خۆم پەرەپێبدەم، دەستم بەکارکردن کرد، بەڵام بەداخەوە بەهۆی ئەو مامەڵە نەشیاوەی بەرامبەرم کرا، ساردبوومەوە لەکارکردن و دەرکرام".

گێچەڵی سێکسی لە دامەزراوەکاندا بەشێوەی جیاواز هەیە، لە ئاستێکدا لە کارمەندی پیاوەوە بەرامبەر هاوپیشە ژنەکەی دەکرێت، یان لە لایەن بەرپرس و بەڕێوەبەرەوە بەرامبەر کارمەند دەکرێت. ئەمەی دووەمیان زیاتر لە ڕێگەی بەکارهێنانی پۆستەوەیە.

لانە محەممەد کە فەرمانبەرە، یەکێکی دیکەیە لەوانەی بەرەوڕووی گێچەڵی سێکسی بووەتەوە، دەڵێت ڕۆژێک وەک هەر ڕۆژێکی ئاسایی لەسەر کارەکەی بووە، فەرمانبەرێک لە هاوپیشەکانی فەرمانگەکەی بەشێوەیەکی نائاسایی دەستی بۆ سنگی بردووە، بەڵام ئەو لە دەستی هەڵاتووە.

لانە دەڵێت کەیسەکەی خستە بەردەم بەرپرسانی فەرمانگەکەی و دادگا، بەڵام دواتر لەترسی قسەی کۆمەڵگە و ڕۆتینی دادگا و لیژنەی کارگێڕی، بەناچاری وازی لە کەیسەکەی هێنا.

ڕێکاری یاسایی بەرامبەر پرسی گێچەڵی سێکسی لە هەرێمی کوردستان لە چوارچێوەی یاساکانی عێراق و هەرێمی کوردستاندایە کە بریتییە لە مادە (402) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە 111ی ساڵی 1969. ئەمەش تەنیا لەحاڵەتی بێزارکردن، ئەگەر قسەکردن بێت یاخود دەستبردن و بێزارکردنی جەستەیی، بەڵام ئەگەر کارەکە بچێتە خانەی (لاقەکردن) ئەوا دەچێتە چوارچێوەی مادە یاساییەکانی 395 و 396، لەحاڵەتی بێزارکردنیش بە ئامێرەکانی پەیوەندی و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان ئەوا بەپێی یاسای ژمارە (6)ی ساڵی 2008ی یاسای خراپ بەکارهێنانی ئامێرە پەیوەندییەکان ماددەی (2)، مامەڵە لەگەڵ دۆسیەکە دەکرێت.

بەرپرسانی پۆلیس ئاماژە بەوە دەدەن کە ئەوان لەسەر بنەمای داوای یاسایی کاردەکەن و هەر کەیسێک لەوبارەیەوە هەبێت بەدواداچوونی بۆ دەکەن.

گوتەبێژی پۆلیسی سلێمانی لەوبارەیەوە دەڵێت: "گێچەڵی سێکسی هەیە، پۆلیس لەچوارچێوەی داوای یاسایی کاری لەسەر دەکات، بەشێکیشی بەنهێنی دەمێنێتەوە چونکە لەبەر کۆمەڵێک هۆکار، ئەو کەسەی کارەکەی بەرامبەر کراوە داوای یاسایی تۆمار ناکات".

پرسی گێچەڵی سێکسی لە دامەزراوە گشتی و تایبەتەکاندا یەکێکە لەو پرسانەی کەمتر بەرچاوی میدیاکان و ڕای گشتی دەکەون، هەربۆیە بەشێکی زۆریان بە نهێنی دەمێننەوە، ئەمەش بەهۆی کولتووری کۆمەڵگە و ڕۆتینی دادگا و نەبوونی سزایەکی توند بۆ بکەرانی.

زیادبوونی پرسی گێچەڵی سێکسی بەشێوەیەکە کە لە یەکێک لە چالاکیی ڕێکخراوەکاندا وەکو ڕاسپاردەیەک هاتووە تا بتوانرێت کاری لەسەر بکرێت و ڕێگری لێبکرێت.

هەردوو دامەزراوەی ڕێکخراوی چاودێری میدیای کوردی و دەزگای میدیایی (کەرکووک ناو) مێزگردێکیان بۆ بەشێک لە میدیاکارە مێیینەکان لە (هەولێر، سلێمانی، گەرمیان، کەرکووک) لەسلێمانی ڕێکخست، تێیدا چەند ڕاسپاردەیەکیان ئامادەکرد، لە یەکێکیاندا هاتووە: "ژمارەیەک لە میدیاکارانی مێیینە ڕووبەڕووی گێچەڵپێکردن و دەستدرێژی سێکسی دەبنەوە لەلایەن بڕیاربەدەست و بەرپرسانی دەزگاکانیان و ئەو سەرچاوانەی کە زانیارییان لێوەردەگرن".

بەپێی ڕێککەوتننامەکانی مافی مرۆڤ و بەتایبەتیش ئەو پەیماننامانەی لەبارەی پارێزراویی ژنانەوە هاتوون، گێچەڵی سێکسی بە یەکێک لە پێشێلکارییەکان بەرامبەر بە ژنان دادەنرێت، بۆیە بەردەوام ڕاپۆرت لەم بارەوە ئامادە دەکرێت، ئەویش بەئامانجی دانانی یاسای توند و ڕووبەڕووبوونەوەی.

بەشێک لە ڕێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنیش پرسی گێچەڵی سێکسی بە مەترسی دەزانن و بەپێویستی دەزانن کاری زیاتر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی بکرێت.

هاریکاری یاسایی ژنان یەکێکە لەو ڕێکخراوانەی کار بۆ پرسی ژنان دەکات، بەتایبەت کەیسی یاسا و دادگاکان، بەرپرسانی دامەزراوەکەش دەڵێن ئامادەن بۆ هەر پرسێکی لەو شێوەیە لەناو دادگا و لە دەرەوە، کاری مەدەنی و یاسایی بۆ بکەن.

شۆخان حەمەڕەشید، بەڕێوەبەری ڕێکخراوی هاریکاری یاسایی ژنان دەربارەی ئەم کێشەیە دەڵێت: "گێچەڵی سێکسی تا دێت لە دامەزراوەکاندا زیاد دەکات، مەترسییەکەشی لەوەدایە بەنهێنی دەمێنێتەوە، چونکە قوربانییەکە بەهۆکاری ئابڕووچوون، بێدەنگی هەڵدەبژێرێت، بۆیە بکەری کارەکە کەمتر سزای یاسایی وەردەگرێت و زۆربەی جاران بەبێ سزا دەرباز دەبێت".

شۆخان هەروەها دەڵێت، لە ڕابردوودا کەیسی لەو شێوەیان هەبووە، بەڵام بەهۆکاری ڕۆتینی دادگا و نەبوونی سەربەخۆیی بڕیاری دامەزراوەکان لەنێوان فەرمانبەر و بەرپرسەکە، قوربانییەکە لە مافی خۆی بێبەش کراوە، نەتوانراوە بکەری کارەکە سزا بدرێت".

ئەم ستۆرییە بە هاوکاری و پشتیوانیی ڕێکخراوی "Internews" ئامادەکراوە.

ڕووداو
ژمارە (549) – دووشەممە 2019/4/8

لە هەولێر چوار کەس لەسەر ماددەی هۆشبەر دەستگیردەکرێن

ڕووداو– هەولێر

بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیسی پارێزگای هەولێر دەستگیرکردنی چوارکەسی لەسەر ماددەی هۆشبەر ڕاگەیاند. بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیسی پارێزگای هەولێر، ڕایگەیاند: "شەوی ڕابردوو 2019/4/6 پۆلیسی نەهێشتنی تاوان، لەکاتی هەڵمەتێکی پشکنیندا، توانییان چوار کەس دەستگیر بکەن، کە لەو کاتەی کە سەرقاڵی بەکارهێنانی ماددەکە بوون". پۆلیسی هەولێر باسیشی لەوەکردووە :"پەڕاوی لێکۆڵینەوە بۆ دەستگیرکراوەکان کراوەتەوە و دادوەری لێکۆڵینەوە بەپێی ماددەی 14ی ماددە هۆشبەرەکان بڕیاری بە بەندکردنی چوارکەسەکەی دا."

گەنجێک لە شەڕی نێوان باوکی و براکەیدا دەکوژرێ

(سەبار.ع)

تریسکە شێرزاد
ڕووداو – هەولێر

سەبار ویستی لەنێوان باوکی و براکەیدا نێوبژیوانی بکات، لە ناکاو دوو گوللە لە دەمانچەی یەکێکیان دەرچوو و بەر سەبار کەوت. دوو ڕۆژ لە نەخۆشخانە مایەوە و گیانی دەرچوو. تا ئێستا کەس لەسەر ئەو ڕووداوە دەستگیر نەکراوە.

ڕۆژی 2019/3/29 گەنجێکی تەمەن 20 ساڵ بەناوی (سەبار.ع) دانیشتووی قەزای دوبز لە ڕۆژئاوای کەرکوک لە کاتی نێوبژیوانی لەنێوان باوکی و براکەیدا کوژرا. لە دوای ڕووداوەکەوە باوکی و براکەی هەڵاتوون.

سەرچاوەیەک لە بنکەی پۆلیسی قەزای دوبز کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە بە (ڕووداو)ی گوت: "ئەو ڕووداوە بەهۆی دەمەقاڵێی نێوان باوک و برا گەورەکەی سەبار بووە، وا دیارە برا گەورەی کوژراوەکە ویستوویەتی بچێتە دەرەوەی وڵات، بەڵام باوکی ڕێگر بووە، ئیدی لەسەر ئەوە بووەتە دەمەقاڵەیان".

سەبارەت بەوەی کێ تەقەی لە سەبار کردووە، سەرچاوەکەی پۆلیس گوتی: "دیار نییە کێ تەقەکانی کردووە، چونکە سەبار تەنیا دوو ڕۆژ لە نەخۆشخانە مایەوە و مرد، نەتوانرا ئیفادەی لێوەربگیرێ، باوک و براکەی دوای تاوانەکە هەڵاتوون و تا ئێستا دەستگیر نەکراون".

کەسوکاری سەبار ئامادەنین قسە لەسەر ئەو بابەتە بکەن، برایەکی بەناوی ئیبراهیم تەنیا ئەوەندەی گوت کە "ئەوە کێشەیەکی خێزانیی خۆمانە، سکاڵا لەسەر کەس تۆمار ناکەین، خۆمان بە عەشایری کێشەکەمان چارەسەر دەکەین".

(ف.س) کە ئاگاداری کێشەی نێوان باوکی سەبار و براکەی بووە، بە (ڕووداو)ی گوت: "برایەکی سەبار دەیویست بچێتە ئەوروپا، بەڵام باوکی ڕێگەی پێنەدەدا و پێیدەگوت چیت دەوێت بۆت دەکەم، بەس مەڕۆ، بەڵام کوڕەکە سوور بوو لەسەر بڕیاری خۆی، ئیدی لەسەر ئەمە بوو بە دەمەقاڵەیان".

بە گوتەی (ف) باوکی سەبار کوڕەکانی خۆی زۆر خۆشدەویستن، نەیدەویست بە هیچ شێوەیەک لێی دووربکەونەوە، بە تایبەتی کوڕە گەورەکەی کە داوای دەکرد بچێتە دەرەوە.

نازم کە برا گەورەی سەبارە، ماوەیەک لەلای کەسوکارەکەی باسی چوونە ئەوروپا ناکات، تا وابزانن چیدی بیر لە چوونە دەرەوە ناکاتەوە، بەڵام ڕۆژێک پێش کوژرانی سەبار، دووبارە ئەو بابەتە دێنێتەوە بەرباس.

(ف) گوتی "ڕۆژێک پێش ڕووداوەکە بە باوکی گوتبوو، شتەکانم کۆدەکەمەوە و بەمنزیکانە دەڕۆم، بەڵام باوکی پێیگوتبوو هەرگیز ڕێگەت نادەم بڕۆی".

(ف) کە خۆی شایەتحاڵی گفتوگۆی نێوان نازم و باوکی بووە، گوتی: "نازم داوای پارەیەکی زۆری لە باوکی کرد و گوتی کارم پێیەتی، باوکیشی پێیگوت هەرگیز ئەو پارە زۆرەت نادەمێ، چونکە دەزانم دەتەوێ پێی بچیتە دەرەوە. من منداڵم بۆ ئەوە گەورە نەکردووە بچێتە ئەوروپا، ئیدی کوڕەکەی بە تووڕەییەوە چووە دەرەوە".

دوای هاتنی داعش بۆ ناوچەکەیان، زۆربەی هاوڕێکانی نازم سەری خۆیان هەڵگرت و چوونە دەرەوەی وڵات، هەر ئەوەش وای لە نازم کردبوو بیر لە چوونە دەرەوە بکاتەوە.

(ف) باسی ڕۆژی ڕووداوەکەی کرد و گوتی: "وا دیارە دوای ئەوەی نانی نیوەڕۆیان خواردووە، دیسان برای سەبار کێشەی دروست کردووە و باسی دەرەوەی وڵاتی کردووە، گوتوویەتی یان دەمنێرنە دەرەوە یان کارێکی خراپ دەکەم، لەوکاتەدا دەمانچەی دەرهێناوە، باوکی ویستوویەتی لێی وەرگرێت، لەناکاو دوو گوللە لە دەمانچەکە دەردەچن و بەر سەبار دەکەون. ئەو کوڕە تەنیا دوو ڕۆژ لە نەخۆشخانە مایەوە و گیانی دەرچوو".

پزیشکەکان هەر زوو بە باوکی سەباریان گوتبوو کە ئەگەری زیندووامانەوەی کوڕەکەت زۆر زۆر کەمە، بۆیە هەر ئەوکات لە نەخۆشخانە چووەتە دەرەوە و کەس نازانێ لە کوێیە. هەروەها براکەشی بەهەمانشێوە خۆی شاردووەتەوە و کەسیان بەشدارییان لە ناشتن و پرسەی سەباردا نەکردووە.

کەسوکاری سەبار کێشەکە بە کێشەیەکی نێوخۆیی خێزانەکەیان دەزانن، بۆیە سکاڵایان لەسەر باوک و برای سەبار تۆمار نەکردووە، ئەوان دەیانەوێ کێشەکە لە نێوخۆیاندا چارەسەر بکەن، بەبێ ئەوەی باوک و برای سەبار دەستگیر بکرێن.

سەبار قوتابی دوا قۆناغی ئامادەیی بوو، خۆی ئامادە دەکرد ئەو قۆناغە ببڕێ و بگاتە زانکۆ، بەڵام بەهۆی شەڕی نێو خێزانەکەی، ئاواتەکەی لەگەڵ خۆی بردە ژێر گڵ.

لە پێش چاوی دایکی، بە چەکێکی تاپڕ خۆی کوشت

عەبدوڵڵا سەمیع خدر

عومەر چاوشین
ڕووداو– کۆیە

لە پۆستێکدا لە ئەکاونتی فەیسبووکەکەی نووسیبووی "باوکە لەبەر ئەوەی ناوەکەی من لە پێش ناوی تۆوە دێت، خوازیارم مەرگیشم پێش مەرگی تۆ بکەوێ". خۆزگەکەی بەدی هێنا، پاش ئەوەی بە چەکێکی تاپڕ خۆی کوشت.

ڕۆژی 2019/3/28 گەنجێکی تەمەن 18 ساڵ بەناوی عەبدوڵڵا سەمیع خدر، دانیشتووی گەڕەکی حەمامۆک لە قەزای کۆیە، بە چەکی تاپڕ کۆتایی بە ژیانی خۆی هێنا. کەسوکارەکەی و پزیشکی داد دەڵێن خۆی کوشتووە، بەڵام کەس هۆکارەکەی نازانێ.

عەقید عەلی عەبدوڵڵا، بەڕێوەبەری پۆلیسی قەزای کۆیە بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "دوای ئەوەی پۆلیس لە ڕووداوەکە ئاگادارکرایەوە، دەستبەجێ چوونە شوێنی ڕووداوەکە، دەرکەوت گەنجێکی تەمەن 18 ساڵ بە چەکی تاپڕ خۆی کوشتووە، ئەو کوڕە هیچ نەخۆشییەکی دەروونی نەبووە، پێدەچێ بەهۆی هەڵە بەکارهێنانی چەکەوە گوللەی بەرکەوتبێ".

گوتیشی: "لەدوای خۆی هیچ بەڵگەیەکی جێنەهێشتووە کە بیسەلمێنێ بە مەبەست خۆی کوشتووە".

هەر لەوبارەوە ستار سەعدوون، بەڕێوەبەری بەشی کارگێڕی لە پەیمانگای پزیشکی دادوەریی نەخۆشخانەی قەزای کۆیە گوتی: "تەرمی ئەو گەنجە هێنرایە نەخۆشخانەکەمان، پشکنینی بۆ کرا، بەپێی زانیارییە سەرەتاییەکان ئەو گەنجە خۆی کوشتبوو، شوێنی فیشەکی تاپڕ بەسەر تەرمەکەوە بوو کە نێو دەم و لووت و چەناگەی گرتبوو، بەڵام تا ڕاپۆرتی کۆتایی دەرنەچێ، جۆری ڕووداوەکە ناسەلمێنرێت. شوێنی فیشەکەکە دەریدەخات کە ڕووداوەکە خۆکوشتنە یان نا".

عەبدوڵڵا کوڕی گەورەی خێزانەکەیان بوو، باوکی دەڵێت ئەوان وەکو هاوڕێیەک هەڵسوکەوتیان لەگەڵ یەکدی دەکرد، نەک باوک و کوڕ.

سەمیع خدر، باسی ژیانی کوڕەکەی کرد و گوتی: "کوڕەکەم هیچ کێشەی نەبوو، دوو ساڵ لەمەوبەر گوتی دەچمە ئەوروپا، منیش ناردم. سەرەتا چوو بۆ تورکیا، پاشان بولگاریا، بەڵام لەوێ دەرنەچوو، بۆیە گەڕایەوە".

سەمیع دەڵێت کوڕەکەی دوای گەڕانەوەی لە ڕێگەی کۆچ، تووشی جۆرێک لە شڵەژانی دەروونی بووبوو "جاران کەسێکی زۆر هێمن و لەسەرخۆ بوو، بەڵام کە گەڕایەوە زوو زوو تووڕە دەبوو، زوو هەڵدەچوو".

عەبدوڵڵا لەگەڵ خاڵی ئیشی تەختە و داری دەکرد، خاڵی چەند جارێک بە باوکی عەبدوڵڵای گوتووە کە کوڕەکەی کەسێکی تووڕەیە، بۆ نموونە ئەگەر خواردنێک شتێکی بەدڵ نەبێ، یەکسەر شەقی تێهەڵدەدات.

سەمیع درکی بەوە کردبوو کە کوڕەکەی پێویستی بە پزیشکی دەروونییە، بەڵام دەترسا ئەگەر ئەو باسەی لەگەڵ بکاتەوە لێی تووڕە بێ.

عەبدوڵڵا چەند خولەکێکی کەم بەر لە ڕووداوەکە لەلای باوکی بووە، بەڵام لەپڕ ون دەبێ. سەمیع گوتی: "عەبدوڵڵا لەبەر سۆبە دانیشتبوو، لە ناکاو بزر بوو، دواتر گوێمان لە دەنگی تەقە بوو، کە چووینە دەرەوە بینیمان عەبدوڵڵا لەسەر زەوی کەوتووە".

ئەوەی لەسەر دڵی باوکی عەبدوڵڵا بووەتە گرێ، ئەوەیە کە نازانێ کوڕەکەی بۆچی خۆی کوشت.

سەمیع گوتی: "کوڕەکەم دوای خۆی هیچی جێنەهێشتووە تا ڕوونی بکاتەوە بۆچی خۆی کوشت، نەمزانیوە کێشەی لەگەڵ کەسیش هەبووبێ، بۆیە نازانین بۆچی خۆی کوشتووە".

بەڵام سەرچاوەیەکی ئاگادار کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە، دەڵێت: "ئەو ڕۆژە کێشەیەکی بچووک لە نێو خێزانەکەی عەبدوڵڵادا هەبووە، دەمەقاڵەیەک لە نێوان عەبدوڵڵا و باوکیدا ڕوویداوە، پێدەچێ هەر لەبەر ئەو کێشە بچووکە خۆی کوشتبێ".

ئەو سەرچاوەیە باسی ساتەوەختی ڕووداوەکەی کرد و گوتی: "ئەو ڕۆژە لە کاتی نانخواردنی نیوەڕۆ بووەتە دەنگەدەنگ لە ماڵی کاک سەمیع، کوڕەکەی لەسەر نانخواردن هەستاوە و ڕایکردووە بۆ نهۆمی دووەمی خانووەکەیان، پاشان هاتووەتە خوارەوە و لەبەردەرگا هاواری کردووە کە خۆی دەکوژێ. دواتر تاپڕەکەی تەقاندووە".

عومەر لەناو تەکسییەکەیدا کوژرا

عومەر محەممەد

تریسکە شێرزاد
ڕووداو – هەولێر

عومەر لە نێو گەراجی تاکسییەکانی هێڵی هەولێر – مەخموور، لەنێو تاکسییەکەیدا چاوەڕێی دەکرد نۆرەی بێت و چوار نەفەر لەگەڵ خۆی بباتەوە مەخموور، بەڵام کەسێک لێی هاتە پێش و تەقەی لێکرد و کوشتی. پۆلیس تاوەکو ئێستا بکوژی عومەری نەدۆزیوەتەوە.

عومەر محەممەد، تەمەن 35 ساڵ کە باوکی چوار منداڵە و ماڵی لە ناحیەی دیبەگەی سەر بە قەزای مەخموور بوو، لە هێڵی نێوان هەولێر – مەخموور کاری دەکرد. عومەر ئێوارەی ڕۆژی 2019/3/29 لە نێو تاکسییەکەیدا کوژرا.

ڕائید هۆگر عەزیز، گوتەبێژی پۆلیسی هەولێر بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "دوای ئەوەی شوفێری تەکسییەک لە گەڕەکی کوورانی شاری هەولێر لەلایەن کەسێکی نەناسراوەوە تەقەی لێکرا، دەستبەجێ مەفرەزەکانی پۆلیس گەیشتنە شوێنی ڕووداوەکە، دۆسیە بۆ ڕووداوەکە کراوەتەوە، بەڵام بکوژەکە هەڵاتووە و تا ئێستا دەستگیر نەکراوە".

هۆشیار قادر، ئامۆزای کوژراوەکە لەزاری شۆفێرانی تێرمیناڵەکەوە کە لەکاتی ڕووداوەکە لەوێ بوون، دەڵێت

عومەر لە تاکسییەکەیدا دانیشتووە، چاوەڕێ بووە نۆرەی بێت، لەناکاو کەسێک لێی نزیکبووەتەوە و تەقەی لێکردووە.

بە گوێرەی پشکنینەکان، عومەر گوللەیەکی دەمانچە بەر سەری کەوتووە، کەسوکارەکەی هێشتا باوەڕ بە مەرگی لەناکاوی عومەر ناکەن، چونکە دەڵێن ئەوان کێشەیان لەگەڵ کەس نەبووە تا چاوەڕێی ڕووداوێکی لەو شێوەیە بن.

دوو شایەتحاڵ ساتی کوژرانی عومەریان بۆ (ڕووداو) گێڕایەوە کە یەکێکیان هاوپیشەیەتی.

(شاکر.ح) کە لە هێڵی مەخموور – هەولێر کار دەکات، لە کاتی ڕووداوەکە لەوێ بووە، گوتی "سەعات نزیکەی یەکی نیوەڕۆ بوو، لە مزگەوت دەهاتمەوە، چوومە نێو ئۆتۆمبێلەکەم دانیشتم، بینیم پیاوێکی کڵاوبەسەر، چووە لای تاکسییەکەی عومەر، من گومانم کرد سەرنشین بێت و بیەوێ بچێتە دیبەگە. بەڵام لە ناکاو گوێم لە دەنگی گوللەیەک بوو، بینیم پیاوە سەر بە کڵاوەکە هەڵات. لە ئۆتۆمبێلەکەم هاتمە خوارەوە، بینیم خوێن لە تاکسییەکەی کاک عومەر دەچۆڕێ، ئەوکاتە زانیم پیاوەکە تەقەی لە کاک عومەر کردووە".

زیاتر لە هەفتەیەک بەسەر ڕووداوەکەدا تێپەڕیوە، تاوەکو ئێستا هاوپیشەکانی عومەر نازانن ئەو پیاوە کێ بوو کە عومەری کوشت و بۆچی کوشتی. شاکر لە وەسفی عومەردا دەڵێت: "کەسێکی بێ کێشە بوو، دەمێکە دەیناسین، نەمانزانیوە کێشەیەکی هەبووبێ، یان شەڕی لەگەڵ کەس کردبێ".

(ئە.ر) کە دووکانی لە نزیک گەراجەکەیە، دەڵێت: "کە گوێم لە دەنگی تەقە بوو هاتمە دەرەوە، تەنیا پشتی ئەو پیاوەم بینی ڕایکرد، کڵاوێکی لەسەر بوو دەموچاوی بە کەمی دیار بوو، سەری شۆڕ کردبووەوە، لە کامێرای چاودێریش سەیرمان کرد کەسمان نەمانناسی، چونکە کڵاوی لەسەر ناوە و سەری شۆڕ کردووەتەوە، دەموچاوی دەرنەچووە".

عومەر نێژرا و پرسەکەشی تەواو بوو. خەمی خێزانەکەی بوو بە دوو خەم، لەلایەک چوار منداڵ بێ باوک بوون، لەلایەکی دیکەش کەسیان نازانن کێ عومەری کوشتووە و بۆچی کوژراوە.

ڕێبوار محەممەد کە برا بچووکی عومەرە، بە (ڕووداو)ی گوت: "هێشتا باوەڕ بەوە ناکەین براکەمان کوژراوە، چونکە ئەو کێشەی لەگەڵ کەس نەبوو، نازانین کێ کوشتوویەتی، عومەر چ زیانێکی بۆ ئەو کەسە هەبووە؟". ئەوان چاوەڕێن پۆلیس بکوژەکە بدۆزێتەوە بۆ ئەوەی وەڵامی ئەو پرسیارانەیان دەستبکەوێ.

بارزانی لە سریلانکا

نوێنەر فاتیح*

پاش حەوت کاژێر گەشت بە فڕۆکە، لە کەناری زەریای هیندی لە سریلانکا لە ڕێستورانتێک دانیشتووم، ئێوارەیە، خۆر خەریکە وردە وردە لەنێو دەریادا ون دەبێت، کەشێکی شێدار و هەوایەکی خۆش. لە ئێوارەیەکی وادا چی لەوە خۆشترە خواردنێکی نوێ تاقیبکەیتەوە.

چەند گەنجێک کە تەمەنیان لەنێوان 18 بۆ 25 ساڵی دەبوو لە ڕێستورانتەکە کاریان دەکرد، منیش لەگەڵ شیرینی هاوژینم بە لیستی خواردنەکاندا دەگەڕێین تاوەکو ژەمەکەمان هەڵبژێرین، یەکێک لەو گەنجانە، هاتە لای مێزەکەمان و بە ئینگلیزی لێی پرسین چی دەخۆن؟ پاش وەرگرتنی داواکەمان، تەماشایەکی کردین و گوتی: "بێ زەحمەت، ئێوە خەڵکی کوێن؟"، ئەمە سادەترین پرسیارە کە بەرەوڕووی هەر گەشتیارێک دەبێتەوە لە هەر وڵاتێک، بەڵام وەڵامەکەی بۆ کوردێک قورسە.

"خەڵکی کوردستانین" بەم شێوەیە وەڵامی گەنجەکەم دایەوە، کەمێک تێڕاما وەک ئەوەی شتێک لە خەیاڵیدا بێت و بە شوێنیدا بگەڕێت، گوتم: "کوردستان دەکەوێتە باکووری عێراق و باشووری تور.." قسەکەی پێ بڕیم و گوتی: "دەزانم کوردستان لەکوێیە". ئەم وەڵامەی سەیر بوو بەلامەوە، گەنجێکی سینهالی لە دوورگەیەکی باشووری ئەم هەسارەیە لەنێو زەریای هیندی، چۆن لەبارەی کوردستانەوە زانیاری هەیە!

لە گەنجەکەم پرسی چۆن دەزانیت؟ "لە پەبجییەوە.. کورد لە پەبجی یاریزانی باشن و زۆر بەتوانان، لەوێوە کوردستانم ناسیوە. ئێوە لە پەبجی زۆر باشن، منیش یاریزانێکی باشم لە پەبجی".

هەرچەندە هیچ لە یاری پەبجی نازانم، سوپاسی گەنجەکەم کرد و هیوای سەرکەوتنم بۆ خواست لە یارییەکەیدا، بیرمکردەوە کە خەباتی سەد ساڵەی کورد، ماڵوێرانی و دەربەدەری و قڕکردن و جینۆساید، پاشان دروستکردنی هەرێمی کوردستان و ئەم هەموو زانکۆ و میدیا و موفەکیرە کوردە، هیچی تۆزقاڵێکی پەبجی رۆڵی نەبووە لەوەی گەنجێکی دوورەدەستی ئەم سەردەمە، بزانێت کورد کێن و لە کوێ دەژین.

نەوەی نوێ زۆر جیاوازە لە نەوەی پێشوو. ئەوان سەریان لەنێو ئەو ئامێرانەدایە کە بەدەستیانەوەیە، سەرچاوەی پاشخانە مەعریفییەکەیان دیجیتاڵییە، هەر شتێک بچێتە نێو ئەو جیهانە دیجیتاڵییەوە ئەوان لەبارەیەوە دەزانن، ئەگەر نا لەلای ئەوان نییە، تەنانەت ئەگەر روویشیدابێت. کەواتە بۆ ئەوەی هەبیت، دەبێت ببیت بە بەشێک لەو جیهانە دیجیتاڵییە.

پاش چەند رۆژێک سریلانکام جێهێشت و چووم بۆ ماڵدیڤس و چەند رۆژێک مامەوە. دووبارە گەڕامەوە بۆ سریلانکا، لە سەرەی کۆنترۆڵی پاسپۆرتدا لە فڕۆکەخانەی باندارانایکە Bandaranaike لە شاری کۆڵۆمبۆ کە پایتەختی سریلانکایە وەستاوم، سەرەمان هات و دەچینە پێش ئەفسەری کۆنترۆڵی پاسپۆرت. پیاوێکی رەشتاڵەی تەمەن 40 ساڵان، بەرگێکی سپی لەبەرە، سڵاوی لێدەکەم و پاسپۆرتەکانی دەخەمە بەردەست، تەماشایەکی پاسپۆرتەکانی کرد و تەماشایەکی ئێمەشی کرد، بە ئینگلیزی لێی پرسین: "عێراق کێشەی زۆرە، وانییە؟"، پێمگوت بەڵێ، هێشتا کێشەی زۆرە. پێیگوتین خەڵکی کوێی عێراقن "ئێمە خەڵکی کوردستانین، هەرێمێکە لە عێراق، ئێمە کوردین، ناوچەکانی ئێمە ئارامترن وەک لە ناوچەکانی عێراق". ئەفسەرەکە گوتی "کوردستان لە باکووری عێراقە، وانییە؟"، گوتم بەڵێ.

"من مەسیحییەکی کاتۆلیکم، دەزانم ئێوە پێشوازیتان لە ئاوارە کریستیانەکان کرد لە شەڕی داعش". ئەفسەرەکەی کۆنترۆڵی پاسپۆرت پێیگوتم "لێرە لە سریلانکا بۆیان باس دەکرین کە چی بەسەر کریستیانەکاندا هاتووە و چۆن چوونەتە هەرێمی کوردستان و لەوێ پارێزراون، بەو شێوە هەرێمی کوردستان و کورد دەناسم".

ئەفسەرەکە پرسیاری زۆری لێکردین لەبارەی رەوشی کریستیانەکان، هەروەها شەڕی داعش و ئایا هێشتا داعش هەڕەشەیە یان نا، ئەفسەرەکە پێیگوتین: "من سەرکردەکەشتان دەناسم، بەردەوام بە جلوبەرگی نەریتی خۆتانەوە دەردەکەوێت، ئەو زۆر بەناوبانگە". ئەفسەرەکە نەیدەزانی ئەو پیاوەی باسی دەکات مەسعوود بارزانییە: "مەبەستت بارزانییە؟" لێم پرسی، "بەڵێ بەڵێ، ناویم بیرچووبووەوە، بەڵام دەیناسم".

ئەفسەرەکەی فڕۆکەخانە، پێچەوانەی گەنجە تەمەن 18 ساڵەکە، بە پێناسەیەکی جیاواز، کورد دەناسێتەوە. چونکە ئەو کەمتر چاوی لەسەر مۆبایلەکەیەتی و تاکە سەرچاوەی زانیارییەکانی نییە، جەنگ و داڵدەدانی ئاوارە مەسیحییەکان وێنای کوردی لا دروستکردووە، بەڵام ئەمە بەلای گەنجە تەمەن 18 ساڵەکەوە گرنگ نییە، ئەو دەزانێت کورد لە پەبجی یاریزانی باشن و ئەمە بەسە بۆ ئەو.

ئیسرائیل لە بواری دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵی پێشەنگە

ئەم نەوە نوێیە کە ئێستا تەمەنیان لە نێوان 16 بۆ 20 ساڵە، تاوەکو 20 ساڵی دیکە دەبنە فەرمانبەر و ئەفسەر و بەڕێوەبەری گشتی و دامەزراوەکانی جیهان بەڕێوەدەبەن، وڵاتە پێشکەوتووەکان لە ئێستاوە هەستیان بەمە کردووە، دەزانن رێگە کۆنەکان بۆ ناساندنی وڵات و گەلەکەیان چیتر کارا نییە، بۆیە ئێستا کارێک دەکەن پێی دەگوترێت :"دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵی".

کاری دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵی ناساندنی وڵات و گەل و دروستکردنی کاریگەریی سیاسی و پەیوەندی میللی و کۆکردنەوەی لۆبییە لە رێگەی دیجیتاڵەوە، نزیکبوونەوەیە لە وڵاتان بەبێ ئەوەی پێویست بە سەردانی وڵاتەکە بکات.

ئیسرائیل لەو بوارەدا پێشەنگە، بەشێکی هەیە لەنێو وەزارەتی دەرەوە کاریان تەنیا دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵییە، لە رێگەی سۆشیالمیدیاوە پەیامی وڵاتەکەیان بە جیهان دەگەیەنن و هەوڵی دروستکردنی پەیوەندی دەدەن، بەتایبەتی لەگەڵ هاووڵاتییانی وڵاتە عەرەبییەکان، چونکە پەیوەندی فەرمی لەنێوان زۆرینەی وڵاتانی عەرەبی و ئیسرائیلدا نییە.

ئیسرائیل لە تۆڕە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکاندا چەندین پەیجی هەیە بە زمانی عەرەبی، لە رێگەیەوە پەیوەندی لەگەڵ وەرگری عەرەبیدا دروستدەکات، ئەو وێنەیە لەبارەی وڵاتەکەوە دەگەیەنێت کە ئیسرائیل خۆی دەیەوێت.

یوفال روتم کە بەڕێوەبەری گشتییە لە وەزارەتی دەرەوەی ئیسرائیل، لە وتارێکدا لە رۆژنامەی جەروسەلیم پۆست، باسی دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵی وڵاتەکەی دەکات و دەڵێت: "ئیسرائیل سوودمەند بووە لە نوێترین داهێنانەکان، پەیوەندی لەگەڵ خەڵکانێکی نوێ دروستدەکات بەشێوەیەک ئەو سنوورەی تێپەڕاندووە کە پێشتر مەحاڵ بوو تێیپەڕێنین، هەروەها کەناڵی پەیوەندی تاکەکەسیی وامان دروستکردووە کە دەتوانین ئایندەیەکی هاوئاهەنگی و شەراکەتمان پێکەوە هەبێت".

یوفال روتم هەروەها دەڵێت، ئیسرائیل دەزانێت چۆن سوود لەو هەلە بێکۆتایانە وەربگرێت کە سەردەمی دیجیتاڵی پێشکەشیان دەکات: "دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵی ناتوانێت جێی دیبلۆماسییەتی کلاسیکی بگرێتەوە، بەڵام بەکارهێنانی دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵی هاوشانی دیبلۆماسییەتی کلاسیکی، هەلی گەورەی تێدایە بۆ لەنێوبردنی ناکۆکییەکان و دروستکردنی پەیوەندی نوێ".

لە ساڵی 2018، ئیسرائیل لە رێگەی پێگە عەرەبییەکانیەوە لە سۆشیال میدیا 220 ملیۆن کۆمێنتی بۆ هاتووە، لە فەیسبووکیش یەک ملیۆن و 600 هەزار کەس لایکی پەیجەکەیانی کردووە. لەو رێگەیەشەوە پەیوەندی راستەوخۆ لەگەڵ خەڵکدا دروستدەکات. لەم روانگەیەوە تەماشا بکەین، دەزانین چ هەڵەیەکە کاتێک دەگوترێت کوردستان دەبێتە ئیسرائیلی دووەم، ئەوە جگە لە قسەیەکی بێ بنەما هیچی دیکە نییە.

لەو وڵاتانەی دیکە کە لەم بوارەدا پێشکەوتوون، فەڕەنسا و ئەمریکان. هەروەها ئێرانیش کاری لە بواری دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵیدا کردووە کە هاوسنووری هەرێمی کوردستانە.

لەبارەی ئەمریکاوە، خوێندنەوەی کتێبەکەی هیلاری کلینتن، وەزیری پێشووتری دەرەوەی ئەمریکا (بژارە سەختەکان) بەسە بۆ ئەوەی تێبگەین لەبارەی کاریگەریی ئەو ئامرازە و چۆنیەتی بەکارهێنانی لەلایەن ئەمریکاوە.

لە جیهاندا، تەنانەت ململانێکانیش وردە وردە شێوەیەکی دیجیتاڵی وەردەگرن، جەنگ لەجیاتی ئەوەی لە مەیداندا بە تۆپ و تەیارە بکرێت، لە رێگەی ئینتەرنێتەوە دەکرێت.

بەگوێرەی راپۆرتی ساڵانەی ناوەندی پرۆژەکانی سایبەر سکیوریتی "ئاسایشی سایبەری"، ئەو تاوانانەی لە رێگەی سایبەری و ئینتەرنێتەوە دەکرێن زیادیان کردووە. لەساڵی 2015 تێچوو و زیانەکانی هێرشە ئەلیکترۆنییەکان لە جیهاندا 3 تریلیۆن دۆلار بووە، پێشبینیش دەکات قەبارەکەی تاوەکو ساڵی 2021 بگاتە 6 تریلیۆن دۆلار لە ساڵێکدا. هەروەها خەرجییەکانی جیهان لەسەر بەرهەم و خزمەتگوزارییەکانی خۆپاراستن لە هێرشە ئەلیکترۆنییەکان لە نێوان ساڵەکانی 2017 بۆ 2021 دەگاتە یەک تریلیۆن دۆلار.

دەگەڕێمەوە کوردستان، بیردەکەمەوە بۆچی فەرمانگەی پەیوەندییەکانی دەرەوەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەشێکی نییە بەناوی دیبلۆماسییەتی دیجیتاڵی، دەڕوانمە وێبسایتی فەرمی فەرمانگەکە کە دەبێ سەرچاوەی زانیاری بێ بۆ دەرەوە، تەواو نائومێد دەبم. لەوێ هێشتا هەرێمی کوردستان لە سێ پارێزگا پێکهاتووە. لە کاتێکدا پێنج ساڵە بە بڕیاری حکومەتی هەرێمی کوردستان هەڵەبجە بووە بە پارێزگا. دوایین پۆستی پەیجەکەشیان لە فەیسبووک 578 رۆژ پێش ئێستا بووە کە تەنیا 15 لایکی هەبووە.

*** بەڕێوەبەری پلاندانان لە تۆڕی میدیایی رووداو**

کورد هەدەپەی سزا دا، ئەویش ئاکپارتی تەزاند

ناسر عەلی*

کورد لە باکووری کوردستان بوونە فریادڕەسی پارتی داد و گەشەپێدان (ئاکپارتی)، وەک چۆن پارتی دیموکراتی گەلان (هەدەپە) بوو بە فریادڕەسی پارتی گەلی کۆماری (جەهەپە) لە شارە گەورەکانی وەک ئیستانبوڵ و ئانکەرە و ئیزمیر. ئاخر ئاکپارتی بە دەنگی کورد 31 شارەوانی لە باکووری کوردستان بردەوە. جەهەپەش بە پشتگیریی هەدەپە و لەسەر بنەمای دوژمنی دوژمنم دۆستمە، توانی شارەوانیی پایتەخت و گەورە شارێکی وەکو ئیستانبوڵ لە دەستی پارتی دەسەڵاتدار دەربێنێ.

دوو رۆژ بەر لە هەڵبژاردنی شارەوانییەکانی تورکیا لە 2019/3/31 لەگەڵ هاوکارانم چووین بۆ ئامەد بە مەبەستی رووماڵکردنی هەڵبژاردن، تا دوو رۆژ دوای هەڵبژاردنەکان ماینەوە. ئەو چوار رۆژە تابلۆکەی بە تەواوی بۆ روونکردینەوە کە بۆچی دەنگی هەدەپە لە شار و شارۆچکەکانی کوردستان کەمی کرد و کورد بۆچی دەنگی بە ئاکپارتی دا.

خەڵکی دڵپڕ زۆر بوون، بەڵام زۆربەیان لەبەر دوو هۆکار رەتیاندەکردەوە قسە بۆ میدیا بکەن، بەشێکیان دەیانگوت لە ترسی جەوانانی هەدەپە ناوێرن هیچ بڵێن، بەشێکیشیان کە پێدەچوو زۆرتر فەرمانبەر و مووچەخۆر بن، لە ترسی نانبڕین لەلایەن ئاکپارتییەوە، بێدەنگییان پێ باشتر بوو.

کورد لە باکووری کوردستان تا ئێستاش باجی خەندەقی شارەکان دەدات کە پەکەکە لە رێگەی ئەو رێکخراوانەی بەناوی گەنجانی سڤیل و ناوی دیکەوە لە شارەکان دروستی کردبوون، لە ساڵی 2016 شەڕی بردە نێو شارەکانی باکووری کوردستان. بەلای خەڵکەوە ئەو شەڕە جگە لە ماڵوێرانی دەستکەوتێکی بۆ ئەوان نەبوو. بۆیە دەنگدەرانی کورد بە تایبەتی ئەوانەی پێیانوایە پەکەکە و هەدەپە دوو رووی یەک دراون، لە هەڵبژاردنەکەی 31ی ئاداردا هەدەپەیان سزا دا، بە جۆرێک هەدەپە شارەوانییەکانی وەکو شرنەخ و رۆبۆسکێی لەدەستدا کە کەم ماڵ لەو دوو شوێنە هەن، شەهیدێکی پەکەکەیان نەبێ.

هەدەپە چاوەڕێی کەمبوونەوەی دەنگەکانی دەکرد، بە تایبەتی دوای ئەوەی لە بەرژەوەندی جەهەپە، کاندیدی بۆ چەند شار و شارۆچکەیەک دانەنا، بەڵام چاوەڕێی ئەوەی نەدەکرد ئاکپارتی 31 شارەوانی لە باکووری کوردستان لێ بستێنێ.

ئەوەی بەشێک لە کوردی باکووری کوردستانی لە هەدەپە نیگەران کردووە، ئەوەیە کە هەدەپە خۆی وەکو پارتێکی هەموو تورکیا نیشانداوە، نەک پارتێکی کوردی باکووری، زۆر کەس پێیانوایە هەدەپە هێندەی گرنگی بە تورکەکان و هێنانە پێشەوەیان لە پەرلەمان و سەرکردایەتی هەدەپە دەدات، هێندە گرنگی بە کورد نادات. لە شارێکی وەکو شرنەخ کە تەنیا چەند کیلۆمەترێک لە زاخۆ دوورە، رەنگە سەدان کەسی بەتەمەن هەبن هەر زمانی تورکی نەزانن، بەڵام لە بانگەشەی ئەمجارەی هەڵبژاردنی شارەوانییەکاندا سەزایی تەمەلی، هاوسەرۆکی گشتی هەدەپە کە بە رەچەڵەک تورکە، بە زمانی تورکی لەوێ گوتاری پێشکەش دەکرد. لە هەڵبژاردنی تەمموزی 2018ی پەرلەمانی تورکیا هەر لەو شارە، بەربژێرێکی تورک بە دەنگی کورد گەیشتە پەرلەمان، بەڵام ئەمجارە هەر بەو دەنگانە بەربژێری ئاکپارتی لە هەڵبژاردنی شارەوانییەکان دەرچوو.

ئەو شەوەی ئەنجامەکان ئاشکرا دەکران، من لە بارەگای سەرەکی هەدەپە بووم لە ئامەد. هەریەک لە پەروین بولدان هاوسەرۆکی گشتی هەدەپە و فەلەکناس ئوجا، پەرلەمانتاری هەدەپە و ژمارەیەک گەورە بەرپرسی هەدەپەش لە هۆڵێکی گەورە چاوەڕێی ئەنجامەکانیان دەکرد، ئەوان ئەگەرچی بە کەمبوونەوەی دەنگەکانیان لە باکووری کوردستان نیگەران بوون، بەڵام زۆرتر چاویان لەسەر ئەنجامی دەنگەکانی ئانکەرە و ئیستانبوڵ بوو.

لە پەروین بولدانم پرسی: ئەنجامەکان بە دڵی ئێوەن؟ "ئەنجامی دەنگەکان لە شارەکانی کوردستان بە دڵی ئێمە نییە، بەڵام سیاسەتی ئێمە کە شکستهێنان بوو بە ئەردۆغان و ئاکپارتی لە ئیستانبوڵ، ئانکەرە و ئیزمیر سەرکەوت". ئەمە وەڵامی پەروین بولدان بوو.

لە هەڵبژاردنی 2014دا هەدەپە 10 پارێزگا (کە سێیان گەورە شارەوانین)، هەروەها سەرۆک شارەوانیی 93 شارۆچکەی بەدەستهێنابوو، بەڵام لەو هەڵبژاردنەدا سەرۆک شارەوانی هەشت پارێزگا (کە سێیان گەورە شارەوانین) و سەرۆک شارەوانی 60 شارۆچکەی بەدەستهێنا.

سەرکەوتنی ئاکپارتی لە باکووری کوردستان، رێژەیەکی کەمی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو خزمەتگوزارییانەی لە ماوەی رابردوودا لە رێگەی قەیومەکانی شارەوانییەوە پێشکەش کراون، زۆرینەکەشی پەیوەندی بە نیگەرانییەکانی کوردەوە هەیە لە هەدەپە. بۆیە دەبێ سیاسەتی هەدەپە بۆ باکووری کوردستان جیاواز بێ لەو سیاسەتەی بۆ تورکیا هەیەتی. خەڵک هەلی کار و ئارامی و ئاوەدانی بەلاوە گرنگە، ئەگەرچی هێشتاش خەڵکانێک هەن بە تاسەوە چاوەڕێی هەواڵی شەڕی پەکەکە و سوپای تورکیا دەکەن.

لەو هەڵبژاردنەدا دەرکەوت کە دەنگی کورد سەنگی مەحەکە، بۆیە ئەگەر هەدەپە وەکو کورد دەڵێن بەخۆیدا نەچێتەوە، چاوەڕێ دەکرێ لە هەڵبژاردنی داهاتوودا دەنگەکانی کەمتریش ببنەوە. ئەمەش بە جیاکردنەوەی ماڵی خۆی دەبێ لەگەڵ پەکەکە، هەوڵدان بۆ دەستپێکردنەوەی پرۆسەی ئاشتی لە تورکیا. گۆڕینی سیاسەتی کاری لە باکووری کوردستان. هەڵبژاردنی شارەوانییەکان وانەیەکیش بوو بۆ ئەردۆغان کە ئەگەر تۆ کورد بە زەبروزەنگ و دانانی قەیوم و تێکدانی شارەکانی سزا بدەی، ئەوە کورد لەسەر سندوقی دەنگدان سزات دەدات، وەک ئەوەی لە ئیستانبوڵ و ئانکەرە و ئیزمیر کردی.

*** بەرپرسی ئۆفیسی دهۆکی تۆڕی میدیایی رووداو**

ئاکپارتی بە دەنگی کورد 31 شارەوانی لە باکووری کوردستان بردەوە

2800 منداڵی ئۆتیزم لە کوردستان هەن

ئاراس برادۆستی
ڕووداو– هەولێر

ڕۆژێکی تایبەت بوو، هەموو ڕەنگەکان تێکەڵکرابوون، منیش بڕیارمدا هاوشێوەی بەشداربووانی بۆنەکە، ڕوخسارم ڕەنگاوڕەنگ بکەم، لەڕاستیدا ویستم تێکەڵی بۆنەی تووشبووانی ئۆتیزم ببم، بەڵام بیریشم لای ئەوە بوو کە دایک و باوک چۆن بزانن نیشانەکانی ئۆتیزم لەسەر منداڵەکەیان دەرکەوتوون، ئاخر بەر لەوەش گرنگە بزانن چۆن منداڵەکەیان لە تووشبوون بە ئۆتیزم دەپارێزن.

بەبۆنەی ڕۆژی جیهانیی ئۆتیزم، هەمووان دەیانویست بزەیەک بخەنە سەر لێوی تووشبووانی ئۆتیزم لە سەنتەرێکی تایبەتی ڕاهێنان و شیاندنەوە.

ئۆتیزم بەهۆی گرفت لە گەشەی دەمارەکان ڕوودەدات و تێیدا منداڵ لە سێ ڕووەوە نائاسایی دەبێت و گرفتی دەبێت: لایەنی کۆمەڵایەتی و تێکەڵبوون لەگەڵ کەسانی دیکە، لایەنی پەیوەندی بە چواردەور و گەیاندنی هەستەکانی و تێگەیشتن لە هەستی کەسانی دیکە. هەروەها هەندێک هەڵسوکەوتی سنووردار و دووبارە. ڕاددەی توندییەکەشیان جیاوازە، لە منداڵێکەوە کە تەنیا هەستدەکرێ لەوانی دیکە جیاوازە و پێویستی بە هەندێک چاودێرییە، بۆ یەکێک کە تەواو تواناکانی سنووردارن و بەبێ پشتیوانی ئەوانی دیکە تووشی چەندین سەختی دەبێتەوە، جیاوازی هەیە.

چوومە ماڵی تووشبوویەکی ئۆتیزم، دەرکەوت ئەو ماڵە سێ تووشبووی ئۆتیزمی تێدایە، یوسف ئەو منداڵە پڕ جووڵەیە بوو کە ئۆتیزم نەیدەهێشت بۆ ساتێکیش بحەسێتەوە. باوکی یوسف لەنێوان هەرسێک منداڵەکانی قسەی دەکرد، ئەو پێیوابوو کۆمەڵگە هۆشیارییەکی باشی لەبارەی ئۆتیزمەوە نییە.

باوکی یوسف دەڵێت پەروەردەکردن و کۆنترۆڵکردنی تووشبووانی ئۆتیزم یەکجار سەختە "چجای سێ تووشبووی ئۆتیزم لە هەمان ماڵدا بژین، ئەرکەکە تاوەکو ڕاددەی ئەستەم سەخت دەکات".

لە سەنتەری هانای خێرخوازی، منداڵانی ئۆتیزم بە بڕە پارەیەکی کەم وەردەگیرێن و خزمەت دەکرێن، یوسف دەچێتە ئەو سەنتەرە، مامۆستاکانی سەنتەرەکە گوتیان یوسف ڕۆژانە چەند سەعاتێک دەمێنێتەوە، بە بەراورد بە دوو ساڵ بەر لە ئێستا یوسف مرۆڤێکی دیکەیە.

پێشتر چیرۆکی تووشبوویەکی ئۆتیزم بەناوی دلۆڤان لەلایەن (ڕووداو)ەوە درایە بەر گوێچکەی کۆمەڵگە و بەرپرسان، ئێستا هانای بۆ سەنتەری هانا بردووە و لەوێ خراوەتە بەر پەروەردە و شیاندنەوە. لەڕاستیدا تێکەڵبوونی منداڵانی ئۆتیزم لەم سەنتەرە و چاودێرییان لەلایەن مامۆستاکانیانەوە هاوکاری باشیان دەکات بۆ ئەوەی وردە وردە بگەڕێندرێنەوە نێو ئەو کۆمەڵگەیەی کە ئەوان بە چاو و هەستی جیاوازەوە دەیبینن.

لە ماڵێکدا دلۆڤان کاتەکانی دیکەی ژیانی بەسەردەبات کە کەمترین یاری منداڵانەی تێدایە، بەڵام دایکی دڵخۆشە کە منداڵەکەی بەرەو باشتر چووە.

سەرۆکی کۆمەڵەی ئۆتیزمی کوردستان لە ڕۆژی جیهانیی ئۆتیزمدا دڵی خۆش نییە، چونکە دەڵێت "ژمارەی تووشبووانی ئۆتیزم لە بەرزبوونەوەدایە و تواناکانی ئێمەش سنووردارن".

کەمال جەباری، کە خۆی منداڵێکی تووشبووی ئۆتیزمی هەیە، دەڵێت تەنیا من لە نەهامەتییەکانی ژیانی دایک و باوکی منداڵی ئۆتیزم تێدەگەم.

لە ڕۆژی جیهانی ئۆتیزمدا کە ڕۆژی دووی نیسانە، چەندین چالاکی لە سەنتەرە حکومی و ئەهلییەکان بەڕێوەچوون. لە هەموویاندا جەخت لەوە دەکرایەوە کە تووشبووانی ئۆتیزم پێویستیان بە یارمەتی و چاودێریی پترە.

بۆنەکە لە سەنتەرێک کە سینا چارەسەری تێدا وەردەگرێ، کەشەکەی بە جۆرێکی دیکە بوو. هەمووان هەڵدەپەڕین و سەمایان دەکرد.. سینا لەگەڵ مامۆستاکەی بووەتە هاوڕێی گیانی بە گیانی، گفتوگۆی لەگەڵ دەکات و تێکەڵ دەبێت لەگەڵی، بەڵام پێش سێ ساڵ کە هاتبووە سەنتەرەکە وا نەبوو، سینا ڕۆژانە گوێڕایەڵییەکی تەواوی بۆ هەموو وانە جیاوازەکان هەیە و تێکەڵاویی تەواوی لەگەڵیان دروستکردووە.

باوکی سینا دەڵێت جیاوازییەکی گەورە لەنێوان ئێستا و پێش دوو ساڵی هەیە، ئێستا سینا کەسێکی دیکەیە.

چیرۆکی منداڵێکی جیاواز هەیە، چوومە ماڵی یەکێک لەو منداڵانەی کە ئۆتیزم یەخەی خۆی و خانەوادەکەشی گرتووە، ئەوان لە کەلاوەیەکدا لە یەکێک لە کۆڵانەکانی شاری هەولێر دەژین، دایکی ئەو منداڵە، جگەرگۆشەکەی بەجێهێشتووە و بەرگەی سەختیی مامەڵەکردن لەگەڵ منداڵەکەی نەگرتووە کە تووشبووی حاڵەتەکەیە. باوکی دەڵێت لەڕووی دەروونییەوە خەریکە تێکدەچم، داوا دەکات شوێنێکی تایبەت بۆ منداڵەکەی دابین بکرێت.

ئێستا لە ماڵێکی سارد و سڕدا، تەنیا تووشبووەکەی ئۆتیزم و باوکی ژیان بەسەردەبەن، بەڵام وەک باوکە بریندارە دەروونشەکەتەکە دەڵێت "ئەمە نە ژیانە نە مردن". هاوار و داواکارییەکانی ئەم پیاوە ماندووە دەگەیشتنە ئاسمان، بەڵام ئایا وەڵامدەرەوەیەک هەیە؟

لەمیانی دیبەیتێکی پێنج کاژێریدا لە هەرێمی مۆرڤان لە ڕۆژئاوای فەرەنسا، لە پێش هەزاران کەس کە تێیدا ژنی گەنج هەبوون، سەرۆکی فەرەنسا ئیمانویل ماکرۆن باسی ئۆتیزمی کرد. یەکێک لە بەشداربووانی دیبەیتەکە بە ماکرۆن دەڵێت پێویستە کتێبی زیاتر لەبارەی ئۆتیزم بخوێنێتەوە، دەبێت گرنگی زیاتر بە ژیانی تووشبووان بدەیت. ماکرۆنیش گوێ لە داواکارییەکانی دەگرێت و دەڵێت لە دۆخی ئەوان تێدەگات، دەبێت کاری زۆرتریان بۆ بکرێت. کوردستان پێویستی بەوەیە ماکرۆنەکانی باشتر لە ئۆتیزم تێبگەن.

ئۆتیزم بە ئامار

- 2800 منداڵی ئۆتیزم لە کوردستان هەن
- 4 سەنتەری ئۆتیزمی حکومی لە کوردستان هەن
- 26 سەنتەری ئۆتیزمی ئەهلی لە کوردستان هەن.
- 15%ی تووشبووانی ئۆتیزم لە سەنتەرەکان سوودمەند بوون
- 35%ی منداڵانی ئۆتیزم مووچەیان هەیە

هەندێک لە نیشانەکانی ئۆتیزم

- منداڵەکە لە 14 مانگی یەکەمی تەمەنییەوە سەرنجی زۆر دەخاتە سەر شتە جووڵاوەکان
- سەیری ناو چاوی بەرامبەر ناکات
- زۆر دەجووڵێت
- وەڵامی بانگکردنی ناداتەوە
- وڕکی وڕ دەگرێت و هەمیشە لاسارە
- وشەکان فێرنابێت و قسەکردنی دوادەکەوێت

لە ئەمریکا ساڵانە 250 هەزار کەس بە هەڵەی پزیشکی دەمرن

ڕووداو– هەولێر

هەر حاڵەتێکی زیانپێگەیشتن و مردن بە هۆکارێک کە دەکرا ڕێ لە ڕوودانی بگیرێ، بە هەڵەی پزیشکی دادەنرێ، جا هۆکارەکە پەیوەندی بە دەستنیشانی نەخۆشی و حاڵەتێکەوە هەبێ یان چارەسەرکردنی.

لە ڕاپۆرتی ساڵی 2000ی ئەکادیمیای نیشتیمانی بۆ تەندروستی لە ئەمریکا کە تایبەت بوو بە هەڵە پزیشکییەکان، هاتووە کە "ڕوودانی هەڵەی پزیشکی مانای ئەوە نییە خەڵکانێکی خراپ بوونەتە پزیشک، بەڵکو مانای ئەوەیە خەڵکێکی باش لە سیستمێکی خراپدا کاردەکەن و دەبێ هەوڵمان بۆ چاککردنی سیستم بێ".

ڕاپۆرتی ساڵانەی کۆمیسیۆنی هاوبەشی نێوەندە تەندروستییەکانی ئەمریکا دەڵێ خراپیی پەیوەندی نێوان نەخۆش و ئەندامانی خێزانەکەی لەلایەک و نێوەندە تەندروستییەکان لەلایەکی دی، هۆکاری بنەڕەتیی نیوەی هەڵە پزیشکییەکانە لە ئەمریکا.

هەرچەندە وەها خەملێنرابوو کە ساڵی 2013 لەسەر ئاستی جیهان 142 هەزار کەس بە هەڵەی پزیشکی مردوون، بەڵام توێژینەوەیەکی ساڵی 2016ی پسپۆڕانی دامەزراوەی بەنێوبانگی جۆن هۆپکینز لە ئەمریکا دەریخستووە تەنیا لە ئەمریکا ساڵانە 250 هەزار کەس بە هەڵەی پزیشکی دەمرن.

پسپۆڕانی جۆن هۆپکینز دەڵێن ئەگەر سەنتەری کۆنترۆڵکردن و پێشگیری لە نەخۆشییەکان لە ئەمریکا، هەڵە پزیشکییەکان بخاتە ڕیزبەندی هۆکارەکانی مردن، ئەوە هەڵە پزیشکییەکان لە ئەمریکا دەبنە سێیەم هۆکاری مردن لەو وڵاتە.

لە بەریتانیاش توێژینەوەیەکی ساڵی 2000 دەریخستووە ساڵانە لەو وڵاتە 850 هەزار هەڵەی پزیشکی ڕوودەدەن کە زیانی دوو ملیار پاوەند لەو وڵاتە دەدەن.

ساڵی 2006 لە بەدواداچوونێکدا بۆ توێژینەوەکانی ئەکادیمیای نیشتیمانی بۆ تەندروستی لە ئەمریکا دەرکەوتووە، هەڵەی پەیوەست بە دەرمان لە بڵاوترین هۆیەکانی هەڵەی پزیشکییە لەو وڵاتە، بە جۆرێک ساڵانە ملیۆنێک و 200 هەزار کەس تووشی زیانی تەندروستی دەبن کە 400 هەزاریان لەنێو نەخۆشخانەکان و 800 هەزاریان لە چارەسەری نەخۆشییە درێژخایەنەکان ڕوودەدەن.

توێژینەوەیەکی دیکە دەریخستووە لەسەر ئاستی جیهان لە چارەسەرکردنی هەر 10 نەخۆشدا، یەکێکیان بە جۆرێک لە جۆرەکان هەڵە لە چارەسەرکردنیدا دەبێ.

هەڵەی پزیشکی و کەمتەرخەمیی پزیشکی

هەڵەی پزیشکی

بریتییە لە هەر هەڵەیەک کە لەلایەن ستافی کەرتی تەندروستییەوە بکرێ
- دەستنیشانکردنی هەڵە
- دەرمانی هەڵە
- نەشتەرگەریی هەڵە
- بەکارهێنانی ئامێر بە هەڵە
- لێکدانەوەی هەڵەی تێستی تاقیگەیی

کەمتەرخەمیی پزیشکی

ئەمیش هەڵەی پزیشکییە لە ئەنجامی کەمتەرخەمی ستافی پزیشکی، پشتگوێخستنی ئەرکەکانیان یان هەڵەی بە مەبەست.

پلانی بەر لە دووگیانبوون

ڕووداو– هەولێر

خانمانی دووگیان دەبێت پێشوەختە پلانێکی باش بۆ ماوەی دووگیانی دابنێن و هەندێک ڕێکاری تەندروستی بگرنەبەر. بۆ ئەوەی لەڕووی جەستەیی و دەروونییەوە ئامادە بن، هەمیش بۆ ئەوەی لەکاتی دووگیانی تووشی هیچ گرفتێک نەبن و کۆرپەکەیان بەبێ کێشە گەشە بکات. سەنتەری کۆنترۆڵکردن و پێشگیری لە نەخۆشییەکان لە ئەمریکا هەندێک لەو پلانانەی خستووەتەڕوو کە دەبێت خانمان لانیکەم 1–3 مانگ بەر لە دووگیانبوون پەیڕەوی بکەن، لەوانە:

1 سەردانی پزیشک:

دەبێت سێ مانگ بەر لە دووگیانبوون، خانمەکە ڕاوێژ بە پزیشکی پسپۆڕی خانمان و منداڵبوون بکات، بۆ ئەوەی پزیشکەکە دڵنیابێتەوە لە تەندروستی خانمەکە بەوەی هەڵگری هیچ نەخۆشییەک نییە و هەندێک پشکنینی تایبەتی بۆ بکات.

2 وەرگرتنی فۆلیک ئەسید:

خانمان بەر لە دووگیانی دەبێت لەژێر چاودێریی پزیشکەکەیان ڕۆژانە 400 مایکرۆگرام فۆلیک ئەسید بەکاربهێنن، فۆلیک ئەسید بریتییە لە ڤیتامین B6، دەبێت مانگێک بەر لە دووگیانی وەربگیرێت، چونکە ڕێگە لە مردنی کۆرپە و تووشبوونی بە نەخۆشییە سکماکییەکان دەگرێت.

3 وازهێنان لە خووە نادروستەکان:

بۆ دووربوون لە گرفتەکانی دووگیانی بەگشتی و مردنی کۆرپە، منداڵبوونی پێشوەختە و گرفتە سکماکییەکان بەتایبەتی، دەبێت خانمەکە لە خووە نادروستەکانی وەک جگەرەکێشان، خواردنەوەی کحول، بەکارهێنانی نازانستیانەی دەرمان دووربکەوێتەوە.

4 ڕێکخستنی کێش:

ئەو خانمانەی قەڵەون زیاتر تووشی گرفتەکانی پەیوەست بە دووگیانی دەبنەوە، لەوانە: نەخۆشیی شەکرە، بەرزەپەستانی خوێن و لەدایکبوونی کۆرپەکانیان بە کێشی زۆرەوە، بۆیە خانمان دەبێت بایەخێکی زیاتر بە وەرزش بدەن و لانیکەم ڕۆژانە سەعاتێک وەرزش و چالاکی جەستەیی بکەن.

5 کواڵێتی خۆراکەکەت باشتر بکە.

ئەگەر پلانت هەیە بۆ دووگیانبوون، دەبێت لە هەموو ئەو خۆراکانە دوور بکەویتەوە کە ڕێژەیەکی زۆر شەکر و چەورییان تێدایە، پێویستە خواردنی سەوزە، میوە، بەرهەمە شیرەمەنییەکان و سەرچاوە پرۆتینییەکان زیاتر بکرێت. هەروەها بەپێی پێویست ئاو بخورێتەوە.

6 کوتان:

هەندێک جۆری کوتان پێویستە مانگێک بەر لە دووگیانبوون بۆ خانمەکە بکرێن، ئەوەش بە ڕاوێژ لەگەڵ پزیشکەکەی دەبێت، وەک کوتان دژی ئەنفلەوەنزا، سورێژە و ڕوبێلا.

7 دەروونددروستی

زۆر گرنگە خانمان لە هەموو ئەو هۆکارانە دووربکەونەوە کە گوشاری دەروونی بۆ دروستدەکەن، دەبێت خانمەکە نەک تەنیا لەڕووی جەستەییەوە بەڵکو لەڕووی دەروونیشەوە ئامادەبێت بۆ بوونە دایک، چونکە ئەگەر دەروونی خانمەکە دروست نەبێت، دواتر مەترسیی خەمۆکی لەکاتی دووگیانی یان تەنانەت دوای دووگیانبوون زیاد دەکات.

ئەردۆگان قەرەبووی شکستەکەی ئەنقـ

ڕووداو- هەولێر

هەفتەی ڕابردوو پارتی داد و گەشەپێدان (ئاکپارتی) تووشی شۆکی دەیە بوو، کاتێک سەرەڕای بردنەوەی زیاتر لە ٪44ی دەنگەکان لە هەڵبژاردنە لۆکاڵییەکان، کەچی نەیتوانی شارە گەورەکان مسۆگەر بکات. بەو حاڵەشەوە پارتی دەسەڵاتداری تورکیا هەتا ئێستاش لە ڕێگەی دەسەڵاتەکانی سەرۆک کۆمار و پەرلەمانەوە توانای یاریکردنێکی گەورەی لە گۆڕەپانی سیاسیی تورکیادا هەیە.

بەپێی ئەنجامە بەراییەکان پارتی گەلی کۆماریی تورکیا (جەهەپە) لە ئەنقەرە، ئیستەنبوڵ و ئیزمیر زۆرینەی دەنگەکانی بەدەستهێناوە. سەرۆک شارەوانییەکانی ئاکپارتی لە ساڵی 1994وە دەسەڵاتداری هەردوو گەورە شارەوانیی ئیستەنبوڵ و ئەنقەرە بوون، بۆیەش شکستەکەی هەفتەی ڕابردوو (ئەگەر پشتڕاست بکرێتەوە)، گورزێکی گەورەیە لە هەیمەنەی ئاکپارتی.

> ئۆپۆزیسیۆن نابێ ئەردۆغان بە کەم وەربگرێ
>
> ستراتفۆر

لە هەڵبژاردنی شارەوانییەکاندا لە 2014 ، ئاکەپە ٪44.8ی دەنگەکانی ئەنقەرەی بەدەستهێنابوو لەبەرامبەر ٪43.8 بۆ جەهەپە. لە هەڵبژاردنی ئەمجارەدا پارتی دەسەڵاتدار ٪47.1ی دەنگەکانی بەدەستهێناوە و جەهەپە ٪50.9ی دەنگەکانی پایتەختی بردووە. لە هەڵبژاردنی 2014دا ئاکپارتی ٪48ی دەنگەکانی

لەدەستدانی دەسەڵاتی لۆکاڵی لە ئیستانبوڵ و ئەنقەرە، زیانی گەورە بە دارایی ئاکپارتی دەگەیەنێ (فۆتۆ: AFP)

ئێران: فاکتەری نزیکبوونەوەی ئیسرائیل و کـ

شرۆڤەکارێکی ئیماراتی

> دۆزی فەڵەستین چیدی لە ڕیزی پێشەوەی بەرژەوەندییەکانی عەرەب نییە

ڕووداو- هەولێر

لە ناوەڕاستی شوباتی ئەمساڵ، سەرۆکوەزیرانی ئیسرائیل لە کۆنگرەی ئەمنی لە وارشۆ لەگەڵ وەزیرانی دەرەوەی چوار وڵاتی کەنداو کۆبووەوە، ماوەیەک دواتریش ڤیدیۆی کۆبوونەوەکان لەلایەن ئۆفیسی سەرۆکوەزیرانی ئیسرائیلەوە دزەی پێکرا، بەرپرسانی کەنداو بەمە دڵخۆش نەبوون کە سەرۆکوەزیرانی ئیسرائیل پڕوپاگەندە بۆ نزیکبوونەوەی خۆی و چوار لە دەوڵەمەندترین دەسەڵاتەکانی کەنداو بکات، لە کاتێکدا دۆزی فەڵەستین لە خراپترین دۆخی خۆیدایە.

لە حەوت دەیەی ڕابردوودا ململانێی عەرەب و ئیسرائیل یەکێک لە سەرەکیترین فاکتەرەکانی پەرەسەندنە جیۆپۆلیتیکییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بووە، هەرچەندە بەرەبەرە لە قورساییەکەشی کەمبووەتەوە، لەبەر ئەوەی هەست و سۆزە پان عەرەبییەکە کەمی کردووە، ژمارەیەک ڕێککەوتنی ئاشتی لە نێوان وڵاتانی ناوچەکە و دەوڵەتی ئیسرائیلدا واژۆ کراوە، هەڵکشانی دەسەڵاتی ئێران لە ناوچەکە لە سەنگی کێشەی فەڵەستین و ئیسرائیلی کەمکردووەتەوە و دواجاریش ڕووداوەکانی بەهاری عەرەبیش بۆ ماوەی هەشت ساڵە فۆکەسی وڵاتانی ناوچەکەی لەسەر ئەو کێشەیە لاداوە.

نزیکبوونەوەی کەنداو و ئیسرائیل دوایین پەرەسەندنە لە زنجیرەی ئەو ڕووداوانەی لە 71 ساڵی ڕابردوودا ڕوویانداوە. بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی ڕۆژنامەی (گاردیەن)ی بەریتانی، یەکەم پاڵنەری نزیکبوونەوەی کەنداوییەکانی و حکومەتی ئیسرائیل بێ متمانەیی هەردوو لایەن بە باراک ئۆباما، سەرۆکی پێشووی ئەمریکا بووە کە ساڵی 2011 حوسنی موبارەکی پشتگوێخست و لە 2015 ش ڕێککەوتنی ئەتۆمی لەگەڵ ئێران واژۆ کرد. هەردوو هەنگاوەکە تەلەبیب و پایتەختەکانی کەنداوی نیگەران کرد.

کاربەدەستێکی باڵای حکومەتی سعوودیە بە ڕۆژنامە بەریتانییەکەی ڕاگەیاندووە "ئیسرائیل و سعوودیەش ڕقیان لە ئیدارەی ئۆباما بوو، چونکە هەردووکیانی پشتگوێ خستبوو". بەرپرسێکی کۆنەکاری حکومەتی ئیسرائیلیش وێڕای پشتڕاستکردنەوەی ئەو بۆچوونە دەڵێ: "هەستدەکرا بۆ یەکەمجار لەگەڵ ئیدارەیەکی ئەمریکیدا سەروکارمان هەیە کە پابەندی هاوپەیمانە دێرینەکانی ئەمریکا نییە. ئۆباما بێ ئەوەی خۆیشی بزانێ ڕۆڵی سەرەکی لە دروستبوونی پەیوەندیی نێوان ئێمە و ئیماراتی و سعوودیەکاندا هەبووە".

بنیامین نتانیاهو، سەرۆکوەزیرانی ئیسرائیل، ئاماژەی بۆ ئەوە کردووە "هاوکارییەکان بەشێواز و ئاستە جیاوازەکانی هەن، مەرج نییە لە ڕووکەشدا دیاربن، بەڵام لە ژێر ئەو ڕووکەشەوە هاوکارییەکمان هەیە کە لە هیچ قۆناغێکدا نەمانبووە". بەڵام پاڵنەری هاوکارییەکان لە ئیسرائیلەوە بۆ وڵاتانی کەنداو جیاوازە.

زلهێزەکانی کەنداو ئێران بە مەترسییەکی حەیاتی دەزانن، لەکاتێکدا ئەو وڵاتە لە چوار دەیەی ڕابردوودا قۆناغ بە قۆناغ شوێن پێی خۆی لە لوبنان، سووریا، عێراق و یەمەن بەهێزکردووە، کە مەترسی لەسەر ئاسایشی ئیسرائیلیش دروستدەکات. شرۆڤەکارێکی ئیماراتی بە (گاردیەن) دەڵێ "ڕاستییەکەی ئەوەیە پێمانخۆش بێ یان نا ئیسرائیل هەیە. ئێمە بەرژەوەندیی هاوبەشمان هەیە لەگەڵیان، مەسەلەکەش ئێرانە، واتە بەرژەوەندییە نەک هەست و سۆز کە کەنداوییەکان و ئیسرائیلی کۆکردووەتەوە".

پەیوەندیی کەنداوییەکان لەگەڵ ئیسرائیل دەستی ئەو وڵاتانە لە واشنتنیش بەهێزتر دەکات، ئێران لێرمەن، جێگری بەرپرسی پێشووی ئاسایشی نیشتمانیی ئیسرائیل، گومانی هەیە لەوەی ئەمریکا بەو قەبارەیە هاوکاری وڵاتانی کەنداوی کردبایە، ئەگەر لۆبییەکانی ئیسرائیل و ڕێکخراوە جووەکان پشتگیرییان لێنەکردبان. ئەمەش بە تایبەتی بۆ ئیدارەی دۆناڵد ترەمپ ڕاستە، کە خۆی بە پشتگیرێکی سەرسەختی ئیسرائیل و دژبەرێکی گەورەی ئێران دەزانێ و لە دوو ساڵی ڕابردوو یەکەمجار ئورشەلیمی بە پایتەختی ئیسرائیل ناساندووە و دواتریش بەرزاییەکانی جۆلانی وەک بەشێک لە خاک و سەروەری ئیسرائیل هەژمار کردووە.

کۆبوونەوەی نتانیاهو و وەزیرانی دەرەوەی چوار وڵاتەکەی کەنداو، دیداری ڕاستەوخۆی نێوان بەرپرسانی دەوڵەتی جوو و کاربەدەستانی باڵای وڵاتانی ئەندامی ئەنجوومەنی هاوکاریی کەنداو نییە. ئۆکتۆبەری ڕابردوو، نتانیاهو چووە مەسقەتی پایتەختی سەڵتەنەتی عوممان و لەگەڵ سوڵتان قابوس بن سەعید کۆبووەوە، ڕۆژێک دواتر میری ریگیڤ، وەزیری ڕۆشنبیری و وەرزشی ئیسرائیل سەردانی ئەبوزەبی کرد، لە کاتێکدا هەمان ڕۆژ وەرزشوانانی ئیسرائیلی لە دەوحە بوون و کێبڕکێیان دەکرد کە تێیدا سرودی نیشتمانیی ئیسرائیل لێدرا و ریگیڤ فرمێسکەکانی پاکدەکردەوە.

نتانیاهو یەکەم سەرۆکوەزیرانی ئیسرائیل نییە سەردانی عوممانی کردبێ، پێشتر هەردوو سەرۆکوەزیرانی پێشووی ئیسرائیل ئیسحاق ڕابین و شیمۆن پێرێز لەگەڵ قابووس کۆببوونەوە، بەڵام ئەو کۆبوونەوانە لە نەوەتەکان بوون و ئەو کات پرۆسەی چارەسەری ئۆسلۆ بە نێوبژیوانی ئیدارەی بیل کلێنتن لەئارادابوو، بەڵام ئێستا هیچ هەوڵێکی لەو جۆرە لە ئارادا نییە و لە ساڵی 2014ەوە هیچ گفتوگۆیەک لەنێوان حکومەتی ئیسرائیل و دەسەڵاتی فەڵەستینیدا لەئارادا نەبووە.

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکەی (گاردیەن)، ئیمارات لە هەموو وڵاتانی کەنداو بە ئاشکراتر لەگەڵ ئیسرائیل پەیوەندی دروستکردووە. حکومەتی ئیسرائیل دیپلۆماتی لە بارەگا نێودەوڵەتییەکانی وزەی پاک لە ئەبوزەبی هەیە. بەرپرسانی هەردوو وڵاتیش لە چەندین بۆنەدا یەکدیان بینیوە، بەڵام قەتەر لە هەموو وڵاتانی دیکەی کەنداو سەربەخۆتر مامەڵە لەگەڵ ئیسرائیل دەکات و ڕۆڵی نێوانگیری بۆ حەماس و ئیسرائیل گێڕاوە.

ئێران و ئەجێندای بڵاوکردنەوەی شۆڕشی ئیسلامی لە ناوچەکە هەر لە سەرەتای هەشتاکانەوە مایەی نیگەرانیی کەنداوییەکان و ئیسرائیلیش بووە. ڕووخانی ڕژێمی بەعس لە عێراق و ڕووداوەکانی بەهاری عەرەبی دەسەڵاتی تارانی هێندەی دیکە پەرەپێدا. ڕاپۆرتەکەی (گاردیەن) ساڵی 2006 و شەڕی یەک مانگەی نێوان حیزبوڵڵا و ئیسرائیل بە خاڵی وەرچەرخان لە پەیوەندییەکانی کەنداو و دەوڵەتی جوو دەزانێ. سعودیە هێرشی حیزبوڵڵا بۆ ناو خاکی ئیسرائیلی ئیدانە کرد. لەو کاتە بەدواوە پەیوەندییە نهێنییەکانی کەنداو و ئیسرائیل گوڕوتینیان تێکەوت.

دیپلۆماتێکی پێشووی ئیمارات پێیوایە

هەڕەشەی ئێستای ئێران هێندەی هێرشەکەی سەدام حوسێن بۆ سەر کوەیت فاکتەرێکی یەکخەرەوەیە. دیپلۆماتەکە دەڵێ "ئەگەر لەبەر پرسی فەڵەستین نەبوایە ئەوە پەیوەندییەکانمان زۆر ئاشکرا دەبوون و زۆریش پێشوازیمان لێدەکرد، چونکە ئێمە پێویستمان بە کەرستە و

ناتۆ لە جیهانێکی گۆڕاودا

ڕووداو- هەولێر

هەفتەی ڕابردوو 70 ساڵ بەسەر دامەزراندنی ڕێکخراوی پەیماننامەی ئەتڵەسی باکوور (ناتۆ) دا تێپەڕی کە سەرۆکی ئەمریکا بە دامەزراوەیەکی "لەکارکەوتوو" ناوی دەبات و ئەوروپییەکانیش بە "بەهێزترین هاوپەیمانێتی مێژووی مرۆڤایەتی" دەزانن، بەڵام ناتۆ لە جیهانێکی جیاواز لەوەی ئێستا دروستبووە و گەشەی کردووە، بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ دۆخی ئێستای جیهانیش پێویستی بە هەنگاوی نوێیە.

لە نیسانی 1949، نوێنەرانی ئەمریکا، کەنەدا و 10 وڵاتی ئەوروپی لە واشنتن کۆبوونەوە، بۆ ئەوەی پەیماننامەی ئەتڵەسیی باکوور واژۆ بکەن کە لە بنەڕەتدا پەیماننامەیەکی بەرگریکارانە بوو لەلایەن فەرەنسا و بەریتانیاوە پێشنیاز کرا. ئامانجی پێکهێنانی هاوپەیمانێتییەکە لەو قۆناغەدا دوورڕاگرتنی سۆڤیەت لە سنوورەکانی ئەورووپای ڕۆژئاوا و لاواز ڕاگرتنی ئەڵمانیای دوای جەنگی جیهانیی دووەم و ڕاکێشانی هێزی ئەمریکا بۆ ململانێکان بوو.

لە کاتی دروستبوونی ناتۆدا، هەیمەنەی سەربازی و ئایدیۆلۆژی یەکێتیی سۆڤیەت هەتا ناو جەرگەی ئەورووپای ناوەندی هاتبوو، وڵاتانی ڕۆژئاوای ئەورووپاش هێشتا بەدەست ئاسەوارەکانی جەنگی جیهانیی دووەم بەسەر ژێرخانی وڵاتەکانیانەوە دەیانناڵاند، بەڵام ئەمریکییەکان هەر لەسەرەتای دامەزراندنی ناتۆوە جەختیان لەوە دەکردەوە کە مەرج نییە ئەمریکا بۆ هەتاهەتایە ئەرکی پاراستنی ئاسایشی ئەندامانی ناتۆ بگرنە ئەستۆ.

هەڵوەشانەوەی پەیمانی وارشۆ و ڕووخانی یەکێتیی سۆڤیەت لە سەرەتای نەوەدەکان نیشانەی پرسیاری گەورەی لەسەر مانەوەی ناتۆ دروستکرد. دوگ بەندۆ، لیکۆڵەر لە پەیمانگەی کاتۆ و یاریدەدەری تایبەتی ڕۆناڵد ڕەیگان، لە گوتارێک لە گۆڤاری (فۆرین پۆڵسی) ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە ناتۆ دوای کۆتاییهاتنی جەنگی سارد دوو ئەرکی نوێی بۆ خۆی دانا، کە یەکەمیان فراوانکردنی ریزەکانی و وەرگرتنی وڵاتانی پێشووی بەرەی سۆڤیەت و دووەمیان چالاکی سەربازیی بوو لەو ناوچانەی ناکەونە ناو وڵاتانی ئەندامەوە. ناتۆ لە ساڵی 1999ەوە دەستی بە جێبەجێکردنی هەردوو ئەرکەکە کرد.

بەندۆ پێیوایە ئەرکی یەکەمیان شکاندنی ئەو بەڵێنانە بوو کە ناتۆ لە 1990 و 1991 بە ڕووسیای دابوو، لە ساڵی 1999ەوە ناتۆ 14 ئەندامی نوێی وەرگرتووە کە زۆرینەیان پێشتر لە بلۆکی کۆمۆنیزمدا بوون و هەندێک لەو وڵاتانەش کە وەرگیراون نە هیچ هەڕەشەیەکیان لەسەرە و نە دەشتوانن بەشدارییەکی ئەوتۆیان لە بەهێزکردنی توانای سەربازیی ناتۆدا هەبێ، لەوانەش ماسیدۆنیای باکوور و مۆنتینیگرۆ. لە سەرەتای ڕووخانی یەکێتیی سۆڤیەتدا ئیدارەی ئەمریکا بەڵێنی بە میخایل گۆرباچۆڤ، سەرۆکی ئەوکاتی سۆڤیەت، دابوو کە تەنانەت یەک مەتریش سنووری پەیماننامە بەرەو ڕۆژهەڵات فراوان نەکەنەوە.

ئەرکی دووەمی ناتۆش گۆڕینی ڕێکخراوکە بوو لە هێزێکی بەرگریکارەوە بۆ هێزێکی هێرشبەر، یەکەم دەرکەوتەی ئەو هەنگاوەش لە کاتی هەڵوەشانەوەی یۆگسلاڤیای پێشوو و کوشتاری بۆسنییەکان و کرواتییەکان لەسەر دەستی سرپەکان بوو کە دواتر شەڕی ئەفغانستان و لیبیاشی هاتەسەر.

خاڵێک کە لە نزیک سێ دەیەی ڕابردوودا جێگەی نیگەرانی ئیدارەکانی ئەمریکا بووە ئەوەیە سەرەڕای نەمانی جەنگی سارد، گۆڕانی ئەڵمانیا لە مەترسییەوە بۆ هاوپەیمان و فراوانبوونەوەی بەرچاوی ریزەکانی ناتۆ، کەچی تاوەکو ئێستاش ئەمریکا بەشی زۆری خەرجییە سەربازی و تەکنەلۆژییەکانی ناتۆی لە ئەستۆیە. باراک ئۆباما، سەرۆکی پێشووی ئەمریکا، هاوپەیمانە ئەوروپییەکانی بە "سەرەڕۆ" وەسفدەکرد، لەبەر ئەوەی ئامادەنین بودجەی سەربازیی وڵاتەکانیان بەرز بکەنەوە.

هیچ سەرۆکێکی ئەمریکی هێندەی دۆناڵد ترەمپ، سەرۆکی ئێستای ئەمریکا، لەسەر ئەو خاڵە توند نەبووە. ترەمپ لە کۆبوونەوەکەی تەمووزی 2018، بە ڕاشکاوانە داوای لە ئەندامانی هاوپەیمانێتییەکە کردبوو پارەی زیاتر بۆ خەرجییەکانی ناوتۆ دابینبکەن، ئەگینا "ئەمریکا ڕێگەی خۆی جیادەکاتەوە".

کیرۆن سکینەر، بەڕێوەبەری نووسینگەی پلاندانانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکا، لە گوتارێک بۆ ئەنجوومەنی ئەتلانتیک پێیوایە "ترەمپ باسی ئەو تەحەدایانە دەکات کە لە ساڵانی ڕابردوودا

هەفتەی ڕابردوو تەمەنی ناتۆ بوو بە 70 ساڵ (فۆتۆ: AFP)

ـەرە و ئیستانبوڵ دەکاتەوە؟

ئیستانبوڵی بەدەستهێنا و شکستی بە جەهەپەی خاوەن ٪40.1ی دەنگەکان هێنا، بەڵام لە هەڵبژاردنەکەی هەفتەی ڕابردوودا ئاکپارتی بە ٪48.5ی دەنگەکان بەرامبەر پارتی کۆماریی تورکیا دۆڕا کە ٪48.8ی دەنگەکانی برد.

ماوەی دەیە و نیوێک بوو دەنگدەرانی گەورە شارەوانییە تورکنشینەکانی تورکیا بە زۆرینەی دەنگ متمانەیان بە ئاکپارتی دەدا، چونکە وادیار بوو کاندیداکانی ئەو پارتە لە هەموو ڕکابەرەکانیان باشتر دەتوانن شار و شارۆچکەکان ئیدارە بکەن، بەڵام بەرزبوونەوەی ئاستی هەڵاوسان و ڕێژەی بێکاری و لاوازبوونی بەرچاوی ئابووریی تورکیا بۆچوونی دەنگدەرانی گۆڕی.

لەدەستدانی گەورە شارەوانییەکان کێشەی گەورە بۆ ڕەجەب تەیب ئەردۆغان، سەرۆک کۆماری تورکیا و پارتەکەی دروستدەکات، لەبەر ئەوەی سەرۆک شارەوانییەکان مۆڵەتی دروستکردنی باڵەخانە، دەستپێکردنی بزنس و مۆڵەتی کارکردنی کۆمپانیاکان دەردەکەن. هەر بۆیەش پڕۆژەی ئابووریی ئاکپارتی لە گەورە شارەکان بەو دامەزراوانەدا تێدەپەڕێ کە بەپێی ئەنجامە بەراییەکان چاوەڕێ دەکرێ بکەونە دەست پارتی ئۆپۆزیسیۆن.

بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی ناوەندی (ستراتفۆر)ی ئەمریکی، ئاکپارتی شارەوانییەکانی بۆ دابەشکردنی سەرچاوە و دەسەڵات بۆ دەنگدەرەکانی خۆی بەکارهێناوە و هەر ئەمەش یارمەتیدەری بووە بۆ ئەوەی بنکەیەکی جەماوەریی بەهێز دروستبکات، ئەم دیاردەیەش ئەوەندە بەهێز بووە کە "سیاسییەکان ململانێیان بوو خۆیان بۆ سەرۆکی شارەوانییەکان بپاڵێون، چونکە ئەو جۆرە پۆستانە قازانجی زیاتریان پێوە بوو هەتا ئەندامێتی پەرلەمان". بۆیەش لەدەستدانی دەسەڵاتی لۆکاڵی لە ئیستانبوڵ و ئەنقەرە زیانی گەورە بە تۆڕی هاوکارییە داراییەکانی ئەردۆغان بۆ دەنگدەرانی دەگەیەنێ، ئەوە جگە لەوەی پارتی ئۆپۆزیسیۆن دەکرێ مەلەفەکانی شارەوانییەکان هەڵبداتەوە و بۆ تۆمەتبارکردنی ئاکپارتی بە گەندەڵی بەکاریان بهێنێ.

سەرکەوتنە یەک لە دوای یەکەکانی ئاکپارتی لە 2002 بەدواوە ئەو بیرکردنەوەیەی گەڵاڵە کردبوو کە ئەو هێزەی بتوانێ شکست بە ئاکپارتی بهێنێ، هێشتا دروست نەبووە. بۆیەش ناوەندی (ستراتفۆر) پێیوایە سەرکەوتنەکەی پارتی ئۆپۆزیسیۆن لە گەورە شارەوانییەکان ئەو هیوایەی بە پارتەکانی دیکە بەخشیوە کە پارتی دەسەڵاتداریش خاڵی لاوازی هەیە، جیا لەمە "ئەردۆغان بەشی ئەوەندە زیرەکە کە بزانێ ڕێگەی شکستی پارتە حوکمڕانەکان بە شکستیان لە هەڵبژاردنە لۆکاڵییەکان دەستپێکردووە". وەک چۆن پارتی نیشتمانی دایک لە هەشتاکان و پارتی سۆسیال دیموکراتی گەلان لە نەوەدەکان بە هەمانشێوە بەرەبەرە لێکەوتن.

ئەنجامە بەراییەکان ئەو ڕاستییە دەردەخەن کە جومگە پیشەسازی و ئابوورییەکانی تورکیا متمانەیان بە ئاکپارتی نەماوە، هەروەها خەڵکی تورکیا لە کاتی دەنگدان ئەوەندەی بایەخ بە کاریگەری تێکچوونی دۆخی ئابووری لەسەر ژیانیان دەدەن، ئەوەندە مان و نەمانی "کۆماری تورکیا و بەهاکانی" وەک کێشەیەکی هەنووکەیی نابینن، بۆیەش سیاسەتی هەڵبژاردنی ئاکپارتی کە لەسەر پیشاندانی جەهەپە و هەدەپە وەک لایەنگری تیرۆر و مەترسی لەسەر ئاسایشی نیشتمانی دامەزرابوو، سەرکەوتوو نەبوو. جەهەپە لە بەرامبەردا فۆکەسی لەسەر کێشە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکانی ئێستای تورکیا بوو.

هەتا ئێستاش دەستەی باڵای هەڵبژاردنەکانی تورکیا ئەنجامی فەرمیی هەڵبژاردنەکانی 31ی ئاداری بڵاونەکردووەتەوە، بەڵام زۆربەی سەرچاوەکان لەسەر ئەوە کۆکن کە ئەکرەم ئیمامئۆغڵو، بەربژێری جەهەپە لە ئیستانبوڵ سەرکەوتنی بەدەستهێناوە و ناڕەزاییەکانی ئاکپارتی لەبارەی ئەنجامەکان هیچ ئاکامێکی نابێ. ناوەندی (ستراتفۆر) پێیوایە تەنانەت وەڵامی ئەو پرسیارەش کە ئاخۆ مەنسوور یاڤاشیش دەبێتە سەرۆکی شارەوانی ئەنقەرە بەستراوەتەوە بە هەڵوێستی ئەردۆغانەوە. ناوەندەکە پێیوایە ئەگەر ئەردۆغان ئەنجامەکانی ئەنقەرە و ئیستانبوڵ لە قازانجی جەهەپە قەبوڵ بکات، ئەوە بە مانای ئەوەیە کە دەترسێ لەوەی ڕەوایەتیی خۆیشی بکەوێتە ژێر مەترسییەوە، لە کاتێکدا نیگەرانە لەوەی پارتێکی ئۆپۆزیسیۆنی نوێ بە سەرکردایەتی دوو هاوحیزبی پێشووی خۆی دروست ببێ، واتە ئەحمەد داودئوغڵو و عەلی باباجان.

بەپێی ڕاپۆرتەکە، ئەگەرێکی دیکە ئەوەیە کە ئەردۆغان ئەنجامی ئیستانبوڵ و ئەنقەرە سفر بکاتەوە، لە کاتێکدا ئۆپۆزیسیۆنیش نیگەرانە لەوەی ئاکپارتی ئەگەر ڕێگەی بەدەستەوەگرتنی سەرۆک شارەوانییەکانی ئەو دوو شارە گرنگەشی پێبدات، ئەوە دەکرێ لە ڕێگەی پەرلەمانەوە دەسەڵاتەکانی سەرۆک شارەوانییەکان کەم بکاتەوە.

لە چەند ساڵی ڕابردوودا حکومەتی تورکیا بە پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ و پشتگوێخستنی دامەزراوە دیموکراتیکەکان تۆمەتبار کراوە. ئەنجامی هەڵبژاردنەکانی هەفتەی ڕابردوو ئەو ڕاستییە دەردەخەن کە پرۆسەی هەڵبژاردن لە تورکیا تاوەکو ئێستاش سیما دیموکراسییەکەی بەبەرەوە ماوە، بۆیەش ستراتفۆر پێیوایە هەڵوەشاندنەوەی بەزۆری ئەنجامی دەنگدان لە ئیستانبوڵ و ئەنقەرە گومان دەخاتە سەر سیستەمی سیاسی و ئیداریی تورکیا، لە کاتێکدا ئەردۆغان دەتوانێ ئەنجامی هەڵبژاردنەکان وەک ئەوەی ئێستا هەن وەک بەڵگەیەک بۆ زیندوویی دیموکراسی لە تورکیا پیشانی ئەوروپییەکان و ئەمریکا بدات.

تورکیا لە ساڵی 2017 وە لە چوارچێوەی گشتپرسییەکدا بڕیاری گۆڕینی سیستەمی سیاسی لە پەرلەمانی بۆ سەرۆکایەتی داوە، ئەو گۆڕانکارییە لە دوای هەڵبژاردنەکەی حوزەیرانی 2018 کەوتووەتە بواری جێبەجێکردنەوە. بۆیەش ناوەندە ئەمریکییەکە پێیوایە ئۆپۆزیسیۆن هەڵە دەکات ئەگەر بە چاوێکی کەم سەیری ئەردۆغان بکات، چونکە سەرۆکی تورکیا هەتا ئێستاش سەرۆکە و جومگەکانی دەوڵەتی لەدەستە.

ـەنداو

پرسی فەلەستین سەنگە ستراتیژییەکەی جارانی لەلای وڵاتانی کەنداو نەماوە

تەکنەلۆژیای سەربازیی ئەوانە"..

جەمال سویدی، دامەزرێنەی ناوەندی لێکۆڵینەوەی ستراتیژی ئیماراتیش دەڵێت "دۆزی فەڵەستین چیدی لە ریزی پێشەوەی بەرژەوەندییەکانی عەرەبدا نییە، ئەو دۆزە ئەولەوییەتی خۆی لەدەستداوە، چونکە تەحەدا و هەڕەشە و کێشە هەیە ڕووبەڕووی وڵاتانی ناوچەکە بووەتەوە". هەموو کەس لەگەڵ ئەو بۆچوونەدا نییە، بەڵام هەموو بۆچوونەکان لەسەر ئەوە کۆکن کە دۆزی فەڵەستین سەنگە ستراتیژییەکەی خۆی لەدەستداوە و بۆ مەسەلەیەکی هەست و سۆزی قەومی گۆڕاوە.

ڕووبەڕووی ناتۆ بوونەتەوە. پرسەکە ئەوەیە چۆن ناتۆ وەها لێبکەین کە گوزارشت لە ئەرک و بەرژەوەندییەکانی هەموو لایەنەکان بکات".

بەڵام ناتۆش وەکو زۆربەی ڕێکخراوە فرەنەتەوەکان ڕووبەڕووی کێشەی دروستکردنی باڵانس لە نێوان بەرژەوەندیی نیشتمانیی و بەرژەوەندیی هاوبەشی هەموو ئەندامان بووەتەوە. ئەمە لە لایەکەوە لە پەیوەندیی هەندێک لە هاوبەشەکان لەگەڵ ڕووسیادا دەردەکەوێ، بۆ نموونە ئەڵمانیا و تورکیا، کە یەکەمیان کار لەسەر بۆڕی غازی ستریم2 لە ڕووسیاوە دەکات و تورکیاش نزیکە لەوەی سیستەمی دژەمووشەکی ئێس 400 لە ڕووسیا بکڕێ، هەردوو کەیسەکەش کێشەی گەورەی بۆ یەکڕیزی ناتۆ دروستکردووە.

بەگشتی پرسیارەکە ئەوەیە ناتۆ چۆن مامەڵە لەگەڵ جیهانێکدا دەکات کە تێیدا بەرژەوەندیی ئابووری هەندێک لە ئەندامان وەک ئەڵمانیا پێش بەرژەوەندییە سەربازیی و ئەمنییەکان دەکەوێ، یانیش یەکێک لە ئەندامان وەکو تورکیا بەشێک لە بەرژەوەندییە ئەمنی و جیۆپۆلیتیکییەکانی خۆی لە دەرەوەی ناتۆدا دەبینێتەوە. ئەم پرسیارە لە دەیەی داهاتوودا زیاتر بەرۆکی هاوپەیمانان دەگرێتەوە، بەتایبەتیش لە سەردەمێکدا کە پۆپۆلیستەکان و گروپە ڕاستڕەوەکان داوای گەڕانەوەی سەرەوەری زیاتر بۆ وڵاتەکانیان دەکەن.

لە لایەکی دیکەوە هەمان کێشە لە چۆنێتی مامەڵەکردنی ناتۆ لەگەڵ نەزمی نوێی جیهانیدا دەردەکەوێ. ناتۆ خۆی بەرهەمی جیهانێکی دوو جەمسەرە، ئامانجیش لە دروستکردنی و میکانیزمەکانی کارکردنی ڕێکخراوەکە بۆ جیهانێکی دوو جەمسەر دانرابوون، بەڵام لە دەیەی ڕابردوودا جیهان وردەوردە بەرەو نەزمێکی نوێ هەنگاو دەنێ کە تێیدا کۆمەڵێک جەمسەری نوێ کاریگەرییان لەسەر شێوەگیربوونی نزمەکە هەیە کە گرنگترینیان چینە.

هەفتەی ڕابردوو لە پانێڵێکی تایبەتی ئەنجوومەنی ئەتڵانتیک لە پەراوێزی کۆبوونەوەی ناتۆدا، جاسیک چوابۆتۆڤیچ، وەزیری دەرەوەی پۆڵەند ڕایگەیاند "بۆ ئەوەی یەکڕیز بین پێویستمان بە هەڕەشەیەکی دەرەکییە، کاتێک باسەکە دێتە سەرە هەڕەشەی ڕووسیا ئەندامانی هاوپەیمانێتییەکە هەتا ڕادەیەکی زۆر یەکڕیزن، بەڵام لەبارەی چینەوە بۆچوونە جیاوازەکان زیاترن". ئەوەش بە تایبەتی پەیوەندیی بە بەشداریی ئەندامانی ناتۆ لە پڕۆژەی "یەک کەمەربەند، یەک ڕێگا"ی چینەوە هەیە کە ئامانج لێی پێکەوە بەستنەوەی کەناوئاوەکانی ڕۆژهەڵاتی چینە بە کەناوئاوەکانی هەرە ڕۆژئاوا و باشووری ئەوروپا.

پەیمانی ئەتڵەسی لە سەردەمێکدا دامەزراوە کە هێز و ژێرخانی سەربازیی ئامرازی سەرەکیی دروستکردنی گوشاری سیاسی لەسەر جەمسەری بەرامبەر بوو، بەڵام ناتۆ لە کاتێکدا یادی حەفتایەمین ساڵیادی دامەزرانی دەکاتەوە ئامرازە دیجیتاڵییەکان بەشێوەیەکی سەرەکیی شوێنی چەک دەگرنەوە. ئەم جۆرە چەکە نوێیە قەرەبوویەکی گەورەیە بۆ ئەو وڵات و لایەنانەی هێزی مرۆیی یان تەکنەلۆژیای سەربازیی بەرچاویان نییە، خۆگونجاندنی ناتۆ لەگەڵ ئەم سەردەمە دیجیتاڵییەدا تەنیا پێویستی بە دانانی ژێرخانێکی نوێی دیجیتاڵی نییە، بەڵکو گۆڕانکارییەکی گەورەش لە ڕەوانگەی هاوپەیمانێتییەکە بۆ ململانێ دەخوازێ.

داعشێکی نوێ
لە باکووری سووریا

ڕووداو- هەولێر

دوای چوار ساڵ لە شەڕ و کاولکاری، خەلافەتەکەی داعش کەوت، بەڵام گروپێکی تەکفیری کە وەک داعش بەرهەمی ئەلقاعیدەیە، خەریکە لە باکووری سووریا ڕەگ دادەکوتێ و حوکمی زیاتر لە سێ ملیۆن کەس دەکات، چاوەڕێش دەکرێ هەڕەشەی درێژخایەن لەسەر باکووری سووریا و هەموو ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دروست بکات.

لە سەرەتای ئەمساڵەوە، هەیئەی تەحریری شام کە ئێستاش لای زۆر خەڵک هەر بە بەرەی نوسرە ناوزەد دەکرێ، گروپەکانی دیکەی ئۆپۆزیسیۆنی چەکداری سوننەی سووریای لە پارێزگای ئیدلب دەرکرد. ئەو گروپە ئێستا دەستی بەسەر هەموو دامەزراوەکانی پارێزگاکەدا گرتووە، لەوانەش زانکۆی پارێزگای ئیدلب کە 6000 خوێندکاری هەیە.

ئەحمەد، خوێندکارێکی زانکۆی حەلەبی ئازاد، لەوبارەوە بە ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی (ئیندیپێندنت)ی بەریتانی ڕاگەیاندووە "ئێمە لەناو جەرگەی تاقیکردنەوەکاندا بووین، کەچی ئەوان هاتن و دەستیان بەسەر زانکۆکەدا گرت".

بەگوێرەی ڕۆژنامەکە، زانکۆکە دوو هەفتە لەمەوبەر لەلایەن ئیدارەی هەیئەی تەحریری شامەوە داخراوە.

کاتێک یەکەمجار چەکدارانی هەیئە دەستیان بەسەر زانکۆی حەلەبی ئازاددا گرت، مامۆستا و خوێندکارانی زانکۆ بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتی لە دەرەوەی باڵەخانەی زانکۆکە درێژەیان بە وانەکان دا، بەڵام دوو هەفتە لەمەوبەر زانکۆکە بە تەواوەتی داخرا. ئەحمەدیش دەڵێ: "ئێمە چەندینجار خۆپیشاندانمان کرد، ئەوان زۆر مامۆستایان دەستگیرکرد بۆ ئەوەی گوشارمان لەسەر دروستبکەن و زانکۆکە جێبهێڵین".

هەیئەی تەحریری شام وەکو داعش خەون بە دروستکردنی دەوڵەتی ئیسلامی لەسەر بنەمای شەریعەوە دەبینێ، هەردوو گروپەش وەچەی ڕێکخراوی ئەلقاعیدەن. داعش بە ماوەیەکی کورت لە نێوان 2014 هەتا 2015 دەستی بەسەر ناوچەیەکی زۆر لە سووریا و عێراقدا گرت و لە ماوەی سێ ساڵیشدا زۆرینەی ناوچەکانی لەدەست دا. بەڵام هەیئەی تەحریری شام کە پێنج ساڵە بە ناوی جیاوازەوە درێژە بە خۆی دەدات، پراگماتیکیتر مامەڵە لە دۆخەکەدا دەکات. ئەو گروپە لەکاتی پێویستدا لەگەڵ گروپەکانی دیکە سازاوە و لە هەمووشی گرنگتر وازی لە تموحە نێودەوڵەتییەکانی قاعیدە هێناوە.

نیکۆلاس هێراس، لێکۆڵەر لە ناوەندی ئاسایشی نوێی ئەمریکا، ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە ستراتیژی هەیئە ئەوە بووە "ڕێگە بە گروپەکانی دیکە بدات لە ناوچەکە هەبن، بەڵام وەک گروپە مافیا بەهێزەکانیش توانای ئەوەی بۆ خۆی هێشتووەتەوە کە بەشێوەیەکی یەکجار بەهێز لە هەموو ئەو گروپە ناڕازییانە بدات کە سەر دەردەهێنن". جیا لەمە ئەو گروپە دەستی بەسەر هەموو خاڵە سنوورییەکان و شاررێگاکانی پارێزگاکەدا گرتووە". ئەمەش لە پاڵ هێزە چەکدارییەکەی فاکتەرێکی دیکەیە بۆ ئەو هەیئە قسەکەری یەکەم بێ لەسەر چارەنووسی پارێزگای ئیدلب.

یەکێک لە مامۆستاکانی زانکۆکە بە (ئیندیپێندت)ی گوت: "هەندێک لە مامۆستاکان، کەسایەتییە ئەکادیمییەکان و خوێندکاران دەستگیرکراون، ئەمە بۆ پەروەردە و خوێندکاران مەترسیدارە، ئێستا زۆر مامۆستا بیر لە جێهێشتنی سووریا دەکەنەوە. ئەم هەڵمەتە خەونی زۆر خوێندکاری تێکداوە، کە هیوایان ئەوە بوو خوێندن تەواو بکەن".

بەڵام کێشەی زانکۆی حەلەبی ئازاد بەشێکە لە ستراتیژێکی بەرفراوانتر کە باڵەکەی قاعیدە لە سووریا پیادەی دەکات و دەکرێ لە داهاتوودا کێشەی گەورەتر بۆ هەموو ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دروستبکات. ساڵی 2017، برێت مەکگۆرک، نێردەی پێشووی سەرۆکی ئەمریکا لە هاوپەیمانێتیی نێودەوڵەتی دژی داعش، ڕایگەیاند "ئیدلب گەورەترین حەشارگەیە قاعیدە لە دوای هێرشەکانی 11ی سێپتەمبەرەوە دەستیکەوتبێ".

هەیئەی تەحریری شام لە 2017 دامەزراوە، لەلایەن دەستەی پێشووی سەرکردایەتیی بەرەی نوسرەوە ئاراستە دەکرێ، کە لە ساڵی 2012 بە دەستپێشخەری دەوڵەتی ئیسلامی عێراق (داع) بۆ بەشداریی لە شەڕی دژی ڕژێمی ئەسەد پێکهێنرا. نوسرە هەر لە سەرەتای دروستبوونیەوە خۆی وەکو یەکێک لە بەهێزترین گروپەکانی بەشدار لە شەڕی نێوخۆی سووریا پیشاندا، هەر ئەمەش وایکرد خەڵکێکی زۆری سوننەی سووریا ڕوو لە ڕیزەکانی ئەو هێزە بکەن.

ساڵی ڕابردوو هێزەکانی ڕژێم بە هاوکاریی هێزی ئاسمانیی ڕووسیا لەسەر لێواری هێرشێکی هەمەلایەنە بۆ سەر پارێزگای ئیدلب بوون، بەڵام ڕێککەوتنێکی نێوان حکومەتی تورکیا و ڕووسیا لە مانگی ئەیلوولی 2018 سەبارەت بە ناوچەی چەکداماڵراو ئۆپەراسیۆنەکەی ڕاگرت. لە سێ مانگی ڕێککەوتنەکە چەند جارێک پێشێلکراوە، بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی نەتەوە یەکگرتووەکان تەنیا لە مانگی شوبات و ئادار زیاتر لە 86 هەزار کەس لە ناوچە سنوورییەکانی نێوان هێزەکانی ڕژێم و بەرەی نوسرە لە پارێزگای ئیدلب ئاوارە بوون و سەدانی دیکەش کوژراون. ئێستاش هێرشە هەمەلایەنەکە جارێکی دیکە لە ئان و سات دایە.

ڕێکخراوە مرۆییە نێودەوڵەتییەکان باس لە پێشێلکاریی بەرفراوانی مافەکانی مرۆڤ لەلایەن هەیئەی تەحریری شامەوە دەکەن، بەجۆرێک ڕێکخراوی چاودێری مافەکانی مرۆڤ (HRW) هەیئە تۆمەتبار دەکات بەوەی ئەو گروپە کەڵک لە تەکتیکەکانی ڕژێمی سووریا وەردەگرێ بۆ کۆنترۆڵکردنی خەڵکی ژێر دەسەڵاتی خۆی، لەوانەش دەستگیرکردنی هەڕەمەکی و ئەشکەنجەدان. لەلایەکی دیکەشەوە لە ڕێگەی زەقکردنەوەی مەترسیی هێرشی هێزەکانی ڕژێم ناڕەزایەتییەکانی خەڵک لەدژی خۆی کۆنترۆڵ دەکات.

چارڵز لیستەر، شارەزای گروپە جیهادییەکان لە پەیمانگەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست (MEI)دەڵێت: "ستراتیژی هەیئەی تەحری شام ئەوە بووە کە هێرشبکاتە سەر هەموو شێوە بەرەنگارییەک، بەداخەوە هاووڵاتیانی مەدەنی قوربانی ئەم یارییەن". لە کاتێکدا هەیئە نایەوێ بەهۆی زۆربوونی هەڕەشە دەرەکییەکانەوە لە ناوخۆی ئیدلب بە لاواز دەربکەوێ.

هەیئەی تەحریر لە لایەن تورکیا و هێزە سوورییەکانی سەر بەو وڵاتە، ڕژێمی سووریا و هاوپەیمانەکانی و گروپە چەکدارییەکانی دیکەی ناو پارێزگای ئیدلبەوە هەڕەشەی لەسەرە. لیستەریش پێیوایە "لای هەیئە هەموو شتێک بەستراوەتەوە بە ڕاگرتنی هاوسەنگییەکانەوە، واتە هاوسەنگی لەگەڵ خەڵکی مەدەنیی پارێزگاکە، لەگەڵ تورکیا، لەگەڵ ڕووسیا و ڕژێمی سووریا. هەیئە ناتوانێ هەموو پردەکانی نێوان خۆی و خەڵکی مەدەنی بڕوخێنێ، بەڵام ناشیەوێ لای هیچکام لە لایەنە دژبەرەکان وەکو لاواز دەربکەوێ، لەوانەش لای مەدەنییەکان".

نیکۆلاس هێراسیش جەخت دەکاتەوە لەوەی "هەیئەی تەحریر وەها لە ئدلیب پەلی هاویشتووە کە تاکە ڕێگای کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتەکەی دەرکردنێتی لەو پارێزگایە، ئەمەش کوشتار و ئاوارەبوونێکی زۆری لێدەکەوێتەوە".

هەیئەش وەکو داعش خەون بە دروستکردنی دەوڵەتی ئیسلامی لەسەر بنەمای شەریعەوە دەبینێ

عارف قوربانی
arifqurbany@yahoo.com

سەرۆک کۆمار و پرسی جینۆساید

لە چەند رۆژی رابردوودا هەندێ میدیای عێراقی بەبایەخەوە هەواڵی ئەوەیان بڵاوکردەوە کە پرۆژە یاسایەک لەلایەن سەرۆکایەتی کۆمارەوە لە 17ی ئاداری رابردوو ئامادەکراوە و لە رۆژی 4 ی نیسان نێردراوە بۆ پەرلەمانی عێراق و تایبەتە بە کۆمەڵکوژیی سپایکەر کە لەسەر دەستی داعش لە 2014/6/12 لە بنکەی مەشقی سپایکەر لە پارێزگای سەلاحەدین روویدا و تێیدا 1700 کەس کوژران، بەو ئامانجەی پەرلەمانی عێراق یاسایەکی تایبەت بەو تاوانە دەربکات.

سەرۆکایەتی کۆمار لە پرۆژە پێشنیازکراوەکەیدا داوای کردووە پەرلەمان بە یاسایەکی تایبەت کوژراوانی سپایکەر وەک شەهید هەژمار بکات. گۆڕەبەکۆمەڵەکان لە ماوەی شەش مانگدا هەڵبدرێنەوە و روفاتەکان بۆ خاوەنەکانیان بگەڕێندرێنەوە. ئەنجامدەرانی تاوانەکە سزابدرێن. مۆنۆمێنتیان بۆ دروستبکرێت تا کارەساتەکە بە زیندوویی بمێنێتەوە. قەرەبووی مادیی کەسوکاریان بکرێتەوە. هەروەها داوا لە وەزارەتی دەرەوە، دامەزراوەی شەهیدان، کۆمیسیۆنی باڵای مافەکانی مرۆڤ کراوە هەوڵەکانیان چڕ بکەنەوە بۆ ئەوەی ئەم تاوانە لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا بەجینۆساید بناسرێت و دانی پێدابنرێت.

هەرچەندە بەشێک لەو داواکارییانە لەناوخۆی عێراق لە کابینەکەی عەبادیدا جێبەجێ کراون و بڕیاری تایبەت لەبارەیانەوە دەرچووە و تەنانەت چەند وەجبەیەک لە دەستگیرکراوانی داعش ئیعدام کران بە هۆکاری ئەوەی دەستیان لە کۆمەڵکوژیی سپایکەردا هەبووە. نەمزانی ئامانج لە دووبارە داواکردنەوەی ئەو داخوازیانە چین، بەڵام بینینی پرۆژەکە رایکێشام بۆ ئەوەی چەند سەرنجێک بخەمەڕوو.

پێش هەرشتیش لێرەوە سوپاسی دکتۆر بەرهەم دەکەم کە لە نزیک بە دوو دەیەی رابردوودا، ئەو سەردەمانەی ئەو لە عێراق و لە کوردستان بەشێک بوو لە دەسەڵاتی جێبەجێکردن، هەر بیرۆکە و پێشنیاز و پرۆژە و داواکارییەکم دەربارەی پرسی ئەنفال و گۆڕی بەکۆمەڵ پێشکەش کردبێت، هیچی نەگەڕاندووەتەوە و هەمووی جێبەجێ کردووە. وەک ئەمانەتێکی مێژوویی هەمووشیم بە تۆمار و بەڵگە لای خۆم پاراستووە. هەر لە پێشنیازی برینەوەی مووچە بۆ وارسی قوربانیانی جینۆساید، ئیمتیازی تری جۆراوجۆر بۆ منداڵ و خوێندکاری ئەوەی ئەنفالکراوان و دامەزراندنیان لە دامەزراوە دەوڵەتییەکانی کوردستان. لە پێش و سەروبەندی کەوتنی سەدام لە دروستکردنی لیژنەی گەڕان بەدوای چارەنووسی ئەنفالکراوان و دۆزینەوەی گۆڕەبەکۆمەڵەکان، لە هەڵدانەوەیان و هێنانەوەی روفاتەکانیان بۆ کوردستان، لە دروستکردنی مۆنۆمێنت، لە بەسەرکردنەوەی کەسوکاریان لە خۆشی و ناخۆشییەکانیاندا. جارێکی تریش جێگەی سوپاسە کە لەو رووەوە پیاوێکی بە ئینساف بووە و لە دەیان دانیشتنی جیاوازدا گوتوویەتی من قەرزاری عارفم ئەو خزمەتانەی پێ کردووم کە ئێستا بۆم بوون بە شانازی.

سەرباری ئەو کارانە کە زۆرجار بۆ من و بۆ دکتۆر بەرهەمیش دەبوون بە سەرئێشە و رووبەڕووی رەخنە دەکراینەوە کە فەزڵی ئەنفالمان داوە بەسەر پرس و بابەتەکانی تردا، بەڵام خۆم بە شایستەی لۆمەکردن دەزانم لەبەر ئەوەی زوو باوەڕم لادروست بوو کە ئیتر ئەو رێچکەی خزمەتە لای دکتۆر بەرهەم بووە بە قەناعەت و لە داهاتووی ژیانیدا لە هەر ئاست و پێگەیەکدا بێت، خزمەتکردن بە کەیسی جینۆسایدی میللەتەکەی، کاری لەپێشینەی دەبێ. بەڵام ئەزموونی ئەم شەش مانگەی لە پۆستی سەرۆک کۆماریدا کە پێگەیەکی زۆر گرنگ بوو بۆ برەودان بەو خزمەتانەی پێشتری و دەیتوانی ئەو دۆزە لە ناوخۆ و لە ئاستی نێودەوڵەتی بگەیەنێت بە ئاستێکی زۆر لەپێشتر، هەروەها پێشکەشکردنی ئەم پرۆژە یاسایە لەبارەی سپایکەرەوە پێش ئەوەی بۆ شنگالی بکات، ئەوەی بۆ سەلماندم کە یان من هەڵە بووم، یان وەک چۆن پێشتر نزیکیی ئێمە و خەمی ئێمە یارمەتیدەری بووە لەو سەروەرییانەی بۆ خۆی تۆماری کردووە، ئێستاش نزیکەکانی و خەم و ئەولەویەتی بازنەکەی دەورێتی کە ئەو پرسەی لا فەرامۆش کردووە.

ئێمە لە دکتۆر بەرهەم چاوەڕوانی ئەوە بووین کە بەهەمان شێوەی ئەو داخوازیانەی بۆ سپایکەری کردووە، لەو شەش مانگەی رابردوودا بۆ کەسوکاری قوربانیانی کوردستانیشی بکردایە. هێشتا بەشی هەرە زۆری روفاتی ئەنفالەکان لە سەماوە و لە عەرعەر و زۆر ناوچەی تری عێراقدان و زانیاری و شایەتحاڵی زۆر هەن تایبەت بەشوێنی گۆڕەبەکۆمەڵەکان، کەسوکاریان زۆربەیان لە چاوەڕوانیدا سەریان نایەوە، ئومێدی من ئەوە بوو سەرۆک کۆمار هاوشێوەی جارانی یارمەتیدەر بێت لەوەی ئەو ئێسک و پروسکانەش بهێنرێنەوە بۆ کوردستان. دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق بڕیاری لە قەرەبووکردنەوەی کەسوکاری کۆمەڵکوژییەکانی کوردستان داوە و بەغدا پابەند نابێت بەو ئیلتیزامە ئەخلاقی و یاساییەوە، بەهیوا بووم ئەولەویەتی کارەکانی فەخامەتی سەرۆک کۆمار ئەوە بێت کەسوکاری جینۆسایدکراوانی کوردیش قەرەبوو بکرێنەوە، وەک چۆن دەیەوێ بۆ قوربانیانی سپایکەری بکات.

ئەو شەش مانگەی جەنابیان بوون بە سەرۆک کۆمار یادی دوو جینۆسایدی کورد تێپەڕین (هەڵەبجە و جینۆسایدی فەیلییەکان)، سەرۆکایەتی کۆمار هیچ حزورێکی نەبوو. لە ساڵڕۆژی هەڵەبجەدا لە سلێمانی بوو، تووشی شۆک بووم کە نەهاتە هەڵەبجە. ئەو پێشتر تاکە کەس بوو جەژنی لەناو کەسوکاری ئەنفالکراوان دەکرد، لە کاتێکدا چوونی ئێستای وەک سەرۆک کۆمار بایەخی بۆ کەڵەکەبوونی خزمەتەکانی پێشووتری زۆرتر دەبوو بۆ خۆی و بۆ هەڵەبجەش. کەچی لەو هەفتەیەدا بردیانە مووسڵ و ئەنجامەکەیمان بینی چی چنییەوە. ئێستاش پێش شنگال و کوردە فەیلییەکان پرۆژە بۆ سپایکەر پێشکەش دەکات. راستە ئەو سەرۆک کۆمارە و ئەرکەکەی وای لێدەخوازێت بە دیدێکی عێراقیانەوە مامەڵە لەگەڵ هەموو پرس و بابەتەکان بکات، بەڵام ئەی ئێمەش گوایە عێراقی نین؟

کێشەی گەورەی بەردەم بە جینۆسایدناسینی تاوانەکانی داعش لە شنگال و ناوچەکانی تر کە چەند هێندەی ژمارەی قوربانییەکانی سپایکەر ژن و منداڵیان کوشتووە، ئەوەیە کە عێراق وەک دەوڵەت نەچووەتە ناو ئەو پەیمانە نێودەوڵەتییەی تایبەتە بە (دادگای تاوانی نێودەوڵەتی) و تا عێراق نەبێتە ئەندام، ئەو کۆمەڵکوژیانەی لە عێراق کراون، کارێکی سەختە لە ئاستی نێودەوڵەتیدا بناسێنرێن. یەکێک لەو هۆکارانەی هەڵەبجە و ئەنفال و کۆمەڵکوژیی فەیلی و بارزانییەکان و پاکتاوی رەگەزی لە کەرکوک، هەروەها تاوانەکانی داعش لە شنگال لە ئاستی نێودەوڵەتیدا بەجینۆساید ناناسێنرێن، ئەو گرفتەیە کە عێراق پەیوەست نابێت بەو رێکار و یاسا نێودەوڵەتیانەوە.

سەرۆک کۆمار ئەو دەسەڵاتە دەستوورییەی هەیەتی کە لە ناوەندە نێودەوڵەتییەکاندا نوێنەرایەتی عێراق دەکات، دەتوانێ و ئەرکەکەشی ئەوەیە بەرێگەیەکی دیکە خزمەتی گەورە بە ناساندنی سەرجەم ئەو کۆمەڵکوژییانە بکات کە لەلایەن سەدام و داعشەوە ئەنجام دراون و بەوەش رێگە لە دووبارەبوونەوەیان بگرێت. ئەویش بە پابەندکردنی عێراق بەو رێکارە یاساییە نێودەوڵەتیانەی لەبارەی کۆمەڵکوژییەوە دەرکراون. سەرۆک کۆمار بەوە دەتوانێت خزمەتی گەورە بە کۆمەڵکوژیی سپایکەر و شنگال و کۆمەڵکوژییەکانی تری دەستی سەدام بکات.

هیواخوازم ئەوانەی کە ئێستا بە دەوری سەرۆک کۆمارەوەن، یان ئەو راوێژیان لێ وەردەگرێت، وەک یادی هەڵەبجە و دەستپێکی جینۆسایدی کوردە فەیلییەکان تێپەڕین و هیچیان نەکرد، هیوادارم کەڵک لەم سەرنجانە وەرگرن بۆ یادەکانی ئەنفال و کۆمەڵکوژی بارزانییەکان و پاکتاوی رەگەزی لە کەرکوک و شنگال، ئەگەر تەنها بە رووکەشیش بێت قسەیەکیان هەبێت. چونکە چاوەڕوانیی ئێمە و خەڵکی کوردستان لە د.بەرهەم زۆر لەو رۆڵەی ئێستای زیاترە، بەتایبەتی بۆ پرسی جینۆساید.

"لە دکتۆر بەرهەم چاوەڕوانی ئەوە بووین کە بەهەمان شێوەی ئەو داخوازیانەی بۆ سپایکەری کردووە، لەو شەش مانگەی رابردوودا بۆ کەسوکاری قوربانیانی کوردستانیشی بکردایە"

مامەند رۆژە
Mamend.roje@rudaw.net

ستراتیژی کابینەی تازە

کابینەیەکی تازە دروستدەکرێت کە میراتی (پاش جەنگ) و (پاش قەیران) وەردەگرێت. ئەم کابینە تازەیە هەر لە سەرەتاوە لەگەڵ کۆمەڵێک قەڵشی ناوخۆیی و هەڕەشەی دەرەکی خەوتوو بەرەوڕوو بووەتەوە. هەرێمی کوردستان لەناو هاوکێشەیەکی ناوخۆیی ئاڵۆز و هاوکێشەیەکی ناوچەیی سەختدایە. لەلایەک دەبێ بارودۆخی نالەباری ناخۆیی خۆی رێکبخاتەوە و لەلایەکیش دەبێ خۆی لەگەڵ رەوشی ئاڵۆزی ناوچەیی و عێراقیدا بگونجێنێ. لەڕاستیدا فۆرموولەکە ئاوایە کە پەیوەندییەکی قووڵ لەنێوان هێزی نیشتمانی کوردستان و پێگەی ئەم وڵاتە لە هاوسەنگیی هێزی عێراقی و ناوچەییدا بەدی دەکرێت.

هەرێمی کوردستان بۆ ئەم چوار ساڵە هەلی لەبەردەستە و هەروەهاش هەڕەشە. لەلایەک دەتوانێ دەرفەتەکان بقۆزێتەوە و نەرمەهێزی خۆی پێشبخات. لەلایەکیش دەتوانێ سەختەهێزی خۆی یەکبخات و دۆکتۆرینی بەرگریی خۆی بەگوێرەی ستراتیژی گلۆباڵ بەتایبەت بەپێی ئامادەیی سەربازی هاوپەیمانانی ئەتڵەسی رێکبخاتەوە. کوردستان ناچارە خۆی بەپێی هەڕەشەی زیندوو (عێراق – ئێران – تورکیا) و هەڕەشەی خەوتوو (داعش – قاعیدە – حەشدی شەعبی و تاد) ئامادە بکات.

ئێستا دەپرسین: گەلۆ هەرێمی کوردستان چۆن دەتوانێ سیاسەتی ناوخۆیی خۆی وا دابڕێژێ کەوا هەڕەشە و قەڵشە ناوخۆییەکانی پینە بکات؟ سیاسەتی دەرەوەی خۆی چۆن دابڕێژێت کەوا پێگەی خۆی لە هاوکێشەی هێزی ناوچەییدا بپارێزێت و هێزی خۆی زیاد بکات؟

لە خوارەوە لەسەر وەڵامەکانی ئەم پرسیارانە کار دەکەین.

هەرێمی کوردستان: پەڕینەوە لەسەر پردی سیرات

هەرێمی کوردستان ناوچەیەکی فەرمی تامپۆنییە کەوا چوار دەوڵەتی دراوسێی وەک "ناوچەی پەرژین" مامەڵەی لەگەڵ دەکەن . خۆ ئەگەر بڕیاری نێودەوڵەتی بۆ پاراستنی ئەم یەکەیە نەبێ، ئەوا دەوڵەتانی ناوچەکە بە "هەڕەشەی متبوو"ی لەقەڵەم دەدەن. بۆیە هەرێمی کوردستان لەگەڵ ئەوەی دانوستاندنی باشی لەگەڵ یەکەی دەوڵەتی هەیە، بەتایبەت دراوسێیەکانی واتە عێراق، ئێران و تورکیا، بەڵام ئەوەش دەزانێ کە ئەم ژینگەیە هەمیشە سەرچاوەی هەڕەشەی تێدایە. لەبەرئەوە دانوستاندنی لەگەڵ یەکە نادەوڵەتییەکانی ناوچەکەش هەیە وەک: پەیوەندی لەگەڵ هێزە کوردستانییەکانی پارچەکانی دیکە، گرووپە سوننە میانڕۆکان، گرووپە شیعییەکان و ..تاد.

هەڕەشە جا چ هەڕەشەی دەرەکی ناسراو (عێراق – ئێران– تورکیا) بێت و چ هەڕەشەی دەرەکی نەناسراو (داعش – قاعیدە)، یاخود هەڕەشەی ناوخۆیی ناسراو (دووئیدارەیی شاراوە لەنێوان پ.د.ک – ی.ن.ک) و چ هەڕەشەی ناوخۆیی نەناسراو وەک نائارامیی کتوپڕی شەقام، تەقینەوەی کۆمەڵایەتی و سەرهەڵدانی خۆپیشاندانی چەکدارانە، ئەوە پێویستە هەولێر بە وردی کاری لەسەر بکات، پۆلێنیان بکات و سیاسەتی بەدیلیان بۆ دابنێت.

بۆ ئەم بابەتە هەرێمی کوردستان دەبێ لە کابینەی تازەدا دوو بنەمای سەرەکی لە سیاسەتی دەرەکی خۆیدا یەکلایی بکاتەوە: یەکەم – بنەمای بنیاتنانی هێزی نیشتمانیی تۆکمە. دووەم – بنەمای بەهێزکردنی مامەڵەکردن لەگەڵ ژینگەی جیۆسیاسی خۆی، واتە بەهێزکردنی هاوکاری عێراقی و ناوچەیی. لەگەڵ ئەوەی بەدرێژایی 28 ساڵی رابردوو هەوڵیداوە مامەڵەیەکی ناسک لەگەڵ ژینگەی ناوچەیی خۆیدا بکات، بەڵام لەگەڵ بنیاتنانی هێزی نیشتمانی خۆی سەرکەوتوو نەبووە. هەروەها لە چەند بڕگەیەکیشدا لاوازی و دووکەرتبوونی ناوخۆیی بەپێی جەمسەرگیری شاراوەی ناوچەیی دابەشکردووە و هەرێمی کوردستانی کردووەتە تەواوکەری جیۆستراتیژی هاوسێیەکانی.

لەڕاستیدا سەختە ئەم کابینە تازەیە بتوانێ هەم هێزی نیشتمانی تۆکمە بنیاتبنێ و هەم لەگەڵ ژینگەی جیۆسیاسی عێراقی و ناوچەییدا دەرگیر نەبێت. ئەمەش وامان لێدەکات دۆخەکە بە پەڕینەوە لەسەر پردی سیرات بشوبهێنین . بەتایبەت ململانێ لەنێوان ئەمریکا و ئێران درەنگ یان زوو هەرێمی کوردستان و تەنانەت عێراقیش دەخاتە نێوان بژارەی یەکلاکەرەوە:

1- لەگەڵ هەردووکیان هەڵپەڕێ و هاوسەنگی رابگرێت

2- خۆی بە سوودی یەکێکیان یەکلایی بکاتەوە؟

لە دووەمیاندا هەر یەکلابوونەوەیەک دەرگا لەبەردەم زەقبوونەوەی هەڕەشە ناوخۆییەکانی دەکاتەوە کە ئەویش سەرهەڵدانەوەی ناکۆکی و ململانێی ناوخۆیی، دووئیدارەیی و تەنانەت جەنگی ناوخۆییە.

لە ماوەی ساڵ و نیوی رابردوودا بە جوانی دوومەڵی هەڕەشەی ناوخۆیی دەمی کردەوە کە دەستبەجێ قووڵایی ناوچەیی قۆستییەوە: یەکیان لە سەردەمی گشتپرسی و رووداوەکانی 16ی ئۆکتۆبەردا و دووەمیشیان لەسەردەمی گفتوگۆکانی پێکهێنانی کابینەی نوێیەمدا خۆی نواند کە بە ئاسانی پێی سەلماندین چ دۆخێکی هەڕەشەباری ناوخۆیی شپرزەمان هەیە و هەرساتێک بۆی هەیە کۆی سیستەمی سیاسی هەرێمی کوردستان سەروژێر بکات! کەوابوو بە پلەی یەکەم دەبێ دۆخی ناوخۆیی تیمار بکرێت . گەلۆ ئەمە چۆن دەکرێت؟

بە پیادەکردنی ستراتیژی کوردستانی بەهێز.

هەولێر: پیادەکردنی ستراتیژی کوردستانی بەهێز

هەر کاتێک هەرێمی کوردستان توانیبێتی (بەپشتیوانی فاکتەری ناوخۆیی بێت یاخود فاکتەری گلۆباڵ) یەکپارچەیی و یەکێتییەکی رێژەیی ناوخۆیی دەستەبەر بکات، هاوسێیەکانی ئەمەیان بە هەڕەشەی متبوو و تەنانەت زیندوو وەسفکردووە. لەبەرئەوە لە ستراتیژی کوردی خۆیاندا هەمیشە هەوڵدەدەن فاکتەری دووبەرەکی سست بۆ دووبەرەکی رەق وەگوێزن . بۆیە لە سیاسەتی ئاسایشی نیشتمانی هاوسێیەکاندا نابێ هەرێمی کوردستان بەتەواوی یەکێتی ناوخۆیی دەستەبەربکات. ئەگەر ئەمە بکات ئەوە مەیلی جوداخوازی لەنێوان کوردانی ناوچەکەدا بەهێزدەکات و هێزی راکردن لەناوەند قایم دەکات . بۆیە دەبێ هێزی راکردن لە ناوەند لەنێو خودی هەرێمی کوردستاندا هەمیشە ئامادەبێت!

لێرە تێدەگەین کەوا هەرێمی کوردستان پێویستی بە سیاسەتی دەرەکی فرە رەهەند و فرە لایەن هەیە. دەبێ لەلایەک سوود لە "سیاسەتی بەرپەرچدانەوەی نەرم" وەربگرێت و لەلایەکیش "سیاسەتی بەرپەرچدانەوەی رەق". مانای ئەمە چییە؟ پێویستە لەلایەک سوود لە هێزی سەربازی کوردی و تەنانەت ناکوردی لە پارچەکانی دیکە وەربگرێت و هەمیشە وەک ئامرازی هەڕەشەی متبوو کە قابیلی بەهێزی بۆ گواستنەوە بەرەو هەڕەشەی کارا هەیە کەڵکیان لێوەربگرێت . هەروەها دەبێ بەزوویی هێزە چەکدارەکانی کوردستان یەکبخرێن، بەدامەزراوە بکرێن و بەنیشتمانی بکرێن و دۆکتۆرینی بەرگری بەپێی جەنگی ئەسیمەتریک و جەنگی پارتیزانی – پێشمەرگانە رێکبخرێت. ئەمە پێیدەڵێن سیاسەتی بەرپەرچدانەوەی رەق.

لەلای دیکەش دەبێ بە بەرفراوانی سیاسەتی بەرپەرچدانەوەی نەرم بخاتەکارەوە. واتە پێویستە لەگەڵ هێزە سیاسییەکانی عێراق و ناوچەکە ئیئتیلافی بەرفراوان دروستبکات . یەکێک لە رێکارەکانی دەستەبەرکردنی ئاسایشی نیشتمانی ئەوەیە لەجیاتی سیاسەتی بەرەگیری و جەمسەرگیری لەدژی سەرچاوەی راستەوخۆی هەڕەشە، رووبکاتە خودی سەرچاوەکە و خۆی لەگەڵی بگونجێنێت . بۆ نموونە ئێمە خۆمان لەدوای رووداوەکانی 16ی ئۆکتۆبەر کاتێک کەریم نووریمان بۆ هەرێمی کوردستان بانگ کرد، بەپێی ئەم لۆژیکە کارمان کرد. ئەو دیدارانە بوون کەوا بەستەڵەکی پاش 16ئۆکتۆبەریان رەواندەوە.

ساڵانە پێویستە دەیان کۆنفرانس و کۆڕبەندی سیاسی، فکری و ئابووری و فەرهەنگی رێکبخەین. دەبێ لە چوارچێوەی سیاسەتی بەرپەرچدانەوەی نەرمدا نوخبەی فکری، سیاسی و ئابووری ناوچەکە بەتایبەت عێراق بانگهێشتی کوردستان بکەین. بە هاتووچۆی بەردەوام بەستەڵەکی نێوان کوردستان و هاوسێیەکان دەتوێتەوە. ئەمە خۆی بازاڕسازی سیاسی (تسویق) بۆ هەرێمی کوردستان دەرەخسێنێ و کاتێک بیرمەند یاخود لێکۆلینڤانێک لە پاش گەڕانەوە بابەتێکی ئەرێنی لەسەر هەرێمی کوردستان دەنووسێ یاخود کاتێک شرۆڤەکارێکی ستراتیژی و سیاسی لەپاش گەڕانەوە لە ماسمیدیا و سۆشیالمیدیا بەدیدێکی ئەرێنی باس لە هەرێمی کوردستان دەکات، ئەمە خۆی دەبێتە رەهەندی بازاڕسازی سیاسی و ئەندازیاریکردنی رای گشتی ناوچەکە. ئەمە سیاسەتی بەرپەرچدانەوەی نەرمە. دەبوو پێش گشتپرسی دەیان کۆنگرە، کۆنفرانس و کۆڕبەندی جۆربەجۆرمان رێکبخستایە.

لەلایەکی دیکەوە دەبێ لەم کابینەیەدا بۆ پیادەکردنی ستراتیژی "کوردستانی بەهێز" بەکردەوە هێزی نەرم بنیاتبنێین. هێزی نەرم چییە؟ بریتییە لە سیاسەتی گۆڕینی بیروبۆچوون بەرامبەر بەبێ بەکارهێنانی هێزی زبر. دەبێ تێز و تیۆری سیاسی وا دابڕێژین کەوا هەموو عێراق بگرێتەوە. پێویستە قەناعەتی نوخبەی سیاسی و فکری عێراق بەرامبەر هەرێمی کوردستان بگۆڕین. بۆ نموونە باس لە دروشمی ستراتیژی "دوو کیان و یەک دەوڵەت" بکەین. تێزێک دابهێنین کە: ئەگەر عێراق لەگەڵ هەرێمی کوردستان رێکبکەوێت ئەوە دەبێتە زلهێزێکی ناوچەیی. پێویستە عێراق قەڵشە ناوخۆییەکان تیمار بکات کە یەکیان پرسەکان لەگەڵ هەرێمی کوردستان و یەکیشیان پرسی سوننەکان و یەکیشیان خواستی سیاسی پارێزگاکان بۆ بە هەرێمبوون.

هەروەها پێویستە لەم کابینەیەدا سیاسەتی گەشەپێدانی ئابووری، سیاسی و کولتووری پێشبخرێت. دەبێ لەم کابینەیەدا کەرتەکانی گەشتوگوزار، بازرگانی، کشتوکاڵ و پیشەسازی ببووژێندرێنەوە. دەبێ بازاڕی عێراق بکرێتە ئامانج و لە هەرێمی کوردستانەوە کاریگەری ئابووری لەسەر عێراق دروستبکرێت. دەبێ کەرتی گەشتیاری ساڵانە پێنج ملیۆن گەشتیار لە عێراق بکاتە ئامانج. هەروەها دەبێ ساڵانە دە هەزار خوێندکار لە عێراقەوە بۆ هەرێمی کوردستان رابکێشین کە لێرە بخوێنن. دەبێ کوردستان بۆ گەشتوگوزاری پزیشکی ئامادەبکەین و ساڵانە دەیان هەزار نەخۆش بۆ کوردستان رابکێشین. پێویستە کاڵای پیشەسازی، کشتوکاڵی و کولتووری رەوانەی عێراق بکەین. بەکورتی دەبێ هەرێمی کوردستان بکەینە "ناوەندی راکێشانی هێز". بەمەش دەتوانین کاریگەری لەسەر عێراق دابنێین و کوردستانی بەهێز بەکردەوە بەدیبێنین.

ڕێبوار کەریم وەلی

rebwar@rudaw.net

یەکێک هەیە بارزانی تەلەفۆنی بۆ بکات

1

ئەگەرچی لە دوایین ساڵەکانی تەمەنی سیاسیی تاڵەبانی (پێش نەخۆشکەوتنەکەی) کێشە و ئاستەنگەکانی نێوان پارتی و یەکێتی بە تەلەفۆنێکی نێوان بارزانی و تاڵەبانی چارەسەر نەدەبوو، بەڵام لانیکەم دوا بڕیار هەر لای خۆیان بوو. لە شەش مانگی ڕابردوودا، یەکێتی و پارتی پتر لەوەی شەڕی ئیرادەی یەکتری بکەن، شەڕی سەرخستنی ئیرادەی ناوخۆیی خۆشیان کردووە و هەر گەڕێکی دانوستاندن بە تیمێکی جیاواز ڕووبەڕووی یەکتری بوونەتەوە. هەر بۆیەشە بەشی زۆری کۆبوونەوەکان بێ ئەنجام بوون. سەرباری ئەوەی کە هەردوولا پێداگر بوون لەسەر ئەوەی بەبێ یەکتری حکومەتێکی سەرتاسەری دروست ناکرێت، بەڵام دیسانیش (بە تایبەتیش لەناو یەکێتی) داواکاریی جیاجیای باڵەکان بە پرۆسەکەوە ڕەنگی دایەوە کە هەندێکیان لە توانای پارتیدا نەبوون، بەتایبەتیش دانانی پارێزگارێکی ئۆکتۆبەرچی بۆ کەرکووک کە مەبەستیان سپیکردنەوەی ڕابردووی خۆیان بوو تا دانانی پارێزگارێکی کورد بۆ کەرکووک.

ئەو داواکارییانەی کە یەکێتی لە پەراوێزی مەسەلەکانی سەرۆکایەتیی هەرێم و حکومەتدا لە پارتیی هەبوو، بەشێکیان لە دەرەوەی یەکێتییەوە هاوردە کرابوون و بەشێکیشیان خواستی سەرکردایەتیی خۆگیڤکەرەوە بوون کە وایاندەزانی یان چۆک بە پارتی دادەدەن و یانیش پرۆسەکە پەکدەخەن! هەر لە ڕۆژی یەکەمەوە کۆسرەت ڕەسوڵ پێیوابوو کە داواکارییەکانی یەکێتی هەندێکیان پێویستیان بە کاتی زیاتر و زیاتر لە لایەنێکە، بە تایبەتیش لە مەسەلەی کەرکووکدا. بەڵام نە سازشی لە داواکارییەکانی یەکێتی کرد و نە لەگەڵ پارتیشدا دەرگاکانی داخست. پەیوەندییە تەلەفۆنییەکانی نێوان بارزانی و کۆسرەت ڕەسوڵ دوای چاوەڕوانیی بە بنبەست گەیشتنی دانوستاندنەکان، دەرگایەکی نوێی دەکردەوە و ڕێگر بوو لەوەی هەرزە سیاسییەکانی ناو یەکێتی پرۆسەکە بە ئاقارێکی دیکەی وەک دووئیدارەیی و تەنانەت ئاژاوەدا ببەن.

ئەمڕۆ کۆسرەت ڕەسوڵ سەرباری باری نالەباری تەندروستیشی، بە هەق تەجاوزی سەردەمی تاڵەبانیشی کردووە، لەناوخۆی حزبەکەیدا لە سەردەمی ئەودا جیابوونەوە درووست بوو، بەڵام بەری پێگرت و سەرۆکی حزبەکەی هێنایەوە ناو یەکێتی، ململانێی پارتیی کرد و کردی بە سەرۆک کۆمار، دەستکەوتەکانی یەکێتی بەبێ هیچ ڕێککەوتنێکی نووسراوی وەک ڕێککەوتننامەی ستراتیژی لە جاران و تەنانەت لە حەجمی ئێستای یەکێتی لە ڕووی کورسییەوە زیاترە، بەرژەوەندیی هەموو باڵەکانی ناو یەکێتی دابین کردووە و ڕێککەوتننامەی سیاسیشی لەگەڵ پارتیدا ئیمزا کردووە. هەم پارتی و هەم یەکێتی دەبێ ئەوە ببینن.

نیو جێگر

2

زۆربەی کات، بە تایبەتیش کە باسی کۆسرەت ڕەسوڵ دەکرێت، هەندێک کەس خێرا دەڵێن بۆ کوڕەکانی خۆی هەوڵ دەدات! وەک ئەوەی سەرکردەکانی دیکەی کوردستان بۆ کوڕی خەڵک هەوڵ بدەن و پێگەیان قایم بکەن! کام سەرکردە هەیە لە کوردستان بۆ کوڕ، نەوە، برازا و ئامۆزای خۆی هەوڵی نەدابێت؟ بۆ ئەوە وەکو کەمایەسییەک تەنها ڕووبەڕووی کۆسرەت ڕەسوڵ بکرێتەوە، لە کاتێکدا تاکە داواکاریی تاڵەبانی لە بارزانی، پێش ئەوەی بمرێت، پاراستنی پێگەی دوو کوڕەکەی بووە؟

فازڵ میرانی ئەوە دووەمجارە لەو سۆنگەیەوە کە کوڕەکانی تاڵەبانی ئەمانەتی ماڵی بارزانین، ئەوە دووپات دەکاتەوە کە کوڕە بچووکی تاڵەبانی (قوباد تاڵەبانی) نیوەی هی پارتییە. میرانی دەزانێ ئەو قسەیە لە کوێوە دەکات، بەڵام جاری یەکەم قوباد تاڵەبانی دیار بوو ئاگای لە مەسەلەکە نەبوو، بۆیە کاردانەوەی نیشان دا. پێدەچێ ئەمجارە پێویستی بەو نیوە پارتییە و مسۆگەرکردنی نیوەی جێگری سەرۆکی حکومەتی داهاتوو هەبووبێت، بۆیە دەنگی نەکرد.

ئەوەی لەو پرۆسەیەدا جێگەی سەرنجە، ئەوەیە کە قوباد تاڵەبانی لە ماوەی ڕابردوودا واجیهەی یەکێتی بووە لە حوکمڕانیدا و تەنانەت لەڕووی نێودەوڵەتیشەوە پشتیوانیی لێکراوە، بەڵام وەک چۆن لە 16ی ئۆکتۆبەردا بێدەنگیی هەڵبژارد، ئەمجارەش لەکاتێکدا هەموو شەڕی یەکێتی بۆ ئەوە بوو ئەو وەکو تاکە جێگری سەرۆکی حکومەت و وەک خاوەنی زۆرترین دەنگی هەڵبژاردنەکان نوێنەرایەتیی یەکێتی بکات لە حوکمڕانیدا، دیسان بێدەنگیی هەڵبژارد. دوو قسەی خێری بۆ حکومەتێک نەکرد کە یەکلابووەتەوە جەنابیان دەبێتەوە جێگری سەرۆکی حکومەت!

ئەردۆغان نەیدۆڕاندووە

3

جارێ دیار نییە ئاخۆ ئەردۆغان وا بە ئاسانی ئەنجامی دۆڕاندنی گەورە شارەوانییەکانی ئیستانبوڵ و ئانکارا بە ئۆپۆزیسیۆن قەبوڵ دەکات یان نا؟ بەڵام ئەگەر بەسەرێکدا ئەو ئەنجامانە قەبوڵیش بکات، وەک خۆی لە شەوی هەڵبژاردندا گوتی، هێشتا براوەیە. ڕادەستکردنی ئەو دوو شارەوانییەی تورکیا بە ئۆپۆزیسیۆن، ڕاستە لەڕووی دەروونییەوە بە شکستێکی گەورە هەژمار دەکرێت، بەڵام ئەو مەسەلەیە دیوێکی دیکەشی هەیە کە جارێ تا چوار ساڵ و نیوی دیکە هیچ هەڵبژاردن و ڕیفراندۆمێک لە تورکیا لەئارادا نییە و ئەو سەرکەوتنەی ئۆپۆزیسیۆن تا ڕادەیەک دەبێتە هۆی ئەوەی کە گوشارە ناوخۆیی و دەرەکییەکان لەسەر پرۆسەی حوکمڕانی لە تورکیا کەم ببنەوە. بە شێوەیەک کە ئەوە پێشانی دنیا بدرێت ئەردۆغان پیاوێکە باوەڕی بە دیموکراسی و ئەنجامی هەڵبژاردن هەیە ئەگەر لە قازانجی خۆیشی نەبێت.

ئینجا بە دەردی فارس دەڵێن، ئەردۆغان ئاردەکەی بێژاوە و هێڵەکەشی هەڵواسیوە؛ گۆڕانکارییەکان لە دەستووری تورکیادا، ئەو دەسەڵاتە دەداتە سەرۆک کۆمار کە هەر کاتێک بە پێویستی بزانێت، سەرۆک شارەوانییەکان لەسەر کار لابدات و لە جێگەی ئەوان قەیوم دابنێت وەکو لە ڕابردوودا دەرهەق بە 97 سەرۆک شارەوانی کوردی. هاوکات لەگەڵ ئەوەدا، لە ئانکارا و ئیستانبوڵ تەنانەت ئەگەر سەرۆک شارەوانییەکان لەسەر کاریش لانەدرێن، دیسان وەک قازی شەل ڕێ دەکەن، چونکە زۆرینەی ئەنجومەنی شارەوانییەکان هەر لەدەست ئاکەپەدا دەبێ.

هێمن عەبدوڵڵا

hemen@rudaw.net

گۆڕان قبوڵ دەکات؟

پارتی و یەکێتی جارێکی دیکەش ڕێککەوتن و تا کاتی نووسینی ئەم گۆشەیەش دیار نییە بە کۆنکرێتی لەسەر چی ڕێککەوتوون. هەر لەسەرەتاوە تاکتیکێکی یەکێتییەکان لە دانوستاندندا ئەوە بوو کە وابکەن ئەو نێوانە خۆشەی گۆڕان و پارتی دروستیانکردووە، لەبەریەک بترازێنن. چونکە دەزانن تا پارتی و گۆڕان لێک نزیک بن، لەلایەکەوە قوتدان و لاوازکردنی گۆڕان بۆ یەکێتی مەحاڵ دەبێ و لەلایەکی دیکەشەوە پارتی تووشی ئەمری واقیع نابێ و ناچارنییە بە هەموو سازێکی یەکێتی بکەوێتە سەما. جا خۆشییەکەی ئەوەیە ئێستا بۆ بە کۆنکرێتی ڕێککەوتن لەگەڵ پارتی، تۆپی یەکێتی کەوتووەتە گۆڕەپانی گۆڕان و دەمێنێتەوە سەر ئەوەی کە گۆڕان چی قبوڵ دەکات و چیش قبوڵ ناکات.

هەفتەی ڕابردوو شاندێکی پارتی چوونە گردی زەرگەتە بۆئەوەی ڕای گۆڕان لەسەر داواکارییەکی دیکەی یەکێتی وەربگرن. ئەویش داوای زیادکردنی جێگرێکی دیکەیە بۆ سەرۆکی هەرێمی کوردستان و چەسپاندنی ئەمەیە لەو پرۆژە یاسایەدا کە ئێستا لە پەرلەمان خوێندنەوەی یەکەم و دووەمی بۆ کراوە. یەکێتی هەمان شتی بۆ حکومەت قبوڵ نەدەکرد و دەیویست سەرۆکی حکومەت یەک جێگری هەبێت، بۆیە پارتی لەگەڵ گۆڕان هەر لەسەرەتاوە لەسەر دانانی یاریدەدەرێکی سەرۆکی حکومەت، نەک جێگرێک، بۆ کاروباری چاکسازی لەسەر پشکی گۆڕان ڕێککەوت. پارتی لەگەڵ گۆڕان ئەوەشی بڕاندوە کە جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان لەوان دەبێت. ئێستا یەکێتی داوای ئەو پۆستە دەکات و وەکچۆن پارتی بۆ موراعاتی یەکێتی جێگری سەرۆکی حکومەتی نەکردە دوو، ئاواش ناچارە بۆ خاتری گۆڕان جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستانیش نەکاتە دوو. گۆڕانیش مافی خۆیەتی پێداگیری لەسەر ئەمە بکات و دەشزانێت پارتی لەمەدا پشت ناکاتە ڕێککەوتنەکەی لەگەڵ ئەو بزووتنەوەیە و قبوڵکردنی ئەوان یان ڕەتکردنەوەیان بۆ زیادکردنی جێگرێکی دیکەی سەرۆکی هەرێمی کوردستان بە هەند وەردەگرێت. بۆیە هەرچەندە لە یەکەم بەشداریی فراکسیۆنی سەوزدا لە کۆبوونەوەی پەرلەماندا بۆ خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە یاساکەی تایبەت بە سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستان، یەکێک لە ئەندامەکانیان باسی زیادکردنی جێگرەکەی جووڵاندووە و بە دەنگی هاوفراکسیۆنەکانی دەتوانێ وابکات بخرێتە دەنگدانەوە، بەڵام پێدەچێ چارەسەری مامناوەند بۆ ئەم گرێکوێرە نوێیەی یەکێتی دروستیکردووە ئەوە بێت کە گۆڕان قبوڵ بکات لەجیاتی جێگر، بۆ سەرۆکی هەرێمی کوردستانیش یاریدەدەرێک زیاد بکرێ و نوێنەری باڵێکی یەکێتیی پێ ڕازی بکرێ. بەمشێوەیە وەک لە کوردەواریدا دەڵێن نە شیش دەسووتێ نە کەباب.

قسەیەکی دیکەی سەرنجڕاکێش لەسەر پێکهێنانی کابینەی نوێ و دروستکردنەوەی تەبایی نێوخۆیی کە ئەم هەفتەیە لە ڕووداو کرا و کەمتر بایەخی پێدرا، قسەی مامۆستا عەلی باپیر، ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی بوو. ڕاستییەکەی لە ماوەی ڕابردوودا یەکێتی چەند جارێک هەوڵیدا کۆمەڵ بکاتە کارتێکی گوشار و چیرۆکی گیسکەکەی هەیاسی بەرامبەر پارتی پێ دووبارە بکاتەوە. بەڵام قسەکانی ئەمیری کۆمەڵ دەریدەخات کە هەرچەندە گۆڕانکارییە سیاسییەکانی ئەم سێ ساڵەی دوایی هەندێک شتیان وەک خۆیان نەهێشتەوە، بەڵام عەلی باپیر هەر لەسەر بۆچوونەکەی نیوەی دووەمی ساڵانی هەشتا و ڕۆژانی شەڕی ناوخۆیە لەبارەی تەڤگەری جەلالی و متمانەکردن پێیان. پێشدەچێ پەتای ئەو ئیرهابە فیکرییەی لەم ساڵانەدا لە سلێمانی لەدژی پارتی کۆمەڵیشی گرتبووەوە و بۆ زیادکردنی دەنگ خۆیان لێ کردبووە سووری بەرلەشکر، بەریدابن و حەزبکەن ئاوەکان بگەڕێنەوە سەر ڕێچکەی ئاسایی خۆیان. جا بۆ پارتی و کوردستانە بەهێزەکەشی وا باشترە کە کۆمەڵ پەراوێز نەخرێ و بەزوویی سەلاموعەلەیکێکی شایستەیان لێبکرێ.

ئازاد وەڵەدبەگی

ئاراستەی سێیەم لە سیستەمی سیاسی کوردستاندا

لە سێ دەیەی ڕابردوودا، پارتی و یەکێتی وەک دوو حیزبی باڵادەست سیستەمێکی دوو جەمسەریی حیزبییان لە هەرێمی کوردستاندا دروستکردووە. لەم ماوەیەدا، ئەم دوو حیزبە زۆربەی جومگەکان و بەڕێوەبردنی سیاسی، ئابووری، سەربازی، کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریی کوردستانیان لەدەستدابووە، بەڵام بەو حاڵەش نەیانتوانیوە وەک پێویست دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و خۆشگوزەرانی لەم کۆمەڵگەیەدا بەدی بهێنن و پلان و تێڕوانینێکی ستراتیژییان هەبێت بۆ بەدیهێنانی ئایندەیەکی گەش لە کوردستاندا. ئەو دۆخە سیاسییەی کە لە کوردستان هەیە ڕەنگە لە هیچ شوێنێکی جیهاندا نموونەی نەبێت. هەرچەندە ئەم دوو حیزبە بە شێوەی تیۆری و ڕواڵەتی ملیان داوەتە بەر هەڵبژاردن و ڕێساکانی دیموکراسی، بەڵام سەرەڕای چەندین خولی هەڵبژاردن هیچکام لەم دوو حیزبە ئامادە نەبوون بە کردەوە ملکەچ بن بۆ ڕێساکانی دیموکراسی ڕاستەقینە و بۆ ساتێکیش بێت ببنە ئۆپۆزیسیۆن و هەمیشە و بە هەر نرخێک بێت، مانەوە لە لووتکەی دەسەڵات ئامانجی سەرەکی هەردوولایان بووە. بۆ نموونە، لە دواهەڵبژاردندا کە لە 30/ئەیلوول/2018 ئەنجامدرا، یەکێتیی هەرچەندە 21 کورسی هێناوە، بەڵام ئامادە نییە ئۆپۆزیسیۆنبوون قبووڵ بکات و بە جۆرێک لە جۆرەکان پرۆسەی سیاسی و خەڵکی کوردستانی بە بارمتە گرتووە، نە ئامادەیە بێتە ناو دەسەڵات و نە ئامادەشە ببێتە ئۆپۆزیسیۆن.

ئەگەر سەیری سیستەمە سیاسییە دوو جەمسەرییەکانی دیکە بکەین لە جیهاندا وەک ئەمەریکا و بەریتانیا، دەبینین لەو وڵاتانە هەر حزبێک هەڵبژاردنی بردەوە، ئەوا دەسەڵات بە دەستەوە دەگرێت و لایەنەکەی دیکە بە ئاسایی دەبێتە ئۆپۆزیسیۆن و دەستاودەستی دەسەڵات بە شێوازێکی ئاشتیانە و هێمنانە بەڕێوە دەچێت و کەسیش باس لە ڕێسای نالۆژیکی و پێچەوانەی بنەماکانی دیموکراسی ناکات بۆ مانەوە لە دەسەڵات و دەست بەسەرداگرتنی دەسەڵات. سیستەمی سیاسی لە کوردستان وەک شەقامێکی یەک ساید وایە، کە تەنیا سایدی ڕۆیشتن بۆ کورسی دەسەڵات کراوەیە و سایدی دابەزین لە کورسی دەسەڵات داخراوە، هەربۆیە دەبینین جۆرێک لە قۆرخکاری لە سیستەمی سیاسی وڵاتدا هەیە، کە ئەم دۆخە بە درێژایی سێ دەیەی ڕابردوو وەک خۆی ماوەتەوە و گۆڕانی جەوهەریی بەسەردا نەهاتووە. ئەمە لە کاتێکدایە، لەم 30 ساڵەدا چەندین وەچەی نوێ بە دید و ئایدیا و بۆچوون و ئامانج و ستراتیژی نوێ و جیاوازەوە پێی ناوەتە ناو کۆمەڵگەوە و، دەیانەوێت دنیایەکی تر بە گوێرەی تێڕوانین و خواستەکانی خۆیان بنیات بنێن و سیستەمی دوو جەمسەریی زاڵ ناتوانێ وەڵامدەرەوەی خواست و ئایدیا و ئامانجەکانی ئەوان بێت.

ئەوەی کە دەتوانێ گۆڕانێک لە سیستەمی سیاسی کوردستاندا دروست بکات، سەرهەڵدانی ئاراستەی سێیەمی سیاسییە کە تەکان و گوڕێکی نوێ بە پرۆسەی سیاسی بدات و دۆخەکە لە چەقبەستوویی و قۆرخکاری دووربخاتەوە. سەرهەڵدانی بزووتنەوەی گۆڕان لە ساڵی 2009 یەک لەو هەوڵانە بوو کە بە مەبەستی دروستکردنی ئاراستەیەکی نوێی سیاسی پێی نایە ناو گۆڕەپانی سیاسی کوردستانەوە. هەرچەندە بزووتنەوەی گۆڕان سەرەتا بە تین و گوڕێکی نوێ و دروشمی جیاوازەوە هاتە مەیدان، بەڵام بە چەندین هۆکاری جۆراوجۆر نەیتوانی بگاتە ئامانجەکانی خۆی، لەوانەش هەناسەکورتیی بزووتنەوەکە لە سەرەتای کارکردنی خۆی و توندڕەویی هەندێ لە کاراکتەرەکانی، بەرزکردنەوەی ئاستی چاوەڕوانییەکانی خەڵک بەدەر لە توانای بزووتنەوەکە، پشتئەستووریی پارتی و یەکێتی بە هێزی چەکدار و قۆرخکاریی دارایی و لاوازیی بنەماکانی کاری مەدەنی لەناو کۆمەڵگەی کوردستان و هتد. شکستی بزووتنەوەی گۆڕان و لایەنەکانی تر کە خۆیان بە ئۆپۆزیسیۆن لە قەڵەم دەدا، وایکرد کە هاووڵاتیانی کوردستان کەمترین متمانەیان بە حیزب و لایەنە سیاسییەکانی کوردستان بمێنێ، بۆ ئەوەی بتوانن وەک ئاراستەی سێیەم ڕۆڵ بگێڕن و دۆخی سیاسی لە چەقبەستوویی ڕزگار بکەن. هەربۆیە، لە دواهەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستاندا بینیمان لایەنەکانی دەسەڵات و دەرەوەی دەسەڵات لەلایەن جەماوەرێکی بەرفراوانەوە بایکۆت کران و ڕێژەی دەنگدان بە شێوەیەکی بەرچاو دابەزی.

لە هەلومەرجێکی وەهادا، ئەم پرسیارە جەوهەرییە دێتە پێشەوە کە ئاخۆ چارەسەر چییە؟ ئایا دەبێت خەڵک هەر ئەو دۆخە چەقبەستووە و پرۆسە سیاسییە قۆرخکراوە قبووڵ بکەن یا چارەسەرێکی تر لە ئاسۆدا بەدی دەکرێت؟ لە جیهانی ئەمڕۆدا تیۆرییەک هەیە بە ناوی ئاراستەی سێیەم کە ئەویش ئاراستەی هاووڵاتیبوونە لەسەر میحوەری هاووڵاتیان و لەسەر بنەمای مافی مرۆڤ و هاووڵاتیبوون و قبووڵکردنی بەرپرسیارێتی لەلایەن تاکە تاکە هاووڵاتیان لە بەرامبەر چارەنووسی خۆیان و هاووڵاتیانی تر و بەرژەوەندی و سامانی گشتیی وڵات، کە بۆ بەدیهاتنی مافەکانی خۆیان تێدەکۆشن. هاووڵاتی هۆشیار و بە ئاگا دەبێتە هۆی لەقاڵبدانی بەرپرسانی حکومی و کەرتی گشتی لە چوارچێوەی یاسا و، ڕێگە دەگرێت لە هەر جۆرە جیاکاری و گەندەڵی و ڕەفتارێکی نایاسایی. لە دۆخێکی لەمجۆرەدا، کە لایەنە سیاسییەکانی کوردستان پتر بە شەڕی پۆست و بەرژەوەندییەکانی خۆیانەوە خەریکن و بەرژەوەندیی گشتی فەرامۆشکراوە، ئەمە هاووڵاتی بەرپرسە کە جڵەوی کاروبارەکان لە ئەستۆ دەگرێت و زەمینە بۆ پرۆسەی نوێکردنەوە و چاکسازی لە بیر و بۆچوونەکان و گەشەکردنی بەردەوام دەڕەخسێنێ و هاووڵاتیان لە ماف و ئەرکەکانیان ئاگادار دەکاتەوە و هۆشیاریان دەکاتەوە لە بری ئەوەی کە ببنە هاووڵاتییەکی پاسیڤ، ببنە هاووڵاتییەکی ئەکتیڤ و بەرگریکار لە مافەکانیان.

ئاراستەی سێیەمی هاووڵاتیبوون هەموو ڕێکارە یاساییەکان دەگرێتە بەر بۆ بەدیهێنانی مافەکانی، هەربۆیە سیاسەت دەخاتە خزمەتی یاسا و مافەکان و دەسەڵاتداریێتی بە مافی هاووڵاتیان دەزانێت، کە دەبێ ئەم مافە بگەڕێتەوە بۆ هاووڵاتی هەتا لە ڕێگەی بەشداریی پتریان لە دەسەڵات، دابەشکردنی ئاوەزمەندانەی هێز، سامان، هەل و خزمەتگوزارییەکان و پیادەکردنی یاسا بەدی بێت. لە جیهانی ئەمڕۆدا، بە پاڵپشتیی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، ئامێرە دیجیتاڵییەکان و تەقینەوەی زانیارییەکان و هتد، چەندین هەڵی گۆڕینی سەرکەوتوو لەلایەن هاووڵاتیانەوە بەدیهاتوون وەک ئەوەی لە تونس و میسر بینران. ئاراستەی سێیەمی ڕاستەقینە هەمان ئاراستەی هاووڵاتیانە کە لە ئەنجامی بێمتمانەیی هاووڵاتیان بە حیزب و لایەنە سیاسییەکان، دەتوانێ ڕۆڵ بگێڕێت.

کاوە ئەمین

کوردایەتی لە ئیستەنبوڵ!

خاڵێکی گەش کە بزووتنەوەی ئازادیخوازیی کورد لە باکوور لە پارچەکانی دیکە جیادەکاتەوە، شانبەشانی خەباتی چەکداری، خەباتی ئاشتیانە و مەدەنیانەیە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکان بەتایبەتی لە ڕێگای دەنگدانەوە، هەڵبەت ئەو مەجالە سیاسی و یاساییەی لە تورکیا بۆ ئەو جۆرە خەباتە دەستەبەر بووە لە عێراق و ئێران و سووریا دەستەبەر نین. بۆیە نیشتیمانپەروەرانی کورد لە باکوور، لە دوای گەڕانەوەیان لە کۆنفرانسی پاریس لە ساڵی 1989 دەستیان بە خەباتی لیگاڵ و دامەزراندنی پارتی سیاسی کرد، ئەگەرچی سەرەتا دووچاری ئاستەنگی زۆر بوونەوە کە لەلایەن دەوڵەتەوە دەخرایە پێشیان. پەکەکەش ئەوکاتە هیچ بڕوایەکی بە خەباتی سیاسی نەبوو، ئازادی تەنیا لە لوولەی چەکی دەستی گەریلادا دەبینی، بۆیە ئەوانیش بەنۆرەی خۆیان کێشەیان بۆ ئەو خەباتە دروست دەکرد. بەڵام کاتێک بۆی دەرکەوت کە نە دەتوانێ بەشەڕ کۆتایی بە دەوڵەتی تورکیا بهێنێ و نە دەتوانێ ڕێ لە نیشتمانپەروەرانی کوردی دەرەوەی خۆی بگرێ، ئاراستەکەی گۆڕی، ئیدی لە ساڵی 1992 بەدواوە، هەمیشە تارمایی سیاسەتی پەکەکە بەسەر پارتە کوردییە لیگاڵەکانەوە بەئاشکرا دەبینرێت، ئەگەرچی ئەو پارتانە بەئاشکرا ناڕەزایی خۆیان لە هەژموونی پەکەکە دەرنابڕن، بەڵام بەشێکیان کە بە باڵی کۆترەکان و کۆنسێرڤەتیڤ و کوردچێتی ناسراون، لێرە و لەوێ ناڕەزایەتی دەردەبڕن و دەیانەوێت سیاسەتێکی سەربەخۆیانەی خۆیان پەیڕەوبکەن بەبێ ئەوەی دژایەتی پەکەکە بکەن. پارساڵ کە لە تورکیا بووم، لە چەندین دانیشتنی تایبەتدا بەئاشکرا گوێم لە ناڕەزایەتی خەڵکانی نێو هەدەپە دەبوو کە ڕایان لە سیاسەتی پەکەکە و خەباتی چەکداری نەبوو بەو شێوەیەی ئێستا هەیە، بەڵام بەهیچ شێوەیەک نەیاندەویست بە ئاشکرا ئەو بۆچوونە دەرببڕن.

هەرچۆنێک بێت، ئێستا تەنیا پارتێک کە بە ناوی کوردەوە ناسراوە و خەبات دەکات هەدەپەیە (پارتی دیکەی کوردیش هەن بەڵام کاریگەرییان نییە)، هەدەپە خۆی بە پارتێکی تورکیایی دەناسێنێ. لە ساڵی 1992 بەدواوە و هەتاوەکو ئێستا چەندین جار پارتە کوردییەکان قەدەغەکراون، بەڵام بە ناوێکی دیکە و ئالایەکی دیکە و بە هەمان سیاسەت و ئایدیۆلۆژیاوە دەستیان بە خەباتی سیاسی کردووەتەوە. ئەم شێوە خەباتە کە لە لەلایەن باسکەکان و ئێرلەندیەکانەوە تاقیکراوەتەوە و سەرکەوتنیشی بەدەستهێناوە، لە باکووری کوردستانیش وەکو کردنەوەی دەرگایەک بووە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی گەلی کورد، بەڵام ناکرێت بەریتانیا و ئیسپانیا لەگەڵ تورکیایەک کە ناسیۆنالیزم و ئاین تێیدا تێکەڵکراوە و بەدژی هەموو شتێکی کورد بەکاردەهێنرێت، بەراورد بکەین، ئەگەرچی داگیرکاری هەر داگیرکارییە.

ئەوەی کە هەدەپە و پارتە قەدەغەکراوەکانی پێش خۆی چەندین ساڵە لە بازنەیەکدا دەخولێنەوە و ناتوانن ببن بە دەنگی هەموو کورد، جێگای ڕەخنەیە و دەبێت بۆ ڕزگاربوون لەو بازنەیە پەنا بۆ ستراتیژییەکی نوێ ببردرێت و خەباتی چینایەتی و چەپگەرایی نەکرێتە بنەمای ستراتیژی داهاتوو، بەڵکو سیاسەتێکی گشتگیری کوردانە بکرێت و مافەکانی کورد بە ئەساس بگیرێت، خزمەتگوزاری و بوژانەوەی فەرهەنگ و زمانی کوردی پشکی شێریان بەربکەوێت لە خەباتی هەدەپەدا، ئێستا ئەوە نابینرێت، کوردانی ئەنادۆڵ کە 300 ساڵە نەفی کراون بۆ دەوروبەری کۆنیا و ئەنکارا، لە کوردانی دیاربەکر زیاتر زمان و فەرهەنگی خۆیان پاراستووە، ئاخر ئەگەر نەزانیت دیاربەکر کوێیە، بە کوچە و کۆڵانەکانیدا بگەڕێیت، وا هەست دەکەی ناوچەرگەی تورکیایە، چونکە زمانی تورکی باڵی بەسەر خەڵکی شارەکەدا کێشاوە.

هەدەپە و پەکەکە دەبێت وەڵامیان بۆ ئەوە هەبێت بۆچی شرناخ و دێرسیم و هەندێک ناوەندی دیکە کە بە درێژایی مێژوو ناوەندی کوردایەتی بوون، دەنگیان بە خۆیان نەداوە و دەنگیان بە بێگانە داوە؟

خۆ ئەگەربڵێن دەوڵەت دەستی لە هەڵبژاردنەکان وەرداوە، ئەوە ڕاستە، بەڵام خۆ ساڵانی پێشووش دەوڵەت هەر ئەو گەمەیەی کردووە، کەچی هەدەپە زۆرترین دەنگی لەو ناوچانە دەهێنا، کەواتە بەشێکی خەتای سیاسەتی پەکەکەیە و خەڵک دوای چل ساڵ خوێندان و نەگەیشتنە هیچ ئامانجێک، دەیانەوێت ناڕەزایی دەربڕن، هەرچەندە هەڵوێستەی دەنگدەران هەڵەش بێت، دەبێت بە جددی حسابی بۆ بکرێت. ناکرێت هەموو شکستێکی کورد بە تیۆریە نەزۆکەکانەوە شەتەک بدرێت: دوژمن بەهێزە و گەلەکۆمەی نێودەوڵەتی و هەرێمیمان لەسەرە! ئاخر ئەو ناوچانە لە گەرمەی شەڕی چەکداریدا دەنگیان بە پارتە تورکیەکان نەدەدا، خێرە ئێستا بەشێکیان ڕوو لە ئاکەپە دەکەن کە ددانی خێر بە کورددا نانێت!

ماوەیەک پێش ئێستا ڕۆمانی "پەڵە خوێناوییەکانی سەر بەفر"م دەخوێندەوە کە باس لە ژیانی گەریلاکانی پەکەکە دەکات لە هەرێمی دێرسم. ئەوەی لەو ڕۆمانەدا دەیخوێنیتەوە و گیانفیدایی و خۆڕاگریی گەریلاکان لەبەردەم هێرشی سوپای تورکیا و هێرشی زریان و بەفر و ڕەشەبا و بەراوردی دەکەی بەو دەنگانەی کە لەم دواییەدا کورد لە دێرسم هێنای، هەموو هاوکێشەکان قلپ دەبنەوە، وەکو ئەوە وایە بە شاخێکی هەزار بە هەزاردا سەربکەویت و زۆرت نەمابێت بگەیتە لووتکە، لەپڕ خۆت لە دامێنی چیاکەدا ببینیتەوە و نەپرسیت چۆن و چی تۆی گەیاندەوە دامێنی چیا، ئەمە دروست لە پەکەکە قەوماوە.

هەدەپە کارێکی باشی کرد کە دەنگدەرانی خۆی سەرپشک کرد لە ئیستەنبوڵ و ئەنکارا دەنگ بە کێ بدەن، چونکە بەو سیاسەتە توانرا پێش بە سیاسەتی تاکلایەنەی ئاکەپە و مەهەپە بگرن کە لەسەر حسابی کورد دەنگیان کۆدەکردەوە و بە بەردەوامی تورکەکانیان لە کورد تیژ دەکردەوە.

هەرچۆنێک بێت ئەوەی ڕوویداوە تازە بووە بە مێژوو، بەڵام دەبێت بە چاوخشاندنەوە بەو مێژووە، سیاسەتێکی نوێ بۆ باکووری کوردستان دابڕێژرێتەوە کە لەوەی پێشوو نەچێت، ئەوە بەمانای چەکدانان نالێم، بەڵام ناشکرێت و نەگونجاوە لەژێر لوولەی چەکدا سیاسەت بکەیت کە بیست ساڵە تاقیدەکرێتەوە و زۆرجار بووە بە بارگرانی بۆ باکووری کوردستان. ئێستا کە ئاکەپە بە دۆڕاندنی ئانکەرە و ئیستەنبوڵ لە باڵندەیەک دەچێت هەردوو باڵی پێکرابێت، دەبێت کورد هەموو هەوڵی خۆی بخاتەگەڕ بۆ چوونە سەر ڕێگای ئاشتی، ڕەنگە ئەو خەباتە لە خەباتی چەکداری زەحمەتتر بێت، بەڵام بەدڵنیاییەوە ئەوە تەنیا ڕێگایەکە کوردی باکوور بتوانێت بەشێک لە ئامانجەکانی بهێنێتەدی!

ئەم وتارانە گوزارشت لە ڕای نووسەرەکانیان دەکەن و بەهیچ شێوەیەک دەربڕی بۆچوونی تۆڕی میدیایی ڕووداو نین.

RÛDAW
Rudaw Media Network
Rudaw readers know more
WWW.RUDAW.NET

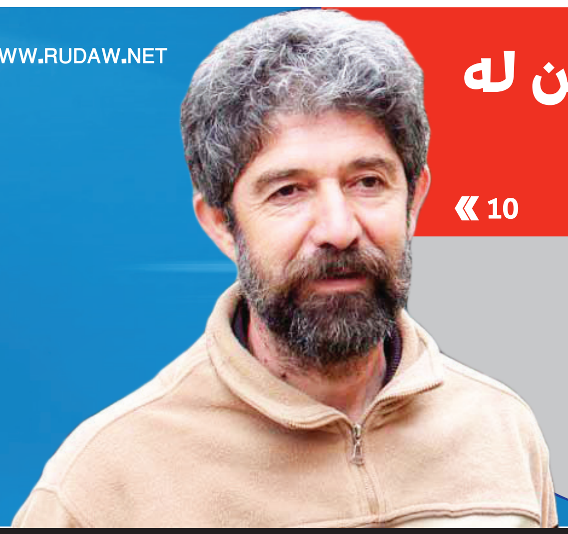

هادی زیائەدینی: هەموو ڕەنجی من لە پەیکەری ئەنفالدا بەفیڕۆچوو

10 »

خاوەنی ئیمتیاز : تۆڕی میدیایی ڕووداو
سەرنووسەر : سەلام سەعدی salam@rudaw.net
جێگری سەرنووسەر : ساڵح قادر rodan@rudaw.net
بەڕێوەبەری نووسین: نەوزاد مەحموود newzad@rudaw.net
بەڕێوەبەری هونەری: بەختیار مستەفا bextyar@rudaw.net
ئەندامی شانازی ستاف: عەبدوڵڵا قرگەیی
دیزاینەران: هونەر مەرجان، کاکە مەلا ئەسعەد

هەفتەنامەیەکی سیاسی گشتییە تۆڕی میدیایی ڕووداو دەریدەکات | نووسینگەی سلێمانی : بەرامبەر پارکی ئازادی | 07501130997 | ناونیشان: هەولێر ـ شەقامی ڕووناکی | Tel: 0750 486 34 12 – 0750 488 56 96 | rudaw@rudaw.net

ساڵی داهاتوو فێستیڤاڵی ڕەنگەکان دەکرێتە خێزانی

شکار ئەحمەد
ڕووداو — هەولێر

ڕێکخەرانی فێستیڤاڵی ڕەنگەکان لە هەولێر دەڵێن بەهۆی ئەو کاردانەوانەی دوای بەڕێوەچوونی فێستیڤاڵەکە دروستبوون، ساڵی داهاتوو ناهێڵن زگورتی (سینگڵ) بەشداری بکەن و فێستیڤاڵەکە خێزانی دەبێت. ئەمساڵیش بەرنامەیان نییە لە هیچ شارێکی دیکە فێستیڤاڵەکە بکەن.

ڕۆژانی 5 و 2019/4/6 سێیەمین فیستیڤاڵی ڕەنگەکان لە شارۆچکەی عەنکاوەی شاری هەولێر بەڕێوەچوو. فێستیڤاڵەکە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا قسەی زۆری لەبارەوە کرا، بەشێک لە بەکارهێنەرانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان پێیانوابوو فێستیڤاڵەکە ڕووی پێشکەوتن و مۆدێرنی شاری هەولێر نیشان دەدات، بەشێکیشیان بە تایبەتی ئیسلامییەکان و کەسانی نەریتپارێز هێرشی توندیان کردە سەر فێستیڤاڵەکە.

هێشوو ئەحمەد، گوتەبێژ و هاورێکخەری فێستیڤاڵی ڕەنگەکان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "لە دوو ڕۆژی بەڕێوەچوونی فیستیڤاڵەکەدا تەنیا حەوت کەس کە بەشدارییان لە فێستیڤاڵەکەدا کردووە، لەلای ئێمە سکاڵایان کردووە. ئەوەش دوو هۆکاری هەبووە، هەندێک لەو کێشانە لەلایەن کەسانی ئاراستەکراو بەمەبەستی ناشیرینکردنی فێستیڤاڵەکە دروستدەکران بۆ ئەوەی ڕێگە نەدەن ئیشی جوان بکرێ. بەشێکیشی ئەو کەسە نەخۆشانە بوون کە لەڕێگەی دەست بۆ بردن و و گێچەڵکردن و کاری نەشیاو و وێنەگرتنی خەڵک، سیمایەکی ناشیرینیان بە بۆنەکە دا".

بۆ دووبارەنەبوونەوەی ئەو کێشانەی هێشوو ئاماژەی پێدان، ساڵی داهاتوو بەشداری لە فێستیڤاڵەکە سنووردار دەکرێ. هێشوو ئەحمەد دەڵێت: "بۆ دووبارەنەبوونەوەی ئەو کێشانە و کۆنترۆڵکردنی، ساڵی داهاتوو فێستیڤاڵی ڕەنگەکان خێزانی دەبێت و هیچ گەنجێک بۆی نییە بەشداری بکات، لەبەرئەوەی ئەمجارە هەندێک حاڵەتی دەستبازی و هەوڵی دەستدرێژیکردنە سەر ئافرەتان و کێشەنانەوە هەبوو".

ئەم فێستیڤاڵە سێ ساڵە تەنیا لە شاری هەولێر بەڕێوەدەچێ، ڕێکخەرانی فێستیڤاڵەکە ئەمساڵ هیچ بەرنامەیەکیان نییە لە شوێنێکی دیکە بیکەن. هێشوو ئەحمەد دەڵێت: "ساڵی ڕابردوو زۆر هەوڵمان دا و ئامادەش بووین لە پارکی هەواری شار لە سلێمانی هەمان فێستیڤاڵ بکەین، خەڵکێکی زۆریش داوایان کردبوو، بەڵام پارێزگاری سلێمانی مۆڵەتی نەدا، بەبیانووی ئەوەی کە ژینگەی پارکەکە تێکدەچێ، بۆیە ئەمساڵ داوای مۆڵەتمان لێنەکردن، لە دهۆکیش بودجەیەکی زۆری دەویست و ئەو بڕە پارەیەشمان لەبەردەست نەبوو بۆیە نەکرا، بەڵام لە ساڵی داهاتوو ئەگەر ئیدارەی شارەکان ڕێگەمان پێبدەن، ئامانجمانە لە سلێمانی و دهۆک و شوێنەکانی دیکەش فێستیڤاڵەکە بکەین".

ساڵ لەدوای ساڵ ژمارەی بەشداربووانی ئەم فێستیڤاڵە زۆرتر دەبێت، هێشوو ئەحمەد دەڵێ: "ساڵی 2017 کە فێستیڤاڵەکە لە پارکی سامی عەبدولڕەحمان بەڕێوەچوو، 6 هەزار کەس بەشدار بوون، ساڵی ڕابردوو لە پارکی گڵکەند بەڕێوەچوو 12 هەزار کەس بەشدار بوون. ئەمساڵ 18 هەزار کەس لەماوەی دوو ڕۆژەکەدا بەشدارییان کرد".

لەبارەی تێچووی فێستیڤاڵ و داهاتی فێستیڤاڵەکەش، هێشوو ئەحمەد گوتی: "فێستیڤاڵی ڕەنگەکان بە هاوبەشی لەگەڵ دوو کۆمپانیا بەڕێوەچوو، 6 کۆمپانیا سپۆنسەریان کرد، لەماوەی دوو ڕۆژدا 18 هەزار کەس بەشدار بوون، ڕۆژی یەکەم 10 هەزار کەس و ڕۆژی دووەمیش 8 هەزار کەس، نرخی بلیتەکان 10 دۆلار بوو، بەڵام دیسکاونت بۆ هەندێک کەس و شوێن کرابوو، هەروەها دوو هەزار دیناریش دەدرا بەو کافێ و شوێنەی پلیتەکانیان دەفرۆشت، 10 هەزار دینار بۆ فێستیڤاڵ دەگەڕایەوە، تێچووی هەر کارتۆنێک کە بۆ یەک کەس بوو، بە ڕەنگ و برۆشێر و ڕێنمایی و شتەکانی ناوی 8 هەزار دینار لەسەر ئێمە کەوتووە".

هێشوو دەشڵێ: "ئەمساڵ هیچ خۆبەخشێک بەشدار نەبوو، بەڵام تیمێکی 300 کەسی کاری ڕێکخستنی فێستیڤاڵەکەیان دەکرد و هەمووشیان پارەیان وەرگرتووە، حکومەتیش یەک سەنتی بۆ خەرج نەکردووین و ئەو پارکەش کە ئیڤێنتەکەی تێدا بەڕێوەچوو بەکرێمان گرتبوو، بەگشتی تێچووەکەی 250 هەزار دۆلار بووە، قازانجەکەشی لە 20 هەزار دۆلار تێپەڕی نەکردووە".

ئەمساڵ فێستیڤاڵی ڕەنگەکان بە بەشداریی گەشتیار و بیانییەکی زۆر بەڕێوەچوو. هێشوو ئەحمەد گوتی: "دوو هەزار بەشداربووی فێستیڤاڵەکە خەڵکی بیانی و گەشتیار بوون، عەرەبی شارەکانی باشوور و ناوەڕاستی عێراق، تورک، ئێرانی و ئەورووپیشی تێدابوو، بەگشتی 20 %ی بەشداربووانی فێستیڤاڵەکە خەڵکی دەرەوەی هەرێمی کوردستان بوون، ئەمەش هاوکارێکی باشی حکومەت و کەرتی گەشتیاریی هەرێمی کوردستانە، هەروەها 60 %ی بەشداربووان ئافرەت بوون".

لەبارەی ئەو وێنانەش کە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بڵاوکراونەتەوە لەسەر فێستیڤاڵەکە، هێشوو دەڵێت: "زۆربەی ئەو وێنە نەشیاوانە هی وڵاتانی دیکەن و بۆ ناشیرینکردنی فێستیڤاڵەکەی ئێمە دایانناوە، بەداخەوە بەشێک لە میدیاکان و ماڵپەڕەکانیش کەوتبوونە هەڵە و وێنەکانیان بڵاوکردبووەوە".

ڕێکخەری فێستیڤاڵەکە:
تێچووی فێستیڤاڵە 250 هەزار دۆلار بووە و قازانجەکەشی 20 هەزار دۆلار بوو